

Hollán Miklós

Korrupciós bűncselekmények
alapvető kérdései
integritás tanácsadók
számára

KORRUPCIÓS BŰNCSELEKMÉNYEK
ALAPVETŐ KÉRDÉSEI INTEGRITÁS
TANÁCSADÓK SZÁMÁRA

A kiadvány a KÖFOP-2.2.3-VEKOP-16-2016-00001 „Kapacitásfejlesztés és szemléletformálás a korrupciós esetek nagyobb arányú felderítése, illetve megelőzése érdekében” című projekt keretében jelent meg.

Szerző

Dr. Hollán Miklós

Szakmai lektor

Dr. Gulyás Attila

© Dialóg Campus Kiadó, 2018

© Szerző, 2018

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

TARTALOM

ELŐSZÓ	7
I. ALAPVETÉS	9
1.1. A korrupció fogalma	9
1.2. A korrupció fajtái	11
1.2.1. Az előnyt kérő (elfogadó) fél státusza alapján	11
1.2.2. A döntés fajtái alapján	12
1.2.3. A korrupció résztvevői alapján: aktív és passzív korrupció	13
1.3. A korrupció hátrányos következményei	14
1.3.1. A korrupció hátrányos következményei általában	14
1.3.2. A korrupció egyes fajtáinak hátrányos következményei	15
1.4. A korrupció és a büntetőjog	17
1.4.1. A büntetőjog szerepe a korrupció elleni küzdelemben	17
1.4.2. A korrupciós bűncselekmények fogalma	18
2. A HIVATALI VESZTEGETÉS SZEMPONTJÁBÓL RELEVÁNS ELŐNYÖK	20
2.1. Jogeset	20
2.2. A törvényi szabályozások bemutatása	21
2.2.1. Szabályozási variációk	21
2.2.2. A működéssel kapcsolatos és a jogtalan előny	22
2.3. Kérdések a jogeset kapcsán	28
2.4. A büntetőbíróságok döntései és jogértelmezése	28
2.5. A jogeset elemzése	29
2.5.1. A működéssel való kapcsolat	29
2.5.2. Az előny jogtalanágának vizsgálhatósága	29
2.5.3. Az előny értéke	29
2.5.4. Az előny befolyásolásra való alkalmassága	30
2.5.5. A társadalmi elfogadottság	31
2.5.6. A szóróajándékok	32
2.5.7. Az informátorok és az ajándékok	32
2.6. Esetvariációk a jogeset kapcsán	33
2.6.1. Az esetvariációk	33
2.6.2. Adalékok az esetvariációk megoldásához	33
2.7. A szabályozás értékelése és javaslatok a jogalkotó (jogalkalmazók) számára	34
2.8. Összegző feladatok	34

3. HIVATALI BEFOLYÁS VÁSÁRLÁSA ÉS/VAGY HIVATALI VESZTEGETÉS	35
3.1. Jogesetek	35
3.2. A törvényi szabályozások bemutatása	36
3.2.1. A befolyás vásárlásának megalkotása előtt	36
3.2.2. A befolyás vásárlásának büntetni rendélése és az azt követő időszak	37
3.3. Kérdések a jogesetek kapcsán	43
3.4. A büntetőbíróóságok döntései és jogértelmezése	43
3.4.1. A „joghelyzet változatlan”	43
3.4.1. Új joghelyzet 2012. január 1. napjától	44
3.5. A jogkérdés elemzése	45
3.6. Esetvariációk a jogesetek kapcsán	47
3.6.1. Az esetvariációk	47
3.6.2. Adalékok az esetvariációk megoldásához	48
3.7. Javaslatok a jogalkotók és a jogalkalmazók számára	49
3.7.1. A jogalkalmazók számára	49
3.7.2. A jogalkotó számára	50
3.8. Összegző feladatok	50
4. GAZDÁLKODÓ SZERVEZETTEL KAPCSOLATOS VESZTEGETÉS ÉS AZ ELŐNY JOGTALANSÁGA	51
4.1. A jogesetek	51
4.2. A törvényi szabályozások bemutatása	52
4.3. Kérdések a jogesetek kapcsán	53
4.4. A büntetőbíróóságok döntései és jogértelmezése	54
4.4.1. Az elsőfokú ítélet	54
4.4.2. A Legfelsőbb Bíróság ítélete és annak érvelése	55
4.4.3. A Legfelsőbb Bíróság felülvizsgálati végzése	58
4.5. A jogesetek elemzése	59
4.5.1. A jogi tárgy	59
4.5.2. A jogtalanság vizsgálata	60
4.5.3. A kötelességszegés	64
4.5.4. A kvázi kötelességszegés	64
4.6. Esetvariációk a jogesetek kapcsán	65
4.6.1. Az esetvariációk	65
4.6.2. Adalékok az esetvariációk megoldásához	66
4.7. A szabályozás értékelése és javaslatok a jogalkotó számára	67
4.8. Összegző feladatok	68
5. HÁLAPÉNZ ÉS BÜNTETŐJOG	69
5.1. Jogesetek	69
5.2. A törvényi szabályozások bemutatása	71
5.2.1. Az 1978. évi IV. törvény	71
5.2.2. Az 2012. évi I. törvény (Mt.)	73
5.2.3. A Btk.	74

5.3. Kérdések a jogesetek kapcsán	74
5.4. A büntetőbíróóságok döntései és jogértelmezése	75
5.4.1. Az elsőfokú bíróság ítélete	75
5.4.2. A Fővárosi Ítélőtábla ítélete	79
5.4.3. A Kúria ítélete	84
5.5. A jogesetek elemzése	86
5.5.1. Az önkéntes segítők büntetendősége	86
5.5.2. Az előny kérése vagy elfogadása	86
5.5.3. Az előny működéssel való kapcsolata	87
5.5.4. Az előny jogtalanságának vizsgálata	87
5.5.5. A kért előny jogtalansága	88
5.5.6. Az utólagosan elfogadott előny jogtalansága	90
5.5.7. Az előzetesen elfogadott előnyök	96
5.5.8. Az etikai kódexek szerepe a hálapénz megítélésében	99
5.5.9. A Btk. kapcsán	100
5.6. Esetvariációk a jogesetek kapcsán	103
5.6.1. Az esetvariációk	103
5.6.2. Adalékok az esetvariációk megoldásához	104
5.7. A szabályozás értékelése és Javaslatok a jogalkotó számára	104
5.8. Összegző feladatok	106
6. A GAZDÁLKODÓ SZERVEZETTEL KAPCSOLATOS BEFOLYÁSSAL ÜZÉRKEDÉS	107
6.1. Jogesetek	107
6.2. A büntetőjogi szabályozás	109
6.2.1. A nemzetközi jogharmonizációs kötelezettségek	109
6.2.2. Külföldi kitekintés	109
6.2.3. A hazai szabályozás	111
6.3. Kérdések a jogesetek kapcsán	119
6.4. A büntetőbíróóságok döntései és jogértelmezése	120
6.4.1. A Jogeset 6a. kapcsán	120
6.4.2. A Jogeset 6b. kapcsán	120
6.4.3. A Jogeset 6c. kapcsán	121
6.5. Esetvariációk a jogesetek kapcsán	123
6.5.1. Az esetvariációk	123
6.5.2. Adalékok az esetvariációk megoldásához	124
6.6. A szabályozás értékelése és javaslatok a jogalkotó számára	125
6.7. Összegző feladatok	127
FELHASZNÁLT ÉS AJÁNLOTT IRODALOM	128
RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE	134

ELŐSZÓ

Az integritás tanácsadók¹ képzése során sok esetben észlelhető volt, hogy a különböző (nem kizárólag jogász) végzettségű integritás tanácsadók számára nehéz a munkájukhoz szükséges büntetőjogi ismereteket kommentárszerű feldolgozások alapján elsajátítani. A tanórákon a leghatékonyabbnak az a módszer bizonyult, amely a korrupciós bűncselekmények elvi kérdéseit jogesetekhez kapcsolva világitotta meg.

Ezen módszertani tapasztalatot értékesítve az integritás tanácsadók új tananyaga – az alapfogalmakat tisztázó bevezetést követően – a korrupciós bűncselekmények öt alapvető kérdését dolgozza fel egy vagy több jogeset által felvetett problémákon keresztül. A tankönyv tematikus fejezeteibe² elsősorban olyan témákat válogattam, amelyek a közszféra³ korrupciós kockázataihoz (és azon belül is különösen az integritás tanácsadók munkájához) kapcsolódnak. Az egyes tematikus fejezetek a tanulás és oktatás során önállóan is használható egységeket képeznek, amelyek rendezett információövezetében – reméljük – nemcsak a különböző képzettségű hallgatók, hanem az őket oktató trénerek is megtalálják a számukra szükséges kérdéseket és válaszokat.

Minden tematikus fejezet azonos szerkezeti sémát követ. A problematika megvilágítása egy jogesettel indul, amely valóságos büntetőügyek tényein alapul. Ha a büntetőügy szereplőinek neve sajtónyilvánosságot kapott, akkor a vádlottak a tankönyvben eredeti nevükön szerepelnek, míg az anonimizált ítéletek alapjául szolgáló ügyek terheltjeinek – a szöveg könnyebb olvashatósága végett – kitalált neveket adtam. A fejezetek bemutatják a korrupciós bűncselekmények hazai szabályozását, beleértve ebbe a cselekmények elkövetésekor, elbírálásakor, illetve a kötet lezárásakor (2017. november 30. napján) hatályos jogi hátteret is. A tankönyv így lehetőséget ad a különböző jogszabályok alkalmazásából adódó eltérések elemzésére, így további tanulságok levonására is. Az egyes fejezetek – az eset elemzéséhez szükséges mértékben – kitérnek a kapcsolódó nemzetközi egyezményekre, külföldi szabályozásokra is. Ezt követően összefoglalják az eset alapjául szolgáló büntetőügyekben hozott bírósági döntések érvelését, illetve azok jogirodalmi kritikáját (részben a tankönyv szerzője részéről is). Ezt hipotetikus jogesetek követik, amelyek a fejezet gerincét képező büntetőügyről „leágazva” további minősítési vagy jogpolitikai kérdésekhez vezetik el az olvasót. Ezt követik azok a *de lege ferenda* javaslatok, amelyek az addigi elemzés alapján feltárt hiányosságok kiküszöbölésére irányulnak. Minden fejezet összefoglaló feladatokkal zárul, amelyek a témakör egyéni feldolgozásához, a konzultációkra való felkészüléshez nyújthatnak segítséget.

¹ A kiadó megjegyzése: a kifejezést a helyesírásnak megfelelő *integritás-tanácsadó* forma helyett az államigazgatási szervek integritásirányítási rendszeréről és az érdekérvényesítők fogadásának rendjéről szóló 50/2013. (II. 25.) Korm. rendelettel való összhang érdekében közöljük a fenti írásmóddal.

² Vö. 2–6. fejezet.

³ Vö. 1.2.1. fejezet.

A tematikus fejezetek egyes szerkezeti részei – a különböző felkészültségű hallgatók igényeihez mérten – különböző kombinációkban és sorrendben használhatók fel. Így például a jogeset megoldására sort lehet keríteni önmagában a Btk. alapján vagy a jogtörténeti előzmények ismeretében, illetve akár a bírói döntés érvelését vagy jogirodalmi elemzését követően is. Ehhez hasonlóan a hallgatók az összefoglaló feladatok segítségével – a szabályozástörténetet és a hatályos szabályozást bemutató részek tanulmányozását követően – kialakíthatják saját szabályozási tervezetüket, amelyet összevethetnek a tankönyv szerzőjének *de lege ferenda* javaslataival is.

A tankönyv célja elsősorban az, hogy segítséget nyújtson az integritás tanácsadók képzése (továbbképzése), illetve napi munkája során felmerülő legfontosabb büntetőjogi kérdések megválaszolásához. Ennek érdekében a hallgatókat olyan elméleti kategóriákkal ismerteti meg, amelyek a korrupciós bűncselekmények normaanyagának későbbi (várhatóan folyamatos) változása esetén is iránytűként szolgálhatnak. Akik ugyanis képesek a büntető jogszabályok mögött álló érdekek, értékek és összefüggések mélyebb megértésére, azok reményeim szerint hatékonyabban tudnak majd közreműködni a korrupció megelőzésében és a korrupciós bűncselekmények felderítésében.

A tankönyv szerzője a Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézetének tudományos főmunkatársa, illetve a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának egyetemi docense. Köszönettel tartozom a kötet lektorának, Gulyás Attilának, a munka szakmai szerkesztéséért Gál Andornak, illetve az olvasószerkesztéséért Szontagh Veronikának.

Budapest. 2017. november 30. napján

Hollán Miklós

I. ALAPVETÉS

A fejezet célja, hogy a tematikus fejezetek megértéséhez szükséges mértékben tisztázza a korrupciós bűncselekmények alapfogalmait.

1.1. A korrupció fogalma

A korrupció ugyan „nem büntetőjogi fogalom”,⁴ de meghatározása magától értetődően szükséges a korrupciós bűncselekmények témakörének elemzéséhez. Alig van azonban olyan kifejezés, „amelyet annyian annyiszor és olyan eltérő értelemben használnak nap mint nap anélkül, hogy jelentésének pontos meghatározására a legcsekélyebb kísérletet is tennék, mint a korrupció”.⁵ A korrupció is olyan fogalom, mint „a demokrácia vagy a terrorizmus; a konkrét esetekben viszonylag biztosan tudjuk használni, de rögvest nehézségeink támadnak, ha pontos definíciót kell adnunk, hogy pontosan mit is értünk alatta”.⁶

A korrupciónak még a társadalomtudományi szakirodalomban is többféle fogalma létezik, országonként, sőt sok esetben szerzőnként eltérő megfogalmazással és tartalommal. A szakirodalom egyik összegző műve a korrupció fogalmának három fő megközelítési módjaként a közhivatalhoz, a piaci folyamatokhoz és a közérdek fogalmához kötődő definíciókat különíti el.⁷ A tankönyv keretei között azonban nem szükséges még ezen legismertebb koncepciók részletesebb bemutatása (így azok elemzése és értékelése) sem. Sokkal gyümölcsözőbb ugyanis, ha – más tanulmányok⁸ mintájára – ezek ismeretében meghatározzuk a tananyag célkitűzésének teljesítéséhez (a korrupciós bűncselekményekkel kapcsolatos kérdések elemzéséhez) legjobban használható korrupciófogalmat:

A korrupció előny kérése (elfogadása), illetve adása (ígérete) annak érdekében, hogy valaki a hatalmával a megbízója (a közösség vagy az állam) kárára visszaéljen, beleértve ebbe a piaci verseny torzítását is. Korrupciónak minősülnek az olyan előnyök is, amelyek más általi elfogadása vagy adása megkérdőjelezi a hatalom gyakorlójának megbízóhoz való hűségét, az ügyfelek (üzletfelek) iránti elfogulatlanságát, illetve nem egyeztethető össze a tisztességes piaci verseny követelményeivel.

A korrupció legtágabb definícióinak kiindulópontja a hatalommal való visszaélés,⁹ ami azonban önmagában nem elegendő a fogalom megfelelően pontos körülhatárolásához. Ha a korrupcióhoz csak ennyi kellene, akkor annak fogalmába szinte minden politikusok, köztisztviselők vagy cégvezetők által elkövetett társadalomra veszélyes

⁴ BÓDI (1991) 27.; NÉMETH (2003) 52.

⁵ BÓCZ (1998) 1. A korrupció általánosan elfogadott definíciójának hiányáról KRÁNITZ (1993) 122.

⁶ SZENTE (2006) 43–44.

⁷ Vö. például HEIDENHEIMER–JOHNSTON (2008) 7–9.

⁸ SZENTE (2006) 43–44.

⁹ ANDVIG (2000) 9.

cselekmény beletartozna. Korrupciónak minősülne például egy ellenzéki politikus vagy egy a hatalomnak kényelmetlen újságíró megöletése vagy egy értelmetlen és pazarló állami presztízsberuházás elindítása is.

A fogalom pontosabb meghatározására törekszik az a definíció, amely szerint a hatalommal kapcsolatos visszaélés csak akkor minősül korrupciónak, ha azzal valakinek valamilyen előnyt kívánnak szerezni.¹⁰ Ez ugyan kirekeszti a fogalomból a kényelmetlen újságíró megöletését, de magában foglal olyan eseteket is, amikor a hatalommal való visszaélés elkövetője és kedvezményezettje azonos (például hivatali sikkasztás,¹¹ bennfentes információkkal visszaélés¹²), vagy pedig előnyben olyan személy részesül, aki ezért ellenszolgáltatást nem nyújt, és nem is kell nyújtania (például a hozzátartozók jól fizető állami állásokban való elhelyezése, azaz a nepotizmus).

Erre figyelemmel tartjuk helyesebbnek a korrupció olyan még szűkebb meghatározását, amely szerint az előny a hatalommal való visszaélés (például döntéshozatal) tényleges, elvárt vagy feltételezett ellenszolgáltatását képezi.¹³ Ebben az értelmezési keretben viszont nem tekinthető korrupciónak a hivatali sikkasztás és a nepotizmus sem,¹⁴ mivel ezekben az esetekben a döntés kedvezményezettje ellenszolgáltatást nem ad (és azt nem is kell nyújtania). A korrupció fogalma azonban ettől még magában foglalja azt az esetet, amikor az előny és annak ellenszolgáltatása időben elválik, így a politikus kampányának támogatásáért cserébe a kliens később állami megrendelést kap.

A hatalommal rendelkező személy fogalma nem szűkíthető le a közhatalom gyakorlóira (például köztisztviselőkre, rendőrökre, vámosokra stb.), hanem ebbe a kategóriába tartozik bárki, aki a társadalmi munkamegosztásban olyan helyzetben van, hogy dönthet bizonyos javak (jogosultságok) elosztásáról.¹⁵ A hatalommal rendelkező személy tehát lehet közhivatalnok, óvodavezető, magáncég árubeszerezője, biztonsági őr vagy egy sportcsapat kapusa is. A korrupció fogalmába nem csak azok az esetek tartoznak bele, amikor az előnyt tényleges hatalommal rendelkező személy fogadja el. Korrupciónak minősül az is, ha olyan személy fogad el előnyt, aki a hatalommal rendelkező személyt – legalább állítása szerint – meg nem engedett módon befolyásolni képes. Az ilyen előny elfogadása is megingathatja a hatalom gyakorlójának köteleességteljesítésébe vetett bizalmat.

A korrupció alapjául szolgáló hatalom általában mástól ered, így főszabály szerint egy (tágabb értelemben vett) megbízó-megbízott viszony fennállását feltételezi. Ilyen például az állam és a közszolgálati tisztviselő, illetve a tulajdonos és a menedzser közötti kapcsolat. Erre figyelemmel jellemzik az irodalomban a korrupciót úgy, hogy a „származtatott hatalom” rendeltetésellenes felhasználása, „hűtlenség a hűség álarcában”.¹⁶ A korrupció által elfogadott fogalma azonban nem feltételezi azt, hogy a megvesztegetett személy a hatalmat valaki más nevében gyakorolja. Korrumpált személy olyan is lehet, aki a hatalmat saját jogán bírja, ilyen lehet például az egyéni vállalkozó vagy a gazdasági társaság egyedüli

¹⁰ Ilyen fogalmak ismertetésére lásd KRÁNITZ (1988) 38., HANKISS (1978) 89.

¹¹ Ez bizonyos korokban korrupciónak minősült. Vö. KRÁNITZ (1988) 97.

¹² Vö. HEIDENHEIMER–JOHNSTON (2008) 11.

¹³ HANKISS (1978) 89.

¹⁴ Vö. HEIDENHEIMER–JOHNSTON (2008) 12., TÓTH (2003) 12.

¹⁵ HANKISS (1978) 88–89.

¹⁶ Ilyen definíció ismertetésére lásd például KRÁNITZ (1988) 40., 41., illetve 50.

tagja. Ilyen esetekben a korrupció általában a hatalom egyik fajtájával, nevezetesen a piaci pozícióval való visszaélést szolgálja.

A korrupció fogalmába tartozó előny nemcsak vagyoni, hanem személyes is lehet.¹⁷ A korrupció legalább az egyik részt vevő (a hatalommal bíró) személy számára előnyös ügylet: a megvesztegetett hivatalos személy hozzájut a készpénzhez, a sportautóhoz vagy éppen a szexuális együttléthez. A korrupció megvalósulásának számos (mégpedig az előnyök cseréjét jelentő) esetében mindkét abban részt vevő személy „jól jár”, hiszen hozzájut a neki szükséges javakhoz (az általa vágyott helyzetbe kerül). A vesztegető megkapja tehát az építési engedélyt vagy az állami megrendelést, illetve elengedik a rá kiszabott bírságot. Vannak azonban a korrupciónak olyan esetei is, amelyekből kizárólag az előnyt kérő vagy azt elfogadó személynek származik előnye, például amikor a közhivatalnok az engedély kiadását előny nyújtásától teszi függővé.

A hatalom és az előny kapcsolatát tekintve a korrupció fogalmának magját a hatalommal való visszaélés ellenértékeként elfogadott vagy adott előny jelenti. Ez lényegében az a cselekmény, amely a kezdetekben és az államok legtöbbszörében is korrupciónak minősül.¹⁸ A korrupció fogalmába beletartozik azon eset is, amikor az előny csak a kötelességszegő döntés meghozatalának veszélyét idézi elő. Korrupciónak van szó ott is, amikor a hivatalos személy kötelességét csak akkor teljesíti, ha azért előnyt adnak. Ilyen lehet például, amikor a köztisztviselő utal rá, hogy a törvényi feltételeknek megfelelő beruházásra csak akkor adja ki az építési engedélyt, ha azért anyagi ellenszolgáltatásban részesül. Korrupciónak tekinthetők az olyan cselekmények is, amelyeket a hatalommal való visszaélés látszata jellemez. A közszolgálati tisztviselőknek például olyan előnyöket is tilos elfogadniuk, amelyek nem irányulnak kötelességszegés kiváltására, de megkérdőjelezzik a tőlük egyébként elvárható elfogulatlanságot (pártatlanságot).

1.2. A korrupció fajtái

A korrupció komplex jelenség,¹⁹ azaz rendkívül heterogén magatartástípusok összessége. Az egyes korrupciós típusok okaikat, következményeiket, büntetőjogi megítélésüket, illetve megelőzésüket tekintve (számos aspektust illetően) különbözőek. A korrupció fajtáinak sokféle csoportosítása ismert,²⁰ a következőkben a büntetőjogi szempontból leginkább releváns kategóriákat kívánom bemutatni.

1.2.1. Az előnyt kérő (elfogadó) fél státusza alapján

A korrupció tartalmát alapvetően a korrumpált (korrumpálandó), azaz az előnyt kérő (elfogadó) fél státusza határozza meg.²¹ Ennek körében részemről a közszférában és a ma-

¹⁷ KRÁNITZ (1988) 86.

¹⁸ BÓCZ (1998) 10. 2. lj.

¹⁹ KRÁNITZ (1988) 14.

²⁰ Hankiss például hivatalnoki, üzleti és politikai korrupciót különböztet meg. HANKISS (1978) 84–87.

²¹ KRÁNITZ (1988) 83.

gánszektorban tevékenykedő személyek korrupciója közötti megkülönböztetést tartom alapvetőnek.

- a) A közszféra korrupciójának egyik része a hivatali korrupció, amikor a megvesztegetett (megvesztegetendő) személy valamely állami szervnél (például közigazgatás, rendőrség) közhatalmat gyakorol. A közszféra korrupciója körébe tartozik (de nem hivatali) az olyan személy megvesztegetése, aki szolgáltató jellegű költségvetési intézménynél (óvoda, iskola, kórház), illetve (döntő mértékben) állami tulajdonban vagy befolyás alatt lévő cégnél tevékenykedik.
- b) A magánszektor körében az előnyt elfogadó személy státusza alapján különbséget kell tenni az üzleti és a nonprofit alapon működő szervezetekkel kapcsolatos korrupció között. A jelentősebb hányadot természetesen az első csoportba tartozó (elsősorban a gazdasági társaságokhoz kötődő) korrupció képezi. A második kategóriába sorolható azonban, amikor egy szakszervezet „lefizetett” tisztviselője nem képviseli a tagok érdekeit. Ha pedig egy sportcsapat kapusa ellenszolgáltatás fejében vesztesre „hozza ki” a meccset, akkor cselekménye a státuszára vonatkozó szerződéstől függően sorolható be.

A korrupció e két fajtájának elhatárolása az előnyt elfogadó személy státuszán alapul. Így a közszféra korrupciójának körébe tartozik, ha egy nagyvállalat vezetője a tevékenységhez szükséges engedély megszerzése végett megvesztegeti a hivatalnokot, még akkor is, ha az előny a magánszektorba befektetett összegből vagy abban elért nyereségből származik.

1.2.2. A döntés fajtái alapján

A korrupciós előny az esetek legtöbbszörében (de nem szükségszerűen) valamilyen döntés ellenértékét képezi. A döntés tárgya alapján elkülöníthető

- a közhatalmi
- a gazdálkodással kapcsolatos, ezen belül a közbeszerzési, illetve
- a választási

korrupció.

- a) A közhatalmi korrupció esetén a jogtalan előnyért megvásárolt döntés valamilyen engedély kiadása, bírság kiszabásának (végrehajtásának) mellőzése, illetve az eljárás gyorsítása (esetleg lassítása).
- ba) A gazdálkodással kapcsolatos vesztegetés legfontosabb esete az, amikor a megvesztegetett személy a piacon hozzáférhetőnél drágább vagy rosszabb minőségű árut rendel meg a megbízója részére. Ide tartozik azonban az is, amikor a beszerzési vezető úgy rendel meg valamilyen árut vagy szolgáltatást, hogy a beszállító őt jogtalan előnyben részesíti, de a munkáltató nem szenved kárt. Gazdálkodással kapcsolatos vesztegetés az is, ha a korrupcióval megvásárolt döntés nem egy megrendelés odaítélése, hanem éppen a kedvezőbb ajánlat megtételétől való tartózkodás.

A gazdálkodással kapcsolatos korrupciónak vertikális és horizontális esete van. Az első esetkörbe azok az esetek tartoznak, amikor az eladó és vevő, megrendelő és szolgáltató nevében eljáró személyek korrumpálják egymást. A gazdálkodással kapcsolatos horizontális korrupció pedig az, amikor valamilyen céget előny adásával

tartanak vissza a versenytársai attól, hogy részt vegyen a versenyben, illetve az is, ha a piac szereplői rögzítik az árakat, és az ebből eredő előnyt szétosztják maguk között.

- bb) A közbeszerzési korrupció a közpénzek elköltésével kapcsolatos olyan ügyeket jellemzi, amelyekre speciális eljárási és döntési szabályok vonatkoznak. A közbeszerzési korrupciónak is vertikális, illetve horizontális formája különíthető el.

A vertikális közbeszerzési korrupció esetén a megvesztegetett személy a közbeszerzési döntés jogosultja (az ajánlatkérő). A korrupciós cselekmény célja ilyenkor minden esetben az, hogy az ajánlatkérő képviselője a vesztegető javára eltérjen a közbeszerzési döntés során irányadó mérlegelési szempontoktól, így a cselekmény minden esetben kötelességszegésre irányul.

Az ún. horizontális közbeszerzési korrupció esetén a megvesztegetett személy a közbeszerzésben részt vevő piaci szereplő (az ajánlattevő). A korrupcióval megvásárolt döntés pedig – a gazdálkodással kapcsolatos horizontális korrupció esetéhez hasonló módon – nem egy megrendelés odaítélése, hanem éppen a megrendelőnek kedvezőbb ajánlat megtételétől való tartózkodás. A horizontális közbeszerzési korrupció elkövetői a közbeszerzési eljárás befolyásolása érdekében megállapodást kötnek, amely alapján az eljárás nyertesét maguk közül előre kijelölik. A kijelölt nyertes előre egyeztetett legkedvezőbb (de a piaci árat így is jelentősen meghaladó) ajánlatot tesz, a többiek pedig ennél is rosszabb (drágább) ajánlatokat adnak be (vagy formai hibákkal elintézik az eljárásból való kizárásukat). Azt az összeget pedig, amivel a nyertes ajánlata a piaci árat meghaladja, felosztják egymás között.

- c) A választási korrupció esetén a jogtalan előnyöket a választóknak biztosítják szavazatukért vagy a távolmaradásért.

A korrupció esetköreinek kétféle – a korrumpált fél státuszán, illetve a befolyásolni kívánt döntés tárgyán alapuló – megkülönböztetése részben összefügg egymással, de el is különül. Gazdálkodással kapcsolatos vesztegetés nemcsak a magánszektorban, hanem a közzférában is előfordulhat, különösen a közbaygon üzemeltetéséről (értékesítéséről) hozott döntések tekintetében.²² Sőt hivatali korrupcióról van szó akkor is, ha a hivatalos személy konkrét döntése nem tekinthető közhatalmi jogkör gyakorlásának, de az azzal összefüggő gazdasági források biztosítására irányul (tömegosztatási eszközök megvásárlása végett közbeszerzés lefolytatása vagy virágok beszerzése a házasságkötő terembe az anyakönyvvezető által²³).

1.2.3. A korrupció résztvevői alapján: aktív és passzív korrupció

A korrupció mindig több, azaz legalább két személyt feltételez,²⁴ de a korrupció fogalmához nem szükséges, hogy ezek mindegyike cselekedjen, illetve az sem, hogy mindkettejük cselekménye korrupciónak minősüljön. A fogalom magában foglalja az olyan eseteket is,

²² Erre utal például SINKU (2001) 267.

²³ Vö. a Legfelsőbb Bíróság Bfv.II.762/2006. számú határozatának alapjául szolgáló tényállással.

²⁴ KRÁNITZ (1988) 50., 68., 82.

amikor csak az egyik személy cselekménye minősül korrupciónak, azaz például a vesztegetés az előny kérésével vagy ígéretével valósul meg, de a korrupció fogalma által feltételezett másik személy az előny kérését vagy ígéretét visszautasítja.

Abból a szempontból, hogy a korrupció résztvevői miként kapcsolódnak a jogtalan előnyhöz, passzív és aktív korrupciót lehet megkülönböztetni. A passzív korrupció körébe az előny kérése vagy elfogadása sorolható, míg az utóbbi az előny adását vagy ígéretét öleli fel. Az aktív vagy passzív kifejezések nem azt jelzik, hogy ki kezdeményezte a korrupciós kapcsolatot, az ugyanis nemcsak az aktív, hanem a passzív oldal magatartását követően is létrejöhet (például előny kérése esetén).

A passzív és az aktív korrupció általában együttesen fordul elő, de a fentiek szerint önállóan is lejátszódhat. Ha ugyanis az ügyfél nem reagál arra, hogy a közhivatalnok tőle hivatali kötelessége teljesítéséért előnyt kér, akkor csak passzív vesztegető van, aktív nincsen. Ha pedig a jogtalan előny ígéretét a közhivatalnok nem fogadja el, akkor az aktív vesztegető mellett nincs szó passzív vesztegetőről.

1.3. A korrupció hátrányos következményei

A korrupció elleni fellépés vonatkozásában alapvető jelentőségű a hátrányos következmények számbavétele.

1.3.1. A korrupció hátrányos következményei általában

A korrupció az annak fogalmában szereplő előnyre tekintettel legalább az egyik abban részt vevő számára kedvező hatásokkal is járhat. Az *egyéni előnyöket* azonban – legalábbis egy demokratikus jogállamban – össztársadalmi szinten sokkal jelentősebb negatív következmények írják felül. Amint ugyanis arra Hankiss Elemér máig ható érvénnyel rámutatott: a „korrupció társadalmi csapda, [...] minél többen szállnak be a játékba, annál inkább csökken a profit és a végén mindenki többet fizet ugyanazokért a javakért és szolgáltatásokért, mint amennyit eredetileg fizetett”.²⁵

A korrupció leggyakrabban *erőforrásokat von el a közösségtől*, aminek iskolapéldája, amikor az éhezők segélyezésére szánt anyagi erőforrás korrupció következtében teljes egészében illetéktelen zsebekbe vándorol.²⁶ Más esetekben az erőforrások legalább részben eljutnak azokhoz, akiknek szánták, de a közösség a korrupció következtében drágábban jut hozzá egy adott szolgáltatáshoz. Ide sorolható azon eset, amikor a megrendelő képviselője azért fogadja el az autópálya építési költségeinek túlszámlázását, hogy a különbözeten a beszállítóval osztozzon.²⁷ A korrupció káros hatása az is lehet, hogy annak segítségével az egyes gazdasági szereplők olyan törvényeket szavaztatnak meg, amelyek a meglévő köz-és magánvagyon (gazdasági lehetőségeket) úgy osztják újra, hogy abból ők teljesítmény,

²⁵ HANKISS (2001) 19–20.

²⁶ KRÁNITZ (1988) 242–243., illetve 247.; KLITGAARD (1991) 40.

²⁷ Ilyen esetben akkor is korrupció valósul meg, ha a jogtalan előnyt az útépítő cég a saját monopóliumából eredő extraprofit részeként is elsajátíthatná. KLITGAARD (1991) 43.

verseny és főleg kockázat nélkül gazdagodjanak (ez az ún. járadékvadászat).²⁸ A korrump tisztviselő vagy ügyintéző „kizsákmányolja a közösséget”,²⁹ ami sok esetben lényegében az adófizetők pótlólagos adóztatását jelenti.³⁰

A korrupció káros hatásainak másik csoportja a *hatékonyságsökkenés* fogalma köré csoportosítható. A legkirívóbb esetekben a korrupció akár halálos tömegszerencsétlenséghez is vezethet, például állítólag ilyen üzemek tették lehetővé Kínában olyan iskolaépületek megépítését, amelyek egy földrengésnél kártavárként dőltek össze.³¹ A hivatalnokok döntések előkészítésénél előnyben fogják részesíteni azokat a beruházásokat, amelyek ugyan a közösség számára nem (annyira) szükségesek, de jobb lehetőséget teremtenek a korrupciós előnyök kérésére.³² A korrupció káros hatással van az állami szervek és gazdálkodó szervezetek hatékony működésére is, így például a korrump köztisztviselők vagy ügyintézők (további előnyök megszerzésének reményében) hajlamosak az ügyintézést tovább lassítani.³³ Káros hatásként jelentkezik a korrupciós kapcsolatok kialakítására, titkos üzemeltetésére fordított energia is (például konspiráció, előszobáztatás, szívességek láncolata),³⁴ amelyet produktív tevékenységre vagy rekreációra is lehetne fordítani.

A korrupció számos esetben akadályozza a minden ember azonos méltóságából eredő *esélyegyenlőség* érvényesülését,³⁵ mégpedig a korrupciós viszony mindkét oldalán.³⁶ A gazdasági szférában jogosulatlan versenyelőnyt biztosít,³⁷ más esetekben pedig lehetőséget ad olyan döntések megvásárlására, amelyek áruba bocsátását a közösség nem tartja helyesnek. Ha ugyanis normatív kritériumok alapján a várakozási lista sorrendjét csak a beteg állapottól (életkorától) függően lehet kialakítani, akkor ebben a vonatkozásban a kapcsolatoknak vagy az anyagi teherbíró képességnek nem lehet szerepe. A korrupció egyenlőséget sértő hatásának közvetett megjelenése az, amikor az ún. korrupciós szakmák képviselői (ha minimális bejelentett jövedelmük van) előnyben részesülnek a szociális segélyek³⁸ megítélésénél.

1.3.2. A korrupció egyes fajtáinak hátrányos következményei

A különböző korrupciós fajták társadalmi hátrányai eltérőek és különböző súlyúak,³⁹ ebben a tekintetben elsősorban a közszféra és a magánszektor korrupciója tér el, de ezen belül jelentősége lehet annak is, hogy az adott hatalom és az előny miként kapcsolódik egymáshoz.

²⁸ KLITGAARD (1991) 43.

²⁹ KRÁNITZ (1988) 41–44.

³⁰ KRÁNITZ (1988) 243.

³¹ Rejtegetik az összedőlt iskolák romjait Kínában. Elérhető: <http://www.origo.hu/nagyvilag/20080613-kina-rejtegetik-a-romokat-a-foldrenges-utan.html> (Letöltés dátuma: 2017. 11. 10.)

³² KRÁNITZ (1988) 248.; KLITGAARD (1991) 44.

³³ KLITGAARD (1991) 39.

³⁴ KRÁNITZ (1988) 242–243.

³⁵ KRÁNITZ (1988) 248.

³⁶ GOJÁK (2003) 96.

³⁷ GOJÁK (2003) 102–103.

³⁸ KRÁNITZ (1988) 211.

³⁹ KLITGAARD (1991) 46.

1.3.2.1. A közszféra korrupciója esetén

Amikor a közhivatalnok az előny fejében olyan döntést hoz, amely ellentétes a működésére vonatkozó szabályokkal, a korrupció az őt terhelő kötelességek teljesítéséhez fűződő érdeket sérti. Kötelességszegés lehet valamely törvénysértő engedély kiadása, illetve valamilyen bírság mellőzése vagy a szabályozott ügyintézési sorrendtől való eltérés.

A közhivatalnok kötelességei azonban nem öncélúak, hanem azok valamilyen más érdeket szolgálnak. Erre figyelemmel a kötelességszegéssel megvalósuló hivatali korrupciónak további káros következményei lehetnek. Ezek súlya elsősorban attól függ, hogy a megszegett kötelesség milyen jellegű közérdek védelmét szolgálja,⁴⁰ így súlyos vagy akár katasztrofális következményei lehetnek például a járványüggyel, a bűnüldözéssel vagy a már hivatkozott⁴¹ építésbiztonsággal kapcsolatos korrupciónak.

Az állami bevételeket és kiadásokat érintő (például adóbevételekkel, közbeszerzésekkel, vagyon értékesítésével kapcsolatos) korrupció káros hatásai könnyen számszerűsíthetők is. Viszonylag egzaktan megállapítható ugyanis, hogy mennyiben károsítja az állami vagyont egy adókedvezmény jogosulatlan megítélése, ugyanolyan minőségű termék drágábban történő megrendelése, illetve egy ingatlan piaci ára alatt való értékesítése.

A hivatali kötelesség nemcsak közösségi, hanem egyéni érdekek védelmét is szolgálhatja. Így például egy beruházás (például szemétegető) korrupción alapuló jogszabályellenes engedélyezése hátrányosan érintheti a közegészséget, illetve a természetes és az épített környezet védelméhez fűződő érdeket. Annak következtében azonban sérülhet vagy veszélybe kerülhet azon ingatlanok tulajdonosainak (használóinak) egészsége és vagyona is, akik a beruházás közelében laknak.

A korrupció által sértett egyéni érdekek sok esetben nem a mögöttes közösségi érdekekhez, hanem csak a kötelesség teljesítéséhez kapcsolódnak. Az állami vagyon károsodása hiányában is sérül a gazdasági érdeke annak a versenytársnak, aki jobb ajánlata ellenére azért esett el egy állami megrendeléstől, mert nem folyamodott korrupcióhoz. Az említett építési ügyben pedig a korrupcióhoz nem folyamodó másik (a területre biofarmot tervező) beruházónak az érdeke akkor is sérül, ha a szemétegető egyébként az előírásoknak megfelelt. Akár az ügyintézési sorrendre vonatkozó előírások megszegése mögött is lehetnek egyedi sértettek, akik például a korrupció következtében nem kaptak időben engedélyt.

Az egyéni érdeksérelem könnyen kimutatható a hivatali korrupció azon fajtájánál, amikor a hivatalos személy a kötelessége teljesítését jogtalan előny adásától teszi függővé. Ilyen esetekben ugyanis az ügyfél olyan hivatali cselekményért fizet korrupciós felárat, amely egyébként ingyen vagy méltányos térítési díj ellenében járna neki. Ilyen esetekben azonban a kötelesség mögött álló (az építési szabályok betartásához fűződő) érdek nem sérül. A közhivatalnokok működésébe vetett bizalom azonban igen, hiszen egyikük pozíciójából eredő hatalmát az állampolgároknak igazságtalan költségeket okozva „zsarolás-szerűen” használta fel.

A vesztegetés bizonyos eseteiben, különösen akkor, ha az ügyfél ügyében már döntés született, az előny elfogadásával a kötelesség teljesítéséhez fűződő érdek nem sérül (és nem kerül veszélybe sem). Ilyenkor azonban a korrupció a közhivatal viselőibe vetett bizalmat

⁴⁰ KLITGAARD (1991) 40–41., 47.

⁴¹ Vö. 1.3.1. fejezet.

sérti,⁴² hiszen a hivatali működésével összefüggésben az előny elfogadása azt a látszatot kelti, hogy az ügyet előny ígérete által befolyásoltan intézte el. Még akkor is, ha adott ügyben minden anyagi és eljárási szabályt maximálisan betartott, és a rábízott esetleges mérlegelési jogkörrel megfelelően élt.

1.3.2.1. A magánszektorban

A magánszektorban a gazdálkodással kapcsolatos vesztegetés általában olyan magatartásként jelentkezik, amelyben a megvesztegetett személy saját maga részére való előnyszerzés végett megszegi a munkaadójához fűződő hűség követelményét. Ennek következtében számszerűsíthető hátrány általában a korrumpált ügyintéző cégét éri, hiszen ugyanazon áruért többet fizet, illetve ugyanazon áron rosszabb minőségű áruhoz jut.⁴³ A megbízónál jelentkező kárnak (a beszállítónál jelentkező haszonnak) itt is általában bizonyos része a vagyonekezeléssel megbízott személynek kifizetett jogtalan előny. Emellett sérülhet a vesztegető versenytársainak érdeke, akik lemaradnak egy olyan tényleges megrendelésről, amelyet a piaci folyamatok zavartalan működése alapján ők nyertek volna el.

Ha az ügyintéző azonos minőségű és árú termékek (szolgáltatások) közül az egyiket a korrupciós előnyre tekintettel választja ki, az őt alkalmazó cég vagyoni érdeke (és az iránta való hűség követelménye) nem sérül. A piaci verseny szabályozó szerepe azonban torzulást szenved, ráadásul a vesztegetési összeg (előbb vagy utóbb) beépül a termékek és szolgáltatások árába, így azt neki vagy később más vásárlónak már meg kell fizetnie.⁴⁴ Végül soron tehát a termékek (szolgáltatások) ára – éppen a korrupcióhoz szükséges összeg előteremtése miatt – meghaladja a piaci alapon szükségeset.

1.4. A korrupció és a büntetőjog

1.4.1. A büntetőjog szerepe a korrupció elleni küzdelemben

Kezdetben a korrupció elleni küzdelem lehetséges eszközei közül általában a szankcionálásra koncentráltak, ami a gyakorlatban – a jelenség változékonyságára (adaptivitására) is figyelemmel – egy reaktív szemléletű, lassú és nehézkes rabló-pandúr játékhoz vezetett.⁴⁵ Ezt követően – lényegében ezt kiegészítve – jelenik meg a proaktív szemlélet, nevezetesen az integritásmenedzsment (integritásépítés), amelynek során igyekeznek olyan értékeket erősíteni és olyan szervezeti kultúrát létrehozni, amely segíti a korrupcióellenes szabályok betartását.⁴⁶

A szakirodalomban viszonylag régóta elismert alaptétel, hogy a korrupció elleni küzdelemben nem a büntetőjogi eszközök játszanak elsődleges szerepet, de természetesen azok

⁴² KLITGAARD (1991) 47.

⁴³ NAGY (2001) 150.

⁴⁴ TÓTH G. (2000) 58.; NAGY (2001) 150.; SZILOVICS (2001) 276.

⁴⁵ PALLAI (2014) 185–186.

⁴⁶ Az integritásszemlélet jelentősége egyébként ma már messze túlmutat a korrupció elleni küzdelemben, hiszen arra már a közigazgatás fejlesztésének átfogóbb eszközeként is tekintetnek. PALLAI (2014) 187–189.

sem mellőzhetők.⁴⁷ Már a Közigazgatás Korrupció-megelőzési Programjában is tükröződött a korrupció elleni küzdelem bűnüldözési és integritásalapú megközelítésének dichotómiája és az utóbbi erősítésének igénye.⁴⁸ Hasonló elvi alapon áll a Nemzeti Korrupcióellenes Program, illetve az azzal összefüggő intézkedések katalógusának meghatározása is.⁴⁹

A két megközelítés azonban egyáltalán nem zárja ki egymást, hanem azoknak egymás mellett (egymást erősítve) kellene érvényesülnie.⁵⁰ Erre figyelemmel viszont nemcsak azok különbségeit, hanem kölcsönhatását is érdemes mélyebben elemezni. Annál is inkább, mert a büntetőjognak nemcsak megtorló (*represszív*), hanem egyben megelőző (*preventív*) célja is van, és e két célkitűzése egységbe fonódik.⁵¹ A büntetés (mint jellemző büntetőjogi szankció) ráadásul az általános megelőzést nemcsak az elrettentésen, hanem a joghűség erősítésén keresztül is szolgálja (így különül el az ún. negatív és pozitív generális prevenció).⁵²

1.4.2. A korrupciós bűncselekmények fogalma

A korrupció egyik legveszélyesebb (vagy legalábbis hivatalosan annak nyilvánított) szegmense a korrupciós bűnözés, azaz a korrupciós bűncselekmények összessége.⁵³

1.4.2.1. Az 1978. évi Btk.

Az 1978. évi büntetőkódex nem tartalmazott utalást korrupciós bűncselekményekre. A jogalkotó a vesztegetést, a befolyással üzérkedést és a közérdekű bejelentő üldözését a közélet tisztasága elleni bűncselekmények című közös szerkezeti egységbe sorolta.⁵⁴ A miniszteri indokolás alapján azonban kiderült, hogy ezek közül a vesztegetés és a befolyással üzérkedés is kifejezetten korrupciós bűncselekménynek minősült, míg a közérdekű bejelentő üldözése nem.⁵⁵

A korrupciós bűncselekmény terminológiát a büntetőjog tudománya is használta,⁵⁶ mégpedig kétféle – tágabb és szűkebb – értelemben is. A szükségképpen (*azaz in abstracto*) korrupciós bűncselekmény azt jelentette, hogy nemcsak az elkövetett konkrét cselekmény, hanem a jogalkotó által büntetni rendelt cselekménytípus is megfelel a korrupció fogalmának (például vesztegetés, befolyással üzérkedés, illetve befolyás vásárlása). A nem szükségképpen (*azaz in*

⁴⁷ Így például MÁRKI (2001) 37–38.

⁴⁸ Melléklet az 1104/2012. (IV. 6.) Korm. határozathoz „A Közigazgatás Korrupció-megelőzési Programja” (hk.).

⁴⁹ 1336/2015. (V. 27.) Korm. határozat a Nemzeti Korrupcióellenes Program és az azzal összefüggő intézkedések 2015–2016. évre vonatkozó terve elfogadásáról, különösen annak 4. pontja.

⁵⁰ PALLAI (2014) 186–187., illetve 191.

⁵¹ NAGY (2008) 19.

⁵² NAGY (2008) 267.

⁵³ KRÁNITZ (2000) 9–10. o. Egyesek szerint a korrupciónak csak „kis része” a büntetőjogilag releváns magatartások összessége. Lásd NÉMETH (2003) 54.

⁵⁴ Például 1978. évi Btk. XV. fejezet VII–VIII. cím.

⁵⁵ Az 1978. évi Btk. miniszteri indokolása.

⁵⁶ Vö. HOLLÁN (2011a) 228–248.

concreto) ilyen bűncselekmények esetén viszont csak a konkrét cselekmény korrupciós jellegű, a bűncselekménytípus fogalmát meghatározó törvényi tényállás viszont nem.⁵⁷

1.4.2.2. A Btk. alapján

A Btk. alapján a korrupciós bűncselekmény fogalma – hazai jogunkban először – tételes jogi kategóriaként jelentkezik, hiszen a XXVII. fejezete kifejezetten ezt a címet viseli.⁵⁸ Ettől függetlenül természetesen korrupciós jelleggel (*in concreto*) más bűncselekmények továbbra is elkövethetők. A hivatali visszaélés,⁵⁹ a hűtlen kezelés,⁶⁰ illetve a versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési és koncessziós eljárásban⁶¹ elkövetésénél gyakran megjelenik a korrupció eleme. Sőt vannak olyan tényállások is, amelyeknek egyes nevesített változatai kifejezetten megfelelnek a korrupció fogalmának (ilyen fordul elő a bitorlás,⁶² illetve a választás rendje elleni bűncselekmény esetén⁶³). A tankönyv azonban – eltérő megjelölés hiányában – a büntetőkódexnek megfelelően használja a korrupciós bűncselekmény terminológiát.

⁵⁷ Így tesz például „feltétlenül” és „nem feltétlenül” korrupciós bűncselekményeket megkülönböztetve Bócz (1998) 12.

⁵⁸ GÁL szerint ezzel a korrupció fogalma is „anyagi büntetőjogi fogalommá” vált. Lásd GÁL (2013) 183. Részünkről ebben a vonatkozásban tartózkodóbbak vagyunk, a korrupciót önmagában nem tartjuk büntetőjogi fogalomnak.

⁵⁹ Btk. 305. §.

⁶⁰ Btk. 376. §.

⁶¹ Btk. 420. §.

⁶² Btk. 384. § (1) bek. b) pont.

⁶³ Btk. 350. § (1) bek. a) pont IV. fordulat, b) pont IV. fordulat, e) pont V. fordulat, h–i) pont.

2. A HIVATALI VESZTEGETÉS SZEMPONTJÁBÓL RELEVÁNS ELŐNYÖK

A fejezet központjában annak a kérdésnek a megválaszolása áll, hogy milyen előnyök kérése (elfogadása) valósítja meg a passzív hivatali vesztegetés bűncselekményét.

2.1. Jogeset

A passzív hivatali vesztegetés szempontjából releváns előnyök kérdéskörét azon (nagy sajtóvisszhangot kapott⁶⁴) büntetőügyből kiindulva mutatom be, amely a 2000-es évek elején indult részben hivatali vesztegetés miatt.

Jogeset 2.⁶⁵ Molnár Csaba az ORFK Pénzmosás Elleni Osztálya vezetőjeként dolgozott, amikor egy általa a pénzmosásról tartott előadás során ismerte meg D. Z.-t, akivel a szakmai ismeretségen túl később baráti kapcsolatba is került. D. Z. gazdasági érdekein keresztül később dr. B. T. harmadrendű vádlott irányítása alá került. B. T. egyik pénzváltó cége a Magyarországi Volksbank Rt. ügynökeként végzett pénzváltó tevékenységet. Ennél a cégnél a bank belső ellenőrzése 2003. augusztus közepén hibákat fedezett fel. B. T. telefonon arra kérte D. Z.-t, vegye fel a kapcsolatot Molnár Csabával, és kérje meg, intézze el a banknál, hogy a kérdéses céggel szemben ne lépjenek fel. D. Z. ezután találkozót kért Molnár Csabától.

A találkozón B. T. – azzal, hogy ajándékok Szíriából – átadott egy zárt borítékot, benne egy darab 200 forint körüli értékű aranyozott bizsu karkötővel, egy fa névtáblával, egy távolkeleti származású, 1500 forint körüli értékű, egzotikus faanyagból készült ceruzatartóval, valamint meg nem határozható értékű közel-keleti süteménnyel. A másod- és harmadrendű vádlottak a találkozón felkérték Molnár Csabát, hogy vegye fel érdekükben a kapcsolatot a Volksbankkal.

Másnap az elsőrendű vádlott felhívta a Volksbank Rt. jogi osztályának vezetőjét, és kérte, konzultáljanak a PSZÁF pénzváltókkal kapcsolatos „aktivizálódása” tárgyában. Az augusztus 25. napján tartott találkozón Molnár Csaba nem hozta szóba D. Z. és B. T. kérését, miután azt a tájékoztatást kapta, hogy a Volksbank a pénzváltó üzletág tevékenységét megszünteti. A sajtóban cikk jelent meg arról, hogy Molnár Csaba meg nem engedett kapcsolatba került arab pénzváltókkal. 2003. december 2. és 5. között Molnár Csaba három jelentést írt „arab kapcsolatairól”, amelyekben a kapott ajándékokat is megnevezte, valamint átadta a ceruzatartót, később pedig a bizsu karkötőt is.

⁶⁴ Vö. <http://k-monitor.hu/adatbazis/cimkek/molnar-csaba-orfk>(Letöltés dátuma: 2017. 11. 10.)

⁶⁵ Nógrád Megyei Bíróság B.219/2005/33. Az ismertetés alapja GÁL (2010).

2.2. A törvényi szabályozások bemutatása

2.2.1. Szabályozási variációk

A hivatali vesztegetés szabályozásánál a jogalkotó változatos technikákat használt a releváns előnyök körének meghatározására. Ez történhetett:

- önálló büntetőjogi elem segítségével,
 - más (jogi) normára utalással, illetve
 - e két módszer kombinációjával.
- a) Az első megoldás követése esetén a jogalkotó önálló (más jogszabályoktól függetlenül is értelmezhető) büntetőjogi elemmel határozza meg a hivatali vesztegetés szempontjából releváns előnyök körét. Így az 1942. évi X. törvény és az 1978. évi Btk. eredeti szabályozása ezt a megoldást (is) alkalmazva olyan előny elfogadásáról rendelkezett, amely a hivatalos személy működését „a közérdek kárára befolyásolhatja”.⁶⁶ A Btk. az aktív vesztegetés tekintetében olyan előnyök adását stb. rendeli büntetni, amelyek a hivatalos személy „befolyásolására irányulnak”.⁶⁷
- b) A jogalkotó más esetekben büntetőjogon kívüli normákra utalva szűkíti le a paszszív hivatali vesztegetés szempontjából releváns előnyök körét. Ilyen (kifejezetten kizáró okként megfogalmazott) szabály volt az 1878. évi magyar Btk.-ban, hogy „a törvényen vagy szabályokon alapuló díjak és jutalmak” nem minősülnek vesztegetésnek.⁶⁸ Ehhez hasonló a korrupciós bűncselekményekre vonatkozó 1942. évi X. törvény azon rendelkezése, amely szerint a tettes által követelt előnynek „meg nem engedettnek”⁶⁹ kellett lennie.
- a-b) Az önálló büntetőjogi elem alkalmazása esetén lesznek olyan cselekmények, amelyek kizárólag az igazgatási tilalomba ütköznek, de a büntető tényállást nem valósítják meg. Ez a megfontolás kifejezetten tükröződik a korrupciós bűncselekményekre vonatkozó 1942. évi X. törvény részletes és kiérlelt (ma is példaértékű) indoklásában. Eszerint: „ha a közhivatali viszony szempontjából kétségtől meg nem engedettnek kell is tekinteni bizonyos előny elfogadását, ebből még nem következik, hogy szükséges és kívánatos az esetnek a bűnvádi üldözés útjára terelése; esetleg fegyelmi eljárás útján kielégítően lehet a közhivatalnokot hivatása követelményeihez való alkalmazkodásra kényszeríteni.” Az indoklás arra is utal, hogy “[b]izonyos előnyök elfogadása [igazgatásilag] pusztán az állás tekintélyének megóvása vagy a mellékfoglalkozásoktól való elvonás érdekében [is] lehet eltiltva”. A büntetőjogi felelősségre vonáshoz „csak olyan cselekmény szolgált [..] alapot, amelyben a megrontás csíráját is fel lehet fedezni”, azaz olyan juttatásról van szó, amely „már veszélyeztetheti a közhivatali működés pártatlanságát, elfogulatlanságát, tehát érdemi helyességét is.”⁷⁰

⁶⁶ 1942. évi X. törvény 4. § első mondat, illetve 3. §, 1961. évi Btk. 150. § b) pont, illetve 152. § (1) bek., 1978. évi Btk. 253. §.

⁶⁷ Btk. 293. §.

⁶⁸ 1878. évi Btk. 466. §.

⁶⁹ 1942. évi X. törvény 4. §.

⁷⁰ 1942. évi X. törvény indoklása.

Az indokolás másik részéből pedig az látható, hogy az igazgatási engedély hiányára alapozó megoldás kifejezetten szigorúbb lehet, mint az önálló büntetőjogi fogalom (például a közhivatalnok működését lényegesen befolyásoló előny) alkalmazása lenne. Így „aki közszolgálati működésével kapcsolatban egyéni követelést támaszt, magánérdeket érvényesít, s csak az mentheti, ha jogszabály vagy hatósági rendelkezés kifejezetten feljogosítja díjak közvetlen beszedésére, vagy bizonyos szolgáltatások igénybevételére. Minden más esetben a közönség az ilyenféle követelődést a közhivatali állással való visszaélésnek érzi, ezért helyénvaló azt a közélet tisztasága érdekében nemcsak megtiltani, hanem a tilalomhoz büntetőjogi következményeket is fűzni. Ezen az sem változtathat, ha a követelt előny módja és mértéke nem tűnik alkalmasnak arra, hogy a közhivatalnok működését lényegesen befolyásolhassa.”⁷¹

2.2.2. A működéssel kapcsolatos és a jogtalan előny

Hatályos jogunk alapján a passzív hivatali vesztegetés tényállása az előnynek a hivatalos személy működésével való kapcsolatára és jogtalanására utal a büntetendőség megalapozásaként.

2.2.2.1. Az előny működéssel való kapcsolata

Már az 1978. évi Btk. eredeti szabályozása óta büntetőjogunkban hivatalos személy működésével kapcsolatos előny kérése vagy (ígéretének) elfogadása képezett vesztegetést.⁷²

A napjainkban is változatlanul irányadó gyakorlat szerint működésével összefüggésben fogadja el az előnyt a hivatalos személy, ha bizonyos ügyben éppen eljár, azaz például nyomozást vagy hatósági ellenőrzést végez. Ennek kapcsán a vesztegetés nem korlátozható kizárólag arra az időre, amely alatt a hivatalos személy éppen a nála folyamatban levő ügyet intézi.⁷³

A hivatali működéssel összefüggés megvalósul akkor is, ha az előny adása a konkrét ügy megindulását megelőzi. A működéssel való kapcsolat megállapíthatóságánál ilyenkor a döntő momentum az, hogy az előny elfogadása a majdan elintézendő ügyre figyelemmel történt-e, avagy sem.⁷⁴

A vesztegetést hivatali működéssel összefüggésben valósítják meg akkor is, ha az előny kérése vagy elfogadása a konkrét ügy (akár az ügyfélre nem is kedvező) elintézését több hónappal követi, de az elkövető és az ügyfél között nem állt fenn más, mint a hivatali működés során létrejött kapcsolat.⁷⁵

⁷¹ 1942. évi X. törvény indokolása.

⁷² 1978. évi Btk. 250. §.

⁷³ Bács-Kiskun Megyei Bíróság 2. Bf. 102/1993. – BH 1994. 62.

⁷⁴ Legfelsőbb Bíróság Katf. IV. 291/1981. – BH 1982. 3.

⁷⁵ Legfelsőbb Bíróság Katf. IV. 69/1981. – BH 1981. 268.

A joggyakorlat szerint nemcsak azt kell működésével kapcsolatosnak tekinteni, ha a hivatalos személy a saját maga által elintézendő, hanem az adott szervnél folyamatban lévő más ügyben kér előnyt. Erre ugyanis éppen működési körénél fogva nyílik lehetősége.⁷⁶

A kért stb. előnynek nem kell konkrét ügyszöveghez kapcsolódnia. A hivatalos személy működésével való összefüggés akkor is megállapítható, ha az előnnyel későbbi esetlegesen majd meginduló ügyeknek kívánnak „megágyazni” (ez az ún. „beetetés” elfogadása).

Az előny nem kapcsolatos a rendőr működésével, ha azt azért fogadja el, hogy – hivatali minőségét fel nem használva – közreműködjön a sértett által elveszített köz- és magánokiratok harmadik személy által (anyagi ellenszolgáltatás fejében) való visszaszolgáltatásában.⁷⁷

2.2.2.2. A jogtalanság tényállási eleme

Az 1978. évi Btk. eredeti szabályozása a működésével kapcsolatos előny jogtalanságára egyik korrupciós bűncselekmény tényállásában sem utalt.⁷⁸ A 2001. évi CXXI. törvény módosította úgy az 1978. évi Btk.-t, hogy a hivatali vesztegetés tényállásába is bekerült az előny kapcsán a „jogtalan” jelző. A büntetőkollégiumok vezetőinek 2002. május 27-ei álláspontja alapján azonban „a helyes jogértelmezés szerint az előnynek korábban is jogtalannak kellett lennie,” így a 2001. évi módosítás ezen vonatkozásban „nem jelent érdemi eltérést a korábbi jogi helyzettől”.⁷⁹

A 2013. július 1. napjától hatályos Btk. a passzív hivatali vesztegetés tényállásában az előny kapcsán a jogtalan jelzöt nem szerepeltette.⁸⁰ A javaslat miniszteri indokolása szerint „a »jogtalan« kifejezés elhagyására [az aktív] hivatali vesztegetés tényállásánál kifejtettek az irányadók.”⁸¹ Az aktív hivatali vesztegetésnél a jogtalan jelző mellőzésének magyarázatoként az indokolás arra utal, hogy a törvény kifejezetten tartalmazza az előnnyel való befolyásolás célzatát.⁸² Az aktív hivatali vesztegetés kapcsán kifejtettek viszont így – az indokolás készítőinek szándéka ellenére – nem alkalmazhatók egy olyan tényállásra, mint a passzív hivatali vesztegetés, amely az előnnyel való befolyásolás célzatát nem feltételezte (de még az előny befolyásolására való alkalmasságát sem).

A passzív hivatali vesztegetés elfogadásának a Btk. eredetileg hatályos szövegében szereplő tényállása könnyen úgy volt értelmezhető, hogy a hivatali működéssel összefüggő előny minden esetben eleve jogtalan. Ennek alapja azon logikai következtetés (*argumentum a contrario*) volt, hogy a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos vesztegetés tekintetében a Btk. eredetileg is kifejezetten kiemelte az előny jogtalanságát.⁸³

⁷⁶ Debreceni Ítéltábla Bf. II. 552/2007/36.

⁷⁷ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 4. Bf. 433/2001. – BH 2002. 298.

⁷⁸ 1978. évi Btk. 251–252. §. Hatályos 1979. július 1. napjától 2002. március 31. napjáig.

⁷⁹ Kollégiumvezetők álláspontja a Btk.-t módosító novella (a 2001. évi CXXI. törvény) egyes rendelkezéseinek alkalmazásával kapcsolatos jogértelmezési kérdésekben (2002. május 27.). *Bírósági Határozatok*, 2002. évi 10. szám.

⁸⁰ Btk. 294. § (1) bek.

⁸¹ Az Btk. javaslatának 294. §-ához fűzött indokolás.

⁸² Az indokolás szerint „fogalmilag nem képzelhető el, hogy a befolyásolásra törekvéshez adott vagy ígért előny jogszerű legyen [...], ezért a »jogtalan« kifejezés használata felesleges”. A Btk. javaslatának 293. §-ához fűzött indokolás.

⁸³ Btk. 290–291. §. Vö. 4.2. fejezet.

Ezzel szemben az előny jogtalanságának külön vizsgálatát⁸⁴ indokolta a rendszertani értelmezés, hiszen a törvény már ekkoriban is azt szabta a passzív hivatali vesztegetés miatti büntetés korlátlan enyhítésének (különös méltánylást érdemlő esetben mellőzésének) feltételül, ha az elkövető „a kapott *jogtalan* vagyoni előnyt vagy annak ellenértékét a hatóságnak átadja”.⁸⁵ Ugyanezen eredményre vezetett a történeti értelmezése körében annak újbóli felidézése a Btk. eredetileg hatályos szabályozása kapcsán, hogy a Legfelsőbb Bíróság szerint „az előnynek” akkor „is jogtalanak kellett lennie”,⁸⁶ amikor az 1978. évi Btk. tényállása az előny fogalmát (a hatályoshoz hasonlóan) jelző nélkül tartalmazta.⁸⁷

Ennek alapján azt javasoltam, hogy a hivatali vesztegetés tényállásaiban „az előny jogtalanságát újra nevesíteni kell. Korántsem kivételes szituáció ugyanis, amikor jogos azon előny, amelyet hivatalos személyek [...] fogadnak el”. Az általam ekkoriban „javasolt szabályozás szerint [...] az összes korrupciós bűncselekmény tényállása újra egységesen a jogtalan előny kifejezést használná”.⁸⁸

A 2015. évi Btk. módosítás (az egyes büntetőjogi tárgyú törvények módosításáról szóló 2015. évi LXXVI. törvény, a továbbiakban: 2015. évi Mód. tv.)⁸⁹ az előny jelzőjeként beiktatta a jogtalan kifejezést azon korrupciós bűncselekmények tényállásaiba (minősített eseteibe), amelyeknél a Btk. eredetileg hatályos szabályozása ezt a kifejezést az előny jelzőjeként nem tartalmazta.⁹⁰ A 2015. június 30. napjától hatályos módosító törvény javaslatának ehhez kapcsolódó indokolása szerint „a Btk. XXVII. Fejezete következetlenül használja az »előny« milyenségének megjelöléseként a »jogtalan« szót, egyes tényállásokban megtalálható a »jogtalan« jelző, míg a tényállások egy részében a »jogtalan« kifejezés nem szerepel. Erre figyelemmel a következetesség érdekében a módosítás az érintett rendelkezéseket pontosítja, és a jogbiztonság érdekében rögzíti, hogy az előnynek jogtalanak kell lennie.”⁹¹

A 2015. évi módosítás az előny jogtalanságának megkövetelésével mindenképpen növelte a jogbiztonságot, hiszen annak alapján – korábban hatályos jogunkkal szemben – már nem a jogalkalmazónak kell választania az eltérő (ugyan különböző módszerekkel, de egyaránt alátámasztható) értelmezések között. A jogtalanság tényállási elemként való újbóli megjelenése azonban nem szűkíti le a Btk. hatókörét, hiszen csak annak egyik – általam egyébként helyesebbnek tartott – értelmezését emeli törvényerőre. Erre figyelemmel az előny jogtalansága tekintetében a 2015-ben módosított Btk. nem jelent enyhébb jogszabályt a passzív hivatali vesztegetés 2013. július 1. napja és 2015. június 30. napja között hatályos szabályozásához képest.

⁸⁴ A Btk. eredeti szövege kapcsán is „jogtalan” előnyről szól például SINKU (2012) 436. o.

⁸⁵ Btk. 294. § (5) bek. (Kiemelés tőlem – H. M.)

⁸⁶ Kollégiumvezetők álláspontja *i. m.*

⁸⁷ HOLLÁN (2014a) 55–56., 152–153.

⁸⁸ HOLLÁN (2014a) 153., illetve 177.

⁸⁹ 2015. évi LXXVI. törvény 36. § j–o) pont.

⁹⁰ Btk. 293. § (1) és (2) bek., 294. § (1) és (3) bek., 295. § (1) bek., 296. § (1) és (3) bek., 298. § (1) bek.

⁹¹ A 2015. évi Mód. tv. javaslatának 36. §-ához fűzött indokolás.

2.2.2.3. A jogtalanság tartalma

Az előny a passzív hivatali vesztegetés tényállásában szereplő jogtalanságának – hasonlóan a jogellenesség bűncselekmény-fogalmi eleméhez⁹² – alapvetően formális vagy ezt kiegészítően materiális értelmezése lehetséges.

Formális értelemben nem jogtalan azon előny, amelynek kérését (elfogadását, adását vagy ígérését) törvény, más jogszabály vagy ezeken alapuló jogi norma kifejezetten megengedi. Erre szolgáltatnak példát napjainkban az Országgyűlésről szóló 2012. évi XXXVI. törvény vonatkozó rendelkezései, amelyek alapján a pártok működését segítő kutatási tevékenységet végző alapítványtól a képviselői munka ellátásához szükséges juttatás elfogadása büntetőjogilag sem büntetendő.⁹³ Nem tekinthető büntetőjogilag relevánsnak a tilalom alóli implicit kivétel (azaz a mindenkori képviselői tiszteletdíj egyhavi összegét meg nem haladó előny elfogadása) sem.⁹⁴

Más hivatalos személyek esetén a megengedett előnyök körét nem törvény, hanem azon alapuló jogszabály (szabályzat, normatív utasítás) határozza meg. Így a Jogeset 2. ügyben a vád tárgyává tett cselekmény elkövetésekor és elbírálásakor hatályos, a rendőrség és a határőrség szolgálati szabályzatáról szóló 3/1995. (III. 1.) BM rendelet 110. §-a szerint „a rendőr a szolgálati magatartásával vagy tevékenységével kapcsolatban ajándékot, jutalmat, kedvezményt vagy más előnyt nem fogadhat el”;⁹⁵ de „szolgálati tevékenységének elismeréseképpen ajándékot, jutalmat [...] a Kitüntetési és Elismerési Szabályzat előírásai szerint kaphat”.⁹⁶ Ezt követően a Rendőrség Szolgálati Szabályzatáról szóló 62/2007. (XII. 23.) IRM rendelet 116. § (1) bekezdése – meglehetősen dodonai módon – már csak annyit mondott, hogy „a rendőr a szolgálati magatartásával vagy tevékenységével kapcsolatban ajándékot, jutalmat, kedvezményt vagy más előnyt *jogosulatlanul* nem fogadhat el”. A hatályos szabályozás, a Rendőrség Szolgálati Szabályzatáról szóló 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet semmilyen ilyen tárgyú rendelkezést nem tartalmaz. Összevetésként kiemelési igényel azon rendelet, amely szerint a katasztrófavédelem hivatásos állományú tagja számára „szolgálattal összefüggésben pedig a beavatkozás alkalmával alkoholmentes ital, étel helyszíni fogyasztásra elfogadható”.⁹⁷

Az előny jogtalanságára vonatkozó szabályokat etikai kódex is tartalmazhatja. A rendőri hivatás etikai kódexe szerint a rendőr „elutasítja a korrupciót, annak valamennyi formája ellen fellép. Elutasít minden olyan ajándékot, előnyt vagy szívességet, ami alkalmas lehet elfogulatlanságának kétségbevonására”.⁹⁸ A NAV kódexe ennél részletesebb szabályozást tartalmaz, amely szerint az „adóhatóság kedvező morális megítélésének elősegítése a mindennapos munkában és a magánéletben is megköveteli, hogy az alkalmazott hivatali tevékenységével összefüggésben ne fogadjon el ajándékot az adózóktól. (Ajándéknak minősíthető minden olyan dolog vagy szolgáltatás, amelynek pénzben kifejezhető értéke

⁹² A bűncselekmény-fogalmi elemek körében a formális és a materiális jogellenesség elkülönítéséhez lásd NAGY (2008) 131–132.

⁹³ 2012. évi XXXVI. törvény 87. § (2) bek. első mondat.

⁹⁴ 2012. évi XXXVI. törvény 87. § (1) bek. első mondat.

⁹⁵ 3/1995. (III. 1.) BM rendelet 110. § (1) bek. (hk.)

⁹⁶ 3/1995. (III. 1.) BM rendelet 110. § (2) bek. (hk.)

⁹⁷ 49/2011. (XII. 20.) BM rendelet 21. § (3) bek.

⁹⁸ A rendőri hivatás etikai kódexe, 2. pont. Elérhető: www.police.hu/hu/a-rendorsegrol/testulet/altalanosan/a-rendori-hivatas-etikai-kodexe (Letöltés dátuma: 2017. 11. 10.)

van, és amelyhez jogszerű és arányos ellenszolgáltatás nélkül jut hozzá valaki.) A kedvező morális megítéléssel összeegyeztethetetlen az is, ha az alkalmazott hozzátartozója fogad el az alkalmazotti tevékenységgel összefüggő, ahhoz egyértelműen kapcsolható ajándékot”.⁹⁹ Az „általános tilalom mellett [alól] kivételt képeznek azok az alkalmak, amikor a társadalmi szokások, normák megengedik egyes kiemelt ünnepek – karácsony, újév – alkalmával reklámjellegű ajándékok nyújtását és elfogadását. Az adóhatóságnál az ilyen jellegű ajándék elfogadása akkor tekinthető etikusnak, ha azokat a szervezet részére adottnak tekintik, annak visszautasítása sértő lenne a megajándékozóra nézve és azokból az alkalmazottak lehetőleg arányosan vagy egyetemlegesen részesülnek. Elsősorban a vezetők kerülhetnek olyan helyzetbe, hogy beosztásukhoz kötődően nagyobb mennyiségben kapnak ilyen ajándékokat, ezért az arányosság és egyetemlegesség érvényesítése okán elvárható, hogy azokat az alkalmazottak között – sorsolással vagy más módon – szétosszák.”¹⁰⁰

Igen részletes (megfontolt és példaértékű) szabályzást tartalmaz a kormánytisztviselők (és állami tisztviselők) etikai kódexe. Ennek általános és kivételt nem tűrő tilalma alapján „Tartózkodunk minden olyan ajándék elfogadásától, amely esetében vélelmezhető az ajándékozó munkavégzésünkkel kapcsolatos befolyásolási szándéka”.¹⁰¹

Ezenfelül „nem kérünk és nem fogadunk el olyan ajándékot, előnyt, meghívást, szolgáltatást vagy bármely más, számunkra, családtagjaink, rokonaink, barátaink, vagy velük érzelmi, politikai, gazdasági vagy más érdekszövetségben lévő személyek, vagy az általunk támogatott szervezetek számára ígért előnyt, amely munkánkkal vagy munkahelyünkkel bármely módon is összefüggésbe hozható”.¹⁰²

Azonban ezen utóbbi szabály alól kivételt képeznek a „szórá ajándékok, külföldi állami szerv képviselőjétől kapott figyelmességi ajándékok, valamint a munkánkkal kapcsolatos rendezvényen kapott szokásos vendéglátás elfogadása”.¹⁰³

Ennek alkalmazásában „szórá ajándéknak tekintjük a valamely rendezvényen való részvételünkre tekintettel kapott, az ajándékozó szervezet logójával, vagy nemzetközi kapcsolatokban az ajándékozó államára, szervezetére más módon utaló, a Magyarország központi költségvetésében meghatározott illetményalap 10%-át nyilvánvalóan meg nem haladó értékű ajándékokat. A munkánkkal kapcsolatos rendezvényen kapott szórá ajándékokat, ha azt jellegük nem zárja ki, elsősorban munkahelyünkön, a munkavégzésünk során hasznosítjuk.”¹⁰⁴

Figyelmességi ajándékot „csak külföldi állami szerv képviselőjétől, udvariasságból fogadunk el, a mástól kapott figyelmességi ajándékokat visszautasítjuk.” Ilyen ajándék „minden munkánkkal vagy munkahelyünkkel összefüggésbe hozható, szórá ajándéknak nem minősülő, de ugyanakkor nem lekötelező mértékű ajándék”.¹⁰⁵

Lekötelező mértékű ajándékot „senkitől, semmilyen körülmények között nem fogadunk el.” Ilyen mértékűnek tekintjük azokat az ajándékokat, amelyeket saját jogszerű jövedelmünk-

⁹⁹ Etikai kódex. Elérhető: https://nav.gov.hu/data/cms52407/etikai_kodex.pdf (Letöltés dátuma: 2017. 11. 10.)

¹⁰⁰ Uo.

¹⁰¹ A Magyar Kormánytisztviselői és Állami Tisztviselői Kar Hivatásetikai Kódexe III/4.1. pont. Elérhető: <https://mkk.org.hu/hivatasetika> (Letöltés dátuma: 2017. 11. 10.)

¹⁰² A Magyar Kormánytisztviselői és Állami Tisztviselői Kar Hivatásetikai Kódexe III/4.2. pont.

¹⁰³ A Magyar Kormánytisztviselői és Állami Tisztviselői Kar Hivatásetikai Kódexe III/4.2. pont.

¹⁰⁴ A Magyar Kormánytisztviselői és Állami Tisztviselői Kar Hivatásetikai Kódexe III/4.3. pont.

¹⁰⁵ A Magyar Kormánytisztviselői és Állami Tisztviselői Kar Hivatásetikai Kódexe III/4.4. pont.

ből, szokásos életvitelünk fenntartása mellett azok reális piaci árán nem lennének képesek megvásárolni magunknak.¹⁰⁶

Míg „szokásos vendéglátásnak tekintjük a szakmai program keretében valamennyi résztvevő részére biztosított ellátást. Szokásos vendéglátásnak tekintjük még a külföldi állami szerv munkatársától, vagy bármely külfölditől hivatalos utunkon, külföldön munkánkkal kapcsolatban kapott, az állami szervek hazai vendéglátási gyakorlatához hasonló, nem lekötelező mértékű ellátást.”¹⁰⁷

Amennyiben „nem tudjuk eldönteni, hogy egy vendéglátás vagy ajándék összefüggésbe hozható-e munkánkkal vagy munkahelyünkkel, továbbá hogy az mértéke alapján elfogadható lehet-e, tanácsot kérünk az integritás tanácsadótól vagy az erre kijelölt személytől, ezek hiányában a szerv vezetőjétől.”¹⁰⁸

Ha az etikai kódex jogi normában jelenik meg,¹⁰⁹ akkor az előny jogtalanságára nézve az előzőekben írtak irányadók. Elméleti és egyben gyakorlati probléma merül fel viszont akkor, ha az etikai kódexet (ahogy például Magyarországon az adóhatóságét vagy a rendőrségét) nem jogi normában adják ki. Speciális esetkörre a kormánytisztviselők (és állami tisztviselők) etikai kódexe, amelyet nem jogi normában, de jogszabályi felhatalmazás¹¹⁰ alapján adtak ki.

Az előny elfogadásához kapcsolódó büntetőjogi jogkövetkezmények kizárásához a vonatkozó jogszabályok és etikai kódexek bizonyos esetekben az ajándék bejelentését, illetve a felettes egyedi döntését is megkövetelik. Idesorolható hazai jogunkból azon nem büntetőjogi norma is, amely alapján a hivatásos katasztrófavédelmi szerv állománya jutalmat vagy kivételes esetben ajándékot csak „az állományilletékes parancsnok előzetes engedélyével fogadhat el”.¹¹¹ Így kormánytisztviselőkként vagy állami tisztviselőkként „a munkánkkal kapcsolatban külföldi állami szerv képviselőjétől kapott figyelmességi ajándékokat minden esetben bejelentjük a munkahelyünkön erre kijelölt személynek”.¹¹²

Nem jogtalan az olyan előny sem, amelynek elfogadása materiálisan nem jogellenes, azaz nem sérti (és nem veszélyezteti) a tényállás által védett egyik jogi tárgyat (azaz még a hivatalos személy pártatlanságába vetett bizalmat) sem. Nem minősül a jogirodalom szerint „a passzív vesztegetés esetében jogtalan korrupciós előnynek a társadalmi szokásoknak megfelelő, a szokásos udvariassági gesztusok körében maradó, jelentéktelen előnyben megnyilvánuló udvariasság, figyelmesség, így szokásos kismértékű vendégül látás, megkínálás, vagy például egy kisebb virágcsokor, egy-egy cigaretta, kávé, egy pohár ital, üdítő elfogadása.”¹¹³

Jogtalan azonban, ha a hivatalos személy a virágcsokrot kéri, illetve elfogadja azt, hogy az ügyfél egy üveg konyakkal vagy vendéglői ebéddel (vacsorával) kedveskedjen neki. A joggyakorlat pedig a másik oldalról arra mutatott rá, hogy a vesztegetés tényállásában írt előnynek nincs értékhátára, ezért a néhány kg hús átadása tényállászerű elkövetési magatartást

¹⁰⁶ A Magyar Kormánytisztviselői és Állami Tisztviselői Kar Hivatásetikai Kódexe III/4.5. pont.

¹⁰⁷ A Magyar Kormánytisztviselői és Állami Tisztviselői Kar Hivatásetikai Kódexe III/4.7. pont.

¹⁰⁸ A Magyar Kormánytisztviselői és Állami Tisztviselői Kar Hivatásetikai Kódexe III/4.8. pont.

¹⁰⁹ Így például a Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium Etikai Kódexéről szóló 25/2009. (IV. 15.) KHEM utasítás (hk).

¹¹⁰ Kttv. 29. § (6) bek. c) pont. I. fordulat.

¹¹¹ 49/2011. (XII. 20.) BM rendelet 21. § (1) bek.

¹¹² A Magyar Kormánytisztviselői és Állami Tisztviselői Kar Hivatásetikai Kódexe III/4.6. pont.

¹¹³ Így például VIDA (2005) 405.

alapozhat meg annak ellenére is, hogy az átadott dolog értéke nem jelentős, mivel alapvető élelmiszerként nem minősülhet udvariasságot kifejező jelentéktelen gesztusnak.¹¹⁴

2.3. Kérdések a jogeset kapcsán

1. Hivatali működésével összefüggésben fogadta-e el az előnyt Molnár Csaba?
2. Vizsgáltnia kellett-e a jogalkalmazónak (működéssel kapcsolatos előny esetén) az előny jogtalanságát a Jogeset 2. ügyben?
3. Vizsgálható lett volna-e a működéssel kapcsolatos előny jogtalansága, ha Molnár Csaba a cselekményét 1999-ben valósítja meg?
4. Vizsgálható lett volna-e a működéssel kapcsolatos előny jogtalansága, ha Molnár Csaba cselekményét a 2014-ben hatályos jog szerint kellene elbírálni?
5. Vizsgálható lett volna-e a működéssel kapcsolatos előny jogtalansága, ha Molnár Csaba cselekményét a 2017-ben hatályos jog szerint kellene elbírálni?
6. Jogtalan volt-e a Molnár Csaba által elfogadott előny?
7. Jogtalan volt-e a Molnár Csaba által elfogadott előny a 2003-ban hatályos rendőrségi szolgálati szabályzat alapján?
8. Jogtalan lett volna-e a Molnár Csaba által elfogadott előny a 2009-ben hatályos rendőrségi szolgálati szabályzat alapján?
9. Jogtalan lett volna-e a Molnár Csaba által elfogadott előny a rendőrség 2017-ben irányadó etikai kódexe alapján?
10. Elkövette volna-e a passzív hivatali vesztegetést Molnár Csaba, ha annak tényállása az elkövetés idején (például az 1942. évi X. törvényhez hasonlóan) azt tartalmazta volna, hogy olyan előny elfogadása büntetendő, amely „alkalmas arra, hogy hivatali működését a közérdek kárára befolyásolja”?

2.4. A büntetőbíróságok döntései és jogértelmezése

A Nógrád Megyei Bíróság 2006. július 12-én felmentette Molnár Csabát minden, a vád tárgyát képező bűncselekmény, így a vesztegetés vádja alól (is). Ezen utóbbi vonatkozásban ugyanis nem volt bizonyítható, hogy az előnyök elfogadása Molnár Csaba hivatali működésével összefüggésben történt volna. A bíróság szerint csak annyi volt bizonyítható, hogy B. T. és D. Z. tanácsot kértek Molnár Csabától mint a jogban járatos személyes ismerőstől, aki ezért ajándékot kapott. A bíróság arra is figyelemmel volt, hogy Molnár Csaba és a másik két vádlott között nem volt állandó jellegű hivatalos kapcsolat, hiszen B. T.-nek és D. Z.-nek nem volt a rendőrségen folyamatban lévő, befejezett vagy elintézésre váró ügye, így nem zárható ki a magánjellegű ajándékozás lehetősége.

A bíróság szerint azonban „a működése során, azzal összefüggésben elfogadott minden ajándék előny, s mivel a jogszabályok a hivatalos személy megajándékozását tiltják, az ilyen előnyök formálisan jogellenesek (jogtalanok), ebből következően tényállásszerűek is”.¹¹⁵

¹¹⁴ Legfelsőbb Bíróság Bf.III. 2374/2001. – BH 2004. 6.

¹¹⁵ GÁL (2010) 36–37.

Az ajándék értékével kapcsolatban a bíróság kifejtette, hogy hivatalos személy működésével összefüggésben nem vehet át sem „szokásos mértékű” ajándékot, sem „szóróajándékot”, mert ez vesztegetésnek minősül. A felmentés tehát nem azért történt, mert kismértékű volt az ajándék.¹¹⁶

A védő érvelése szerint az is felmentést indokolt volna, hogy „bűnüldözési szempontból értékes információkkal szolgált Molnár Csabának [...] B. T.; ezt a kapcsolatot [viszont] nem lett volna célszerű tönkretenni azzal, hogy Molnár Csaba visszautasítja az ajándékot”.¹¹⁷ A bíróság azonban ezt az érvet is elutasította.

2.5. A jogeset elemzése

2.5.1. A működéssel való kapcsolat

Jelen ügyben az előny nem kapcsolódott az ORFK részéről folytatott nyomozáshoz, más konkrét rendőrségi ügyhöz, de még Molnár Csaba hivatali működéséhez sem. Az előnyt ugyanis azért adták neki, hogy működjön közre egy bizonyos ügy elintézésében egy gazdálkodó szervezetnél.¹¹⁸

2.5.2. Az előny jogtalanságának vizsgálhatósága

Ha a bíróság a működéssel való kapcsolatot megállapítja, akkor az előny jogtalanságát a 2003-ban hatályos jog szerint mindenképpen érdemben vizsgálnia kellett volna, hiszen ez a büntető tényállás elemét képezte. Ugyanez irányadó a 2002 előtt, illetve 2013 és 2015 között hatályos tényállásokra is, mivel az előnynek ezek alapján – e feltétel a tényállásokban való megjelenítésének kifejezett hiányában – is jogtalannak kellett lennie.¹¹⁹

2.5.3. Az előny értéke

Gál István László elemzése szerint „a vesztegetés [...] minden formája esetében [...] vizsgálni kellene a kapott előny értékét”.¹²⁰

A hivatali vesztegetéshez – más tényállásokkal (például lopás¹²¹) szemben – nem kapcsolódik ún. bűncselekményi értékhatárt meghatározó rendelkezés. Az előny értékének erre tekintettel álláspontom szerint önmagában sohasem, hanem – legalábbis a tényállásszerűség

¹¹⁶ GÁL (2010) 37. 20. lj.

¹¹⁷ GÁL (2010) 34.

¹¹⁸ Nem vizsgálom, hogy ez a cselekmény megvalósított-e a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos befolyással üzérkedést. E bűncselekménnyel kapcsolatos más jogesetek elemzésére lásd a tankönyv 6. fejezetét.

¹¹⁹ Vö. 2.2.2.2. fejezet.

¹²⁰ GÁL (2010) 37.

¹²¹ Vö. 1979. évi Btké. 28. § (1) bek. e) pont.

kérdésében¹²² – csak az előny jogtalanságának megítélésénél lehet jelentősége. Az előny jogosságának vagy jogtalanságának megítélésénél viszont az előny értéke szerintem csak az egyik – és nem is feltétlenül döntő – faktorként jöhet számításba. Erre tekintettel valóban nem fogadható el az a védelmi érvelés, hogy a felmentést az átvett tárgyak – önmagukban és összességében is – elenyésző értéke indokolná.

A bíróság és általam követett értelmezést támasztja alá a Legfelsőbb Bíróságnak az a már idézett határozata, amely szerint „a néhány kg hús értéke nem jelentős ugyan, a törvényben írt előnynek azonban nincs értékhatára. A tényállás szerint elfogadott hús a jellege, élelmiszer volta, és az elfogadás rendszeressége miatt a nem jelentős értéke mellett is több mint csupán udvariasságot kifejező jelentéktelen gesztus, vagyis a vesztegetés szempontjából előnynek számít.”¹²³

2.5.4. Az előny befolyásolásra való alkalmassága

Gál István László szerint „a vesztegetés [...] minden formája esetében igenis vizsgálni kellene [...] azt, hogy a konkrét személy esetében ez az előny alkalmas lehetett-e arra, hogy őt bármire motiválja”.¹²⁴

Ezzel a megállapítással nem tudok egyetérteni. Az 1978. évi Btk. alapján ugyanis az aktív hivatali vesztegetés eredeti (2002. április 1. napjától már nem is hatályos) tényállása rendelkezett úgy, hogy az büntetendő, aki „olyan előnyt ad vagy ígér, amely a hivatalos személyt működésében a közérdek kárára befolyásolhatja”.¹²⁵ Az előny befolyásolásra alkalmasságára vonatkozó jelző a passzív vesztegetés Btk.-beli eredeti tényállásában sem szerepelt. Ennek alapján viszont az ellentétből való következtetés (*argumentum a contrario*) alapján az 1978. évi Btk. vonatkozó rendelkezéseinek (250. és 253. §-ának) összevetéséből pont az következik, hogy a befolyásolásra alkalmasság elemét a jogalkotó nem kívánta az előbbi tényállás elemévé tenni.

Ezt egyébként a horizontális rendszertani értelmezés is megerősíti. Tudatos jogszabályszerkesztést feltételezve nem lehet ugyanis elképzelni olyan jogalkotót, amely elvárná, hogy a jogalkalmazó az 1978. évi Btk. 250. §-ában szereplő előny fogalmát a XV. fejezet VII. címének egy később elhelyezkedő tényállásában az 1978. évi Btk. 253. §-ában meghatározott jelzővel egészítse ki.¹²⁶

A történeti értelmezés keretében pedig az 1978. évi és a 1961. évi Btk. szabályozásának összevetéséből is azon felfogás helyessége következik, hogy a passzív hivatali vesztegetés szabályozása nem tartalmazza a befolyásolásra alkalmasság elemét. Az 1961. évi Btk. ugyanis „jogtalan előny követelése vagy elfogadása” címmel még csak azt a hivatalos

¹²² Ez nem zárja ki természetesen, hogy az előny értékének büntetékiszabási jelentősége legyen. Vö. Legf. Bír. Bf.III. 2374/2001. – BH 2004. 6. Vizsgálata ennyiben tehát mindig indokolt.

¹²³ Legf. Bír. Bf.III. 2374/2001. – BH 2004. 6.

¹²⁴ GÁL (2010) 37.

¹²⁵ Vö. 2.2.1. fejezet.

¹²⁶ Ellenkező álláspontot ugyanis csak az indokolhatna, ha a „működésében a közérdek kárára befolyásolhatja” elemet a kódexben előbb szereplő tényállás tartalmazta volna. Csak ebben az esetben lehetne ugyanis azt feltételezni, hogy az előnyt a jogalkotó a később szereplő többi vesztegetési tényállásban is külön hivatkozás hiányában is az 1978. évi 250. §-ban meghatározott módon tartja szükségesnek értelmezni.

személyt rendelte büntetni, aki „hivatali működésével kapcsolatban olyan előnyt fogad el, amely hivatali működését a közérdek kárára befolyásolhatja”.¹²⁷ Az 1978. évi Btk. miniszteri indokolása szerint pedig a javaslat azért „nem utal kifejezetten arra, hogy az előny kérése, ígéretének elfogadása [...] a hivatalos személyt a közérdek kárára befolyásolhatja, mivel ez az egyéb tényállási elemekből következik”.¹²⁸

2.5.5. A társadalmi elfogadottság

Gál István László szerint „ha – feltéve, de meg nem engedve – egy bűncselekményt a társadalom majdnem minden tagja rendszeresen elkövet, és társadalmi egyetértés is kialakul abban a tekintetben, hogy ezt egyáltalán nem tekintik bűnnek, akkor a tényállásszerű cselekmény társadalomra való veszélyessége hiányzik, így bűncselekmény nem valósul meg”.¹²⁹

Molnár Csaba ügye kapcsán nem tartom szerencsésnek, hogy a szerző felveti a társadalom majdnem minden tagja által rendszeresen elkövetett cselekmény bűncselekményi minőségének – egyébként önmagában érdekes – problematikáját. Molnár Csaba ügye ugyanis a legkevésbé sem a hivatali vesztegetés olyan „típusesete”, mint például a közlekedési rendőr és a szabálytalan autós vagy az építési ügyintéző és az engedély nélkül építkező ügyfél. Az pedig a fenti típusesetekben sem mondható, hogy azokat a társadalom majdnem minden tagja elkövetné, az pedig különösen nem, hogy társadalmi egyetértés lenne abban, hogy azokat nem tekintik bűnnek.

Gál István László megközelítése már csak azért sem fogadható el, mert ellentétes büntetőjogunk belső logikájával is. A bűncselekmények elszaporodottsága ugyanis – a Kúria iránymutatása által is elismerten¹³⁰ – súlyosbító körülmény, így annak extrém foka semmiképpen nem vehető tekintetbe a felelősség alóli mentesülés alapjaként.

A társadalmi gyakorlat és elfogadottság kérdése legfeljebb az udvariassági gesztusok (üdítőre, kávéra stb. való meghívás) hivatalos személy általi elfogadását vizsgálva merülhet fel. Az adott ügyben azonban az elfogadott előny mindenképpen több és más volt, mint ami a hazánkban elfogadott társadalmi felfogás szerint udvariassági gesztus lehet. Udvariassági gesztus elfogadása esetén azonban a társadalomra való veszélyesség hiányának kérdését módszertani hiba felvetni, az ilyen előnyök elfogadása ugyanis nem is tényállásszerű, hiszen az előny jogtalanságának (materiálisan értelmezett) tényállási eleme hiányzik.¹³¹

Gál István László felfogása egyébként a jogbiztonságot különösképpen veszélyezteti, hiszen a büntetőjogi felelősség kizárását – a hatályos büntetőtörvényre hivatkozás álcájában, valójában azonban azt elkerülve – olyan jogszociológiai fogalmakra („társadalmi egyetértés”, „bűn”, a társadalom „majdnem minden tagja”) kívánja építeni, amelyek konkrét ügyben a büntetőítélthez szükséges bizonyossággal nem tárhatók fel.

¹²⁷ 1961. évi Btk. 150. § b) pont.

¹²⁸ 1978. évi Btk. indokolása.

¹²⁹ GÁL (2010) 37.

¹³⁰ Kúria BKv 56. III/11. pont.

¹³¹ Vö. 2.2.2.3. fejezet.

2.5.6. A szóróajándékok

Az ítélet szerint a hivatalos személy működésével összefüggésben nem vehet át „szóróajándékot”, mert ez vesztegetésnek minősül. Ezzel szemben az elsőrendű vádlott védője „szerint nem bűncselekmény [...] a társadalomra való veszélyesség hiánya miatt a szóróajándék átvétele a hivatalos személy részéről”. Gál István László szerint ugyanis „a bírói gyakorlat hosszú távon nem mehet szembe azzal a társadalmi realitással, hogy igenis jelen van a szóróajándék [...] a mindennapjainkban”.¹³²

Előrebocsátjuk, hogy az adott ügyben „szóróajándékról” nem is volt szó, hiányzott ugyanis annak tömegessége, személytelensége és reklám jellege, a kérdésre tehát szerintem csak az ítélet *ratio decidendi*-je alapján kell kitérni. A fentiekben kifejtett álláspontomból¹³³ következően viszont az ún. szóróajándék (reklámtoll stb.) elfogadása nem minősül jogtalan előnynek, ha jogszabály vagy más jogi norma (belső szabályzat) megengedi. Jogszabály vagy jogi norma engedélyének hiányában pedig a „szóróajándék” csak akkor nem jogtalan, ha jellegében udvariassági gesztusként tekinthető, azaz nem alkalmas arra, hogy a hivatalos személy pártatlanságába vetett bizalmat aláássa (például az ügyfél egy legyintéssel lemond arról a céges reklámtollról, amelyet a helyszíni szemlén odaadott a hivatalos személynek, mert annak elromlott az íróeszköze).

2.5.7. Az informátorok és az ajándékok

Az informátor által biztosított információ önmagában is minősülhet előnynek.¹³⁴ Ezt a rendőr nyilvánvalóan hivatali működésével kapcsolatban kéri vagy fogadja el, viszont a passzív hivatali vesztegetés miatti büntetőjogi felelősségét kizárja az előny jogtalanságának (ezen belül formális jogellenességének) hiánya. A rendőrség ugyanis a rá vonatkozó törvény szerint bizonyos bűnüldözési feladatok teljesítése érdekében „informátort, bizalmi személyt vagy a Rendőrséggel titkosan együttműködő más személyt vehet igénybe”.¹³⁵

Ezzel szemben viszont hatályos jogunkban nincs olyan jogszabály, amely megengedné, hogy a hivatalos személy az informátorától ajándéktárgyat fogadjon el. E szabályozás nincs tekintettel arra, hogy az információkhoz szükséges légkör megteremtéséhez – különösen más kultúrához tartozó informátor estén – ajándék elfogadására is szükség lehet. A hivatkozott törvény ugyanis csak azt szabályozza, hogy „a Rendőrség a vele együttműködők tevékenységéért anyagi ellenszolgáltatást nyújthat”.¹³⁶ Erre tekintettel viszont az informátorral való találkozásra is az az általános szabály vonatkozik, hogy a rendőr által elfogadott előny jogtalanságát csak a hazánkban bevett udvariassági szabályoknak való megfelelés zárja ki (így egy üdítőmeghívás még nem, a ceruzatartó viszont már jogtalan előny).¹³⁷

¹³² GÁL (2010) 37.

¹³³ Az udvariassági gesztusok megítélésére lásd 2.2.2.3. fejezet.

¹³⁴ Érdemes utalni rá, hogy a nyomozás során olyan információ is előnyös lehet, amely a rendőrséget közvetlenül nem a tetteshez vezeti el, hanem hozzásegíthet a történésekre vonatkozó más alternatívák kizárásához.

¹³⁵ Rtv. 64. § (1) bek. a) pont.

¹³⁶ Rtv. 66. § (1) bek.

¹³⁷ Vö. 2.2.2.3. fejezet.

2.6. Esetvariációk a jogeset kapcsán

2.6.1. Az esetvariációk

- Jogeset 2a. Hivatali működésével összefüggésben fogadja-e el az előnyt a rendőr, ha azt egy olyan üzletember adja, akit már tanúként kihallgattak a rendőrség által folytatott büntetőeljárásban?
- Jogeset 2b. Elköveti-e a hivatali vesztegetés elfogadását az a rendőr, aki azért fogad el egy egzotikus faanyagból készült kis értékű ceruzatartót, hogy információkat adjon egy a rendőrség által folytatott büntetőeljárásról?
- Jogeset 2c. Elköveti-e a hivatali vesztegetés elfogadását az a rendőr, aki jelentős értékű ékszereket fogad el egy olyan üzletembertől, akit már tanúként kihallgattak a rendőrség által folytatott büntetőeljárásban?
- Jogeset 2d. Elköveti-e a hivatali vesztegetés elfogadását az a rendőr, aki céges logóval ellátott tollakat és határidőnaplót fogad el egy konferencián egy olyan üzletembertől, akit már tanúként kihallgattak egy a rendőrség által folytatott büntetőeljárásban?
- Jogeset 2e. Elköveti-e a hivatali vesztegetés elfogadását az a rendőr, aki 20 ezer forintot azért fogad el, hogy beosztásának megjelölésével tartson előadást a pénzmosással kapcsolatos bejelentési kötelezettségekről egy a pénzváltó cégek szövetsége által szervezett konferencián?
- Jogeset 2f. Elköveti-e a hivatali vesztegetés elfogadását a pénzügyi szektor tekintetében szabályozási tevékenységet végző minisztérium kormánytisztviselője, aki ilyen minőségében meghívva részt vesz a pénzváltó cégek szövetsége által szervezett konferencia záróvacsoráján?

2.6.2. Adalékok az esetvariációk megoldásához

- ad Jogeset 2a. Igen: az előny a hivatali működésével összefüggő, mivel korábbi hivatalos eljárási cselekményben érintett személyhez kapcsolódik, akihez magánjellegű kapcsolat nem fűzi.¹³⁸
- ad Jogeset 2b. Igen: az előny hivatali köteleességszegés kiváltására irányul (így a hivatali működéssel kapcsolatos), ennek folytán pedig jellegétől és értékétől függetlenül szükségképpen jogtalan is.
- ad Jogeset 2c. Igen: az előny működésével kapcsolatos és jogtalan.
- ad Jogeset 2d. Nem: az előny működésével kapcsolatos, de nem jogtalan. Megfelel ugyanis az társadalomban elfogadott udvariassági szokásoknak, és nem ütközik a rendőri etikai kódex rendelkezéseibe sem (nem alkalmas a rendőr elfogulatlanságának kétségbevonására).
- ad Jogeset 2e. Nem: az előadás tartása (és az érte kapott előny) nem a rendőr hivatali működésével kapcsolatos. A meghívás elsődleges indoka ugyanis

¹³⁸ Vö. 2.2.2.1. fejezet.

ad Jogeset 2f. a rendőr szakértelme, nem pedig hivatali beosztása volt. Ezen nem változtat az sem, hogy beosztását a rendezvény programjában feltüntették. Az előny működéssel összefüggő, mivel a meghívás elsődleges indoka hivatali beosztása. Az előny azonban nem jogtalan, mivel nem ütközik a kormánytisztviselőkre irányadó etikai kódex rendelkezéseibe,¹³⁹ hiszen „szokásos vendéglátásnak” tekintendő „a szakmai program keretében valamennyi résztvevő részére biztosított ellátás”,¹⁴⁰ illetve ennek kapcsán nem „vélelmezhető az ajándékozó [...] befolyásolási szándéka”.¹⁴¹

2.7. A szabályozás értékelése és javaslatok a jogalkotó (jogalkalmazók) számára

Helyes hatályos jogunk azon megoldása, hogy a passzív hivatali vesztegetés tényállása az előny jogtalanására is utal. A jogalkalmazóknak azonban az előny jogtalanosságát akkor is külön vizsgálniuk kell, ha egy korrupciós bűncselekmény tényállása erre külön nem utal.

Az előny jogtalanosságának megítélésénél a jogalkalmazóknak figyelemmel kell lenni az etikai kódexek előny elfogadását megengedő (tiltó) rendelkezéseire. Még akkor is, ha ezek nem jogszabályi formában jelennek meg. Célszerűbb lenne azonban az etikai kódexek előny elfogadására vonatkozó rendelkezéseit jogszabályi formában (is) megjeleníteni.

2.8. Összegző feladatok

- I. Milyen kapcsolatban áll egymással az előny működéssel való kapcsolata, jogtalanága, illetve kötelességszegésre irányulása?
- II. Befolyásolja-e az előny jogtalanosságát valamely belső szabályzatnak való megfelelés? Ha igen, kell-e ehhez a szabályzatnak jogszabályi formát öltenie?
- III. Mikor befolyásolja az előny jogtalanosságát annak bejelentése a hivatalos személy vezetője (vagy előljárója) felé?
- IV. Miként ítéltethők meg a passzív hivatali vesztegetés tényállása alapján a társadalomban általában elfogadott udvariassági gesztusok (például egy üdítőre való meghívás) elfogadása?
- V. Van-e (és ha igen, milyen) szerepe az előny értékének azon kérdés megválaszolásánál, hogy az előny elfogadása büntetendő-e?
- VI. Milyen feltételekkel nem minősül jogtalanak a hivatalos személyek által elfogadott „szórájándék”?
- VII. Milyen feltételekkel nem minősül jogtalanak a rendőr által az informátorától elfogadott előny?
- VIII. Mennyiben lenne helyesebb (vagy éppen kevésbé szerencsés) egy olyan szabályozás, amely szerint az előny elfogadása akkor büntetendő, ha alkalmas a hivatalos személyt a közérdek kárára befolyásolni?

¹³⁹ A Magyar Kormánytisztviselői és Állami Tisztviselői Kar Hivatásetikai Kódexe III/4.2. pont.

¹⁴⁰ A Magyar Kormánytisztviselői és Állami Tisztviselői Kar Hivatásetikai Kódexe III/4.7. pont.

¹⁴¹ A Magyar Kormánytisztviselői és Állami Tisztviselői Kar Hivatásetikai Kódexe III/4.1. pont.

3. HIVATALI BEFOLYÁS VÁSÁRLÁSA ÉS/VAGY HIVATALI VESZTEGETÉS

Az aktív hivatali korrupciós bűncselekményeknek hatályos jogunkban két formája ismeretes: a hivatali vesztegetés és a hivatali befolyás vásárlása. A fejezet e két bűncselekmény viszonyával foglalkozik.

3.1. Jogesetek

Az aktív hivatali vesztegetés és a hivatali befolyás vásárlásának elhatárolását két olyan anonimizált büntetőügy alapján mutatom be, amelyekben az eljáró bíróságok – amint látni fogjuk¹⁴² – ugyanolyan cselekmények minősítésével kapcsolatban teljesen ellentétes álláspontot foglaltak el.

Jog eset 3a.¹⁴³ Az egyik ügyben megállapított tényállás szerint Inguciba Izidor „2009. december 15-én [...] egy-egy pályázatot nyújtott be [...] támogatást igényelve, egy takarmánykeverő üzem létesítéséhez, illetve öntöző berendezés beszerzéséhez”. Ezt követően találkozott Jojita Lászlóval, aki minisztériumi kapcsolataira hivatkozva a kedvező döntés eléréséhez segítségéről biztosította. Jojita László utalt arra is, hogy ez a segítség előre fizetendő 1-2 millió forintba fog kerülni. Inguciba Izidor közölte Jojita Lászlóval, hogy „ennyi pénzt nem szán erre a segítségre, de 500.000.- Ft-ot »bevállak«. Jojita László „közölte, hogy meg fogja kérdezni azt a személyt, akihez el kell juttatni a pénzt, hogy azt elfogadja-e”. A találkozást követően Jojita László telefonon felhívta [...] Sándorvölgyi Tamást, aki „ismerősei és barátai előtt [...] 2008 nyaratól valótlanul azt a látszatot keltette, hogy széleskörű – köztük politikai – kapcsolatokkal rendelkezik, így szinte bármit el tud intézni”. Sándorvölgyi Tamás „azt javasolta, hogy Jojita László »kérje el« Inguciba Izidortól az 500.000.- Ft-ot előre, arra hivatkozva, hogy azt a döntéshozó számára kell átadnia, a pályázat sikeres elbírálása érdekében”. Jojita László később felhívta Inguciba Izidort, és közölte vele az ajánlatot. „[...] Inguciba Izidor Jojita Lászlóval történő személyes találkozását követő napokban [...] átadott [...] Jojita Lászlónak 500.000.- Ft-ot a fenti megbeszélésnek megfelelően. E pénzből 400.000.- Ft-ot [...] Jojita László Sándorvölgyi Tamás Erste Banknál vezetett bankszámlájára átutalt. Sándorvölgyi Tamás vádlott a pénzt senkinek sem továbbította, a pályázatok elbírálására jogosult személyeket nem vesztegette meg. 2010. év végén [...] Inguciba Izidor vádlott mindkét pályázatát elutasították.”

¹⁴² Vö. 3.4. fejezet.

¹⁴³ A jogeset alapjául a Szolnoki Törvényszék 6.B.485/2013/24. számú ítéletében megállapított tényállás szolgált.

Jog eset 3b.¹⁴⁴ Übülvészi Ottokár „a büntetés-végrehajtási intézetben 2012. május 16. napját megelőzően [...] személyesen feljányolta Útásó Roland részére, hogy a Kaposvári Városi Bíróságon” folyamatban lévő „büntetőügyben el tudja intézni, hogy” ő és egy társa „enyhébb ítéletet” kapjon. Übülvészi Ottokár azt állította Útásó Rolandnak, hogy „a felesége, aki egy bankban dolgozik, jó viszonyban áll egy [...] »főbíróval«, aki [...] nyugdíjba készül, sokat iszik és kurvázik, ezért van szüksége a pénzre”. Übülvészi Ottokár azt állította, hogy a főbíró „300.000,- Ft előlegért elmondja, hogy mire hivatkozzanak a másodfokú eljárásban, majd ő kijelöli az eljáró három bírót, így az elsőfokú ítéletnél enyhébb büntetés lesz kiszabva”. Ezért azonban „az ítélet után a »főbíró« részére fejenként további 2.000.000,- Ft-ot kell fizetni”. Übülvészi Ottokár az eljáró bírót csak büntetőeljárások alapján ismerte, velük azokon kívül semmilyen kapcsolata nem volt, a velük való kapcsolatra hivatkozás teljesen megalapozatlan volt. Útásó Roland „2012. május 16. napján, majd 2012. július 16. napjáig folyamatosan ígéretet tett Übülvészi Ottokárnak, hogy a bíró részére hivatali kötelességének megszegése céljából fizetendő készpénzt előteremti”, és azt Übülvészi Ottokárnak átadja.

3.2. A törvényi szabályozások bemutatása

Az aktív hivatali vesztegetés büntetni rendelése hazánkban is komoly múltra tekinthet vissza, hiszen már az 1878. évi Btk. alapján is büntetendő volt, „a ki közhivatalnoknak, a végett, hogy ez kötelességét megszegje, ajándékot vagy jutalmat ad, vagy ígér”.¹⁴⁵ Ezzel szemben a befolyás vásárlása a legfiatalabb korrupciós bűncselekményünk, ilyen elnevezésű tényállás ugyanis csak 2012. január 1. napja óta szerepel a büntetőkönyvben.

3.2.1. A befolyás vásárlásának megalkotása előtt

A 2012. január 1. napja előtti időszakban aktív hivatali vesztegetésért az volt büntetendő, „aki hivatalos személy működésével kapcsolatban, neki vagy reá tekintettel másnak jogtalan előnyt ad vagy ígér”.¹⁴⁶

Befolyással üzérkedőként vonták felelősségre azt, „aki arra hivatkozással, hogy hivatalos személyt befolyásol, a maga vagy más részére jogtalan előnyt kér vagy elfogad”.¹⁴⁷ Súlyosabban minősült a befolyással üzérkedés, ha annak elkövetője „azt állítja, vagy azt a látszatot kelti, hogy hivatalos személyt megveszteget”.¹⁴⁸

A jogalkotó azonban ekkoriban külön tényállásban még nem rendelte büntetni annak a személynek a magatartását, aki hivatali befolyásra hivatkozó személynek jogtalan előnyt adott vagy ígért.¹⁴⁹

¹⁴⁴ A jogeset alapjául a Kaposvári Törvényszék B.178/2013/26. számú ítéletében megállapított tényállás szolgált.

¹⁴⁵ 1878. évi IV. törvény 470. §.

¹⁴⁶ 1978. évi Btk. 253. § (1) bek.

¹⁴⁷ 1978. évi Btk. 256. § (1) bek.

¹⁴⁸ 1978. évi Btk. 256. § (2) bek. a) pont.

¹⁴⁹ Vö. HOLLÁN (2011b) 39–50.

A Legfelsőbb Bíróság BK 31. számú kollégiumi állásfoglalása (majd az ezt felváltó BKv 13. számú véleménye) szerint azonban „aki másnak vagyoni vagy nem vagyoni előnyt azért ad, hogy ügyének kedvező elintézése céljából azt az eljáró hivatalos személynek juttassa: hivatali vesztegetés ([az 1978. évi] Btk. 253. §) miatt vonható felelősségre, abban az esetben is, ha az előny átvevője csupán állította, illetve csupán azt a látszatot keltette, hogy hivatalos személyt fog megvesztegetni; s így az átvevő cselekménye a [z 1978. évi] Btk. 256. §-a (2) bekezdésének a) pontja szerint hivatali befolyással üzérkedés büntettségének minősül”. Amikor tehát „a befolyással üzérkedő »ügyfeléről« tényként az állapítható meg: az előnyt azért adta, hogy a befolyással üzérkedő megvesztegesse az ügyében eljáró hivatalos személyt [...] a [z 1978. évi] Btk. 253. §-a alapján vonható rendszerint felelősségre, míg a befolyással üzérkedő cselekménye a [z 1978. évi] Btk. 256. § (2) bekezdésének a) pontja szerint minősül”.¹⁵⁰

A Legfelsőbb Bíróság fenti értelmezése az akkori jogirodalom egyöntetű helyesléssel találkozott.¹⁵¹ Bócz külön is rámutatott arra, hogy az aktív hivatali vesztegetés akkor is megvalósult, ha a befolyással üzérkedőnek valójában nincs szándéka a hivatalos személyt megvesztegetni, sőt nem is ismeri azt, és az egész ügylet a részéről egy szélhámosság.¹⁵²

Azonban az állásfoglalás (és a vélemény) alapulvételével a befolyással üzérkedő ügyfele nem minden esetben felelt aktív hivatali vesztegetésért. A vesztegetésnél ugyanis „az előnyt a (passzív) vesztegetőnek vagy rá tekintettel (mintegy helyette) másnak a passzív vesztegető ténykedéséért [...], nem pedig a passzív vesztegetővel szembeni befolyással rendelkező személynek befolyása érvényesítésért adják”.¹⁵³ A hivatali vesztegetés tényállása tehát nem pusztán hivatalos személlyel kapcsolatos előnyt feltételezett, hanem egy ennél szűkebb fogalmat: a hivatalos személyre tekintettel adott (ígért) előnyt. Ha tehát az előnyt adó (ígérő) személy ismeretei szerint az előny még részben sem a hivatalos személy (hanem teljes egészében a befolyással üzérkedő) ténykedésének ellenértéke lenne, akkor az ő terhére hivatali vesztegetés nem volt megállapítható.

3.2.2. A befolyás vásárlásának büntetni rendelése és az azt követő időszak

A következőkben részletesebben is bemutatom a befolyás vásárlásának kodifikációjához vezető folyamatot, mivel az számos fontos adalékot szolgáltat a bűncselekmény aktív hivatali vesztegetéstől való elhatárolásának kérdéséhez is.

3.2.2.1. Az ET egyezmény

Az Európa Tanács korrupció elleni büntetőjogi egyezménye¹⁵⁴ (továbbiakban ET egyezmény) szerint „mindegyik Szerződő Fél megteszi azokat a jogalkotási és egyéb intézkedéseket, amelyek ahhoz szükségesek, hogy – belső jogával összhangban – szándékos

¹⁵⁰ BK 31., illetve BKv 13.

¹⁵¹ Így például VIDA (1999) 404–405.; BÓCZ (2000) 123.; CSEREI (2000) 144.; SINKU (2005) 319.

¹⁵² BÓCZ (2000) 123.

¹⁵³ BÓCZ (2004) 41.

¹⁵⁴ Criminal Law Convention on Corruption, 27 November 1999. Council of Europe. VEL–CSONKA (2002) 364., 368–380.; SALAZAR (2000) 221–234.

elkövetés esetén bűncselekménnyé nyilvánítsa, ha ellenszolgáltatásként jogtalan előnyt ígérnek, adnak vagy ajánlanak fel közvetlenül vagy közvetve olyan személynek, aki azt állítja vagy megerősíti, hogy képes jogtalan befolyást gyakorolni a [nemzeti, külföldi vagy nemzetközi közhivatalnok] döntéshozatalára, függetlenül attól, hogy az előnyt számára vagy másnak ígérik, adják, illetőleg ajánlják fel; ugyanígy bűncselekménnyé nyilvánítsa az ellenszolgáltatásként járó ilyen előny kérését, elfogadását, valamint ígéretének vagy ajánlatának elfogadását; tekintet nélkül arra, hogy tényleg befolyást gyakorolt-e, illetőleg arra, hogy a feltételezett befolyás elérte-e a kívánt eredményt”.¹⁵⁵

Az ET egyezmény fogalomhasználatában tehát a befolyással üzérkedés terminológia nemcsak azokra terjed ki, akik az előnyt kérik vagy elfogadják, hanem azokra is, akik az előnyt adják vagy ígérik. Ennek megfelelően annak alkalmazásában elkülöníthető az aktív és a passzív befolyással üzérkedés fogalma.¹⁵⁶

Az ET egyezményt a Magyar Köztársaság megerősítette, erről szóló okiratának letétbe helyezése az Európa Tanács főtitkáránál 2000. november 22. napján megtörtént. Az egyezmény a Magyar Köztársaságra nézve 2002. július 1. napján lépett hatályba, azt a 2002. évi XLIX. törvény hirdette ki. Az ET egyezmény alapján nemcsak a passzív, hanem az aktív hivatali befolyással üzérkedés büntetni rendelése is hazánk kötelezettsége volt. A Magyar Köztársaság ugyanis – bár erre a 37. cikk alapján lehetőség lett volna – az egyezmény ratifikálásakor nem tett semmiféle fenntartást a 12. cikk vonatkozásában.

3.2.2.2. *A kodifikációs albizottság 2004-es tervezete*

Az új Btk. megalkotása során a korrupciós bűncselekményekkel foglalkozó albizottság már készített egy olyan tervezetet, amelyben szerepelt a befolyás vásárlására vonatkozó § is. A tervezett szabályozás szerint büntetendő lett volna, aki „másnak választás, kinevezés vagy szerződés alapján betöltött tisztségében, szolgálatában vagy ügykörében eljáró személy jogellenes befolyásolásáért jogtalan előnyt ad vagy ígér”. A bűncselekmény vétségnek minősült volna, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel lett volna büntetendő. Minősített eset megvalósítása miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel rendelték volna büntetni azt, aki az előbbieken meghatározott cselekményt hivatalos vagy egyébként önálló intézkedésre jogosult személy befolyásolása végett követi el.¹⁵⁷

A kodifikációs javaslat egyik szerzője, Bócz Endre a kriminalizáció indokaként a Magyar Köztársaság által vállalt nemzetközi kötelezettséget nevezte meg. Megjegyezte azt is, hogy „egy ilyen büntetőjogi szabályozás ésszerűségén és célszerűségén jobb lett volna elgondolkozni a ratifikáció előtt”.¹⁵⁸

¹⁵⁵ ET egyezmény 12. cikk.

¹⁵⁶ Hazai jogunkban – amint majd látjuk – az előbbinek a befolyás vásárlása, míg utóbbinak a befolyással üzérkedés felel meg.

¹⁵⁷ A fenti § egy olyan tervezett szabályozás része lett volna, amelyben a korrupciós bűncselekmények központi kategóriája a választás, kinevezés vagy szerződés alapján betöltött tisztségében, szolgálatában vagy ügykörében eljáró személy. Ebben a koncepcióban a hivatalos személyekkel kapcsolatos változatokat – vesztegetés és vesztegetés elfogadása esetén is – minősített esetként szabályozták volna. Vö. Bócz (2004) 34–42.

¹⁵⁸ Bócz (2004) 41.

3.2.2.3. A GRECO értékelése

Az ET keretében vállalt kötelezettségek ellenőrzésének III. körében a korrupció elleni államok csoportjának (Group of States Against Corruption, GRECO) értékelő csapata (Evaluation Team) megvizsgálta az 1978. évi Btk. szabályozását is.

A közzétett jelentésből kitűnően az ellenőrzés során a magyar hivatalos álláspont az volt, hogy az 1978. évi Btk. nem tartalmaz ugyan külön rendelkezést az aktív befolyással üzérkedés büntetni rendelése vonatkozásában, de annak hatókörét a hivatalos személy megvesztegetésére vonatkozó rendelkezései¹⁵⁹ teljes mértékben lefedik. A vesztegetésre vonatkozó rendelkezéseket ugyanis alkalmazni kell abban az esetben is, ha az előnyt a hivatalos személyre tekintettel egy másik személynek adják (ígérik). A kormányhivatalnokok által hivatkozott hazai kommentár szerint ugyanis a „hivatalos személyre tekintettel másnak jogtalan előnyt ad vagy ígér” megfogalmazás olyan személyre utal, aki – a hivatalos személyhez fűződő tényleges vagy állítólagos kapcsolatára tekintettel – képes lehet arra, hogy a hivatalos személy működését befolyásolja.¹⁶⁰ A jelentés azonban arra is utalt, hogy az MTA meghallgatott képviselője ellentétes véleményen volt, szerinte ugyanis a hazai szabályozás csak részben volt összhangban az egyezmény 12. cikkével.¹⁶¹

A jelentés a hivatalos magyar álláspontot csak részben fogadta el. Elismerte, hogy az aktív befolyással üzérkedésre egyes esetekben lehet alkalmazni az aktív vesztegetésre vonatkozó rendelkezéseket is. Az értékelési csoport szerint azonban az 1978. évi Btk. 253. §-a nem vonatkozik az egyezmény 12. cikkében körülírt aktív befolyással üzérkedés minden formájára. Az egyezmény szerint ugyanis az aktív befolyással üzérkedés akkor is megvalósul, ha a passzív befolyással üzérkedő nem állítja, hogy a hivatalos személyt megvesztegeti, hiszen a döntéshozó hivatalos személyre gyakorolt (állított vagy tényleges) jogtalan befolyásolása nem csak adott vagy ígért jogtalan előny lehet. Az ajánlás szerint biztosítani kell, hogy az aktív befolyással üzérkedésre vonatkozó magyar büntetőjogi szabályozás teljes mértékben megfeleljen az ET egyezmény 12. cikkében foglalt rendelkezéseknek.¹⁶²

3.2.2.4. Egy új tényállás születése

A 2011. évi CL. törvény 12. §-a új tényállásként iktatta be a „befolyás vásárlása” elnevezésű bűncselekményt az 1978. évi Btk. rendelkezései közé.¹⁶³ A 2012. január 1. napjától hatályos tényállás alapján az volt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki „olyan személynek, aki arra hivatkozik, hogy hivatalos személyt befolyásol, vagy reá tekintettel másnak jogtalan előnyt ad vagy ígér”.¹⁶⁴

¹⁵⁹ 1978. évi Btk. 253., illetve 258/B. §.

¹⁶⁰ Group Of States Against Corruption, Third Evaluation Round Evaluation Report on Hungary on Incriminations (ETS 173 and 191, GPC 2) (Theme I). Public Greco Eval III Rep (2009) 8E Theme I Adopted by GRECO at its 47th Plenary Meeting (Strasbourg, 7–11 June 2010). Strasbourg, 11 June 2010. (a továbbiakban: GRECO on Hungary). para. 91.

¹⁶¹ GRECO on Hungary. para. 91.

¹⁶² Uo. 92. bek.

¹⁶³ 1978. évi Btk. 256/A. §.

¹⁶⁴ 1978. évi Btk. 256. § (1) bek.

A módosító törvény javaslatának indokolása hivatkozik az ET egyezmény 12. cikkére,¹⁶⁵ a GRECO vonatkozó ajánlására,¹⁶⁶ illetve a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának 13. számú véleményére.¹⁶⁷ A módosító törvény javaslatához fűzött indokolás szerint „a gyakorlati szakemberek egy jelentős része osztja azt az álláspontot, miszerint az »aktív« befolyással üzérkedést nem kell önállóan szabályozni, mert az a vesztegetés »aktív« alakzatának minősül, de ezt egyértelműen semmilyen az ítélkezési gyakorlat orientációját célzó döntés nem mondja ki. A Javaslat az ET [...] Egyezmény[...]nek, illetve a GRECO ajánlásának megfelelően »befolyás vásárlása« alcímmel megteremti az aktív befolyással üzérkedés egyértelmű büntethetőségét.”¹⁶⁸

Az ítélkezési gyakorlat orientációját célzó döntés valóban nem mondta ki, hogy a nemzetközi egyezményben szereplő aktív befolyással üzérkedés a vesztegetés aktív alakzatának minősül. A BKv 13. számú véleményből viszont részben ennek ellenkezője következett. Annak alapján ugyanis a nemzetközi egyezményben szereplő aktív befolyással üzérkedés csak bizonyos feltételekkel minősül aktív vesztegetésnek,¹⁶⁹ más esetekben viszont nem. Ezt – amint láthattuk¹⁷⁰ – a GRECO ajánlása is megállapította, ezen utóbbi összefüggés bemutatásáról azonban a javaslat indokolása, úgy tűnik, megfeledezett.

3.2.2.5. A Btk.

A 2012. évi C. törvényben (Btk.) megváltozott az aktív hivatali vesztegetés tényállása, annak alapján az büntetendő, aki „hivatalos személyt a működésével kapcsolatban neki vagy rá tekintettel másnak adott vagy ígért előnnyel befolyásolni törekszik”.¹⁷¹ Az aktív vesztegetés az új szabályozás szerint tehát célzatos bűncselekmény,¹⁷² hiszen csak arra lehet törekedni, amit valaki célul tűz ki, aminek bekövetkezését kívánja. Ezt az értelmezést erősíti a Btk. javaslat miniszteri indokolása is, amely szerint „ezzel a jogalkotó jelzi, hogy [...] az előny adásának célja a hivatalos személy befolyásolása”.¹⁷³ Ezenfelül a Btk. ebben a tekintetben még annyi változást hozott, hogy a korábbi kódex régiesebb szóhasználatát („reá tekintettel”)¹⁷⁴ modernizálta.

A Btk. alapján befolyás vásárlásáért az büntetendő, aki az előnyt „olyan személynek” adja vagy ígéri, „aki arra hivatkozik, hogy hivatalos személyt befolyásol”, vagy „olyan személyre tekintettel” adja vagy ígéri, „aki arra hivatkozik, hogy hivatalos személyt befolyásol”.¹⁷⁵ Az új kódex ebben a vonatkozásban tehát csak szövegezési pontosítást hajtott végre, azonban a büntetni rendeltség körét változatlanul hagyta. A Btk. javaslat indokolása

¹⁶⁵ Vö. 3.2.2.1. fejezet.

¹⁶⁶ Vö. 3.2.2.3. fejezet.

¹⁶⁷ Vö. 3. fejezet.

¹⁶⁸ A 2011. évi CL. törvény javaslatának indokolása.

¹⁶⁹ Vö. 3.2.1. fejezet.

¹⁷⁰ Vö. 3.2.2.3. fejezet.

¹⁷¹ Btk. 293. §.

¹⁷² SINKU (2012) 435.

¹⁷³ A Btk. javaslatának 293. §-ához fűzött indokolás.

¹⁷⁴ 1978. évi Btk. 253. §.

¹⁷⁵ Btk. 298. §.

az előbbire nem utal, hanem az utóbbi megállapítása mellett szükségtelenül nagy terjedelemben szövegszerűen megismétli a 2011. évi CL. törvény javaslatának indokolását.¹⁷⁶

3.2.2.6. A 2/2013 (VII. 8.) BK vélemény

A Kúria Büntető Kollégiuma a 2013. június 26. és július 8. napján tartott ülésén állást foglalt arról, hogy az addig kibocsátott, büntetőjogi tárgyú kollégiumi véleményeket a Btk. „hatályba lépésre figyelemmel felülvizsgálja, és a továbbra is fenntartott kollégiumi véleményeket a jogszabályi változásoknak és a bírói gyakorlat alakulásának megfelelő módosításokkal közzéteszi”. Ennek során megállapította, hogy „nem tartja fenn a [...] 13. [...] számú büntető kollégiumi véleményt”.¹⁷⁷

Ennek során azonban a büntetőkollégium nem adott bővebb indokolást arra, hogy ezen kvázi „hatályvesztés” megállapításra miért került sor. Ez azért említésre méltó, mert a korábbiakban a legfelsőbb bírói fórum kifejezetten állást foglalt az irányítási eszközök (a büntetőkollégiumi állásfoglalások) hatályon kívül helyezésének okáról.¹⁷⁸ Ráadásul a BKv 13. számú vélemény hatályvesztésének oka tekintetében többféle értelmezés is felmerülhet, amelyek közül azonban nem is lehet igazán megnyugtatóan választani.

Egyrészt a Btk. „hatályba lépésre figyelemmel felülvizsgálja” megállapításból könnyen olyan következtetés vonható le, hogy a büntetőkollégiumi vélemény az új kódex hatálybalépése folytán (és akkor attól kezdve) nem irányadó. Ezzel szemben azonban rögtön felvethető, hogy a vélemény csak a felülvizsgálat, nem pedig a fenntartás szükségtelensége kapcsán utal az új büntetőkódex hatálybalépésére. Márpedig az új jogszabály hatálybalépésével összefüggésben elvégzett átfogó felülvizsgálatot követően a büntetőkollégium olyan vélemények fenn nem tartásáról is határozhatott, amelyeknél a jogszabályváltozás csak korábban vagy egyáltalában nem történt.

Másrészt nem zárható ki azon értelmezés sem, hogy a BKv 13. számú vélemény az ítélkezési gyakorlatban meggyökeresedett, így annak fenntartása szükségtelen, de annak tartalmát a Kúria a jövőben is iránymutatónak tekinti. Ezzel szemben azonban felvethető, hogy akkor a büntetőkollégium a véleményt – más aktusokhoz hasonlóan – inkább új szövegezéssel tette volna közzé. A megváltozott joghelyzetnek megfelelően ugyanis abban már nemcsak a hivatali vesztegetés megvalósulására kellett volna kitérni, hanem annak a befolyás vásárlásától való elhatárolására is.

¹⁷⁶ Btk. javaslatának 298. §-ához fűzött indokolás.

¹⁷⁷ 2/2013. (VII. 8.) BK vélemény – a büntetőjogi tárgyú büntető kollégiumi vélemények felülvizsgálatáról (2013. július 8.).

¹⁷⁸ Így például a BK 168. számú állásfoglalás úgy fogalmazott, hogy a „jogszabályi változásokra tekintettel [...] hatályon kívül helyezi a BK 69. és a BK 83. számú állásfoglalásait” [BK. 168. számú állásfoglalás I. pont (hk.)]. Ezzel szemben például a BK 166. számú állásfoglalás szerint a „BK 121. számú állásfoglalás hatályát veszti, de az állásfoglalás I. és II. pontjainak indokolásában kifejtettek az ítélkezési gyakorlatban hatályosulnak, ezért külön indokolást nem igényelnek, tartalmukat azonban a Legfelsőbb Bíróság a jövőben is iránymutatónak tekinti” [BK. 166. számú állásfoglalás III. pont (hk.)].

3.2.2.7. Elemzések a jogirodalomban

A hivatali vesztegetés és a befolyással üzérkedés elhatárolása, illetve a BKv 13. számú vélemény érdemi továbbélése tekintetében a jogirodalomban is különböző álláspontok láttak napvilágot.

Mezőlaki a BKv 13. számú véleményt a Btk. alkalmazásánál is irányadónak tartja,¹⁷⁹ bár a 2013. júliusi előszóval kiadott kommentárban feltehetőleg még nem lehetett figyelemmel a 2/2013. (VII. 8.) BK véleményre.¹⁸⁰ A két bűncselekmény viszonyát elhatárolási kérdésként kezeli („nem ez a bűncselekmény valósul meg”), összhangban azzal, hogy a megvesztegetést a tényállásszerű befolyás létrejöttét kizáró fogalomként definiálja.¹⁸¹ Ehhez hasonló Mészár álláspontja, aki szerint „a befolyás vásárlása akkor állapítható meg, ha az ügyfél az előnyt „nem a hivatalos személynek, hanem harmadik személynek címzi [...] azért, hogy a hivatalos személyt befolyásolja”.¹⁸²

Sinku és Gál a BKv 13. számú vélemény továbbélése kapcsán nem nyilvánít véleményt, az elhatárolási kérdések közül pedig csak azt emeli ki, hogy „ha az elkövető azért adja vagy ígéri az előnyt, hogy a hivatalos személy a »befolyásolás« során hivatali kötelességét megszegje, hatáskörét túllépje, vagy hivatali helyzetével visszaéljen, [...] a [Btk.] 293. § (2) bekezdése állapítható meg”.¹⁸³ Ez az álláspont nem ad kifejezett választ azon – ugyan nem túl gyakran előforduló – eset megítélésére, amikor a befolyást vásárló személynél nem áll fenn a hivatalos személy kötelességszegésének előidézésére irányuló célzat. A kommentárok (tankönyvek) megfogalmazásából azonban olyan következtetés is levonható, hogy ezen utóbbi esetben a cselekmény befolyás vásárlásaként minősül. Így a Btk. 298. § (1) bekezdése szerint [nem pedig a Btk. 293. § (1) bekezdése szerint] felel, aki azért adja vagy ígéri az előnyt, hogy az abból részesedő hivatalos személy a kötelességét teljesítse.

3.2.2.8. A Btk. módosítása 2015-ben

Az egyes büntetőjogi tárgyú törvények módosításáról szóló 2015. évi LXXVI. törvény számos vonatkozásban megváltoztatta a Btk. korrupciós bűncselekményekre vonatkozó szabályozását, aminek az e fejezetben vizsgált kérdés tekintetében is relevanciája van. Egyrészt a 28. §-ával a befolyás vásárlására is kiterjesztette azon korábban a vesztegetésre vonatkozó rendelkezések hatókörét, amelyek alapján a büntetés korlátlanul enyhíthető (különös méltánylást érdemlő esetben mellőzhető), ha az elkövető a bűncselekményt a hatóságnak, mielőtt annak tudomására jutott volna, bejelenti, az elkövetés körülményeit feltárja.¹⁸⁴ Másrészt a 29. §-a alapján a feljelentés hivatalos személy általi elmulasztása nemcsak a vesztegetés, hanem az összes korrupciós bűncselekmény, így a befolyás vásárlása vonatkozásában is büntetendővé vált.¹⁸⁵

¹⁷⁹ MEZŐLAKI (2013) 620.

¹⁸⁰ Vö. 3.2.2.6. fejezet.

¹⁸¹ MEZŐLAKI (2013) 619., illetve 620.

¹⁸² MÉSZÁR (2013) 1144.

¹⁸³ SINKU (2012) 442.; GÁL (2014) 305.; GÁL (2013) 205.

¹⁸⁴ Btk. 298. § (4) bek.

¹⁸⁵ Btk. 300. §.

3.3. Kérdések a jogesetek kapcsán

1. Megvalósítja-e a hivatali vesztegetést Jogeset 3a. ügyben Inguciba Izidor?
2. Megvalósítja-e a befolyás vásárlását Jogeset 3a. ügyben Inguciba Izidor?
3. Felel-e hivatali vesztegetésért Jogeset 3a. ügyben Inguciba Izidor, ha a cselekményt (a 2014-ben) hatályos törvény szerint bírálják el?
4. Felel-e hivatali befolyás vásárlásáért Jogeset 3a. ügyben Inguciba Izidor, ha a cselekményt (a 2014-ben) hatályos törvény szerint bírálják el?
5. Ha az adott törvény szerint mindkét bűncselekmény megállapítható, akkor ezek közül melyik alkalmazandó Jogeset 3a. ügyben?
6. Felel-e hivatali vesztegetésért Útásó Roland Jogeset 3b. ügyben?
7. Felel-e hivatali befolyás vásárlásáért Útásó Roland Jogeset 3b. ügyben?
8. Ha az adott törvény szerint mindkét bűncselekmény megállapítható, akkor ezek közül melyik alkalmazandó Jogeset 3b. ügyben?

3.4. A büntetőbíróságok döntései és jogértelmezése

A jogesetek alapjául szolgáló ügyekben ellentétes döntések születtek a befolyás vásárlásának a hivatali vesztegetéshez fűződő viszonyával kapcsolatban:

3.4.1. A „joghelyzet változatlan”

A Jogeset 3a. ügyben a Szolnoki Törvényszék 2014. január 20. napján hozott ítéletében az Inguciba Izidornak megfelelő vádlottat bűnösnek mondta ki a Btk. 293. § (1) bekezdésébe ütköző, és a (2) bekezdés III. fordulata szerint minősülő és büntetendő hivatali vesztegetés büntetésében. Ennek indokolásaként utalt arra, hogy „a Kúria a 2/2013. (VII. 8.) BK véleményével felülvizsgálta a büntetőjogi tárgyú büntetőkollégiumi véleményeket, és ennek kapcsán nem tartotta fenn a BKv 13. számút”, de „az abban kifejtett vélemény azonban a jogalkalmazói gyakorlat részévé vált, és az irányadónak tekinthető. Eszerint ha az elkövető az előnyt azért adta, hogy a befolyással üzérkedő megvesztegesse az ügyében eljáró hivatalos személyt, abban az esetben nem ez a bűncselekmény, hanem a (Btk. 293. §-a szerinti) hivatali vesztegetés valósul meg, tekintet nélkül arra, hogy a befolyással üzérkedőnek ténylegesen szándékában áll-e a hivatalos személy megvesztegetése, vagy csupán valótlánul állítja ezt.”

A védő indítványozta annak megfontolását, hogy az Inguciba Izidornak megfelelő vádlott „cselekménye a Btk. szerinti 298. § (1) bekezdésének a) pontja szerinti befolyás vásárlása büntetnének minősülhet”. A Szolnoki Törvényszék szerint azonban a védő „jogi okfejtése [...] nem helytálló, mert ez esetben az aktív és a lehetséges passzív vesztegetők közé beékelődne egy harmadik személy, aki a maga részére szerzett előnyért cserébe [...] azt ígéri, hogy befolyásolja az ügyintézőt az ügyfél érdekében a döntéshozatal megelőzően. A befolyásra hivatkozás – a megvesztegetés kivételével – valamilyen ráhatás kilátásba helyezését jelenti annak érdekében, hogy az ügydöntő személy ne kizárólag a jogi előírásoknak

megfelelően járjon el. Az irányadó tényállásban azonban vesztegetés az elkövetési magatartás, annak aktív oldalán [Inguciba Izidornak megfelelő] vádlott áll.”¹⁸⁶

A Jogeset 3b. ügyben a Kaposvári Törvényszék az 1978. évi Btk. 253. § (2) bekezdése alapján vesztegetés büntetében mondta ki bűnösnek az Útásó Rolandnak megfelelő vádlottat, aki „2012. május 16. napján, majd 2012. július 16. napjáig folyamatosan ígéretet tett az I. r. vádlottnak, hogy a bíró részére hivatali kötelességének megszegésének céljából fizetendő készpénzt előteremti, és azt [az Übülvészi Ottokárnak megfelelő] vádlottnak átadja”. A Kaposvári Törvényszék a fenti cselekmény tekintetében alkalmazott minősítést – a BKv 13.-ra való kifejezett hivatkozás nélkül – azzal indokolta, hogy Útásó Rolandnak megfelelő „vádlott ígéretet tett arra, hogy a hivatalos személy részére hivatali kötelességének megszegése céljából fizetendő készpénzt előteremti és azt [Übülvészi Ottokárnak megfelelő] vádlotton keresztül átadja”. A Törvényszék utalt arra is, hogy az „elkövetett bűncselekmények különös részi törvényi tényállása a hatályos és a korábbi [b]üntető törvénykönyvben tartalmát tekintve azonos, a büntetési tételkeret is megegyezik”.¹⁸⁷

3.4.1. Új joghelyzet 2012. január 1. napjától

A Jogeset 3b. ügyben a Pécsi Ítéltábla az elsőfokú ítélet tényállását nem érintve – a „II. r. vádlott” a fentiekben hivatkozott cselekményét „az 1978. évi [Btk.] 12. § (2) bekezdése értelmében folytatólagosan elkövetett, az 1978. évi [Btk.] 256/A. § (1) bekezdésében meghatározott befolyás vásárlása büntetvének minősítette”. A Pécsi Ítéltábla szerint „noha az ezzel kapcsolatos jogi érvek előadásával az elsőfokú bíróság adós maradt”, de az általa tévesnek tartott elsőfokú döntésben „minden bizonnyal szerepet játszott a Legfelsőbb Bíróság 13/2007. BK véleménye is”. A Pécsi Ítéltábla szerint azonban „a szóban forgó kollégiumi vélemény közzététele óta [...] a jogszabályi környezetben jelentős változások következtek be”.¹⁸⁸

Így „2012. évi január hó 1. napjától az 1978. évi IV. törvény közélet tisztasága elleni bűncselekmények körébe új törvényi tényállás került, befolyás vásárlása címmel. Márpedig ez a vizsgált hivatali vesztegetés büntetvéhez képest speciális, éppen azzal, hogy a tulajdonképpeni »aktív vesztegető« az előnyt olyan személynek (közvetlenül neki, vagy reá tekintettel másnak) adja, illetve ígéri, aki csupán állítja, hogy hivatalos személyt befolyásol. E törvényi tényállás specialitását az adja, hogy – szemben a hivatali vesztegetéssel – valójában nincs »passzív vesztegető«, olyan személy, aki az előny, illetőleg az előny ígéretének elfogadása ellenében a hivatali kötelességét megszegné, hatáskörét túllépné, vagy a hivatali helyzetével egyébként visszaélne.” A Pécsi Ítéltábla szerint tehát a BKv 13. számú vélemény lényegében már a Btk. hatálybalépését megelőzően, 2012. január 12. napjával is elvesztette magyarázó erejét. Így ehhez képest az ítéltábla csak per tangens utalt arra, hogy „időközben, 2013. évi július hó 8. napjától kezdődően a 13. [számú büntetőkollégiumi] vélemény is hatályon kívül helyezésre került, az abban foglaltakat a Kúria már nem tartotta fenn”.¹⁸⁹

¹⁸⁶ Szolnoki Törvényszék 6.B.485/2013/24.

¹⁸⁷ Kaposvári Törvényszék B.178/2013/26.

¹⁸⁸ Pécsi Ítéltábla Bf.I.446/2013/18.

¹⁸⁹ Pécsi Ítéltábla Bf.I.446/2013/18.

3.5. A jogkérdés elemzése

A hivatali vesztegetés és a befolyás vásárlásának viszonyával kapcsolatos álláspontom a következőképpen összegezhető:

Megvalósítja a hivatali vesztegetés tényállását, aki az előnyt másnak (legalább részben) egy létező hivatalos személy megvesztegetésére adja. Az előny hivatalos személyre tekintettel adása egy atipikus szubjektív tényállási elem,¹⁹⁰ amely az aktív vesztegető a bűncselekmény megvalósulásához szükséges feltételezését írja körül. Ennek alapján a bűncselekmény megvalósulásához az aktív vesztegetőnek olyan személynek kell tartania az előny címzettjét, akinek az előnyben részesítése a hivatalos személy számára egyenértékű azzal, mintha az előnyt (közvetlenül) neki juttatnák.

Befolyás vásárlását valósítja meg, aki az előnyt olyan személynek adja vagy ígéri, aki arra hivatkozik, hogy abból (annak egy részéből) egy létező hivatalos személyt megveszteget. A hivatalos személy hivatkozott befolyásolásának fogalma ugyanis kiterjed azokra az esetekre is, amikor ennek eszközeként az előnynek (annak egy részének) a továbbadását jelölik meg.

Megvalósítja a hivatali vesztegetést, aki az előnyt másnak olyan hivatalos személy megvesztegetésére adja, aki valójában nem létezik. Ha ugyanis a „rá tekintettel” adás vagy ígéret szubjektív tényállási elem, akkor annak megvalósulása nem feltételezi, hogy az elkövető tudata annak vonatkozásában híven tükrözze a valóságot. Hasonlóan egyébként ahhoz, ahogy közömbös – legalábbis a büntetőjogi felelősség tekintetében – a motívum és a célzat ténybeli alijában való tévedés is.¹⁹¹

Megvalósítja a befolyás vásárlásának tényállását (is), aki az előnyt olyan személynek adja vagy ígéri, aki arra hivatkozik, hogy abból (annak egy részéből) egy valójában nem létező hivatalos személyt veszteget meg. Ezt indokolja a rendszertani értelmezés körében az, hogy a befolyással üzérkedés sem csak akkor valósul meg, ha a befolyás valódi, hanem akkor is, ha azt az elkövető csak színleli.¹⁹² Ezen belül álláspontom szerint nincs különbség azon esetek között, amikor az ügyfél az állított befolyás tekintetében vagy a hivatalos személy létezése tekintetében van tévedésben. A korrupciós bűncselekmény jogi tárgya, nevezetesen a hivatalos személyek elfogulatlan működésébe vetett bizalom ugyanis mindkét esetben sérelmet szenved.

A befolyás vásárlása a hivatali vesztegetéshez képest nem speciális tényállás, mivel az előbbi tényállás olyan eseteket is átfog, amelyek 2012. január 1. napja előtt egyáltalán nem minősültek bűncselekménynek.¹⁹³ A hivatali vesztegetés sem speciális tényállás a befolyás vásárlásához képest, hiszen az előbbi bűncselekmény akkor is megvalósul, ha az előnyt közvetlenül a valóságos hivatalos személynek adják vagy ígérik.

A két bűncselekmény tényállása átfedésben van abban a tipikus esetben, amikor az előnyt olyan személynek adják vagy ígérik, aki arra hivatkozik, hogy annak egy részét saját magának megtartja, a másik részét a hivatalos személynek továbbítja. Ilyenkor a hivatali vesztegetés alapesete látszólagos alaki halmazatban előtérbe lép a befolyás vásárlásának

¹⁹⁰ Vannak olyan általános részi tankönyvek, amelyek utalnak arra, hogy a különös részben a célzaton és a motívumon kívül is lehetnek szubjektív tényállási elemek. SCHULTHEISZ (1948) 22.

¹⁹¹ VISKI (1959) 117–118.

¹⁹² VIDA (1999) 402–403.; BÓCZ (2000) 122.; SINKU (2005) 319.

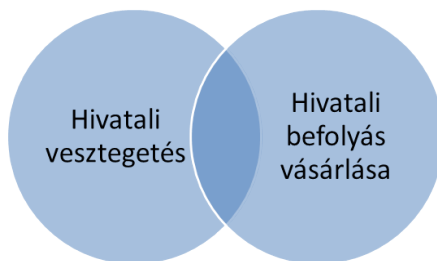
¹⁹³ Vö. 3.2.1., illetve 3.2.2.4. fejezet.

alapesetéhez képest. A kötelesség teljesítésébe vetett bizalom sérelmét ugyanis a hivatalos személynek juttatott előny már megalapozza. Ahhoz képest a jogtárgysértés súlyát már nem fokozza, ha az ügyfél emellett egyidejűleg azt is tudja, hogy ezért a befolyással üzérkedő is előnyben részesül.

Ezt igazolja a rendszertani értelmezés körében az, hogy a befolyás vásárlása a hivatali vesztegetéshez képest – a kódexben való elhelyezéséből eredően is – kiegészítő jellegű tényállás. Ugyanezt támasztja alá a megfelelő passzív oldali korrupciós bűncselekmények viszonya is, hiszen a hivatalos személy által elkövetett vesztegetéshez képest látszólagos alaki halmazatban háttérbe szorul a hivatali befolyással üzérkedés.¹⁹⁴ A történeti értelmezés körében pedig ennek indokolására azt a körülményt kell figyelembe venni, hogy a befolyás vásárlásának büntetni rendelése a korábbi joghoz képest – legalábbis az általam elfogadott értelmezés szerint – a felelősség kiterjesztését jelenti.¹⁹⁵

Az sem járna egyébként hatályos jogunkban gyakorlatilag eltérő eredménnyel, ha a látszólagos halmazatot az ellenkező irányban oldanánk fel, hiszen a két bűncselekmény anyagi jogi megítélése alapesetben azonos.¹⁹⁶ Az 1978. évi Btk., illetve a Btk. eredeti változatának alkalmazása esetén viszont a befolyás vásárlásának előtérbe helyezése nem fogadható el (annak azonos büntetési tétele ellenére sem). Befolyás vásárlása esetén ugyanis nem volt lehetőség a büntetés korlátlan enyhítésére, illetve a feljelentés elmulasztására vonatkozó rendelkezések alkalmazására. Márpedig a jogalkotónak a befolyás vásárlásának büntetni rendelésével nem lehetett célja ezekben a vonatkozásokban egy korábban hivatali vesztegetésnek minősülő cselekménynek érdemben eltérő megítélést biztosítani.

Összességében mindenképpen célszerűbb a látszólagos halmazatot a rendszertani értelmezés – és a Btk. különböző időállapotaira nézve egységes elvek – alapján feloldani. Aktív hivatali vesztegetésben kell tehát bűnösnek kimondani, aki a jogtalan előnyt (vagy annak legalább egy részét) másnak egy létező vagy nem létező hivatalos személy megvesztegetésére adja. Ezzel szemben befolyás vásárlása állapítható meg azon elkövető terhére, aki az előnyt létező vagy nem létező hivatalos személy befolyására hivatkozó olyan személynek adja, aki azonban nem állítja a hivatalos személy megvesztegetését (és nem kelti ennek látszatát).

Az előzőekben kifejtettek alapján a hivatali vesztegetés minősített esete látszólagos halmazatban előtérbe lép a befolyás vásárlásának alapesetéhez képest. Az új tényállás megalkotásával ugyanis a jogalkotó – függetlenül attól, hogy az a büntetőjogi felelősséget valójában

¹⁹⁴ Legfelsőbb Bíróság B. törv. III. 718/1983. – BH 1984. 253.

¹⁹⁵ Vö. 3.2.1., illetve 3.2.2.4. fejezet.

¹⁹⁶ Vö. 3.2.2.8. fejezet.

kiterjeszti, vagy az indokolás szerint csak az addigi joghelyzetet egyértelműsíti¹⁹⁷ – biztosan nem kívánt az elkövetőknek a korábbi joghoz képest kedvezőbb megítélést biztosítani (azaz minősített vesztegetéseket enyhébb büntetési tétel alá vonni). Egy ilyen értelmezés csak akkor lenne elfogadható, ha a befolyás vásárlása olyan speciális tényállás lenne, amelynél a beiktatás célja – kifejezetten vagy hallgatólagosan, de – az ilyen cselekmények enyhébb elbírálása lett volna, ami azonban a hatályos jog kialakulásának tükrében¹⁹⁸ semmivel nem támasztható alá.

A hivatali vesztegetés megvalósulása független attól, hogy a befolyással üzérkedő az előnyből részesítette-e a hivatalos személyt. A felelősséget ugyanis ebben a vonatkozásban nemcsak a befolyással üzérkedő és a hivatalos személy tényleges kapcsolata, hanem (ettől függetlenül) a rá tekintettel adás (ígéret) tényállási eleme keretében az előnyt adó (ígérő) személy elképzelése is megalapozhatja.

A hivatali vesztegetés akkor is megvalósul, ha a befolyással üzérkedő az előnyből nem is akarta részesíteni a hivatalos személyt. A felelősséget ugyanis nem az előny kérőjénél vagy elfogadjánál, hanem az előnyt adó (ígérő) személynél fennálló szubjektív elem (a rá tekintettel adás vagy ígéret) alapozza meg.

Így a BKv 13. számú vélemény akkor is irányadó, amikor az 1978. évi Btk. már büntetni rendelte a befolyás vásárlását. A befolyás vásárlásának kriminalizációja ugyanis nem érinti az aktív hivatali vesztegetés megállapítását. Az új büntetőködex sem hozott olyan újdonságot, ami BKv 13. számú véleménnyel ellentétes gyakorlat kialakítását tette volna szükségessé. Az aktív hivatali vesztegetés hatóköre a befolyásolási célzat tényállási elemként való megjelenítésével szűkült,¹⁹⁹ de ez nem érinti azok felelősségét, akik a befolyással üzérkedőnek azért adnak előnyt, hogy azt a hivatalos személynek továbbítsa. Ezek ugyanis a hivatalos személyt működésével kapcsolatban nyilvánvalóan befolyásolni törekednek. A BKv 13. számú vélemény tartalma még azt követően is irányadó, hogy a Kúria a joggyakorlat egységét biztosító eszközt formálisan nem tartotta fenn. Az abban foglalt értelmezés ugyanis a hivatali vesztegetés tényállásából egyébként is levezethető.

3.6. Esetvariációk a jogesetek kapcsán

3.6.1. Az esetvariációk

Jogeset 3c.	Fonde Zéna 2017-ben egy hivatalos személyek által megítélt állami támogatásért pályázik, amikor találkozik Rittley Flóriánnal. Fonde Zéna jogtalan előnyt ad (ígér) Rittley Flóriánnak, aki egy hivatalos személy befolyásolására hivatkozik.
Jogeset 3d.	Jogeset 3c., de Rittley Flórián egy hivatalos személy befolyásolására hivatkozik azért, hogy az a kötelességét megszegje.
Jogeset 3e.	Jogeset 3c., de Rittley Flórián egy hivatalos személy vesztegetéssel való befolyásolását állítja.

¹⁹⁷ Vö. 3.2.2.4. fejezet.

¹⁹⁸ Vö. 3.2.2. fejezet.

¹⁹⁹ Vö. 3.2.2.5. fejezet.

- Jogeset 3f. Jogeset 3c., de Rittley Flórián azt állítja, hogy egy hivatalos személyt vesztegetéssel befolyásol azért, hogy az kötelességét megszegje.
- Jogeset 3g. Jogeset 3c., de Rittley Flórián azt állítja, hogy a hivatalos személyt vesztegetéssel befolyásolja, de nem ad az előnyből a hivatalos személynek.
- Jogeset 3h. Jogeset 3c., de Rittley Flórián azt állítja, hogy a hivatalos személyt vesztegetéssel befolyásolja, de a befolyásolás sem áll szándékában.
- Jogeset 3i. Jogeset 3c., de Rittley Flórián azt állítja, hogy a hivatalos személyt vesztegetéssel befolyásolja, de az egész összeget meg kívánja tartani magának, azaz csak a hivatalos személy befolyásolása áll szándékában, de az előnyből nem kíván adni neki.
- Jogeset 3j. Jogeset 3c., de Rittley Flórián azt állítja, hogy egy hivatalos személyt vesztegetéssel befolyásol azért, hogy az a kötelességét megszegje, de ez utóbbira nem kerül sor.
- Jogeset 3k. Jogeset 3c., de Rittley Flórián azt állítja, hogy a hivatalos személyt vesztegetéssel befolyásolja azért, hogy az a kötelességét megszegje. A kötelesség megszegése azonban – általa is tudottan – nem szükséges a támogatás megítéléséhez.

3.6.2. Adalékok az esetvariációk megoldásához

- ad Jogeset 3c. Fonde Zéna cselekménye hivatali befolyás vásárlása. Hivatali vesztegetés [Btk. 293. § (1) bek.] nem valósul meg, mivel az előnyt ilyenkor nem a hivatalos személyre, hanem a befolyásolásra tekintettel adja (ígéri).²⁰⁰
- ad Jogeset 3d. Fonde Zéna cselekménye hivatali befolyás vásárlása [Btk. 298. § (1) bek.]. Az ügyfél kötelességszegés előidézésére vonatkozó célzata sem minősíti cselekményét hivatali vesztegetéssé. A Btk. 293. § (2) bekezdése ugyanis a hivatali vesztegetés minősített esete, amely a Btk. 293. § (1) bekezdés megvalósulását feltételezi.
- ad Jogeset 3e. Fonde Zéna mindkét bűncselekményt megvalósítja, de a hivatali vesztegetés alapesete [Btk. 293. § (1) bek.] látszólagos halmazatban előtérbe lép a hivatali befolyás vásárlásához [Btk. 298. § (1) bek.] képest.
- ad Jogeset 3f. Fonde Zéna mindkét bűncselekményt megvalósítja, de a hivatali vesztegetés minősített esete [Btk. 293. § (2) bek.] látszólagos halmazatban előtérbe lép a hivatali befolyás vásárlásához [Btk. 298. § (1) bek.] képest.
- ad Jogeset 3g. Fonde Zéna cselekménye hivatali vesztegetésnek minősül [Btk. 293. § (1) bek.], ennek vonatkozásában ugyanis közömbös, hogy az előny eljut-e a hivatalos személyhez.

²⁰⁰ Vö. 3.5. fejezet.

- ad Jogeset 3h. Fonde Zéna cselekménye hivatali vesztegetés [Btk. 293. § (1) bek.], ennek vonatkozásában ugyanis közömbös, hogy Rittley Flórián befolyását érvényesíteni akarta-e.
- ad Jogeset 3i. Fonde Zéna cselekménye hivatali vesztegetésnek minősül [Btk. 293. § (1) bek.]. Ennek vonatkozásában ugyanis közömbös, hogy Rittley Flórián szándéka a befolyásolásra limitált, azaz nem terjed ki az előny hivatalos személlyel való megosztására. Az ügyfél ugyanis akkor is hivatali vesztegetésért felelős, ha a befolyással üzérkedőnek befolyásolási szándéka sincsen (vö. Jogeset 3h. megoldása).
- ad Jogeset 3j. Fonde Zéna cselekménye a kötelességszegés kiváltására irányuló célzatára tekintettel hivatali vesztegetés minősített esetének minősül [Btk. 293. § (2) bek.]. Ennek vonatkozásában közömbös, hogy a hivatalos személy részéről kötelességszegésre ténylegesen sor került-e.
- ad Jogeset 3k. Fonde Zéna cselekménye kötelességszegés kiváltására irányuló célzatára tekintettel hivatali vesztegetés minősített esetének minősül [Btk. 293. § (2) bek.]. Ennek vonatkozásában közömbös, hogy Rittley Flórián szándéka a hivatalos személy kötelességének megszegésére nem terjed ki.

3.7. Javaslatok a jogalkotók és a jogalkalmazók számára

3.7.1. A jogalkalmazók számára

Ha a hivatali vesztegetés és a befolyás vásárlásának elhatárolása kapcsán az ítélkezési gyakorlat megosztottsága²⁰¹ elmélyül, illetve a Kúriára is beszüremlik, akkor a fejezet tárgyát képező jogkérdésben jogegységi eljárás lefolytatása válik szükségessé.²⁰²

Ezt megelőzően is szükség lehet arra, hogy – az esetleges félreértések elkerülése végett – a Kúria büntetőkollégiuma véleményt bocsásson ki a kérdésben.²⁰³ Ebben lényegében meg kellene erősítenie a BKv 13. számú véleményben a hivatali vesztegetés megvalósulásával kapcsolatosan korábban is rögzített tételeket, illetve újdonságként utalni arra, hogy milyen esetekben valósul meg (a Btk. 293. § szerinti minősülés hiányában) befolyás vásárlása. Ebben az új büntetőkollégiumi véleményben arra is utalni lehetne, hogy az abban foglalt iránymutatás akkor is alkalmazható, ha a bíróság a cselekmény elbírálására – természetesen a 2012. január 1. napját követő megvalósítás esetén – az 1978. évi Btk. rendelkezéseit alkalmazza.

²⁰¹ Vö. 3.4. fejezet.

²⁰² 2011. évi CLXI. törvény (Bszi.) 32. § (1) bek. a), illetve b) pont.

²⁰³ Bszi. 27. § (1) bek.

3.7.2. A jogalkotó számára

A fejezetben elemzett kérdéssel kapcsolatos minősítési bizonytalanság alapvetően jogalkotási (törvény-előkészítési) hibára vezethető vissza.

A két bűncselekmény viszonyát ugyanis akkor kellett volna tisztázni, amikor a befolyás vásárlása megjelent a magyar büntetőjogban. Erre a legalkalmasabb terep a 2011. évi CL. törvény javaslatának indokolása lett volna. Egy indokolásnak természetesen nem elsődleges feladata az elhatárolási kérdések eldöntése, de az – különösen a törvény erről való hallgatása esetén – tartalmazhat ezzel kapcsolatos fejtegetéseket. Különösen akkor van erre szükség, ha egy új tényállás jelenik meg a büntetőjog különös részének rendszerében. Ilyenkor ugyanis az indokolásban a jogalkotó nyilvánvalóan „megoszthatja” gondolatait a jogalkalmazókkal az új tényállás helyéről a különös rész rendszerében. Nyilvánvalón az indokolás vonatkozó része nem kötelezte volna a jogalkalmazókat, de mégiscsak orientálta volna őket az elhatárolási kérdések eldöntésében.

A hiba korrigálható lett volna a Btk. megalkotásakor. Ekkor azonban az új kódex javaslatának indokolását egyszerűen átmásolták a 2011. évi CL. törvényéből.²⁰⁴

Ma már „kárenyhítésként” legfeljebb csak arra van lehetőség, hogy a jogalkotó a két bűncselekmény viszonyát úgy tisztázza, hogy a befolyás vásárlásának tényállását a szubszidiaritására utaló klauzulával egészítse ki. Eszerint a befolyás vásárlása „a 293. § esetén kívül” valósulna meg. Ennek a megoldásnak a hatályos jog hallgatásához képest annyi előnye lenne, hogy a szubszidiaritás – annak törvényi szabályozottsága miatt – jobban eligazíthat az egység-többség kérdésében való döntésnél.²⁰⁵

3.8. Összegző feladatok

- I. Mit jelent az, hogy az előnyt valaki a hivatalos személyre tekintettel adja (ígéri)?
- II. Mit jelent az, hogy az előnyt valaki a hivatalos személyre gyakorolt befolyás érvényesítéséért adja (ígéri)?
- III. Melyek a legfontosabb hasonlóságok az aktív hivatali vesztegetés és a hivatali befolyás vásárlása között?
- IV. Melyek a legfontosabb különbségek az aktív hivatali vesztegetés és a hivatali befolyás vásárlása között?
- V. Mikor valósul meg az aktív hivatali vesztegetés hivatali befolyás vásárlása nélkül?
- VI. Mikor valósul meg a hivatali befolyás vásárlása aktív hivatali vesztegetés nélkül?
- VII. Mikor valósít meg egy cselekmény hivatali befolyás vásárlását és aktív hivatali vesztegetést? Ilyen esetekben melyik bűncselekményt kell megállapítani az elkövető terhére (azaz melyik lép a látszólagos halmazatban előre)?

²⁰⁴ Vö. 3.2.2.5. fejezet.

²⁰⁵ AMBRUS (2014) 221–222.

4. GAZDÁLKODÓ SZERVEZETTEL KAPCSOLATOS VESZTEGETÉS ÉS AZ ELŐNY JOGTALANSÁGA

A fejezet centrumában az a kérdés áll, hogy gazdálkodó szervezetekkel kapcsolatos paszszív vesztegetés esetén milyen esetekben és milyen tényezőkre figyelemmel állapítjuk meg a kért vagy elfogadott előny jogtalanságát. E bűncselekmény vonatkozásában ugyanis ezen kérdés megválaszolása további – a hivatali vesztegetés elfogadásához²⁰⁶ képest eltérő – körülmények elemzését igényli a jogalkalmazó részéről.

4.1. A jogesetek

A fejezetet indító jogesetek alapjaként az 1990-es évek második felének egyik leghíresebb (talán egyik legnagyobb sajtónyilvánosságot kapó) büntetőügyét, az ún. Agrobank ügyet választottam. A tankönyv megírásakor a jogerős ítélet meghozatala óta is több mint másfél évtized telt el, de az ügy által felvetett két kérdés mindmáig aktuális.²⁰⁷ A Legfelsőbb Bíróság ugyanis ebben az ügyben – mindmáig ritka kivételként – érdemben foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy mi a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos vesztegetés jogi tárgya, és ehhez képest a kért vagy elfogadott előny milyen feltételekkel minősül jogtalannak.²⁰⁸ Az ügy elemzése ráadásul alkalmat ad arra is, hogy megvizsgáljuk a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos korrupció egyik – az integritás tanácsadók számára ma is igen jelentős – esetkörét, nevezetesen az államilag támogatott hitelezéssel kapcsolatos vesztegetések minősítési kérdéseit.

Jogeset 4.²⁰⁹ Kunos Péter egy Bank vezérigazgatójaként dolgozott. A Bank kedvezőtlen gazdasági helyzetének javítása érdekében Kovács Mihállyal elhatározták, hogy a Bank jelentősebb mértékben vesz részt az állami vagyon privatizálására felhasználható ún. Egyszintencia-hitel (a továbbiakban: „E”-hitel) folyósításában.

A hitelt kérő ügyféllel 1993 nyara és 1994 januárja között Kunos Péter általában már az első megbeszélésen közölte, hogy a hitelnyújtásra – egyéb előírt feltételek megléte esetén – csak akkor kerülhet sor, ha a magánosításra kerülő részvények legalább 25 + 1%-át jelképes összegért vagy ellenérték nélkül a futamidő tartamára a Bank által kijelölt cégnek átengedi, a Bank ennek révén részt vehet a cég irányításában, és afelett fokozott ellenőrzést gyakorolhat.

²⁰⁶ Vö. 2. fejezet

²⁰⁷ Az aktualitás kérdését hasonlóan válaszolja meg Kiss (2009a) 21.

²⁰⁸ Vö. 4.4. fejezet.

²⁰⁹ Főv. Bír. I.B.309/1995/73. 16–17., 19., 35., 40., 45., 57., 58–59., illetve Legf. Bír. Bf.III.170/1998/5. 10–11., 13., 15., 16., 17. és 23.

Kunos Péter bizonyos esetekben további előnyöket is kért a hitelért folyamodó ügyfelektől. Így például a Bank által kijelölt céget 16 éven keresztül összesen 151 200 000 forint kamat illette meg, az adóst évente e vagyonrész névértéke 15%-ának megfelelő összegű költségtérítés megfizetése is terhelte, illetve a Bank által kijelölt céget 3,6 millió forint osztalékra osztalékelsőbbiség illette meg. Volt olyan szerződés is, amely alapján a hitelt kérő ügyfél az általa átadott ingatlant visszabérelte, de a kifizetett bérleti díjakat később, az ingatlan tulajdonába való visszakerülése esetén sem követelhetette vissza.

Jogeset 4a.²¹⁰ Kunos Péter nem a Banknak, hanem a Csatorna-szigeteken bejegyzett kereskedelmi társaságok részére kérte a hiteligénylőktől az előnyt. Ezen cégeket a bank tulajdonosainak egy része alapította, az ügyvezető feladatokat az egyik társtulajdonos (Kovács Mihály) cégének az alkalmazottai látták el.

Jogeset 4b.²¹¹ A Csatorna-szigeteken bejegyzett kereskedelmi társaságok által a háttérszerződésekkel megszerzett vagyonrészek ténylegesen a Bank uralma alá kerültek.

Jogeset 4c.²¹² Az adósok az E-hitel felvételéhez megkívánt önerővel nem rendelkeztek, de a Bank a vádlottak magatartására visszavezethetően olyan forrást is rendelkezésére bocsátott az adósoknak, amivel azok az önerő fennállását kívánták igazolni.

4.2. A törvényi szabályozások bemutatása

Az 1978. évi Btk. 1998-ban hatályos szabályozása alapján gazdálkodó szervezet dolgozója vagy tagja akkor követett el vesztegetést, ha „kötelességének megszegéséért előnyt kér, avagy az előnyt vagy ennek ígérését elfogadja, illetve az előny kérőjével vagy elfogadójával egyetért”.²¹³ Ebben a körében tehát bármelyik elkövetési magatartás – még az előny kérése is – csak akkor képezett bűncselekményt, ha az előny kapcsolatban volt a kötelesség megszegésével.

Ha azonban a dolgozó önálló intézkedésre jogosult volt, akkor részéről a működésével kapcsolatos előny kérése vagy elfogadása minősült bűncselekménynek.²¹⁴ Az ilyen személyekkel szemben ugyanis a miniszteri indokolás szerint a „hivatalos személyekéhez hasonló fokozott követelményeket kell támasztani.”²¹⁵ Az indokolás szerint „azt a körülményt, hogy az elkövető önálló intézkedésre jogosult-e, nem munkakörének vagy beosztásának elnevezése szerint kell elbírálni. Az a döntő, hogy ténylegesen milyen jogok illetik meg.”²¹⁶

Az 1978. évi Btk. eredeti szabályozása egyetlen korrupciós bűncselekmény tényállásában sem utalt arra, hogy az előnynek jogtalannak kellene lennie.²¹⁷ A 2001. évi CXXI. törvény módosította úgy az 1978. évi Btk.-t, hogy a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés tényállásába is bekerült az előny kapcsán a „jogtalan” jelző. A büntető-

²¹⁰ Ezen esetvariáció alapját a Főv. Bír. I.B.309/1995/73. számú (elsőfokú) ítélet tényállása képezi, amely alapján az előnyöket nem a Bank, hanem harmadik személy részére szerezték meg.

²¹¹ Ezen esetvariáció alapját a másodfokú bíróság által kiegészített tényállás képezi, amely alapján az előnyt a Bank részére szerezték meg (Legf. Bír. Bf.III.170/1998/5. 5.).

²¹² Ezen esetvariáció alapját az ítéleti tényállás 3. és 10/a. pontja képezi.

²¹³ 1978. évi Btk. 251. § (1) bek.

²¹⁴ 1978. évi Btk. 252. § (1) bek.

²¹⁵ Az 1978. évi Btk. miniszteri indokolása a 252. §-hoz 1. pont.

²¹⁶ Az 1978. évi Btk. miniszteri indokolása a 252. §-hoz 1. pont.

²¹⁷ 1978. évi Btk. 251–252. §. Hatályos 1979. július 1. napjától 2002. március 31. napjáig.

kollégiumok vezetőinek 2002. május 27-ei álláspontja szerint azonban „a helyes jogértelmezés szerint az előnynek korábban is jogtalannak kellett lennie,” így a 2001. évi módosítás ezen vonatkozásban „nem jelent érdemi eltérést a korábbi jogi helyzettől”.²¹⁸

A Btk. több vonatkozásban változtatott a bűncselekmény szabályozásán, de az önálló intézkedésre jogosult személyek tekintetében a büntetőjogi felelősség köre azonos maradt. Ezt követően a gazdálkodó szervezet „részére vagy érdekében” tevékenységet végző bármely (tehát nemcsak az önálló intézkedésre jogosult) személy akkor tartozik büntetőjogi felelősséggel, ha az elfogadott előny (ha nem is kapcsolódik kötelességzegéshez, de) jogtalan. A Btk. a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés tekintetében egyértelműen kiemelte, hogy csak a jogtalan előny kérése (elfogadása) stb. tényállászerű.²¹⁹ Ezzel szemben viszont – amint azt láttuk²²⁰ – a passzív hivatali vesztegetés tényállásában a jogalkotó a „jogtalan” jelzőt tudatosan nem szerepeltette.²²¹ Ebből a kodifikációs megoldásból egyértelműen arra is lehetett következtetni, hogy a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés esetén az előny jogtalanságát mindig külön kell vizsgálni (azaz annak a felelősséget megalapozó funkciója van).

Ezen a Btk. 2015. évi módosítása sem változtatott, hiszen ekkor már minden korrupciós bűncselekmény esetén szerepel az előny jelzőjeként a „jogtalan” kitétel.²²²

4.3. Kérdések a jogesetek kapcsán

1. Vizsgálhatta volna-e az előny jogtalanságát a bíróság a Jogeset 4. ügyben az 1998-ban hatályos büntető törvénykönyv alkalmazása esetén?
2. Vizsgálhatta volna-e a bíróság az előny jogtalanságát a Jogeset 4. ügyben a 2002-ben hatályos büntető törvénykönyv alkalmazása esetén?
3. Jogtalan-e a kért előny, ha azt a Jogeset 4a. ügyben a Bank (pontosabban ezen belül a többi tulajdonos) elől vonták el?
4. Érinti-e a vesztegetésért való felelősséget Jogeset 4a. ügyben, ha a vádlottak nem törekedtek személyes haszonszerzésre, illetve a kereskedelmi társaságokban nem volt részesedésük?
5. Megalopozza-e az előny jogtalanságát Jogeset 4b. ügyben, ha a vádlottak a ténylegesen a bank uralma alatt maradó vagyონrészekre figyelemmel megszegték a prudens működés védelmére hivatott bankjogi szabályokat?
6. Megalopozza-e az előny jogtalanságát Jogeset 4. ügyben, hogy a kért előnyök az ügyfelek számára (feltűnően aránytalan) többletterhet képeztek?
7. Megalopozza-e az előny jogtalanságát a Jogeset 4. ügyben, hogy a más bankoknál pályázóknak (ilyen konstrukció hiányában) nem volt ennyire kedvező lehetőségük a privatizálandó vagyón megszerzésére?
8. Megalopozza-e az előny jogtalanságát a Jogeset 4. ügyben, ha a bank a vádlottak magatartására visszavezethetően megvalósította a tisztességtelen piaci magatartás

²¹⁸ Kollégiumvezetők álláspontja i.m.

²¹⁹ Btk. 291. § (1) bek.

²²⁰ Vö. 2.2.2.2. fejezet.

²²¹ A Btk. javaslatának 294. §-ához fűzött indokolás.

²²² Vö. 2.2.2.2. fejezet.

tilalmáról szóló törvényben meghatározott gazdasági erőfölénnyel való visszaélést?

9. Megalapozza-e az előny jogtalanságát a Jogeset 4. ügyben, hogy Kunos Péter az állami támogatás egy részét a jogalkotó szándékától eltérő célra (a kijelölt cégek vagy a Bank támogatására) vonta el?
10. Megszegte-e Kunos Péter az előny fejében a köteletségét Jogeset 4b. ügyben?
11. Megállapítható-e Jogeset 4b. ügyben köteletségnek előny adásához kötött teljesítése?
12. Megszegte-e a Kunos Péter az előny fejében köteletségét Jogeset 4c. ügyben?

4.4. A büntetőbíróságok döntései és jogértelmezése

4.4.1. Az elsőfokú ítélet²²³

A Fővárosi Bíróság 1997. június 10. napján kihirdetett ítéletében (a továbbiakban elsőfokú ítélet) a vádlottakat bűncselekmény (azon belül is a társadalomra veszélyesség) fogalmi elemének hiányában felmentette.²²⁴

Az elsőfokú ítélet szerint az egyéb kötelezettségeket „nem a bank és az adós, hanem a bank érdekében [...] eljáró harmadik személy és az adós között a hitelszerződésre keletkezett szerződések” tartalmazták, habár az érintett cégek „bizonyítottan” a Bank „szigorú ellenőrzése alatt álltak”. Az elsőfokú ítélet megállapította, hogy „a vagyonrészeket közvetlenül megszerző cégek [...] valamilyen módon kötődtek a tulajdonosok egy részéhez”, azonban az eljárás során egyáltalán nem merült fel adat arra, hogy a terheltek maguknak vagy privát környezetüknek kívánták volna az előnyöket megszerezni. E következtetésnél szerepet játszott a cégeknek a Bank felé fennálló elszámolási kötelezettsége, illetve az előnyök biztosítéki jellege.²²⁵

Így viszont a hitelszerződések és azok tartalma a hatályos jogszabályokkal nem ellentétes, mert a bank érdekében eljáró harmadik személy és az adós közötti szerződésekre nem a pénzügyintézetekről és a pénzügyintézeti tevékenységről szóló 1991. évi LXIX. törvény (Pit.), hanem a gazdasági társaságokról szóló törvény (1988. évi Gt.) és a Polgári Törvénykönyv (1959. évi Ptk.) rendelkezései irányadóak. E két jogszabály viszont olyan tartalmú megállapodások kötését nem tiltja, mint amelyeket a háttérszerződések tartalmaznak.²²⁶

Az elsőfokú bíróság álláspontja szerint „formális jogsértés nem történt”, de mégis vizsgálta azt a kérdést is, hogy „a szerződéseket a vádlottak nem olyan célból kívánták-e felhasználni, amely cél megvalósítása [...] sérti, vagy veszélyezteti a jogrendet”. Az elsőfokú bíróság szerint „abban a kérdésben, hogy a [...] szolgáltatások feltűnően aránytalanok-e vagy sem, [...] a polgári bíróság jogosult dönteni”.²²⁷

²²³ Főv. Bír. 1.B.309/1995/73.

²²⁴ Főv. Bír. 1.B.309/1995/73. 118.

²²⁵ Főv. Bír. 1.B.309/1995/73. 117. és 118.

²²⁶ Főv. Bír. 1.B.309/1995/73. 115.

²²⁷ Főv. Bír. 1.B.309/1995/73. 115.

Az elsőfokú ítélet felveti, hogy a vádlottak cselekményének hiányában a „cégek kivásárlásának lehetőségét más pályázók nyerték volna el”,²²⁸ de ehhez nem fűz a büntetőjogi felelősséget érintő következtetést.

Az elsőfokú ítélet szerint nem volt jelentősége a felelősség szempontjából annak sem, hogy a Bank irányítása alatt álló Kft.-k nem vállalták át a rájuk eső E-hitel törlesztését.²²⁹

Az elsőfokú bíróság szerint személyes haszonszerzésre törekvés hiányában a vesztegetés tényállásszerűségét sem lehetett volna megállapítani.²³⁰

4.4.2. A Legfelsőbb Bíróság ítélete és annak érvelése

Az ügy az ügyészség fellebbezése folytán az akkori perrendi szabályok²³¹ szerint a Legfelsőbb Bírósághoz került, amelynek másodfokú ítéletét²³² a következőkben elemzem. A másodfokú bíróság az elsőfokú ítéletet kiegészítette,²³³ de perjogi értelemben nem eltérő tényállás alapján bírálta felül. A másodfokú bíróság által kiegészített tényállás alapján a „háttérszerződésekkel megszerzett vagyონrészek ténylegesen a [...] Bank uralma alá kerültek”.²³⁴

A másodfokon eljáró Legfelsőbb Bíróság 1998. április 30. napján meghozott ítéletével az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatta: az I. r. és a II. r. terheltet bűnösnek mondta ki 11 rendbeli, gazdálkodó szervezet önálló intézkedésre jogosult dolgozója által üzletszerűen és bünszövetségben — ebből 2 esetben kötelességszegéssel — elkövetett vesztegetés büntetésében, amelyet a II. r. terhelt bünszegdként valósított meg. Ennek alapján az I. rendű vádlottat két év, míg II. r. vádlottat másfél év szabadságvesztésre ítélte (az utóbbi esetében a büntetés végrehajtását próbaidőre felfüggesztette). E döntése a következő megfontolásokon alapult:

4.4.2.1. A jogi tárgy

Az 1978. évi Btk. 252. §-ában meghatározott vesztegetés jogi tárgya „a közélet, ezen belül a gazdasági élet tisztasága, jogszerű működése és az ehhez fűződő közbizalom”.²³⁵

²²⁸ Főv. Bír. 1.B.309/1995/73. 117.

²²⁹ Főv. Bír. 1.B.309/1995/73. 117.

²³⁰ Főv. Bír. 1.B.309/1995/73. 119. Erre tekintettel azon megállapítás, amely szerint az elsőfokú bíróság a törvényi tényállás megvalósulását megállapította [POKOL (2003) 96.], nem helytálló.

²³¹ 1973. évi Be. 20. § (3) bek. b) pont (hk.).

²³² Legf. Bír. Bf.III.170/1998/5.

²³³ Erre figyelemmel pontatlan Kiss Anna azon megállapítása, hogy a másodfokú elítélésre „a korábbi bíróság által megállapított tényállást alapul véve” [Kiss (2009a) 21.], illetve „azonos tényállás alapján” [Kiss (2009b) 12.] került volna sor.

²³⁴ Legf. Bír. Bf.III.170/1998/5. 5.

²³⁵ Legf. Bír. Bf.III.170/1998/5. 20.

4.4.2.2. Az előny címzettje

A vesztegetés tényállásszerűsége szempontjából „nincs jelentősége annak, hogy az elkövető kinek kéri az előnyt, mivel a törvény értelmében bárki, így jogi személy is címzettje lehet az előnynek, s olyan rendelkezés sincs a törvényben, amely az elkövető munkáltatóját kizárná ebből a körből”.²³⁶

4.4.2.3. Az előny jogtalansága

A kért juttatások a „szó köznapi értelmében” előnynek számítotnak, de a Legfelsőbb Bíróság szerint „részletes elemzést érdemel[t], hogy az I. r. vádlott által kért előnyök a[z 1978. évi] Btk. 252. § (1) bekezdésében írt előnynek minősülnek-e. A törvényben [ugyanis] az »előny« szó jelző nélkül szerepel, amiből úgy tűnhet, hogy a szó köznapi értelmében vett minden előny tényállásszerű. A gazdasági élet természetes és jog által is elismert és védett működéséhez tartozik azonban, hogy annak szereplői a saját érdekeik érvényesítésére törekednek, s ennek során a másik féllel szemben számukra előnyös igényt, követelést támasztanak, »előnyt kérnek«. Nyilvánvaló ebből, hogy nem minden »előny« lehet a Btk. 252. § szempontjából tényállásszerű.”²³⁷

A másodfokú ítélet szerint a tényállásszerű előnyök körének „az elhatárolás[á]ra jogértelmezés alapján van lehetőség”. Az előny tényállásszerűsége „általában megállapítható akkor, ha az előnynek a passzív alany tevékenységéért nyújtott ellenszolgáltatás jellege van”. Az „előny azonban, amely a büntetőjogi szituációtól függetlenül jogellenes, és alkalmas a védett jogi tárgy veszélyeztetésére [...], a vesztegetés szempontjából tényállásszerű”.²³⁸

4.4.2.4. A Bank érdekei

A másodfokú ítélet már nem vizsgálta a bank érdekeinek sérelmét, mivel a kiegészített tényállás alapján a „vagyonrészek ténylegesen a [...] bank uralma alá kerültek”.²³⁹

4.4.2.5. A Pit. rendelkezéseinek megsértése

A Legfelsőbb Bíróság által kiegészített tényállás alapján a ténylegesen a Bank uralma alá kerülő előnyök alapvetően a 1991. évi LXIX. törvény (Pit.) rendelkezései alapján minősültek jogellenesnek.²⁴⁰

- Egyrészt „a vádbeli időben a [...] bank részéről minden 10%-on felüli tulajdonrész megszerzése a Pit. tilalmába ütközött”, így „jogellenes volt”.²⁴¹

²³⁶ Legf. Bír. Bf.III.170/1998/5. 23.

²³⁷ Legf. Bír. Bf.III.170/1998/5. 19–20.

²³⁸ Legf. Bír. Bf.III.170/1998/5. 20.

²³⁹ Legf. Bír. Bf.III.170/1998/5. 5.

²⁴⁰ Legf. Bír. Bf.III.170/1998/5. 20.

²⁴¹ Legf. Bír. Bf.III.170/1998/5. 22. E megállapítások alapját a szavatoló tőkére vonatkozó ténybeli megállapítások és az elkövetéskor hatályos, az ítéletben idézett (akkoriban hatályos) jogszabályi rendelkezések képezték.

- Másrészt az I. r. vádlott különböző pénzüsszegek megfizetésére vonatkozó kérései a Pit. azon rendelkezésére tekintettel minősültek jogellenesnek, amely szerint „a hitelösszegezen és a teljes hiteldíjon túlmenően az ügyfelet a pénzintézzel szemben a késedelmi kamatot, illetve a bíróság által megállapított kártérítést kivéve semmilyen más címen nem terhelheti fizetési kötelezettség”.²⁴²
- Sőt mivel az 1959. évi Ptk. 200. § (2) bekezdésére tekintettel „a tulajdon-szerzés jogtalan volt, a hozadékra irányuló igény nem a tulajdonjogból következő jogosítvány, hanem a kölcsönösszegezen és a teljes hiteldíjon túlmenő pénzszolgáltatásra irányuló igény volt, s mint ilyen, ez is a Pit. 51. § (4) bekezdésébe ütközött”.²⁴³

A Legfelsőbb Bíróság által megállapított ezen formális jogsértés lényegében már megalapozta a másodfokú ítéletben megjelölt egyik jogi tárgy (a gazdasági élet jogszerű működésének) sérelmét is. Ha ugyanis „a bank a jogtalan előnyhöz hozzájutott, a gazdálkodás jogszerű működésének sérelme, amennyiben csak megállapodás történt, annak veszélyeztetése be-következett”.²⁴⁴ A másodfokú ítélet azt is megállapítja, hogy a jogszerű működéshez fűződő érdekhez képest a bank tulajdonosainak érdeke nem élvezhet elsőbbséget.²⁴⁵

4.4.2.6. A hitelt felvevők gazdasági érdekei

A másodfokú ítélet szerint „a korrupciós cselekményeknél tipikus az, hogy az előny adójának is érdeke fűződik a cselekményhez, így ez a tény a cselekmény jellegén és megítélésén nem változtat”.²⁴⁶

Ezen ügy tekintetében azonban hátrányos következményként utal arra, hogy az osztalék és más fizetési kötelezettségek általi pénzkivonás „megnehezíti az általában nehéz gazdálkodási körülmények között működő cégek gazdálkodását, beruházási lehetőségeit”.²⁴⁷ Ezenfelül a „bűnösséget növelő körülményként” értékelte, hogy „a hitelt igénylők a legtöbbször a banknak kiszolgáltattott helyzetben voltak, olyan értelemben, hogy gazdasági céljuk elérésére az I. r. vádlott feltételeinek elfogadásán kívül más lehetőségük nem volt”, sőt „egyes esetekben a feltételek elutasítása esetén veszteség érte volna őket”.²⁴⁸

4.4.2.7. A hitelt felvevők versenytársai

A másodfokú ítélet említi, hogy egyes esetekben „más pályázók is voltak”,²⁴⁹ de ennek a körülménynek nem tulajdonít a vádlottak felelősségét megalapozó jelentőséget.

²⁴² Legf. Bír. Bf.III.170/1998/5. 22. Vö. Pit. 51. § (4) bek. (hk.).

²⁴³ Legf. Bír. Bf.III.170/1998/5. 22–23.

²⁴⁴ Legf. Bír. Bf.III.170/1998/5. 27.

²⁴⁵ Legf. Bír. Bf.III.170/1998/5. 29.

²⁴⁶ Legf. Bír. Bf.III.170/1998/5. 37.

²⁴⁷ Legf. Bír. Bf.III.170/1998/5. 27.

²⁴⁸ Legf. Bír. Bf.III.170/1998/5. 37.

²⁴⁹ Legf. Bír. Bf.III.170/1998/5. 29.

4.4.2.8. Az állami támogatás céltól eltérő felhasználása

A másodfokú bíróság jelentőséget tulajdonított annak, hogy amennyiben a hitelt nem fizetik vissza, az „adós a neki szánt állami támogatással a banknak is vagyont vásárolt”,²⁵⁰ azaz „a támogatás egy részét a jogalkotó szándékától eltérő célra az Agrobank támogatására vonták el”.²⁵¹

4.4.2.9. A jogtalan előny és a társadalomra veszélyesség fogalma

A másodfokú ítélet szerint az elsőfokú bíróság „nem ismerte fel [...], hogy az előny jogellenessége teszi az előnyt tényállásszerűvé, így bűncselekményt létesítő jelentősége van”. A Legfelsőbb Bíróság erre figyelemmel azt is felrótta az elsőfokú bíróságnak, hogy „nem azzal indokolta meg a bűncselekmény hiányát, hogy a cselekmény az előny jogszerűsége folytán nem tényállásszerű”, hanem „a jogellenesség tévesen megállapított hiányát [...] a társadalomra veszélyesség hiányát igazoló tényezőként” vette figyelembe.²⁵²

4.4.2.10. Kötelességszegés előny fejében

A Jogeset 4c. ügyben „a kért előny azért is jogellenes, mert a hiteligénylő a kormányrendeletben előírt saját pénzforrással nem rendelkezett, jogszabálysértő volt a hitel folyósítása, így jogellenes az azért kért ellenszolgáltatás is”.²⁵³

4.4.3. A Legfelsőbb Bíróság felülvizsgálati végzése

A Legfelsőbb Bíróság öttagú tanácsa 1999 áprilisában felülvizsgálati eljárásban helybenhagyta a másodfokú ítéletet. Az elvi határozatként is közzétett végzés (a továbbiakban felülvizsgálati végzés)²⁵⁴ elismeri, hogy a büntetőrendelkezés alkalmazása szempontjából nem minden előny jöhet számításba, de a tényállásszerű előnyök körének körülhatárolásakor a másodfokú ítélethez képest eltérő megközelítést alkalmaz.

A felülvizsgálati végzés indokolásában utalt ugyan a másodfokú ítéletben foglalt „bankjogi” tilalmakra a terheltek felelősségének megalapozásakor²⁵⁵, de olyan megállapítást is tartalmaz, amely alapjaiban kérdőjelezi meg a formális jogtalanosság vizsgálatának szükségességét. Eszerint amennyiben „az ügyleti akarat kialakulása [...] a szokásos, gazdasági racionalitásokat tükröző mérlegelés eredménye”, akkor „az elért (gazdasági) előny – jogszerű voltánál fogva – a büntetőjog érdeklődési körén kívül esik, még akkor is, ha a szerződés az adott jogviszonyra vonatkozó jogi rendelkezéseknek nem vagy nem teljesen felel meg”.²⁵⁶

²⁵⁰ Legf. Bír. Bf.III.170/1998/5. 26.

²⁵¹ Legf. Bír. Bf.III.170/1998/5. 28.

²⁵² Legf. Bír. Bf.III.170/1998/5. 34.

²⁵³ Legf. Bír. Bf.III.170/1998/5. 23.

²⁵⁴ Legf. Bír. Bfv.X.16/1999/6. – EH 1999. 81.

²⁵⁵ Legf. Bír. Bfv.X.16/1999/6. 19–20.

²⁵⁶ Legf. Bír. Bfv.X.16/1999/6. 16.

A felülvizsgálati végzés szerint a büntetőjogi felelősség megállapításához „az az eset” vezethet, „amikor a gazdálkodó szervezet önálló intézkedésre jogosult dolgozója a munkajogi, gazdasági jogi, polgári jogi, pénzügyi jogi vagy egyéb más jogviszonyba tartozó ténykedésével összefüggően terjeszt elő az érintettel szemben a maga vagy más számára olyan – vagyoni, személyes vagy más természetű előnyt jelentő – igényt, amely az adott jogviszonyba nem tartozik bele, ahhoz nem is kapcsolódik, és ebből következően a gazdasági életben szokásos alku tárgya nem lehet. Ez az előny tehát – függetlenül attól, hogy annak ki a címzettje, és azt milyen célra kívánják fordítani – nem pusztán a gazdasági etika normáit sértő módon tisztességtelen, hanem egyben jogellenes is, ezért annak a kérése a gazdasági élet tisztaságát, a korrekt üzleti kapcsolatokhoz fűződő közbizalmat veszélyezteti, ennél fogva a[z 1978. évi] Btk. 252. §-ában írt bűncselekmény tényállásába illik.”²⁵⁷

A két döntés különböző megközelítése az Agrobank ügy megítélése tekintetében azonos eredményre vezetett, de az azokban használt fogalmak hatóköre más ügyekben nyilvánvalóan eltérhet. A másodfokú ítélet alapján ugyanis tényállásszerű azon előny, amelyik a büntetőjogi szituációtól függetlenül jogellenes (és így a jogszerű működés veszélyeztetésére alkalmas), míg a felülvizsgálati végzés alapján nem valósítanak meg korrupciós bűncselekményt olyan szerződések sem, amelyek az adott jogviszonyra vonatkozó rendelkezéseknek nem felelnek meg.

4.5. A jogesetek elemzése

Az ügy kapcsán igen élénk jogirodalmi vita is kialakult, amelyben az ítéletet vitató érvelésen felül számos olyan aspektus is felmerült, amire az eljáró bíróságok indokolása nem fordított (kellő) figyelmet.

4.5.1. A jogi tárgy

Mindenképpen örvendetes, hogy a másodfokú ítélet a korrupciós bűncselekmények jogi tárgyának meghatározásánál a közélet tisztaságánál konkrétabb megfogalmazásra (is) törekedett. Az 1978. évi Btk. XV. fejezet VII. címében szereplő megnevezés (a közélet tisztasága) ugyanis álláspontom szerint alkalmatlan volt arra, hogy az ilyen és ehhez hasonló nehezebb megítélésű ügyek eldöntésében segítséget nyújtson.²⁵⁸

Nem kifogásolható a gazdálkodó szervezet jogszerű működésének (egyik) jogi tárgyként való nevesítése sem, hiszen ezzel a megállapítással sem a tényállás megfogalmazása, sem szabályozástörténete, sem rendszerbeli elhelyezése nem ellentétes. A jogalkalmazó ugyanakkor ebben a körben igen tág keretek között mozoghatott, hiszen az akkoriban hatályos tényállás sem juttatta világosan kifejezésre a jogtárgyra vonatkozó törvényhozói akaratot.²⁵⁹

²⁵⁷ Legf. Bír. Bfv.X.16/1999/6. 16.

²⁵⁸ HOLLÁN (2014a) 38.

²⁵⁹ HOLLÁN (2014a) 117.

A másodfokú ítélettel szemben Wiener A. Imre azon állásponton volt, hogy „a magánszférában büntetendő korrupció [...] a munkáltató érdeke ellen irányul”, hiszen „a tisztességtelen előny a magánszférában azt a bizalmat sérti, amely elengedhetetlen feltétele a tulajdonos és a menedzser, a főnök és a beosztott közötti viszonynak”.²⁶⁰

Ezzel szemben Berkes György szerint „a védett jogtárgy ilyen leszűkítése indokolatlan. A korrupció a magánszférában nemcsak a munkáltató érdekei ellen irányul, hanem a gazdasági élet olyan szereplőinek érdekeit sérti, akik nem élnek ilyen eszközökkel, s emiatt hátrányba kerülnek a versenytársakkal szemben.”²⁶¹

4.5.2. A jogtalanság vizsgálata

Alapvető jelentőségű a másodfokú ítéletben annak elismerése, hogy a gazdálkodással kapcsolatos vesztegetés megállapítását önmagában az előny gazdálkodó szervezet működésével való kapcsolata nem alapozza meg. A cselekmény tényállásszerűségéhez ezenfelül az előny jogtalansága is szükséges, márpedig akkor is, ha azt a büntetőtörvény külön nem nevesíti.

Wiener A. Imre szerint a tényállás (a működésével kapcsolatos előny önmagában, azaz jelző nélkül való szerepeltetése miatt) „olyan pontatlan [volt], amely szemben áll[t] a határozott törvényalkotás jogállami követelményével”. Szerinte ez a kodifikációs technika „vagy alkalmazhatatlanná teszi a törvényt, vagy a jogalkalmazó kényszerül a törvényi tényállás kiegészítésére, mégpedig nem a kizáró körülmények szintjén, hanem a pozitív elemeinek körében”, ami viszont garanciális szempontból nem fogadható el.²⁶²

Ezzel szemben Berkes György szerint a másodfokú ítéletben az előny jogtalanságának meghatározása nem bírói jogalkotás, hanem a tényállás értelmezése volt. Mivel ezzel a bíróság szűkítette a tényállás alkalmazási körét, megoldása a jogbiztonság szempontjából elfogadható.²⁶³

A másodfokú ítélet jogértelmezése azonban nem önmagában attól helyes, hogy azzal a bíróság leszűkítette a tényállás hatókörét. A jogalkalmazó ugyanis csak akkor jogosult a büntetőjogi tényállások hatókörének leszűkítésére, ha ennek során a jogértelmezés határai között marad. Ebben a vonatkozásban különös jelentősége van annak, hogy tevékenysége illeszkedik a bírói gyakorlat, illetve a jogtudomány által elfogadott „értelmezési kánonba” (azaz módszertanilag megindokolható). Ez a követelmény megítélésem szerint adott esetben teljesült, hiszen a Legfelsőbb Bíróság az előny formális és materiális jogtalanságának megkövetelését összefüggésbe hozta a tényállás általa elismert jogi tárgyával, azaz valójában jogtárgyharmonikus értelmezést végzett.²⁶⁴ Erre figyelemmel – Wiener A. Imre álláspontjával szemben – szerintem nem a törvényi tényállás kiegészítésére, hanem értelmezésére került sor.

²⁶⁰ WIENER (1999) 197.

²⁶¹ BERKES (1999b) 731.

²⁶² WIENER (1999) 197.

²⁶³ BERKES (1999b) 731.

²⁶⁴ A jogtárgyharmonikus értelmezésről lásd NAGY (2008) 73., illetve SZOMORA (2009) 11–17.

4.5.2.1. A Bank és a tulajdonosok érdekeinek sérelme

Bócz szerint lényegében az képezi a vádlottak felelősségét megalapozó körülményt, hogy az I. r. vádlott „nem a saját, és nem is a bank, hanem a Csatorna-szigeteken bejegyzett kereskedelmi [...] társaságok – vagyis kétségtelenül „más” – részére kérte a hiteligénylőktől [...] az előnyt”. Ezen cégek kapcsán szerinte nem lényegtelen tény az sem, hogy ezeket a bank tulajdonosainak egy része alapította, illetve az ügyvezető feladatokat az egyik társtulajdonos cégének az alkalmazottai látták el.²⁶⁵ Végeredményben tehát a kijelölt Kft.-k „nem a bankhoz tartoztak, hanem közvetlenül a pénzintézet főrésztvényeséhez”.²⁶⁶ Márpedig „ezzel a bank által nyújtott kölcsön fedezete értelemszerűen csökkent”,²⁶⁷ hiszen – amint arra Pokol rámutat – a „bank az adósok felé, nemfizetésük esetén, ugyanúgy védtelen maradt, mintha nem éltek volna ezzel a – főrésztvényest gazdagító – megoldással”.²⁶⁸ Ezek a jogirodalomban felvetett körülmények alapul szolgálhattak volna az elkövetők felelősségének megállapítására, amennyiben a bíróság ítéleti tényállását a Jogeset 4a. ügy képezi. A másodfokon kiegészített tényállás (Jogeset 4b. ügy) viszont nem tette lehetővé ezen aspektus vizsgálatát.

4.5.2.2. A bank prudens működésének védelmére hivatott szabályok megsértése

A másodfokú ítélet nem foglalkozott érdemben azzal, hogy a bank prudens működésének védelmére hivatott szabályok a vesztegetés kereteit kitöltő normának tekinthetők-e. A Legfelsőbb Bíróságnak azonban a tényállás általa meghatározott jogi tárgyára figyelemmel ezt a kérdést (ha az elméletileg egyébként nagy jelentőségű is) nem kellett külön vizsgálnia. A gazdálkodó szervezet jogszerű működése ugyanis olyan általános szinten megfogalmazott érdek, amely szinte bármelyik gazdaság-igazgatási szabály megsértése esetén sérelmet szenved.

Bócz szerint azonban nem minden normasértés alkalmas arra, hogy az előny *formális jogtalanságát* (más büntetőjogon kívüli jogszabályba ütközését) megalapozza. Szerinte ugyanis, ha a vádlott az előnyt „a bank részére kérte, akkor valójában a hitel árát – vagyis a kamatot – növelte, tehát szabályt szegett ugyan, de ez nem bűncselekmény”.²⁶⁹ Azonban ez részéről csak hipotetikus felvetés, mert – a másodfokú ítélettel szemben – úgy vélte, hogy az előnyt a vádlottak nem a bank részére kérték (vö. Jogeset 4a.).

Wiener szerint viszont a tényállást csak olyan jogszabályok tölthetnék ki tartalommal, amelyeket a korrupció megakadályozására alkottak.²⁷⁰ Éppen ezért nem is helyeselte az előny jogtalanságának adott ügyben történő megállapítását, mert a bank működésének feltételeit meghatározó pénzügyi igazgatási normák védelmi célja nem azonos a korrupciós tényállás általa elfogadott jogi tárgyával (a munkáltató érdekével).

²⁶⁵ BÓCZ (2009) 16.

²⁶⁶ POKOL (2003) 95–96.

²⁶⁷ BÓCZ (2010) 448.

²⁶⁸ POKOL (2003) 95–96.

²⁶⁹ BÓCZ (2009) 16.

²⁷⁰ WIENER (1999) 198.

Wiener ezen javaslatát nem tudom elfogadni. Még a korrupció fogalmának tisztázottsága²⁷¹ esetén is komoly problémák merülnének fel annak értelmezésénél, hogy egy norma mikor minősül ezen jelenség megakadályozására szolgálónak. Elegendő-e ehhez, ha ezt az elemet a büntetőbíró látja bele az adott (például összeférhetetlenségről szóló) jogszabályba, vagy az is szükséges, hogy a korrupció elleni fellépés célja a miniszteri indokolásban (vagy más előkészítő anyagban) expliciten szerepeljen?

4.5.2.3. Az ügyfelek kiszolgáltatottsága

Bócz is utalt arra, hogy az ügyfeleket „szorította a határidő és fenyegette a bánatpénz elvesztésének réme”,²⁷² de ezt a kényszerhelyzetet nem értékeli a vádlottak felelősségét megalapozó tényként. Álláspontom szerint sem lett volna elegendő az ügyfelek kiszolgáltatottsága önmagában az előny jogtalanságának megállapításához,²⁷³ mivel azok szabadon dönthettek az E-hitel kedvezményes rendszerében való közreműködésről. Eltérő megítélés csak akkor szükséges, ha a cselekmény a gazdasági rendet²⁷⁴ vagy a tisztességes piaci magatartást védő konkrét rendelkezésekbe²⁷⁵ ütközik, amelyek közvetetten az ügyfeleket is védik.

4.5.2.4. A tisztességtelen privatizációs verseny

A másodfokú ítéletben nem vetődött fel, hogy a vád tárgyává tett előny a gazdasági verseny sérelmére tekintettel is jogtalan lehetett volna. Ezen aspektus az ügy kapcsán született cikkben vetődött fel,²⁷⁶ de nem kapott részletesebb kifejtést. Márpedig ha a tisztességes verseny a vesztegetési tényállás jogi tárgya, akkor az előny jogtalanságát az is megalapozhatja, hogy más bankoknál a pályázóknak (e konstrukció hiányában) nem volt ilyen kedvező lehetőségük a privatizálandó vagyron megszerzésére.

4.5.2.5. A gazdasági erőfölénnyel való visszaélés

A tisztességtelen piaci magatartás tilalmáról szóló, az elkövetéskor hatályos 1990. évi LXXXVI. törvény (Vtv.) tilalmazta a gazdasági erőfölénnyel való visszaélést.²⁷⁷ Ennek körében kimondta, hogy gazdasági erőfölénnyel visszaélésnek minősül „különösen [...] a szerződéses kapcsolatokban indokolatlan, egyoldalú előnyt kikötni vagy hátrányos fel-

²⁷¹ Vö. 1.1. fejezet.

²⁷² Bócz (2010) 448.

²⁷³ Vö. 4.4.2.6. fejezet.

²⁷⁴ Vö. 4.4.2.5. fejezet. Ilyen volt különösen azon rendelkezés, amely szerint „a hitelösszeget és a teljes hitel-díjon túlmenően az ügyfelet a pénzügyintézzel szemben a késedelmi kamatot, illetve a bíróság által megállapított kártérítést kivéve semmilyen más címen nem terhelheti fizetési kötelezettség”. Vö. Pit. 51. § (4) bek. (hk.).

²⁷⁵ Vö. 4.5.2.5. fejezet.

²⁷⁶ BERKES (1999).

²⁷⁷ Vtv. IV. fejezet. A hatályos jogban hasonló szabályozás Tptv. V. fejezet.

tételek elfogadását kikényszeríteni”.²⁷⁸ A rendelkezés alkalmazásában pedig „gazdasági erőfölényben van különösen [...] az, akinek áruját [szolgáltatását²⁷⁹] máshonnan nem, vagy csak a szakma és az adott áru szempontjából a szokásosnál számottevően kedvezőtlenebb feltételekkel lehet beszerezni”,²⁸⁰ illetve „indokolatlan, egyoldalú előnynek minősül különösen, ha a szerződésben kikötött szolgáltatás és ellenszolgáltatás között feltűnően nagy az értékkülönbség”. Ennek megállapításához pedig „vizsgálni kell a szerződéskötés körülményeit, a szerződés egész tartalmát, a forgalmi viszonyokat, az értékviszonyokat, az ügylet jellegéből fakadó sajátosságokat, valamint a szolgáltatás és ellenszolgáltatás meghatározásának módját”.²⁸¹

A vizsgált ügyben számos körülmény arra utalt, hogy az E-hitel folyósítása során a Bank gazdasági erőfölényben volt, illetve az általa kért előnyök tekintetében feltűnően nagy értékkülönbség is észlelhető. Ebben a körben viszont már a gazdasági erőfölénnyel visszaélés fogalmán keresztül tölthetett volna be felelősséget megalapozó funkciót az ügyfeleknek a másodfokú ítéletben és a jogirodalomban is kiemelt kiszolgáltatottsága.²⁸² Ehhez hasonlóan – az elsőfokú ítélet álláspontjával szemben – a feltűnően nagy értékkülönbség sem pusztán polgári jogi kérdésként merülhetett volna fel, hanem az előny jogtalanságának megalapozása tekintetében is közvetetten releváns lehetett volna.

4.5.2.6. Az állami támogatások céltól eltérő felhasználása

Az előny formális jogtalanságának alapjaként nemcsak a másodfokú ítéletben,²⁸³ hanem a jogirodalomban is felmerült azon megfontolás, hogy az egész konstrukció „az E-hitelre vonatkozó korlátozásokat sértette”.²⁸⁴ Pokol is hangsúlyozza azt az aspektust, hogy valójában „az állami pénzek negyedét-harmadát (esetenként eltérő mértékben) visszajuttatták a [...] főreszvényes által ellenőrzött magáncégekbe”.²⁸⁵

Álláspontom szerint helyesebb lett volna, ha az adott ügyben ezen körülmény még jelentősebb szerepet kapott volna az előny jogtalanságának megállapításánál. A bank saját vagyonából adott hitel esetén ugyanis a hitelbírálati követelményekhez képest kért többletbiztosíték vagy akár kockázati felár nem tekinthető olyan körülménynek, amire figyelemmel a kért előnyt jogtalannak minősül. Teljesen más a megítélése azonban annak az esetkörnek, amikor az előny végső soron egy olyan állami támogatás megszerzését jelenti, amihez sem a Bank, sem az általa kijelölt cégek nem juthattak volna hozzá jogszerűen.

²⁷⁸ Vtv. 20. §. A hatályos jogban hasonló szabályozás Tpv. 21. § a) pont.

²⁷⁹ A törvény alkalmazásában pedig az áru kifejezés a szolgáltatást is magában foglalja [Vtv. 7. §].

²⁸⁰ Vtv. 21. § (1) bek. A hatályos jogban hasonló szabályozás: Tpv. 22. § (1) bek., illetve 6/A. § (1) bek.

²⁸¹ Vtv. 22. §.

²⁸² Vö. 4.4.2.6., illetve 4.5.2.3. fejezet.

²⁸³ Vö. 4.4.2.8. fejezet.

²⁸⁴ Bócz (2010) 453.

²⁸⁵ POKOL (2003) 95.

4.5.3. A köteleességszegés

A másodfokú ítélet a köteleességszegést csak akkor állapította meg, amikor a hitelígénylő a kormányrendeletben előírt saját pénzforrással nem rendelkezett (Jogeset 4c.).

Ebből azonban az is következik, hogy a többi vádpontban szereplő vesztegetési cselekmények (azaz Jogeset 4b.) esetén az I. r. vádlott nem szegte meg a köteleességét. A kérelmezők tehát megfeleltek a bank közzétett hitelbírálati követelményeinek (illetve legfeljebb ennek ellenkezője nem volt kétséget kizáróan megállapítható). A vádpontok többségében tehát az előny nem a jogszabályi feltételeknek (közzétett hitelbírálati követelményeknek) való megfeleléstől való eltekintés ellenszolgáltatása volt, hanem a hitel nyújtásához kapcsolódó (a fentiek szerint több okból is jogtalan) „felár”.

4.5.4. A kvázi köteleességszegés

Az előny jogtalanságát és a köteleességszegést megalapozó tényező lehetett volna, ha az ügyfeleknek valamely jogosultságuk megszerzéséért (egyben a hatalommal rendelkező köteleességének teljesítéséért) korrupciós „felárat” kell fizetniük. Ez a kérdés azonban az adott ügyben nem merült fel, mivel a hitelnyújtás engedélyezése a rendes hitelbírálati követelményeknek való megfelelés esetén sem volt a vádlottak kötelessége. Azt mindkét bíróság – ugyan más kérdések vizsgálata kapcsán, de – egybehangzóan megállapította, hogy a bank „nem volt köteles a hitelszerződést megkötni akkor sem, ha a folyamodó a kormányrendeletben írt valamennyi feltételnek, így a bank saját hitelbírálati követelményeinek is megfelelt”.²⁸⁶ Erre figyelemmel nem került sor feltehetően azon az 1978. évi Btk.-ban az elkövetéskor szereplő rendelkezés alkalmazására, amely szerint „köteleességszegés a kötelességnek előny adásához kötött teljesítése”.²⁸⁷

Ez viszont az ügyfelek érdekeinek büntetőjogi védelme szempontjából lényeges hátrányát is mutatja annak a – más okból észszerűnek is tekinthető – konstrukciónak, amikor egy államilag támogatott hitel kifizetéséről a végső döntést (még a hitelbírálati követelményeknek való megfelelés esetén is) a Bank hozza meg. Ha ugyanis önmagában csak egy állami támogatás banki kifizetéséről lett volna szó, akkor annak kiutalása iránt intézkedni a vádlottak kötelessége lett volna, a kifizetésért kért előny pedig akkor is jogtalan lett volna, ha azt a bank számára kérik. Nem véletlenül merült fel az ügy kapcsán, hogy „ennek a hitelnek a folyósítása nem kereskedelmi banki tevékenység volt”.²⁸⁸

²⁸⁶ Főv. Bír. I.B.309/1995/73. 116., illetve Legf. Bír. Bf.III.170/1998/5. 5.

²⁸⁷ 1978. évi Btk. 258/A. § 1. pont. Hatályos 1988. január 1. napjától. Hatályos jogunkban azonos rendelkezés: Btk. 300/A. § (1) bekezdés. Hatályos 2015. július 1. napjától.

²⁸⁸ Kiss (2009a) 21.; Kiss (2009b) 11.

4.6. Esetvariációk a jogesetek kapcsán

4.6.1. Az esetvariációk

Nyúlfalvi Janka igazgatóhelyettesként egy banknál dolgozik, ahol 2017-ben különböző hitelkihelyezésekről kell döntenie.

- Jogeset 4d. Nyúlfalvi Janka jogtalan előnyt fogad el, hogy – piaci hitel folyósítása ürügyén – olyan összegeket utaljon ki, amelyekről tudja, hogy azok visszaadása nem áll az ügyfelek szándékában.
- Jogeset 4e. Nyúlfalvi Janka a piaci hitel folyósítása kapcsán a hitelbírálati követelményeknek nem megfelelő (az előírt biztosítékokkal nem rendelkező, de további biztosítékot sem adó) személytől a hitel folyósítása fejében a saját maga részére előnyt kér.
- Jogeset 4f. Nyúlfalvi Janka a piaci hitel folyósítása kapcsán a hitelbírálati követelményeknek megfelelő személytől saját maga részére előnyt kér.
- Jogeset 4g. Nyúlfalvi Janka a piaci hitel folyósítása kapcsán a hitelbírálati követelményeknek nem megfelelő ügyféltől a Bank részére kér előnyt. Az előny a hitelt felvevő cég jövőbeli meghatározott követelésein alapított zálogjog lenne.
- Jogeset 4h. Jogeset 4g., de az előny egy szavazati jogot igen, de osztalékot nem biztosító társasági részesedés lenne a hitelt felvevő cégben.
- Jogeset 4i. Jogeset 4g., de az előny egy szavazati jogot nem, de osztalékot biztosító társasági részesedés lenne a hitelt felvevő cégben.
- Jogeset 4j. Somlai Krisztina banki ügyintézőként azért kér előnyt az ügyféltől, hogy feletteseit megtévesztve javasolja egy olyan kedvezményes piaci hitel folyósítását, amely feltételeinek az ügyfél általa is tudottan nem felel meg.
- Jogeset 4k. Somlai Krisztina azért kér előnyt a hitelbírálati követelményeknek megfelelő ügyféltől, hogy kérelmét a hitelt elbíráló személynek továbbítsa, mivel az akciós hitellehetőség csak ilyen esetben vehető igénybe.
- Jogeset 4l. Terei Hugó azért kér előnyt beosztottjától, Somlai Krisztinától, hogy kedvezményes kamatozású munkáltatói kölcsön iránti kérelmét kedvező ajánlással továbbítsa a folyósításról döntő vezető tisztségviselő (Nyúlfalvi Janka) részére.
- Jogeset 4m. Nyúlfalvi Janka az előnyt állami támogatás kifizetése fejében a jogszabályi követelményeknek meg nem felelő személytől kéri.
- Jogeset 4n. Nyúlfalvi Janka az előnyt állami támogatás kifizetése fejében a jogszabályi követelményeknek megfelelő személytől kéri.

4.6.2. Adalékok az esetvariációk megoldásához

- ad Jogeset 4d. Az előny jogtalan, mivel kötelelességszegés ellenértéke. Nyúlfalvi Janka ugyanis ilyen esetekben valójában ingyenes juttatást ad a cég vagyonából, amiből a jogi személynek előnye nem származik. A vesztegetés Nyúlfalvi Janka önálló intézkedésre jogosultságára és a kötelelességszegésre tekintettel súlyosabban minősül [Btk. 291. § (2) bekezdés a) pont, illetve (3) bekezdés (b) pont].
- ad Jogeset 4e. Az előny jogtalan, mivel az kötelelességszegés ellenértéke. A hitel ilyen feltételekkel való folyósítása ugyanis szintén a Bank irányába fennálló vagyonkezelési köteletség megszegését jelenti, akkor is, ha azt visszafizetik. Egyebekben lásd a Jogeset 4d. megoldását.
- ad Jogeset 4f. Az előny jogtalan, mivel az előny saját részre kérése közvetlenül ellentétes a Ptk. 3:21. § (2) bekezdésével, amely szerint „ügyvezetési tevékenységét a jogi személy érdekének megfelelően köteles ellátni”. További előnyt (például magasabb kamatot) Nyúlfalvi Janka csak a Bank számára kérhetne, amikor az előnyt saját magának kéri, akkor lényegében elvonja a Bank által egyébként elérhető haszon egy részét. Önálló intézkedésre jogosultságára figyelemmel cselekménye a Btk. 291. § (3) bekezdés a) pontja szerint minősül. Kötelessége teljesítését azonban nem tette előny nyújtásától függővé, amennyiben a hitel nyújtása a hitelbírálati feltételeknek való megfelelés esetén sem kötelessége.²⁸⁹ Így a Btk. 300/A. § (1) bekezdése, illetve arra tekintettel a Btk. 291. § (2) bekezdés a) pontja és (3) bekezdés b) pontja nem alkalmazható.
- ad Jogeset 4g. Az előny nem jogtalan, ha a zálogjog az ilyen ügyfél által jelentett fokozott kockázatot kompenzálja. További biztosítékok esetén ugyanis a vezető tisztviselő jogosult a hitelbírálati követelményeknek nem megfelelő ügyfélnek is hitelt folyósítani.
- ad Jogeset 4h. Az előny nem jogtalan, ha a szavazati jog megszerzése és a gazdálkodó szervezet feletti ellenőrzés ezáltal megszerzett lehetősége a fokozott kockázatot kompenzálja. Egyebekben lásd a Jogeset 4g. megoldását. Ha a bankjogi szabályok azonban az ilyen részesedés megszerzését megtiltják, akkor az előny jogtalan. Így a 2013. évi CCXXXVII. törvény (Hpt.) alapján „a hitelintézet – nettó értéken számított – összes közvetlen és közvetett befektetése nem haladhatja meg szavatoló tőkéjének száz százalékát”,²⁹⁰ illetve a hitelintézet – legalábbis főszabály szerint – „nem szerezhet részesedést és nem lehet tag olyan vállalkozásban, amelynek tartozásaiért a részesedés mértékére

²⁸⁹ Vö. 4.5.4. fejezet.

²⁹⁰ Hpt. 102. § (1) bek.

- való tekintet nélkül a hitelintézetre tagként korlátlan felelősség hárulhat”.²⁹¹
- ad Jogeset 4i. Az előny nem jogtalan, ha az osztalékból remélhető többletbevétel a hitelkockázatot kompenzálja. Egyebekben lásd a Jogeset 4h. megoldását.
- ad Jogeset 4j. Az előny jogtalan. Kötelességzegést jelent ugyanis a kedvezményes hitel olyan ügyfél részére való folyósítása, aki az ehhez szükséges feltételeknek nem felel meg. Somlai Krisztina cselekménye a kötelességzegésre tekintettel súlyosabban minősül [Btk. 291. § (2) bekezdés a) pont].
- ad Jogeset 4k. Az előny jogtalan. A banki ügyintézőnek munkaköri kötelessége a hitelbírálati követelményeknek megfelelő ügyfél kérelmét továbbítani a döntésre jogosultnak. Mivel kötelessége teljesítését előny nyújtásától tette függővé. Somlai Krisztina cselekménye a Btk. 300/A. § (1) bekezdésére tekintettel súlyosabban minősül [Btk. 291. § (2) bekezdés a) pont].
- ad Jogeset 4l. Az előny jogtalan. A munkahelyi vezetőnek kötelessége a munkavállaló kérelmét továbbítani a döntésre jogosultnak. Mivel kötelessége teljesítését előny nyújtásától tette függővé, Terei Hugó cselekménye a Btk. 300/A. § (1) bekezdésére tekintettel a Btk. 291. § (2) bekezdés a) pontja szerint minősül. Esetében a Btk. 291. § (3) bekezdés b) pontja szerinti minősülés is felmerül, mivel előkészítő jogköre ellenére önálló intézkedésre jogosult.
- ad Jogeset 4m. Az előny jogtalan. A támogatás folyósítása jogszabályi kötelesség megszegését jelenti, az előny pedig ennek ellenértéke. A minősített eseti tényállást a jogi tárgyval összhangban értelmezve ugyanis a kötelesség nem kizárólag olyan lehet, ami a Bank érdekeinek védelmét szolgálja. Nyúlfalvi Janka tehát a jogtalan előnyért a kötelességét megszegte [Btk. 291. § (2) bek. a) pont], mivel pedig önálló intézkedésre jogosult, cselekménye a Btk. 291. § (3) bekezdés b) pontja szerint minősül.
- ad Jogeset 4n. Az előny jogtalan, mivel Nyúlfalvi Janka a támogatás folyósítását (azaz kötelessége teljesítését) előny nyújtásától tette függővé. Erre figyelemmel cselekménye a Btk. 300/A. § (1) bekezdésére és a Btk. 291. § (2) bekezdés a) pontjára is tekintettel a (3) bekezdés b) pontja szerint minősül.

4.7. A szabályozás értékelése és javaslatok a jogalkotó számára

A jogbiztonság szempontjából felettébb aggályosnak tekinthető, hogy a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos vesztegetés szabályozása által védett jogi tárgy nem vezethető le egyértelműen a tényállás megfogalmazásából vagy annak rendszerbeli elhelyezéséből.

²⁹¹ Hpt. 102. § (3) bek.

Erre figyelemmel sem a korábban, sem a jelenleg hatályos tényállás nem felel meg annak az alkotmányos követelménynek, hogy a jogtárgyra vonatkozó törvényhozói akaratot a törvénynek kell világosan kifejezésre juttatnia.

A gazdálkodó szervezettel kapcsolatos vesztegetés tényállását a védett jogi tárgyra utaló elemekkel kellene kiegészíteni, amelyek alapján a jogalkalmazók számára egyértelművé válik, hogy a tényállás a gazdálkodó szervezet érdekeit, a gazdálkodás rendjét vagy a versenyt (vagy mindhármat) védi. Ekkor a jogalkalmazóknak is könnyebb lenne eldönteni, hogy a gazdálkodó szervezettel kapcsolatosan kért vagy elfogadott előnyök közül melyek minősülnek jogtalannak.

4.8. Összegző feladatok

- I. Milyen szerepe van a gazdálkodó szervezettel kapcsolatban elfogadott előny jogtalanságának megítélésénél az előnyt kérő (elfogadó) által képviselt gazdálkodó szervezet (tulajdonosai) érdekeinek?
- II. Milyen szerepe van a gazdálkodó szervezettel kapcsolatban elfogadott előny jogtalanságának megítélésénél a hitelbírálati követelményeknek való megfelelésnek, illetve az ezeknek meg nem felelő ügyféltől kért további biztosítékoknak?
- III. Milyen szerepe van a gazdálkodó szervezettel kapcsolatban elfogadott előny jogtalanságának megítélésénél a bank szabályszerű működésének védelmére hivatott szabályoknak?
- IV. Milyen szerepe van a gazdálkodó szervezettel kapcsolatban elfogadott előny jogtalanságának megítélésénél az ügyfelek kiszolgáltatottságának, illetve az előny aránytalanságának?
- V. Milyen szerepe van a gazdálkodó szervezettel kapcsolatban elfogadott előny jogtalanságának megítélésénél a gazdasági etika normáinak, illetve a tisztességes verseny szabályainak (beleértve a gazdasági erőfölénnyel való visszaélés tilalmát)?
- VI. Milyen szerepe van a gazdálkodó szervezettel kapcsolatban elfogadott előny jogtalanságának megítélésénél annak, hogy azt piaci hitel, kedvezményes piaci hitel, munkáltatói hitel, államilag támogatott hitel, illetve állami támogatás megszerzésével összefüggésben adták?

5. HÁLAPÉNZ ÉS BÜNTETŐJOG

Az orvosi hálapénz kérdése iránt már az elmúlt évtizedekben többször is komoly érdeklődés mutatkozott, mind a társadalomtudományok, mind a jogtudomány képviselői részéről.²⁹² Napjainkban a hálapénz körül újból izzik a levegő, ami az annak leküzdésére irányuló politikai törekvések megerősödésére,²⁹³ illetve az ehhez kapcsolódó jogszabályi változásokra²⁹⁴ vezethető vissza. A hálapénz a korrupció olyan esetköre,²⁹⁵ amelyet hatályos büntetőjogunk nem rendel büntetni. A büntetlenség pontos feltételei, annak magyarázata és indoklása azonban részletes elemzést igényel, ahogy azok a tervek is, amelyek e joghelyzet megváltoztatására törekszenek. Ezenfelül az integritás tanácsadók számára a hálapénz kérdése azért is különösen érdekes lehet, mert azon – mint „állatorvosi lovon” – igen jól szemléltethetők a közszféra korrupciója elleni (büntetőjogi eszközökkel való) küzdelem nehézségei és korlátai.

5.1. Jogesetek

Jogeset 5a.²⁹⁶ Sóvágó Erika 2011-ben havi rendszerességgel járt terhesrendelésre a társadalombiztosítás által finanszírozott ellátást nyújtó Duhrepesi Benő Egyesített Kórház szülészeti-nőgyógyászati osztályára az ott közalkalmazottként dolgozó dr. Tongorocky Sámuelhez. Az első rendelésen Sóvágó Erika megkérdezte dr. Tongorocky Sámuel, hogy hogyan működik a rendszer. Dr. Tongorocky Sámuel erre azt válaszolta, hogy alkalmanként 3-4000 forintot kell fizetni, míg a szülésért 50 ezer forintot. A kérésének megfelelően Sóvágó Erika vizsgálatonként kifizette a Tongorocky Sámuel által kért összeget. A szülést megelőzően a terhesség nyolcadik hónapjában Tongorocky Sámuel közölte Sóvágó Erikával, hogy amennyiben a szülés során epidurális érzéstelenítést szeretne, azért 10 ezer forintot kell fizetnie. A szülészeti beavatkozás közben Sóvágó Erikán epidurális érzéstelenítést alkalmaztak, majd a gyermek megszületését követő 4. napon, a varratszedés alkalmával Sóvágó Erika átadta dr. Tongorocky Sámuelnek az általa előzetesen kért 50 ezer forintot a szülésért és a 10 ezer forintot az epidurális érzéstelenítésért.

²⁹² HANKISS (1983) 77., 101.; ÁDÁM (1986); GYÖRGYI (1988) 752–761.

²⁹³ Lásd például <http://mno.hu/interju/a-rezidensek-haborut-hirdettek-a-halapenz-rendszere-ellen-1162585>; http://index.hu/belfold/2013/10/15/az_orvosok_is_utaljak_a_halapenzet/; <http://vs.hu/gazdasag/osszes/szegyellik-a-halapenzet-de-el-kell-fogadniuk-0519#!s1> (Letöltés dátuma: 2017. 11. 10.)

²⁹⁴ Vö. 5.2.2., illetve 5.2.3. fejezet.

²⁹⁵ A hálapénzt a korrupció egyik formájaként említi már például HANKISS (1983) 78.

²⁹⁶ A Jogeset tényállása a Fővárosi Törvényszék 31.B.117/2012/79. számú ítéletének 1. tényállási pontja alapján készült figyelembe véve a Fővárosi Ítéltábla 8.Bf.129/2014/22. számú ítéletének kiegészítéseit is.

Jogeset 5b.²⁹⁷ Dr. Allhemsein Klaudia a kórház szülészeti-nőgyógyászati osztályának részlegvezetője volt. Kovács Helga dr. Allhemsein Klaudia magánrendelésére járt a terhesgondozás idején, ahol alkalmanként 8-10 ezer forintot fizetett. A terhesgondozás idején megkérdezte dr. Allhemsein Klaudiát, hogy az epidurális érzéstelenítésért mit kell fizetnie, mire a válasz az volt, hogy ezt az altatórrossal beszélje meg, de 5000 forintot szoktak fizetni az érzéstelenítésért. Kovács Helga 2008. február 1-jén szülte meg gyermekét dr. Allhemsein Klaudiánál a kórház szülészeti-nőgyógyászati osztályán. A szülést követően Kovács Helga 35 ezer forintot átadott a mellette segédkező szülésznő részére, de az altatórrossal részére végül nem adott pénzt.

Jogeset 5ca.²⁹⁸ Tofláki Mária szülésznőként dolgozott ugyanezen kórház szülészeti-nőgyógyászati osztályán, ahol Téreskei Zsigmondné 2011. augusztus 7. napján a hajnali órákban szülési fájásokkal jelentkezett. Téreskei Zsigmondné előzetesen dr. Várhegyi Miklóshoz járt terhesrendelésre, aki ugyancsak közalkalmazottként dolgozott a kórházban, és a szülést is ő vezette le. A vajúdoszobában Tofláki Mária közölte a jelen lévő Téreskei Zsigmonddal, hogy „apuka, ugye tudja, hogy illik megköszönni a szülésben közreműködőknek a tevékenységét”. Téreskei Zsigmond újbóli kérdésére Tofláki Mária közölte, hogy az aneszteziológusnak, a mûtösfüúnak, a gyermekorvosnak és a szülésznőnek kell fizetni, mégpedig összesen 15-20 ezer forintot. A gyermekük megszületését követően Téreskei Zsigmond és Téreskei Zsigmondné 20 ezer forintot adott át Tofláki Máriának, majd 50 ezer forintot adtak dr. Várhegyi Miklósnak, aki előre nem kért pénzt.

Jogeset 5cb.²⁹⁹ Zsomborlaci Hérané 2008. február 22. napján szülte meg gyermekét. A szülés során, mielőtt bekötötték az epidurális érzéstelenítést, Tofláki Mária egyszerűen (minden megelőző érdeklődés nélkül) közölte vele, hogy az érzéstelenítést 5-10 ezer forinttal meg szokták köszönni. A szülést követően Zsomborlaci Hérané mindenkinek adott pénzt, aki a szülésben közreműködött.

Jogeset 5d.³⁰⁰ Dr. Örvényessy Cecília önkéntes segítői jogviszony keretében klinikai szakorvosi, és szükség esetén ügyeleti tevékenységet látott el a kórház szülészeti-nőgyógyászati osztályán. Ólmos Ottokárné dr. Örvényessy Cecíliához járt terhesgondozásra annak magánrendelőjébe, amiért rendelésenként 8000 forintot fizetett. A terhesgondozás során dr. Örvényessy Cecília közölte Ólmos Ottokárnéval és férjével, hogy az epidurális érzéstelenítésért 5000 forintot kell fizetni az altatórrossal. Ezt annyira határozottan mondta, hogy Ólmos Ottokárné és férje azt hitték, hogy erről számlát is kapnak. Ólmos Ottokárné 2008. április 15-én szülte meg gyermekét a kórházban, ahol a szülést követően férje az altatórrossal átadott 5000 forintot.

²⁹⁷ A Jogeset tényállása a Fővárosi Törvényszék 31.B.117/2012/79. számú ítéletének 2. tényállási pontja alapján készült figyelembe véve a Fővárosi Ítéltábla 8.Bf.129/2014/22. számú ítéletének kiegészítéseit is.

²⁹⁸ A Jogeset tényállása a Fővárosi Törvényszék 31.B.117/2012/79. számú ítéletének 5.1. tényállási pontja alapján készült figyelembe véve a Fővárosi Ítéltábla 8.Bf.129/2014/22. számú ítéletének kiegészítéseit is.

²⁹⁹ A Jogeset tényállása a Fővárosi Törvényszék 31.B.117/2012/79. számú ítéletének 5.3. tényállási pontja alapján készült figyelembe véve a Fővárosi Ítéltábla 8.Bf.129/2014/22. számú ítéletének kiegészítéseit is.

³⁰⁰ A Jogeset tényállása a Fővárosi Törvényszék 31.B.117/2012/79. számú ítéletének 9. tényállási pontja alapján készült figyelembe véve a Fővárosi Ítéltábla 8.Bf.129/2014/22. számú ítéletének kiegészítéseit is.

5.2. A törvényi szabályozások bemutatása

5.2.1. Az 1978. évi IV. törvény³⁰¹

Az 1978. évi IV. törvény (1978. évi Btk.) a hivatalos személy fogalmát továbbra is úgy határozta meg, hogy abba csak az államigazgatási tevékenységet ellátó orvosok tartoztak bele. Az 1979. évi Btké. viszont nem vette át azt a korábbi jogunkban szereplő külön rendelkezést,³⁰² amely az állami egészségügyi szolgálat keretében tevékenységet kifejtő orvosokat hivatalos személynek minősítette. Erre figyelemmel a hivatali vesztegetés körében már csak azon orvosok megvesztegetése maradt, akik például államigazgatási feladatot ellátva hivatalos személynek minősültek,³⁰³ ennek körébe tartozott akkoriban a járványügyi igazgatás mellett a keresőképesség, illetőleg keresőképtelenség elbírálása is.³⁰⁴

Az orvos államigazgatási tevékenységhez nem kapcsolódó korrupciós cselekményei ezt követően már csak azon vesztegetési tényállás szerint minősülhettek, amelyet „állami szervnek, szövetkezetnek vagy egyesületnek [...] dolgozója, illetve tagja” valósíthatott meg, ha „kötelességének megszegéséért előnyt kér, avagy az előnyt vagy ennek ígérését elfogadja, illetve az előny kérőjével vagy elfogadójával egyetért”.³⁰⁵ Ebben a körében tehát bármelyik elkövetési magatartás – még az előny kérése is – csak akkor képezett bűncselekményt, ha az előny kapcsolatban volt a kötelesség megszegésével.

A vesztegetés egy másik tényállása szerint büntetendő volt az önálló intézkedésre jogosult dolgozó vagy tag is, amennyiben a működésével kapcsolatban (de nem feltétlenül kötelességszegésért) előny kért vagy fogadott el.³⁰⁶ Az ilyen személyekkel szemben ugyanis a miniszteri indokolás szerint a „hivatalos személyekéhez hasonló fokozott követelményeket kell támasztani”. Az indokolás szerint „azt a körülményt, hogy az elkövető önálló intézkedésre jogosult-e, nem munkakörének vagy beosztásának elnevezése szerint kell elbírálni. Az a döntő, hogy ténylegesen milyen jogok illetik meg”.³⁰⁷

A Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma Tanácselnöki Értekezlete az orvosok tekintetében olyan szűkítő értelmezést tartott követendőnek, amely szerint „az orvos önállósága és intézkedési lehetősége a gyógyító-megelőző tevékenység keretében [...] nem jelenti azt, hogy már ezen az alapon is a [z 1978. évi] Btk. [...] alkalmazásában »önálló intézkedésre jogosult dolgozónak« kellene tekinteni”. Az „állami egészségügyi szolgálat keretében eljáró orvos abban az esetben »önálló intézkedésre jogosult dolgozó«, amikor a szoros értelemben vett gyógyító-megelőző tevékenységen kívüli szervező, irányító vagy ellenőrző feladatot lát el”.³⁰⁸

Ezenfelül azt is megállapították, hogy „az önálló intézkedésre jogosult dolgozó fokozott büntetőjogi felelősségét megállapító rendelkezéseket csak azzal az orvossal szemben lehet alkalmazni, aki az ilyen minőségben kifejtett működésével kapcsolatban kér vagy fogad el

³⁰¹ A szabályozás korábbi történetéről kimerítő és tanulságos áttekintést ad ÁDÁM (1986).

³⁰² 1962. évi Btké. 37. § (1) bek.

³⁰³ 1978. évi Btk. 137. § 1. pont c) alpont. Hatályos 1979. július 1. napjától.

³⁰⁴ GYÖRGYI (1988) 755–756.

³⁰⁵ 1978. évi Btk. 251. § (1) bek.

³⁰⁶ 1978. évi Btk. 252. § (2) bek.

³⁰⁷ Az 1978. évi Btk. 252. §-ához fűzött indoklás. 1. pont.

³⁰⁸ Legfelsőbb Bíróság Büntető és Katonai Kollégiuma BKT 3/1988. I. pont. (hk.)

előnyt, illetve annak ígérését”.³⁰⁹ „Az önálló intézkedésre jogosult dolgozóra [...] vonatkozó büntetőjogi rendelkezésekben ([1978. évi] Btk. [...] 252. §) a »működésével kapcsolatban« kitétel kizárólag [...] az önálló intézkedésre jogosult dolgozónak ilyen minőségében kifejtett működésére utal.”³¹⁰ Erre figyelemmel „ha az orvos az állami egészségügyi szolgálat keretében [...] kizárólag és szorosan a gyógyító-megelőző tevékenységével kapcsolatban – annak külön elismeréseként – a felajánlott előnyt (hálapénzt) elfogadja, ezzel nem követ el bűncselekményt”.³¹¹

Györgyi Kálmán szerint ez az értelmezés akkor lett volna helyes, ha a tényállásban nem az önálló intézkedésre jogosult dolgozó működésével kapcsolatos előny, hanem az önálló intézkedéssel kapcsolatos előny fogalma szerepelt volna.³¹² Már akkor figyelmeztetett a jogirodalom arra is, hogy a Legfelsőbb Bíróság által követett értelmezés elfogadása esetén a gyakorlatban „nem lesz elválasztható egymástól az önálló intézkedésért és az egyéb gyógyító tevékenységért elfogadott előny”,³¹³ így „megoldhatatlan elhatárolási kérdések merülnek fel tömegesen előforduló esetekben például [...] a gyógyintézeti felvételtől döntő orvos maga végez orvosi beavatkozást és ezzel kapcsolatban előnyt fogad el”.³¹⁴

A Legfelsőbb Bíróság 1995. december 4. napján „a meghozataluk óta eltelt időben bekövetkezett jogszabályi változásokra tekintettel” hatályon kívül helyezett több testületi iránymutatást, köztük a BKT 3/1988. számú állásfoglalást is.³¹⁵ Az állásfoglalás jogtételei azonban továbbra is érvényesültek a jogirodalomban.³¹⁶

Az 1987. évi III. törvény az önálló intézkedésre nem jogosult dolgozó vonatkozásában kibővítette a vesztegetés büntetőjogi tényállásának hatókörét. Ezt követően ezen személyi kör is vesztegetés bűncselekményéért felelt, ha az előnyt (nem kötelességszegésért) kérte. Így ezt követően az „egyszerű” orvos cselekménye is vesztegetés bűncselekményének minősült, ha gyógyító tevékenységével összefüggésben (nem kötelességszegésért) előre vagy utólag előnyt kért.³¹⁷

A 2001. évi CXXI. törvény 38. §-a újraszövegezte az önálló intézkedésre nem jogosult dolgozóra vonatkozó vesztegetési tényállást, amely az előny elfogadása esetére sem tartalmazta már a büntetni rendelés feltételeként a kötelességszegés elemét.³¹⁸ Az 1978. évi Btk. ebben az időszakban tehát „büntetni rendelte azt is, ha utólag, de a működéssel kapcsolatban történt az előny elfogadása”.³¹⁹ A 2003. évi II. törvény 14. §-a újra beiktatta a kötelességszegés elemét az elfogadás kapcsán az önálló intézkedésre nem jogosultra vonatkozó tényállásba.³²⁰ A módosító rendelkezéshez fűzött indokolás szerint 2002-ben „szövegszerkesztési hiba folytán a Btk. 251. §-ának (1) bekezdéséből »az ilyen előnyt, illetve annak ígérését

³⁰⁹ Legfelsőbb Bíróság Büntető és Katonai Kollégiuma BKT 3/1988. II. pont. (hk.)

³¹⁰ Legfelsőbb Bíróság Büntető és Katonai Kollégiuma BKT 3/1988., Indokolás II. (hk.)

³¹¹ Legfelsőbb Bíróság Büntető és Katonai Kollégiuma BKT 3/1988., Indokolás II. (hk.)

³¹² GYÖRGYI (1988) 759.

³¹³ GYÖRGYI (1988) 760.

³¹⁴ GYÖRGYI (1988) 760.

³¹⁵ A Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának BK 167. számú állásfoglalása. *Bíróági Határozatok*, 1996. évi 6. szám.

³¹⁶ FÖLDVÁRI (1998) 267.

³¹⁷ FÖLDVÁRI (1998) 267.

³¹⁸ 1978. évi Btk. 251. § (1) bek. Hatályos 2002. április 1. napjától 2003. február 28. napjáig.

³¹⁹ GELLÉR (2013) 19.

³²⁰ 1978. évi Btk. 251. § (1) bek. Hatályos 2003. március 1. napjától 2013. június 30. napjáig.

elfogadja,« szövegrész elől kimaradt a »kötelességének megszegéséért« szövegrész. A törvény ezt a technikai hibát javítja ki”. Ezzel szemben Gellér szerint „nyilvánvalóan nem szövetszerkesztési hibáról, hanem tudatos büntetőpolitikai döntésről volt szó”.³²¹

Ezzel visszatért az 1988 és 2002 között érvényesülő szabályozás, amelynek vonatkozásában tovább élt az önálló intézkedésre jogosultság korábbi értelmezése is. A legfőbb ügyész 2004-ben is irányadónak tartotta a Legfelsőbb Bíróság Büntető és Katonai Kollégiuma BKT 3/1988. számú „utóbb hatályon kívül helyezett, de az ítélezési gyakorlat által részben ma is követett” közös tanácselnöki értekezletének állásfoglalásában kifejtetteket.³²² Erre figyelemmel azt állapította meg, hogy a gyógyító-megelőző tevékenységet végző orvos nem minősül hivatalos személynek, így passzív hivatali vesztegetést nem követhet el.³²³ Ha a költségvetési szerv (gazdálkodó szervezet) dolgozójának minősülő orvos a hálapénzt kéri, akkor büntethető.³²⁴ Amennyiben a költségvetési szerv (gazdálkodó szervezet) dolgozója a kötelességének megszegéséért adott hálapénzt elfogadja, büntethető.³²⁵ A kötelességnek előny adásához kötött teljesítése is kötelességszegés, ezért „az orvosi kötelesség lényegi tartalmát jelentő gyógyító-megelőző tevékenység teljesítésének juttatáshoz kötése ugyancsak megalapozza a büntetőjogi felelősséget”.³²⁶ Az orvos működésével, gyógyító-megelőző tevékenységével kapcsolatos, a szolgáltatás nyújtását követően adott előny elfogadása [...] vesztegetést nem valósít meg. Ha tehát az [...] orvos gyógyító-megelőző tevékenységére tekintettel adott hálapénzt nem kéri, de azt elfogadja, nem büntethető.³²⁷

5.2.2. Az 2012. évi I. törvény (Mt.)

A korábban jellemzett szabályozási állóvízbe robbant be a 2012. évi I. törvény (Mt.) megalkotása és hatálybalépése. Az Mt. ugyanis kifejezetten úgy rendelkezett, hogy „a munkavállaló a munkáltató előzetes hozzájárulása nélkül harmadik személytől díjazást a munkaviszonyban végzett tevékenységére tekintettel nem fogadhat el, vagy nem köthet ki”.³²⁸ E rendelkezés alkalmazásában „díjazásnak minősül minden olyan vagyoni értékű szolgáltatás, amelyet harmadik személy a munkáltatót megillető szolgáltatáson felül a munkavállalónak nyújt”.³²⁹

Az Mt. javaslatának indokolása szerint „az üzleti szokások alapján a munkavállaló munkaviszonya teljesítése során harmadik személytől különféle anyagi juttatás elfogadására kaphat ajánlatot. Ennek, továbbá a köznyelvben »borravalónak« vagy »hálapénznek« nevezett juttatás elfogadásának tilalmát mondja ki a (2) bekezdés azzal, hogy a tilalom alól a munkáltató felmentést adhat. A felmentés történhet olyan módon is, miszerint az általá-

³²¹ GELLÉR (2013) 19.

³²² A legfőbb ügyész NF.388/2004/5. számú állásfoglalása (2004. január 28.).

³²³ NF.388/2004/5. számú állásfoglalás a) pont.

³²⁴ NF.388/2004/5. számú állásfoglalás ba) pont.

³²⁵ NF.388/2004/5. számú állásfoglalás ba) pont.

³²⁶ NF.388/2004/5. számú állásfoglalás bb) pont.

³²⁷ NF.388/2004/5. számú állásfoglalás c) pont.

³²⁸ Mt. 52. § (2) bek.

³²⁹ Mt. 52. § (4) bek.

ban kisebb összegű, szokásosnak tekinthető ajándék elfogadását engedi csak meg a munkáltató.”³³⁰

5.2.3. A Btk.

A 2012. évi C. törvény (Btk.) releváns tényállása szerint az büntetendő, aki „gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében végzett tevékenységével kapcsolatban jogtalan előnyt kér, avagy a jogtalan előnyt vagy ennek ígérését elfogadja, illetve a rá tekintettel harmadik személynek adott vagy ígért jogtalan előny kérőjével vagy elfogadójával egyetért”.³³¹

Az új kódex alapján gazdálkodó szervezet „dolgozója vagy tagja” helyett annak „részére vagy érdekében” tevékenységet végző személy lehet a korrupciós bűncselekmény tettese. A Btk. az önálló tettesek körét ugyan az „aki” kifejezéssel határozza meg, de a birtokos személyjel használatából eredően nyilvánvaló, hogy „tevékenységével” kapcsolatban csak olyan kérhet előnyt, aki a gazdálkodó szervezettel az előny kérését stb. megelőzően valamilyen speciális viszonyban van.

A Btk. javaslat indoklása szerint a fenti módosítás célja „a »dolgozó« elavultnak, és több értelmezési problémát jelentő kifejezésnek a kiváltása”, hiszen „az új kifejezés kellően széles kört felel, ugyanakkor a jogbiztonság szempontjából pontosnak és jól értelmezhetőnek is tekinthető”.³³² A gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet végző személy kategóriája azonban nemcsak pontosabb, hanem tágabb is a dolgozó fogalmánál. A gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében végzett tevékenységet alapoz meg ugyanis bármilyen – tehát nemcsak a munkaviszonyra jellemző sajátosságokat mutató – megbízási vagy vállalkozási szerződés is.

A vesztegetés elfogadásának tényállásában nem szerepel utalás az elfogadott előny kötelességhez való objektív kapcsolatára.³³³ Az új kódex így lényegében az önálló intézkedésre nem jogosultakra is kiterjesztette azt a szabályozást, amely korábban csak az önálló intézkedésre jogosultakra vonatkozott, amely szerint tehát a jogtalan előny kérése (elfogadása) stb. tényállászerű. Az új kódex alapján tehát a tevékenységgel való kapcsolat mellett a jogtalanság eleme képezi a passzív vesztegető által elfogadott előnyök tényállás-szerűségének mércéjét.

5.3. Kérdések a jogesetek kapcsán

1. Megvalósított-e gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetést Jogeset 5a. ügyben dr. Tongorocky Sámuel?
2. Felel-e gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetésért Jogeset 5a. ügyben dr. Tongorocky Sámuel, ha cselekményét 2013 augusztusában bírálják el?

³³⁰ Az Mt. javaslatának 52. §-ához fűzött indokolás.

³³¹ Btk. 291. § (1) bek.

³³² Az aktív hivatali vesztegetésre vonatkozó (a Btk. javaslat 290. §-ához fűzött) indokolás a passzív tényállás vonatkozásában is megfelelően irányadó.

³³³ GELLÉR (2013) 19.; HOLLÁN (2014a) 111.

3. Megvalósított-e gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetést Jogeset 5b. ügyben dr. Allhemsein Klaudia?
4. Felel-e gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetésért Jogeset 5b. ügyben dr. Allhemsein Klaudia, ha cselekményét 2013 augusztusában bírálják el?
5. Megvalósított-e Jogeset 5ca. ügyben Tofláki Mária a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetést?
6. Megvalósított-e Jogeset 5ca. ügyben Tofláki Mária a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetést, ha cselekményét 2013 augusztusában bírálják el?
7. Felel-e gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetésért Jogeset 5cb. ügyben Tofláki Mária?
8. Felel-e gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetésért Jogeset 5cb. ügyben Tofláki Mária, ha cselekményét 2013 augusztusában bírálják el?
9. Megvalósított-e Jogeset 5ca. ügyben dr. Várhegyi Miklós gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetést?
10. Felel-e gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetésért Jogeset 5ca. ügyben dr. Várhegyi Miklós, ha cselekményét 2013 augusztusában bírálják el?
11. Megvalósított-e Jogeset 5d. ügyben Örvényessy Cecília gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetést?
12. Megvalósított-e Örvényessy Cecília gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetést Jogeset 5d. ügyben, ha cselekményét 2013 augusztusában bírálják el?

5.4. A büntetőbíróságok döntései és jogértelmezése

5.4.1. Az elsőfokú bíróság ítélete

Az elsőfokú bíróság bűnösnek mondta ki a dr. Tongorocky Sámuelnek, dr. Allhemsein Klaudiának, Tofláki Máriának és dr. Örvényessy Cecíliának megfelelő vádlottakat gazdálkodó szervezettel kapcsolatos vesztegetésért.³³⁴ Az elsőfokú bíróság „úgy ítélte meg, hogy az elkövetéskori törvény az alkalmazandó”, mivel „az 1978. évi [Btk.] és a [Btk.] egybevetéséből megállapítható, hogy az elbíráláskor hatályos Btk. 290. § (1) bekezdése a gazdasági vesztegetést 3 évig terjedő szabadságvesztéssel rendeli büntetni, és a cselekmény büntettnek minősül, míg az elkövetéskor hatályos Btk. szerint a gazdasági vesztegetés alapesete vétségnek minősült, és 2 évig terjedő szabadságvesztéssel volt büntethető”. Megjegyezte „a bíróság, hogy a [...] Btk. 290. § (1) bekezdése szerint nemcsak a jogtalan előny kérése, hanem annak elfogadása is bűncselekmény, szemben az 1978. évi [Btk.] 251. § (1) bekezdésével, ahol a jogtalan előny elfogadása csak abban az esetben bűncselekmény, ha az elkövető a kötelesség megszegéséért fogadja el azt”.³³⁵

³³⁴ 1978. évi Btk. 251. § (1) bek.

³³⁵ Fővárosi Törvényszék 31.B.117/2012/79.

5.4.1.1. Az önkéntes segítők büntetendősége

A dr. Örvényessy Cecíliának megfelelő vádlott „nem állt munkaviszonyban a kórházzal, hanem önkéntes segítői viszonyban állt, amelynek lényegét „az egészségügyi tevékenység végzésének egyes kérdéseiről szóló 2003. évi LXXXIV. törvény [...] 17. §-a akként határozza meg, hogy „az egészségügyi szolgáltatók feladatainak ellátásában egészségügyi dolgozó önkéntesként részt vehet, és működhet közre a szolgáltató által nyújtott egészségügyi szolgáltatásokban”. Ugyanezen törvény 18. § (1) bekezdése szerint „az egészségügyi szolgáltató által nyújtott ellátásokban közreműködő egészségügyi dolgozók, függetlenül a munkavégzésre irányuló jogviszonyuk típusától, kötelesek az egészségügyi tevékenység végzése során együttműködni”. Az önkéntes jogviszony háttere pedig az elsőfokú bíróság szerint „a közérdekű önkéntes tevékenységről szóló 2005. évi LXXXVIII. törvény. Ezen törvény 2. §-a szerint közérdekű önkéntes tevékenység a fogadó szervnél ellenszolgáltatás nélkül végzett munka”. Az elsőfokú bíróság utalt a Kúria 2012. B.28. számú büntető elvi határozatára, amely „kimondta, hogy a vesztegetés törvényi tényállásában szereplő gazdálkodó szerv dolgozója alatt nemcsak a szervnél munkaviszony keretében munkát végző személy, hanem az olyan személy is értendő, aki a munkaviszonyra jellemző sajátosságokat mutató jogviszony keretében fejt ki a tevékenységét”. Az elsőfokú bíróság szerint az idézett „jogszabályhelyek egybevetéséből és ezen elvi határozatból megállapítható, hogy a dr. Örvényessy Cecíliának megfelelő vádlott „önkéntes segítői jogviszonya olyan jogviszonynak felel meg, ami a munkaviszonyra jellemző sajátosságokat mutat”. A megbízási szerződése ugyanis „egyértelműen rögzíti, hogy klinikai szakorvosi és szükség esetén ügyeleti tevékenységet látnak el. A szakmai feladatkörükbe tartozó feladatellátás során be kell tartaniuk a feltevesük utasításait [...] a megbízó szervezeti és működési szabályzatában foglalt előírásokat. Az utasítási jog a szakmai ellátásra vonatkozik.” Mindebből az elsőfokú bíróság szerint „következik, hogy a megbízó, mint munkaadó és a megbízott, mint munkát végző között szoros kapcsolat állt fenn, a megbízott a megbízótól függő helyzetben volt, vonatkozott rá a szakmai szabályok [...] és [a] munkafegyelem megtartásának kötelezettsége, a munkarejét a megbízó rendelkezésére bocsátotta, így mindenben megfelelt a munkaviszonnyal támasztott követelményeknek”, ezáltal a gazdálkodó szerv dolgozójának tekinthető.³³⁶

5.4.1.2. Az elkövetési magatartás

Az elsőfokú bíróság szerint az adott ügyben a bűncselekmény elkövetési magatartásai közül a kérés állapítható meg.³³⁷ Azzal ugyanis, hogy „a vádlottak előzetesen pénzt kértek, vagy azt körülírták, konkrét összeget is megjelölve, a működésükkel összefüggésben olyan előnyt érvényesítettek, amelyre sem jogszabályi, sem erkölcsi felhatalmazásuk nem volt, [...] a vesztegetés törvényi tényállását maradéktalanul megvalósították”. Ennek kapcsán „nincs jelentősége annak, hogy konkrétan milyen szavakkal kérték előre az előnyt a vádlottak, a szövegkörnyezetből egyértelmű volt, hogy a működésükkel összefüggésben anyagi ellenszolgáltatást várnak el, konkrétan megjelölve az összeg nagyságát is. A vesztegetés

³³⁶ Fővárosi Törvényszék 31.B.117/2012/79.

³³⁷ Fővárosi Törvényszék 31.B.117/2012/79.

ráutaló magatartással is elkövethető, amennyiben a passzív vesztegető szándéka az előnyhöz jutás érdekében ezzel kifejezésre jut, és ez felismerhető a címzett személy részéről. A tanúk elmondták, hogy az illik megköszönni, szokás megköszönni kijelentések számukra azt jelentették, hogy nincs más választásuk, mint a pénz átadása.”³³⁸

5.4.1.3. Az előny működéssel való kapcsolata

Az elsőfokú bíróság „úgy ítélte meg, hogy a működés a személyes közreműködésnél tágabb fogalom, tekintettel arra, hogy a szülés, mint egészségügyi ellátás nyilvánvalóan csapatmunkát tételez fel, amelyben szaktudás és egyes szakfeladatok alapján többen vesznek részt, úgymint a szülést levezető orvos, a szülésnél közreműködő szülésznő, az altatóorvos és az egyéb egészségügyi szakszemélyzet. Az, hogy a működés a személyes közreműködésnél tágabb értelmű, mutatja az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 3. § bekezdés c) pontja, mely szerint egészségügyi ellátásnak minősül a beteg adott egészségi állapotához kapcsolódó egészségügyi tevékenységek összessége. Az e) pont szerint az egészségügyi szolgáltatás alatt az egészségügyi hatóság által kiadott működési engedély birtokában végezhető egészségügyi tevékenység összessége értendő, melyek közé tartozik, többek között, a szülészeti ellátás. Így a bíróság álláspontja szerint a szülészeti ellátásban részesülő körül tevékenykedők együttesen működnek közre az egészségügyi ellátás során.”³³⁹

5.4.1.4. Az előny jogtalansága: az etikai kódex szerepe

Az elsőfokú bíróság idézte a Magyar Orvosi Kamara 2012. január 1-jétől hatályos Etikai Kódexét, amely szerint „a hálapénztől élesen el kell különíteni az előre kért, elvárt, felajánlott vagy elfogadott anyagi juttatást, vagy egyéb előnyöket, amely törvénytört és egyben kirívóan súlyos etikai vétség”. Az „Etikai Kódex ezen rendelkezése egyértelmű választ ad arra, hogy a vádlottak által elkövetett cselekmény a Büntető Törvénykönyvbe ütközik-e. A megállapított tényállás szerint a vádlottak a működésükkel összefüggésben előre kérték a pénzt, elsősorban az altatóorvos részére, vagy a szülésznő közreműködésért, esetenként egyéb segédszemélyzet részére is. Az Etikai Kódex maga is törvénytörtnek minősíti az előre kért, elvárt [...] anyagi juttatást”.³⁴⁰

5.4.1.5. A hálapénz fogalma

Az elsőfokú bíróság szerint „az egészségügyi ellátásért adott pénz a hálapénz [...] a Magyar Orvosi Kamara 2012. január 1-jétől hatályos Etikai Kódexe szerint elfogadott jelenség”. Ezen fogalom alapján „a hálapénz, hálaszolgáltatás az a bármilyen előny és juttatás, amit

³³⁸ Fővárosi Törvényszék 31.B.117/2012/79.

³³⁹ Fővárosi Törvényszék 31.B.117/2012/79.

³⁴⁰ Fővárosi Törvényszék 31.B.117/2012/79.

a beteg vagy a hozzátartozója az ellátást követően, utólag, kérés nélkül az orvosnak ad, amennyiben az még közvetve sem befolyásolja az ellátás minőségét. A hála kifejezése csak szabad elhatározáson alapulhat.”

Az elsőfokú bíróság szerint „a szó nyelvtani értelme szerint sem beszélhetünk hálapénzről, ha azt előre kérik, elvárják, vagy arra utalnak. A hála a nyelvtani értelem szerint köszönetet, viszonzást jelent. A viszonzást megelőzi valamilyen cselekvés, viselkedés, érzés, amelyek hatására történik meg a másik cselekvés, viselkedés vagy érzés. E nyelvtani fogalomból *is* következően nem beszélhetünk háláról, nem beszélhetünk hálapénzről, ha azt előre, az egészségügyi szolgáltatás-nyújtást megelőzően kérik, elvárják, vagy utalnak arra.”

Az elsőfokú bíróság szerint a hálapénztől a Magyar Orvosi Kamara (MOK) Etikai Kódexe szerint is „élesen el kell különíteni az előre kért, elvárt, felajánlott vagy elfogadott anyagi juttatást, vagy egyéb előnyöket, amely törvénytörő és egyben kirívóan súlyos etikai vétség”. Utalt arra, hogy „az elkövetés idején ezen Etikai Kódex még nem volt hatályban, de mivel nem igazgatási jogszabályról van szó, a visszaható hatály kérdése nem merül fel. Az Etikai Kódex nem kötelező érvényű magatartási szabályokat tartalmaz, amit mutat az is, hogy a II.36. pont szerint az orvosi kamarából kizárást csupán az orvosok egymás közötti hálapénz elfogadása eredményez. Az Etikai Kódex értelmezi a hálapénz fogalmát, így [ebben a vonatkozásban] az abban meghatározottak az elkövetés idejére is irányadónak tekintendők”.³⁴¹

5.4.1.6. A társadalombiztosítás által finanszírozott egészségügyi szolgáltatás

Az elsőfokú bíróság kifejezett jelentőséget tulajdonított annak, hogy „a vádlottak a társadalombiztosítás által finanszírozott egészségügyi szolgáltatást [nyújtottak] egészségügyi intézményben nem szabadfoglalkozásuként, nem egyéni egészségügyi vállalkozóként látták el a hozzájuk fordulókat. Ez utóbbi esetben az orvos és a páciens között egy vállalkozási szerződés jön létre, ahol az orvos, mint vállalkozó, a szakmai tudását bocsátja áruba, mely áru ellenértékét az azt igénybe vevő köteles megtéríteni. Ebben az esetben, mint egészségügyi vállalkozó, az orvos saját maga határozhatja meg a kezelés költségét, amiben nemcsak a munkájának ellenértéke, hanem a vállalkozásának fenntartásával kapcsolatos költségei is benne foglaltatnak. Ettől jelentősen eltér, hogy ha az állam által fenntartott egészségügyi intézetben végzett olyan tevékenységért, amelyet a beteg részére a társadalombiztosítás finanszíroz, pénzt kérnek el. Ez mindenféleképpen jogtalan minősül, ezáltal a vesztegetés törvényi tényállásának további eleme is megvalósult.”³⁴²

5.4.1.7. Az orvosválasztás joga

Hangsúlyozta az elsőfokú bíróság, hogy az ügy megítélésén „mit sem változtat az orvosválasztás joga”. Az arra vonatkozó rendelkezésekből³⁴³ ugyanis az elsőfokú bíróság szerint

³⁴¹ Fővárosi Törvényszék 31.B.117/2012/79.

³⁴² Vö. 5.4.1.6. fejezet.

³⁴³ Vö. 5.5.5.3. fejezet.

„nem következik az, hogy ha az orvos a társadalombiztosítás által finanszírozott egészségügyi szolgáltatás során hozzá forduló szabad orvosválasztás jogát gyakorló betegől előre meghatározott anyagi előnyt kérjen, mivel e kettő jogszabályi szinten nincs egymással összefüggésben. Anyagi előnyt akkor kérhetne, ha a beteg, mint egészségügyi vállalkozóhoz fordulna” hozzá.³⁴⁴

5.4.2. A Fővárosi Ítéltábla ítélete

A másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét a dr. Tongorocky Sámuelnek megfelelő vádlott tekintetében helybenhagyta, mivel a konkrét ellátásáért (az epidurális érzéstelenítésért) 5-10 ezer forint kérésével megvalósította a bűncselekményt, de nem tekintette vesztegetési pénznek a neki egyébként átadott 50 ezer forintot (Jogeset 5a.). A dr. Allhemsein Klaudiának megfelelő vádlottat felmentette a vesztegetés miatt emelt vád alól (Jogeset 5b.). Megállapította, hogy a Tofláki Máriának megfelelő vádlott csak a Jogeset 5cb. ügyben bűnös vesztegetés vétségében, míg a Jogeset 5ca. ügyben nem. Dr. Örvényessy Cecília vonatkozásában pedig helybenhagyta az elsőfokú bíróság ítéletét (Jogeset 5d.).

5.4.2.1. Az önkéntes segítők

A másodfokú bíróság is utalt arra, hogy a törvényi „tényállás megvalósulása szempontjából nincs jelentősége, hogy az orvos munkaszerződés vagy megbízási jogviszony alapján dolgozott, esetleg más jogi személy alkalmazásában állt, de ténylegesen a szülés levezetésekor [...] dolgozott önkéntes segítőként”.³⁴⁵

5.4.2.2. Az önálló intézkedésre jogosultság

A másodfokú bíróság szerint „az orvosi alapellátás, a kezelés, a gyógyítás, és az ehhez kapcsolódó tevékenységek, mint például a receptkiírás nem értelmezhető »önálló intézkedésnek«”.³⁴⁶

5.4.2.3. Az előny összege

A másodfokú bíróság hangsúlyozta, hogy a vesztegetés esetén „az összecszerűségnek jelentősége nincsen, jelen esetben is van olyan vádlott, aki azért lett megvádolva, mert kérésére a szülő nő, illetőleg annak családja 2.000 Ft-ot a műtős fiúnak átadott”.³⁴⁷

³⁴⁴ Fővárosi Törvényszék 31.B.117/2012/79.

³⁴⁵ Fővárosi Ítéltábla 8.Bf.129/2014/22.

³⁴⁶ Fővárosi Ítéltábla 8.Bf.129/2014/22.

³⁴⁷ Hivatali vesztegetés esetében vö. 2.5.3. fejezet.

5.4.2.4. Az előny működési körrel való összefüggése

A másodfokú bíróság is megállapította, hogy „a szülés folyamata olyan csapatmunka, amelynek során több társadalombiztosítás által is finanszírozott ellátás egymást követő biztosítására is sor kerül. Azon esetekben, amikor a szülés levezetését az egyes vádlottak végezték, és az altatóorvosnak átadandó összeget kértek az epidurális érzéstelenítésért, az nyilvánvalóan a működési körökkel volt kapcsolatos”, ahogy a szülésznőnek kért előnyök is.

Ellenben „a más által levezetett szülésben közreműködő altatóorvos tevékenységét még nem lehetne a szülésorvos működési körébe vonni”. Így nem tartozik ezért a bűncselekmény törvényi tényállása alá az, „amikor az orvos a még nem nevesített és még nem ismert személyű altatóorvosnak kér meghatározott összeget, hiszen a vesztegetés célszemélye ilyenkor még nem azonosítható, nem lehet tudni, ki lesz szolgálatban, de az előny átadásának körülményeit sem konkretizálták”.³⁴⁸

5.4.2.5. Az elkövetési magatartás

Az cselekmény minősítése kapcsán a másodfokú bíróság szerint a bűncselekmény megvalósulása szempontjából „sem lényegtelen, hogyan hangzik el a kérdés, így az, hogy 5.000 Ft-tal szokták megköszönni az altató orvos munkáját vagy 5.000 Ft-tal szokták megköszönni a fájdalomcsillapítást, az epidurális érzéstelenítést. Különbséget kell tenni abban, hogy a szokásokról történő tájékoztatás adása történt vagy az adott helyzet kihasználása célzásokkal, ami egyértelmű felhívásnak, kérésnek tekinthető.”

A másodfokú bíróság megítélése „szerint nem fogadható el azon álláspont, hogy a szokásról történő tájékoztatás már megfeleltethető a fizetési kötelezettségre való felhívással vagy kéréssel”. A másodfokú bíróság szerint „a szokás és illem szónak önálló jelentése van, és az arról történő beszélgetés, tájékoztatás nem jelent szükségszerűen kérést, legfeljebb az érdeklődő oldaláról jelent tájékozottságot és döntési lehetőséget, kíván-e a szokásnak megfelelően viselkedni”. Így „egyértelmű szabályozás hiányában a büntetőbíróság nem tekintette [...] azt sem büntetendőnek, amikor a beteg kérésére az egészségügyi intézmény valamely dolgozója tájékoztatást adott arról, hogy mi a kialakult gyakorlat a hálapénzzel kapcsolatosan, de konkrét szabályozás hiányában azt a szolidáris gesztust sem, amikor ennek szokására valamely vádlott felhívta a szülő nők figyelmét. Egy nem büntetendő, jog által nem tiltott jelenséggel kapcsolatos tájékoztatás adása önmagában bűncselekménynek nem minősülhet”, ha az nem megy át „kifejezett kérésbe, követelésbe”.

Ezzel szemben a „konkrét ellátásért történő pénz kérése, elfogadása, az azzal kapcsolatos célozgatások szükségszerűen bűncselekményt valósítanak meg. [...] [A]z epidurális fájdalomcsillapítás ellenértékéért bármilyen összeg megjelölése kizárólag kérésként értelmezhető”.³⁴⁹

³⁴⁸ Fővárosi Ítéltábla 8.Bf.129/2014/22.

³⁴⁹ Fővárosi Ítéltábla 8.Bf.129/2014/22.

5.4.2.6. A rendelkezésre állásért kért előny

A másodfokú bíróság szerint „lényeges különbséget kell [...] tenni a között, hogy a választott vagy fogadott orvos éppen szolgálatban vagy ügyeletben van-e, amikor az őt választó vajúdo a szülőszobára kerül vagy éppen szolgálaton kívül van és szabadidejét feláldozva jön be a vajúdohoz”.³⁵⁰

„Ha ugyanis szolgálatban vagy ügyeletben van akkor ez az ő számára az egészségügyi intézménye által finanszírozott munkaidő, amely alatt ő nem tehet különbséget a rá bízott többi terhes és a privát szülő nője között, azaz szükség esetén egy súlyos esetet kell ellátnia például anyai vagy magzati közvetlen életveszély miatt császármetszést kell végezzen, miatt a saját szülő nője másik orvossal vagy egy szülésznőnél fog megszülni. Ez az élethelyzet egyben magában hordozza annak veszélyét, hogy a választott orvos jogtalan előnyben részesíti a privát szülő nőjét a többi vajúdoval szemben (többet foglalkozik vele stb.), mert ha nem ezt teszi akkor a saját szülő nője nem lesz megelégedve vele, ami nemcsak a paraszolvencia elmaradásában nyilvánulhat meg, hanem abban is, hogy rossz hírért kelti, szubjektíven átélte negatív tapasztalatait nyilvánosságra hozza. Ha a beteg közlése azt, hogy nem volt megelégedve fogadott orvosával, mert elhanyagolta, akkor könnyen lehetséges, hogy ez nem jelentett mást, mint hogy az orvos aszerint járt el, ahogy szakmájának írott és íratlan szabályai előírják vagyis nem tett, mert nem tehetett különbséget vajúdo és vajúdo között »pénzzel megvásárolt előjogok« alapján csak szakmai okokból vezérelve”.³⁵¹

A másodfokú bíróság szerint viszont eltérő a „helyzet, ha szabadidejéből áldoz az orvos és megy be levezetni a szülését annak a vajúdonak akivel erről korábban megállapodott. Lényeges momentum az is, hogy ki kezdeményezte ezt az általában írásban nem rögzített szóbeli megállapodást. Ezt leginkább a terhes nő kezdeményezi szülése megindulása előtt a várandósság valamelyik hónapjában, esetleg még a fogamzás előtt. Ha az orvos a szabadidejéből áldoz, akkor nem csak a szülés alatti munkáját honorálják, így félrevezető azon leegyszerűsített kérdés és arra történő válasz is, hogy ilyenkor a szülésért történik a fizetés az orvos számára, hiszen ilyenkor azt a rendelkezésre álló időt is megfizeti, ami valójában a szülés előtti körülbelül 2-4 hét, amely alatt az orvos az őt választó, megbízó terhesnek kvázi a rendelkezésére áll, azaz ilyenkor alkoholt nem fogyaszt, a kórházat 10-15 percen belül eléri, semmi olyan szórakozásnak nem él, mely őt a mielőbbi szülőszobára érkezésben akadályozná, és családi életét is annak rendeli alá, hogyha a szülő nője az éjszaka kellős közepén őt felhívja azzal, hogy a szülőszobára érkezett, az orvos haladéktalanul bemegy hozzá. Ez egy olyan extra szolgáltatás a szülész orvos részéről, amit az egészségbiztosítási pénztár nem finanszíroz és józan ésszel nem várható el, hogy az orvos ezt anyagi vagy azzal egyenértékű egyéb például tárgyajándék ellenszolgáltatása nélkül megtegye. Könnyű belátni azt is, hogy az orvosnak konkrét anyagi hátránya, költsége keletkezik ezen extra szolgáltatás nyújtása közben, így autó használat, befizetett színház, mozi elmaradása, lemaradás befizetett kongresszusról, hivatalos továbbképzésről, üzleti utak elmaradásából származó veszteségek, melyeket konkrétan nem terhelhet betegére. Ezen megállapodásban az orvos akár a munkaszerződésében meghatározott munka és ügyeleti idején túl is vállalja a szülés levezetését, amit a vállaltaknak

³⁵⁰ Fővárosi Ítéltábla 8.Bf.129/2014/22.

³⁵¹ Fővárosi Ítéltábla 8.Bf.129/2014/22.

megfelelően jelen ügy terheltjei meg is tettek. Ezen nem szabályozott szerződéstípus nem tiltott, így jogtalanak sem tekinthető”.³⁵²

Igy egyértelmű „szabályozás hiányában a büntetőbíróóság nem tekintette az előzetes rendelkezésre állási díjban történő megállapodás[t] büntetendőnek”. Az ugyanis nem várható el „az orvosoktól, hogy kerüljenek minden beszélgetést az ilyen jellegű hálapénzzel kapcsolatban, hiszen a polgári jogi természetű megállapodás esetén az orvos tudja megjelölni azt mekkora összegért tudja vállalni a többlétszolgáltatást”.³⁵³

5.4.2.7. Az etikai kódex jelentősége

A másodfokú bíróság az elsőfokútól³⁵⁴ eltérő álláspontot foglalt el abban a vonatkozásban, hogy mi az etikai kódex jelentősége a cselekmények büntetőjogi minősítése tekintetében. A táblabíróság szerint ugyanis a „Magyar Orvosi Kamara Etikai Kódexe [...] háttér(jog)szabályként még közvetve sem vehető figyelembe [...], hiszen az elkövetés időpontjában nem is volt hatályos. [...] egy etikai norma elhatárolási szempontja a büntetőjogi tényállás háttérnormája nem lehet. Nem is lehetne abból megfelelő következtetést levonni a születésznő vádlottakra, vagy a műtősiúrnak adott paraszolvencia jogi természetére, hiszen ezen foglalkozási ághoz tartozó dolgozóknak nincs önálló etikai kódexe”.³⁵⁵

5.4.2.8. A kötelességszegéssel kapcsolatban elfogadott előnyök

A másodfokú bíróság szerint „az orvos nem kérhet hálapénzt, ám azt elfogadhatta, azzal a feltétellel, hogy ezt nem kötelességszegésért teszi. Kötelességszegésnek minősülhet például a gyógyítás feltételhez kötése, vagy bármilyen hátrányos megkülönböztetés alkalmazása”.³⁵⁶

5.4.2.9. Az elfogadott előny jogtalansága

A másodfokú bíróság a hálapénz elfogadása kapcsán egyrészt a polgári bíróságok döntésére hivatkozott, amely alapján „jogszabály tiltó rendelkezése hiányában nincs akadálya annak, hogy a beteg a gyógykezelésének befejezése után, az azt végző orvosokat, és más egészségügyi dolgozókat, szabad és önkéntes akaratelhatározása alapján, köszönete jeléül, az általa meghatározott összegű anyagi juttatásban (hálapénzben, honoráriumban, paraszolvenciában, borralalóban) részesítse”. Ennek kapcsán hivatkozott arra, hogy a hálapénz elfogadása „adó-jogviszonyt keletkeztet”, utalva az 1995. évi CXVII. törvény (a továbbiakban: Szja. törvény) 1. sz. melléklet 7.2. alpontjára, amely alapján a hálapénz adóköteles jövedelem.

Hivatkozott az Mt. 52. § (2) bekezdésére is, amely alapján „a munkavállaló a munkáltató előzetes hozzájárulása nélkül harmadik személytől díjazást a munkaviszonyban végzett

³⁵² Fővárosi Ítéltábla 8.Bf.129/2014/22.

³⁵³ Fővárosi Ítéltábla 8.Bf.129/2014/22.

³⁵⁴ Vö. 5.4.1.4. fejezet.

³⁵⁵ Fővárosi Ítéltábla 8.Bf.129/2014/22.

³⁵⁶ Fővárosi Ítéltábla 8.Bf.129/2014/22.

tevékenységére tekintettel nem fogadhat el, vagy nem köthet ki.” Mindebből a másodfokú bíróság szerint „az is következik, hogy a munkáltató előzetes (akár szóbeli) hozzájárulása mellett a díjazás nem kizárt”.³⁵⁷

A másodfokú bíróság azonban ezen jogszabályok egyikét sem tartotta megfelelő alapnak az előny jogosságának megítélésében. Mindezen jogszabályokból ugyanis „nem adnak választ, hogy [valami] meddig tekinthető megengedett juttatásnak és mikor válik jogtalan és büntetendő előnnyé. Ehhez feltétlenül át kell látni az orvos beteg kapcsolatát, amely viszony különleges formája a szülész-nőgyógyász és a nőbeteg kapcsolata”.³⁵⁸

5.4.2.10. Társadalmi elfogadottság

A másodfokú bíróság megállapította, hogy „a hálapénz jelenségének megítélésével kapcsolatosan kétségtelenül megosztott a társadalom. A társadalom egy része ugyanis mélységesen „elítéli, korrupciós jellegű cselekménynek tekinti, míg mások kifejezetten szükségesnek, hasznosnak tartják”.³⁵⁹

5.4.2.11. Ajándékok más szférákban

A másodfokú bíróság szerint „más társadalmi csoportok is vannak, ahol működik a hálapénz. [...] Arra is figyelemmel volt a bíróság a büntetőjogi válasz megadásakor, hogy önmagában a hálapénz jelensége miatt nem fogalmazható meg olyan válasz, ami egy-egy társadalmi csoportot vagy foglalkozási ágat bünbakként kezelne, hiszen hasonló példákat az élet más területén is lehet találni [...]. A jelenség megítélésekor ezért nem helyes általában az orvosokra megfogalmazni állításokat, mint a »fájdalom vámszedőire«, hiszen ilyen alapon mások mondhatnák azt, hogy a pedagógusok pedig a tudás vámszedői, amikor pedagógus napon különböző értékű ajándékokat elfogadnak”. Így „azok a pedagógusok, akik egyébként közfeladatot ellátó személyek, év végén a bizonyítvány kitöltésekor a bizonyítvány, mint közokirat kitöltésekor hivatalos személynek minősülnek, holott ott is a legtöbb esetben a diákok a szeretetüket, a megbecsülésüket akarják kifejezni akár pedagógus napon, akár tanév végén. Kellő empátia hiányában lehetne érvelni amellest, hogy ilyenkor a jobb minősítés reményében előre történik valamilyen ajándék átadása, azaz hivatali bűncselekmény keretében jogtalan előny átadása”.³⁶⁰

³⁵⁷ Fővárosi Ítéltábla 8.Bf.129/2014/22.

³⁵⁸ Fővárosi Ítéltábla 8.Bf.129/2014/22.

³⁵⁹ Fővárosi Ítéltábla 8.Bf.129/2014/22.

³⁶⁰ Fővárosi Ítéltábla 8.Bf.129/2014/22.

5.4.3. A Kúria ítélete³⁶¹

A harmadfokú bíróságként eljáró Kúria a másodfokú bíróság ítéletét dr. Allhemsein Klaudiának megfelelő vádlott felmentésre vonatkozásában helybenhagyta,³⁶² míg a Tofláki Máriának megfelelő vádlott büntetőjogi felelősségét a Jogeset 5ca. ügyben is megállapította vesztegetés vétségében.

5.4.3.1. Az önkéntes segítők büntetendősége

A Kúria megállapította, hogy a megbízási szerződés alapján a kórházban tevékenykedő „önkéntes segítő” költségvetési szerv (gazdálkodó szervezet) dolgozójának minősül. A Kúria egy korábbi elvi határozatában³⁶³ kimondott azon tételt vonatkoztatta az önkéntes segítők felelősségére, hogy a dolgozó fogalma alá az tartozik, aki „a munkaviszonyra jellemző sajátosságokat mutató jogviszony keretében tevékenykedik”.³⁶⁴

5.4.3.2. Az előny kérése vagy elfogadása

A Kúria kimondta, hogy „kérés alatt értendő [...] a célozgatás, a szokásokra történő figyelemfelhívás” is.³⁶⁵ Így „egyértelműen kérešként értékelendő”, amikor a Jogeset 5ca. ügyben a Tofláki Máriának megfelelő „vádlott erre irányuló kérdés nélkül hívta fel a hozzátartozók figyelmét, hogy illik megköszönni, honorálni a »csapat« tagjainak tevékenységét, ideértve az aneszteziológust is”. Ez ugyanis „az adott körülmények között korántsem jó szándékú tanácsként, hanem egyértelműen kérešként értékelendő”.³⁶⁶

Ellenben a Kúria szerint nem minősült kérešnek a beteg vagy hozzátartozója által feltett „kérdésre adott tájékoztatás”,³⁶⁷ amikor az egészségügyi dolgozók csupán a szülő nők vagy hozzátartozóik kérdésére, érdeklődésére adtak választ a hálapénz szokásos összegéről, így például dr. Allhemsein Klaudiának megfelelő vádlott a Jogeset 5b. ügyben.³⁶⁸

5.4.3.3. A működéssel kapcsolatos előny

A Kúria a működéssel való kapcsolatot értelmezve azt is kiemelte, hogy a beteg akkor is „a gyógyintézettel kerül egészségügyi szolgáltatási jogviszonyba”, ha „a megelőző terhesgondozás során magánrendelésen magánorvosi szolgáltatást vett igénybe”.³⁶⁹

³⁶¹ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [17]–[20].

³⁶² Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [47].

³⁶³ Kúria Bfv.II.1.395/2011. – EBH 2012. B28.

³⁶⁴ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [26].

³⁶⁵ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [33].

³⁶⁶ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [36].

³⁶⁷ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [35].

³⁶⁸ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [34].

³⁶⁹ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [24].

5.4.3.4. Az előny jogtalansága a vesztegetés tényállásában

A Kúria alaptételként szögezte le, hogy a „jogtalannak nem tekinthető előny” a vesztegetés bűncselekményét „nem alapozhatja meg”.³⁷⁰

5.4.3.5. A kért előny jogtalansága

Az előny kérése kapcsán a Kúria leszögezte, hogy a „kórház által vállalt egészségügyi ellátásban közreműködő személyek a munkájukkal kapcsolatban a betegektől (azok hozzátartozójától) ellenszolgáltatást nem kérhetnek”. Ennek magyarázata az, hogy „az egészségügyi beavatkozás térítési díját a gyógyintézet határozza meg”.

Ez a tétel irányadó akkor is, „ha az orvos olyan szolgáltatástöbbletet vállal, amelyre a szolgálati viszonya, munkaviszonya vagy szerződéses viszonya alapján nem volna köteles”.³⁷¹

5.4.3.6. Az elfogadott előny jogtalansága

A Kúria szerint a „hálapénz [n]em minősül jogtalan előnynek, hiszen a jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény [Szja. tv.] 1. számú melléklete kifejezetten nevesíti [...], mégpedig akként, hogy a 7.2. pont értelmében a hálapénz [...] adóköteles jövedelem.”³⁷²

A Kúria határozata ennek kapcsán definiálta is a hálapénz fogalmát. Ezen meghatározás szerint a „hálapénz az a juttatás, amelyet az egészségügyi szolgáltatás igénybevételét követően a beteg vagy hozzátartozója hálája, köszönete jeléül a szolgáltatásban közreműködő egészségügyi dolgozónak nyújt”. Erre figyelemmel nem hálapénz az „előre [...] az egészségügyi ellátás, gyógykezelés megkezdése előtt [...] adott előny”, de azon előny „sem, amelyet a beteg nem saját elhatározásából, nem önként szolgált”,³⁷³ így „a kért és ennek eredményeként kapott juttatás [sem] sorolható a hálapénz kategóriájába”.³⁷⁴

A hálapénz elfogadása azonban csak akkor jogos, ha „az nem a kötelességszegés honorálása”.³⁷⁵

A hálapénz jogszerűsége a Kúria szerint „független a Munka Törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (a továbbiakban: Mt.) 52. §-ának (2) bekezdésében írt előzetes munkáltatói hozzájárulás hiányától. Ez utóbbinak ugyanis csupán munkajogi [...] szempontból lehet jelentősége”, mégpedig „az esetleges fegyelmi vétség megvalósulása” tekintetében.³⁷⁶

A Kúria a hálapénzhez hasonló jelenséggént kezelte a borraalót, amelynek kapcsán az ítélező tanács szerint „fel sem merül”, hogy az jogtalan előnynek minősülne. Még akkor

³⁷⁰ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [28].

³⁷¹ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [25].

³⁷² Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [29].

³⁷³ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [32].

³⁷⁴ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [33].

³⁷⁵ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [30].

³⁷⁶ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [30].

sem, ha adójogi megítélése a hálapénzétől részben eltérő, hiszen a borraavaló adómentes jövedelemnek minősül.³⁷⁷

A határozat utalt arra, hogy „az egészségügyben is gyakorlattá vált – hálapénz, paraszolvenca formájában – a hála [...] kifejezésre juttatása”.³⁷⁸

5.4.3.7. Iránymutatás a Btk. kapcsán

A Kúria a cselekmények megítélésére az elkövetéskor hatályos 1978. évi Btk. rendelkezéseit alkalmazta.³⁷⁹ Azonban a harmadfokú ítélet kimondta azt is, hogy – jogtalan előny hiányában – a „hálapénz elfogadása a Btk. 291. §-a figyelembevételével nem minősül vesztegetésnek”.³⁸⁰

5.5. A jogesetek elemzése

5.5.1. Az önkéntes segítők büntetendősége

A Kúria megállapította, hogy a megbízási szerződés alapján a kórházban tevékenykedő „önkéntes segítők” költségvetési szerv (gazdálkodó szervezet) dolgozójának minősül.³⁸¹ A Kúria ezzel megerősítette azt a gyakorlatot, hogy az önkéntes segítők a vesztegetési tényállás alkalmazásánál gazdálkodó szervezet dolgozójának minősülnek.³⁸²

A kérdéskör gyakorlati szempontból is jelentős, mivel az önkéntes segítők jogállás sok esetben olyan magánorvosokat álcáz, akik a közkórházakkal kötött szerződések alapján ingyenesen, valójában azonban a betegektől kapott (azoktól beszedhető) vagyoni előnyök reményében dolgoznak. Az ilyen önkéntes orvos lényegében műtöt vagy szülésszobát „bérel”, ám azért nem pénzzel, hanem munkával fizet, vagyis általában heti egy-két napot ingyen dolgozik valamelyik rendelésen (osztályon).³⁸³

5.5.2. Az előny kérése vagy elfogadása

A kérés a harmadfokú ítélet szerint tehát egy olyan kezdeményezés, amely a beteg előny adására vonatkozó akarátának kiváltására irányul. Ennek az értelmezésnek a feltételezhető alapja az, hogy kérni csak olyantól lehet, aki még nem fejezte ki az adásra való hajlandóságát. Aki viszont ezt már kifejezte, azzal már csak az ígért vagy adott előny elfogadásában lehet megegyezni, ami viszont nem minősül kérésnek.

³⁷⁷ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [29].

³⁷⁸ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [29].

³⁷⁹ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [22].

³⁸⁰ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [30].

³⁸¹ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [26].

³⁸² Fővárosi Törvényszék 21.B.12/2010/9., Fővárosi Ítéletábra 4.Bf. 184/2010/8.

³⁸³ ÉLŐ (2012) 18–20.

A kérésnek azonban a harmadfokú ítélet szerint nem kell szándékkiváltó hatásának lennie, hanem az akkor is megvalósul, ha a beteg az elkövetési magatartás idején már elhatározta magát az előny adására, de azt még nem hozta az orvos tudomására. Kérés az is, ha az orvos az elvégzett műtétet követően összecszerűen megjelöli, hogy a ténylegesen kapott hálapénz helyett mekkora az ő tarifája.³⁸⁴ Ez a cselekménye ugyanis – legalábbis a két összeg közötti különbség tekintetében – a beteg előny adására vonatkozó akaratának kiváltására irányul.

A harmadfokú ítélet kontextusában az elkövetési magatartások elhatárolása elsősorban azért lényeges, mert – ha csak közvetetten, de – kihat azon kérdés megítélésére is, hogy az előny jogtalannak minősül-e. Hálapénzről ugyanis csak előny elfogadása esetén lehet szó.³⁸⁵ Az elkövetési magatartások fenti meghatározása közrehatott egyébként abban is,³⁸⁶ hogy a Kúria – a másodfokú bíróság ítéletét megváltoztatva – további vesztegetések megvalósításáért is megállapította egyes vádlottak felelősségét.³⁸⁷

5.5.3. Az előny működéssel való kapcsolata

A Kúria a működéssel való kapcsolatot értelmezve azt is kiemelte, hogy a beteg akkor is „a gyógyintézzel kerül egészségügyi szolgáltatási jogviszonyba”, ha „a megelőző terhesgondozás során magánrendelésen magánorvosi szolgáltatást vett igénybe”.³⁸⁸

Így megerősítette azt a jogirodalmi értelmezést is, hogy a korrupciós bűncselekmény vonatkozásában elkülönül a szülés kórházban való levezetése és a terhesgondozás kapcsán végzett tevékenység.³⁸⁹

5.5.4. Az előny jogtalanságának vizsgálata

Ott István szerint ítéletében „a Kúria meghatározta azokat a kritériumokat, amelyek mentén a jogalkalmazó állást foglalhat az előny jogellenességének, így az előny elfogadásának tényállásszerűsége tekintetében”.³⁹⁰

Valóban a harmadfokú ítélet kifejezetten azt vizsgálta, hogy mely előnyök „merítik ki” a „vesztegetés vétségének törvényi tényállását”.³⁹¹ Ez a megközelítés illeszkedik a Jogeset 4. ügyben hozott legfelsőbb bírósági határozathoz is, amely kimondta, hogy „az előny jogellenessége teszi az előnyt tényállásszerűvé, így bűncselekményt létesítő jelentősége van”.³⁹² A Kúria ítélező tanácsa tehát kifejezetten nem a cselekmény társadalomra veszé-

³⁸⁴ Ez képezi a vád tárgyát egy másik büntetőügyben. Vö. *Vádat emeltek a veszpremi „150 ezer forintos” nőgyógyász ellen.* Elérhető: http://hvg.hu/itthon/20140314_veszpremi_nogyogyasz_vademeles (Letöltés dátuma: 2017. 11. 10.)

³⁸⁵ Vö. 5.5.6.3. fejezet.

³⁸⁶ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [36]–[41].

³⁸⁷ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [42].

³⁸⁸ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [24].

³⁸⁹ HOLLÁN (2015) 6.

³⁹⁰ OTT (2016) 52.

³⁹¹ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [35].

³⁹² Legf. Bír. Bf.III.170/1998/5. 34. Vö. 4.4.2. fejezet.

lyességének – amúgy is vitatott megítélésű – fogalma körében kívánt a hálapénz büntetőjogi jelentőségéről állást foglalni, hanem a tényállásszerűség körében.

A harmadfokú ítélet alapján megerősítést nyert azon tétel is, hogy a vesztegetés – a jogtalanság elemére tekintettel – kerettényállás.³⁹³ Az előny jogtalanságát ugyanis a Kúria kifejezetten egy másik nem büntetőjogi törvény szabályai alapján vizsgálta. Ez a felfogás illeszkedik azon korábbi gyakorlatba, amely szerint „az olyan [...] előny [...] tényállásszerű” a vesztegetés szempontjából, amely „a büntetőjogi szituációtól függetlenül jogellenes, és alkalmas a védett jogi tárgy veszélyeztetésére”.³⁹⁴

5.5.5. A kért előny jogtalansága

5.5.5.1. Az Ebtv. rendelkezései

A harmadfokú ítélet a kért előnyök jogtalanságának alapjaként az egészségügyi szolgáltatónak járó térítési díjra hivatkozik. Ennek alapján tehát jogtalan a betegtől a jogszabályban meghatározott térítési díjon felül előnyt kérni. Ennek megalapozása körében utalni lehetett volna a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény (továbbiakban: Ebtv.) rendelkezéseire is. Az Ebtv. ugyanis kifejezetten nevesíti a beteg által térítésmentesen igénybe vehető egészségügyi szolgáltatásokat,³⁹⁵ ezek között pedig kifejezetten szerepelt a szülészeti ellátás is.³⁹⁶ Erre figyelemmel viszont adott ügyben az előny azért volt jogtalan, mert azt térítésmentesen igénybe vehető egészségügyi szolgáltatásért kérték. A szülészeti ellátásért tehát még az egészségügyi szolgáltató részére sem lehetett volna előnyt kérni.³⁹⁷

5.5.5.2. A szolgáltatóstöbblet

Részletesebb elemzést igényel a határozat azon – első olvasatban talán furcsának is tűnő – megállapítása, amely szerint az orvos jogszerűen akkor sem kérhet előnyt, ha „olyan szolgáltatóstöbbletet vállal, amelyre a szolgálati viszonya, munkaviszonya vagy szerződéses viszonya alapján nem volna köteles”.³⁹⁸

Ott szerint a harmadfokú ítélet ezen megállapítása „vitatható”, illetve „az alapellátás részét nem képező ellátásokra, különösen a rendelkezésre állásra” tekintettel kért előny „jogi értékelésének mikéntje” lényegében „nem tisztázott”.³⁹⁹

Az bizonyos, hogy a harmadfokú ítélet ezen jogtétele mindenképpen részletesebb elemzést igényelt volna az indokolásban az ítélkező tanács részéről. A megállapítás

³⁹³ A kerettényállásokról részletesebben lásd HOLLÁN (2014b) 185–197.

³⁹⁴ Legf. Bir. Bf.III.170/1998/5. 20. Vö. 4.4.2.3. fejezet.

³⁹⁵ Ebtv. II. fejezet I. cím.

³⁹⁶ Ebtv. 15. § (1) bek. első mondat.

³⁹⁷ Az előny címzettjének relevanciája felmerült a gazdálkodással kapcsolatos vesztegetéssel összefüggő más jogeset kapcsán is. Vö. 4.4.2.2., illetve 4.5.2.1–4.5.2.2. fejezet.

³⁹⁸ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [25].

³⁹⁹ OTT (2016) 52.

magyarázata az lehetett, hogy az orvos részéről a (szolgáltatástöbbletként tekinthető) rendelkezésre állásért kért előny nem választható el a szülészeti beavatkozásért kért előnytől. Márpedig a szülészeti beavatkozás nyilvánvalóan azon egészségügyi szolgáltató (a kórház) működésével összefüggő egészségügyi szolgáltatás, amelynek létesítményében azt végzik.

A szolgáltatástöbbletre vonatkozó fenti megállapítás viszont csak az adott egészségügyi szolgáltató működésével összefüggő, azaz egyébként is tényállásszerű előnyök kérésére vonatkozik. Az adott egészségügyi szolgáltató orvosa által egy másik egészségügyi szolgáltató által nyújtott szolgáltatás (például utókezelés) a betegnek felajánlható, illetve azért előny büntetőjogi felelősség terhe nélkül kérhető. Ez nem jelenti természetesen azt, hogy az orvosok vagy nővérek ilyen magatartásai ne igényelnének további egészségügyi jogi vagy munkajogi szabályozást.

5.5.5.3. Az orvosválasztás

A harmadfokú határozat nem tér ki külön arra, hogy kérhető-e előny annak biztosítására, hogy a nő annál az orvosnál szüljön, akit választott.

A szabad orvosválasztás jogát az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (Eütv.) rendelkezései – bizonyos korlátok között, de – biztosítják a betegek számára. Azok alapján „a betegnek joga van az állapota által szakmailag indokolt szintű egészségügyi szolgáltató és – ha jogszabály kivételt nem tesz – a választott orvos egyetértésével az ellátását végző orvos megválasztásához, amennyiben azt az egészségi állapota által indokolt ellátás szakmai tartalma, az ellátás sürgőssége vagy az ellátás igénybevételének alapjául szolgáló jogviszony nem zárja ki”.⁴⁰⁰ A szabad orvosválasztás joga ezenfelül is csak „az egészségügyi szolgáltató működési rendjének megfelelően gyakorolható”.⁴⁰¹

A szabad orvosválasztásért kért előny jogtalanságának megítélésénél azonban nemcsak az Eütv., hanem az Ebtv. rendelkezéseit is figyelembe kell venni.

A harmadfokú ítéletben elbírált cselekmények elkövetése idején hatályos Ebtv. szerint a „biztosított részleges térítés mellett jogosult [...] a külön jogszabály szerinti terhesgondozás és a szülészeti ellátás kivételével az ellátást végző orvos [...] megválasztására”.⁴⁰² Az orvosválasztásért tehát főszabályként térítési díjat lehetett kérni, ami nyilvánvalóan az egészségügyi szolgáltatót illette meg. Ha tehát az orvos erre figyelemmel magának kért előnyt, akkor az azért jogtalan, mivel ezzel az egészségügyi szolgáltató bevételeit kívánta a maga számára megszerezni. Az ügy tárgyát képező szülészeti ellátás esetén viszont az orvosválasztásért az Ebtv. szerint térítési díj nem kérhető az egészségügyi szolgáltató részére sem, így minden erre figyelemmel kért előny jogtalan.

Az egyes egészségügyi és egészségbiztosítási tárgyú törvények módosításáról szóló 2014. évi CXI. törvény 49. § d) pontja az Ebtv. az orvosválasztás térítési díjhoz kötéséről szóló rendelkezését 2015. január 1. napjával eltörölte. A módosító törvény javaslatához kapcsolódó indokolás szerint ezen „módosítás azt [...] eredményezi [...], hogy az intézményen belüli orvosválasztásért a szolgáltató nem kérhet részleges térítési díjat”.⁴⁰³

⁴⁰⁰ Eütv. 8. § (1) bek.

⁴⁰¹ Eütv. 8. § (2) bek.

⁴⁰² Eütv. 23. § (1) bek. b) pont. Beiktatta a 2007. évi LXXI. törvény 25. §. Hatályos 2007. július 1. napjától.

⁴⁰³ A 2014. évi CXI. törvény javaslatának 49. §-ához fűzött indokolás.

Erre figyelemmel azonban nem változott az orvosválasztásért kért térítési díj jogtalansága, hanem csak a szülészeti ellátás esetkörén kívüli esetekre annak magyarázata. Az orvosválasztásért kért díj ugyanis 2015. január 1. napját követően minden esetben (tehát a szülészeti ellátás esetkörén kívül is) azért jogtalan, mert azért térítési díjat senki (még az egészségügyi szolgáltató) részére sem szabad kérni.⁴⁰⁴

5.5.5.4. A kért előny és a munkáltató beleegyezése

A harmadfokú határozat nem érinti azt a kérdést sem, hogy a szolgáltatástöbbletért vagy az orvosválasztásért kért előnyök jogtalanságát az Mt. szerinti előzetes munkáltatói hozzájárulás kizárhatja-e. Az Mt. 52. § (2) bekezdése alapján ugyanis a munkáltató előzetes hozzájárulása az előnyök kikötésére vonatkozó tilalom alól is kivételt képez.

Álláspontom szerint az egészségbiztosítás körében finanszírozott térítésmentes egészségügyi szolgáltatással összefüggésben további előny kérésére felhatalmazó munkáltatói hozzájárulás érvénytelen. Az Ebtv. szabályozására tekintettel ugyanis térítési díjat még a munkáltató sem kérhetne, így arra – a *nemo plus juris ... elvre*⁴⁰⁵ tekintettel – más sem hatalmazhat fel jogszerűen.

A térítéshez kötött ellátás esetén pedig a további előny kéréséhez történő munkáltatói hozzájárulás azért érvénytelen, mert az Ebtv. a betegől kérhető előnyök körét a térítési díjra korlátozza. Ehhez képest a dolgozó felhatalmazása valamiféle többletelőny kérésére ellentétes lenne azokkal a rendelkezésekkel, amelyek a térítési díj közzétételére és mértékének megállapítására vonatkoznak.⁴⁰⁶

Az egészségügyi szférán kívül (így különösen a kereskedelemben vagy a szolgáltató szektorban) azonban a munkáltató hozzájárulása előny kérése esetére is kizárhatja az előny jogtalanságát.

5.5.6. Az utólagosan elfogadott előny jogtalansága

5.5.6.1. Az elfogadott előny jogtalanságának alapja

A harmadfokú ítélet indokolásában a Kúria nem jelölte meg az előny elfogadására vonatkozó tilalom forrását, amely alól az adójogszabályban nevesített esetek kivételt képeznének. Álláspontom szerint csak egy ilyen törvényi vagy más jogszabályi tilalomhoz képest lehetett volna teljeskörűen elemezni azt a kérdést, hogy az előny jogtalanságának megítélésére az adójogi norma milyen hatással bír.

⁴⁰⁴ Hasonló problematikára a gazdálkodással kapcsolatos vesztegetéssel kapcsolatos másik jogeset kapcsán: vö. 4.5.2.2. fejezet.

⁴⁰⁵ „*Nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ipse habet.*” (Senki sem ruházhat át másra több jogot, mint amivel maga rendelkezik.) Ulpianus D. 50, 17, 54., illetve Paulus D. 50, 17, 120; 50, 17, 175, 1. Lásd NÓTÁRI (2013) 98., illetve NÓTÁRI (2014) 166.

⁴⁰⁶ Ebtv. 25. §, illetve a térítési díj ellenében igénybe vehető egyes egészségügyi szolgáltatások térítési díjáról szóló 284/1997. (XII. 23.) Korm. rendelet.

5.5.6.2. Az adójogszabály relevanciája

A Kúria lakonikusan arra alapozta a hálapénz jogtalanságának hiányát, hogy azt az egyik adótörvény „kifejezetten nevesíti [...] mégpedig [...] adóköteles” jövedelemként.⁴⁰⁷

Álláspontom szerint ki kellett volna térni arra, hogy egy adójogszabály miért lehet releváns az előny jogtalanságának (így a vesztegetés megvalósulásának) megítélésénél. Ebben a vonatkozásban érdemes lett volna felidézni, hogy a Legfelsőbb Bíróság a gazdasági élet jogszerű működését a vesztegetés jogi tárgyaként nevesítette.⁴⁰⁸ Erre figyelemmel ugyanis már könnyen lehet arra hivatkozni, hogy az adótörvény azért képez az előny jogtalanságának megítélésénél releváns normát, mert összefüggésben áll a gazdasági élet jogszerű működésével. Az általam is elfogadott felfogás szerint ugyanis a tényállás jogi tárgyára figyelemmel kell kiválasztani azon normákat, amelyeket alkalmasnak tartunk a vesztegetés tényállásának kitöltésére.⁴⁰⁹

Az adókötelezettségre utalva azonban foglalkozni kellett volna az adózás rendjéről szóló 2003. évi XCII. törvény (Art.) azon szabályával is, amely szerint „az adókötelezettséget nem befolyásolja az, hogy a magatartás (cselekmény, mulasztás) törvényi rendelkezésbe ütközik, vagy sérti a jó erkölcsöt”.⁴¹⁰ Ennek alapján ugyanis a bűncselekményt megvalósító cselekmények bevétele is adóköteles,⁴¹¹ így az adókötelezettség önmagában nem feltétlenül elegendő a jogalkotó engedélyezési szándékának igazolásához.

Érdemes lett volna részletesebben megvizsgálni a harmadfokú ítéletben hivatkozott adójogi normát is. Az ugyanis azt tartalmazza, hogy „egyéb indokkal adómentes [...] a magánszemély részére más magánszemély(ek) által ingyenesen vagy kedvezményesen juttatott (fizetett) vagyoni érték; nem alkalmazható e rendelkezés, ha a juttatás (a fizetés) a magánszemély vagy más által teljesített termékértékesítésre (vagyoni érték átengedésére), szolgáltatásnyújtásra tekintettel vagy azzal összefüggésben történik (így különösen nem adómentes a magánszemély által, hálapénz címén megszerzett vagyoni érték)”.⁴¹² Ebből viszont látható, hogy a hálapénz akkor is adóköteles lenne, ha azt a törvény külön nem nevesítené, mivel egyértelműen olyan juttatás, amely „más által teljesített [...] szolgáltatásnyújtásra tekintettel vagy azzal összefüggésben történik”. A hálapénzre vonatkozó kitétel ráadásul az Szja. törvény rendszerében a kivétel alóli kivétel (nevesített) példája, ami – a joglogikai maximák alapján⁴¹³ – külön rendelkezés hiányában a törvényi főszabály alkalmazását vonja maga után. Márpedig a főszabályt az Szja. tv. kifejezetten is nevesíti, amikor kimondja, hogy „a magánszemély minden jövedelme adóköteles”.⁴¹⁴ A kifejezett nevesítés tehát több okból sem volt szükséges feltétele annak, hogy a hálapénz elfogadása adókötelezettséget keletkeztessen.

Összességében tehát nem kizárt, hogy az adójogi megítélés érintse egy előny jogtalanságát, így kihatással legyen a vesztegetés megvalósulására. Mindenképpen szerencsésebb

⁴⁰⁷ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [29].

⁴⁰⁸ Legf. Bír. Bf.III.170/1998/5. 20. Vö. 4.4.2.1. fejezet.

⁴⁰⁹ WIENER (1999) 198.; HOLLÁN (2014) 108.

⁴¹⁰ Art. 1. § (9) bek.

⁴¹¹ SZÉKELY (2013) 7–8.

⁴¹² Szja. tv. I. melléklet 7.2. pont.

⁴¹³ SZILÁGYI (2000) 261.

⁴¹⁴ Szja. tv. I. § (3) bek.

lett volna azonban, ha a harmadfokú ítélet ebben a vonatkozásban jóval részletesebb – különösen a felmerülő ellenérvek elosztatására is alkalmas – indokolást tartalmaz.

5.5.6.3. A hálapénz fogalma

A harmadfokú ítélet tehát a „büntetőjogi hálapénz-fogalom” születését, azaz „a hálapénz büntetőjogi kategóriájának” megalkotását jelentette.⁴¹⁵ A „büntetőjogi kategória” kifejezést korábban a köznyelv egyébként – és a hálapénz kapcsán a szakirodalom is⁴¹⁶ – olyan értelemben használta, ami az annak megvalósulásával együtt járó büntetőjogi felelősségre utalt. A harmadfokú ítéletet követően azonban a „büntetőjogi kategória” kifejezésnek a felelősséget kizáró értelme is előtérbe került, sőt a hálapénz kapcsán kizárólagossá vált.

Az alapul szolgáló adójogi norma egyébként nem határozza meg a hálapénz fogalmát. Ez önmagában nem tekinthető különösebben problematikusnak, mivel abban a hálapénz csak nevesített példája az olyan juttatásoknak, amelyek „más által teljesített [...] szolgáltatásnyújtásra tekintettel vagy azzal összefüggésben” történnek.⁴¹⁷ Amikor azonban a hálapénz kategóriájának a Kúria büntetőjogi jelentőséget tulajdonított, nem lehetett már eltekinteni a fogalom definiálásától. A hálapénznek minősülő előnyök esetén ugyanis – a jogtalanság tényállási elemének hiányára figyelemmel – az elfogadó büntetőjogi felelőssége kizárt.

A harmadfokú ítélet szerint a hálapénz fogalmának *genus proximuma* nem az előny, hanem a juttatás. Ez a büntetőjogban nem definiált kifejezés álláspontom szerint átfogja nemcsak a pénzt, hanem a vagyoni értékkel bíró dolgokat, illetve követeléseket is. Végző soron annak sem látom akadályát, hogy valamilyen szolgáltatást (takarítás, gyermekfelügyelet) juttatásnak (így büntetőjogilag hálapénznek) tekintsünk. Ezt igazolja *kiegészítő érvként* egyébként az is, ha figyelemmel vagyunk az Szja. tv. fogalomhasználatára, amely alapján a juttatás fogalma egyértelműen magában foglal bizonyos szolgáltatásokat is.⁴¹⁸ Ezzel szemben viszont a juttatás fogalom nem foglalja magában a beteg részéről az orvossal létesített szexuális kapcsolatot, amely a büntető tényállás vonatkozásában aggálytalanul előnynek minősül.

A harmadfokú ítélet a „beteg vagy hozzátartozója” által nyújtott előnyökre korlátozza a hálapénz fogalmát. Mivel a harmadfokú ítéletben szereplő hálapénz alapvetően büntetőjogi fogalom, a hozzátartozó abban szereplő kategóriáját a büntetőjog rendszerében (a büntető-kódex vonatkozó rendelkezése⁴¹⁹ alapján) kell értelmezni. Ebben a vonatkozásban tehát nem szükséges visszanyúlni az adótörvények eltérő fogalomrendszeréhez, hiszen a büntetőjog e fogalmat – a juttatással szemben – egyértelműen definiálja.

⁴¹⁵ OTT (2016) 49. és 52.

⁴¹⁶ Ebben az értelemben használta a „büntetőjogi kategória” kifejezést a Kúria határozata előtt GELLÉR (2013) 18–21.

⁴¹⁷ Szja tv. 1. melléklet 7.2. pont.

⁴¹⁸ Az egyik szerint „jövedelemnek minősül a juttatás értéke, ingyenesen vagy kedvezményesen juttatott termék, szolgáltatás esetén annak szokásos piaci értéke” [Szja tv. 69. § (2) bek.], illetve egy másik rendelkezés tárgya az „ingyenesen vagy kedvezményesen átadott termék, nyújtott szolgáltatás [...] révén juttatott adóköteles bevétel [...], feltéve, hogy a termék megszerzése (választása), illetve a szolgáltatás igénybevétele (választása) bármelyikük számára ténylegesen is elérhető” [Szja tv. 70. § (1a) bek. a) pont].

⁴¹⁹ 1978. évi Btk. 137. § 6. pont.

A büntetőjog szempontjából azonban túl szűknek tartom, hogy a harmadfokú ítélet a „beteg vagy hozzátartozója” által nyújtott előnyökre korlátozza a hálapénz fogalmát. A jövőre nézve érdemes lenne elgondolkodni azon, hogy bárki más által a betegen végzett egészségügyi szolgáltatás miatt a hála (köszönet) jeléül adott előny is hálapénznek minősüljön.

5.5.6.4. A kötelesség-szegés jutalma

A harmadfokú ítélet szerint a hálapénz elfogadása azzal a feltétellel nem képez bűncselekményt, ha az előny nem tekinthető kötelesség-szegés honorálásának. Ez a megállapítás nagymértékben hozzájárult a jogtalan és a kötelesség-szegéssel kapcsolatos előnyök közötti összefüggés tisztázásához. Ennek pedig különös jelentősége van az 1978. évi Btk. tekintetében, amelyben (a 2002. április 1. napját követően hatályos szöveg alapján) az előny jogtalansága és kötelesség-szegéssel való kapcsolata az elfogadás tényállásszerűségének két egymástól elkülönülő, de egyaránt szükséges feltétele volt.⁴²⁰ E törvény értelmezésénél ugyanis könnyen olyan (egyébként téves) következtetésre lehetett jutni, hogy a kötelesség-szegéssel kapcsolatos, de valamilyen okból nem jogtalan előny esetén nincs lehetőség vesztegetés megállapítására. Ezért van komoly elvi jelentősége annak, hogy a Kúria határozata alapján nyilvánvalóvá vált, hogy a kötelesség-szegéssel kapcsolatos előny minden esetben jogtalan is.⁴²¹

A harmadfokú ítéletből egyértelműen következik az is, hogy az előny kötelesség-szegéssel való kapcsolata az előny jogtalanságát akkor is megalapozza, ha adótörvényben nevesített (és adóköteles) előnyről (így például hálapénzről) van szó. Ugyanezt másik oldalról megközelítve az adótörvényben nevesítés (és adókötelezettség) nem zárja ki az előny jogtalanságát, ha azt az előny kötelesség-szegéssel való kapcsolata alapozza meg. Lehetnek tehát olyan – a kötelesség fogalma mögött álló – érdekek (így különösen a munkáltató és a gazdasági társaság vagyoni érdekei és titkai), amelyek akkor is büntetőjogi védelmet kapnak a vesztegetés tényállása körében, ha a gazdálkodás rendje (az előny adójogi megítélésére tekintettel) nem sérül. Ebben a vonatkozásban egyébként terminológiailag talán szerencsésebb lett volna, ha a harmadfokú ítélet a kötelesség-szegés jutalmát (nemcsak a jogszerű előnyök, hanem) a hálapénz fogalmából is kirekesztette volna.⁴²²

5.5.6.5. Az Mt. 52. § (2) bekezdése

A harmadfokú ítélet alapján az Mt. 52. § (2) bekezdésében szereplő tilalom megsértése nem alkalmas arra, hogy büntetőjogi felelősséget keletkeztessen.⁴²³ A vád tárgyát képező bűncselekmények elkövetése idején (2010-ben)⁴²⁴ az Mt. még nem volt hatályban, az elődje pedig a munkaviszonnyal összefüggő előnyökre vonatkozó rendelkezést nem tartalmazott. Erre figyelemmel tehát a Kúria fenti megállapítása csak *obiter dictum* fejtegetésként értékel-

⁴²⁰ Vö. 5.2.1. fejezet.

⁴²¹ A kötelesség-szegés és jogtalanság viszonyára lásd még HOLLÁN (2014) 111.

⁴²² Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [30].

⁴²³ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [30].

⁴²⁴ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [22].

hető, amely a 2012. július 1. napján és azt követően elkövetett cselekmények megítélésére vonatkozik.⁴²⁵

A határozat szövegezése alapján egyébként nem egyértelmű, hogy az Mt. 52. § (2) bekezdésében szereplő tilalom megsértése bármilyen előny elfogadása esetén irreleváns,⁴²⁶ vagy csak a hálapénz [és más adótörvényben nevesített (adókötelezettséget keletkeztető) juttatások] vonatkozásában.⁴²⁷

Ha az első értelmezést követjük, akkor az Mt. 52. § (2) bekezdésének tilalma egyáltalán nem releváns norma az előny jogtalanságának megalapozása kapcsán. Ekkor viszont bővebb magyarázatot igényelne, hogy miért nem tekintünk keretkitöltőnek egy olyan szabályt, amelynek célja a munkáltató (megbízó) iránti hűség biztosítása, amely érdeket a korrupciós bűncselekmények tényállásai hagyományosan védelmezni szoktak.⁴²⁸ Itt ismételtlen utalok arra a már hivatkozott felfogásra, hogy a tényállás jogi tárgyára figyelemmel kell kiválasztani azon normákat, amelyeket alkalmasak a vesztegetés kerettényállásának kitöltésére.⁴²⁹

Ha a határozat második értelmezését tartjuk helyesnek, akkor az Mt. 52. § (2) bekezdésében foglalt tilalom megsértése általában alkalmas a büntetőjogi felelősség megalapozására, de ezen szabály alól az adótörvényben nevesített előnyök kivételt képeznek. Részemről ezt a második értelmezést követem, így a harmadfokú ítélet szerintem nem akadályozza annak, hogy az adójogilag nem nevesített előnyök esetén az Mt. 52. § (2) bekezdését a vesztegetési tényállás kereteit kitöltő normának tekintsük. Erre a rendelkezésre figyelemmel dönthető el szerintem például az, hogy jogtalan előnynek minősül-e a kereskedelmi partnertől a megrendelő munkavállalója által kapott jutalék.

A kötelességszegéssel kapcsolatos és az Mt. 52. § (2) bekezdésében foglalt tilalomba ütköző előnyöknek tehát a harmadfokú ítélet – annak bármelyik értelmezését is kövessük – gyökeresen eltérő jogi megítélést biztosít.⁴³⁰ Mégpedig annak ellenére, hogy mindkét norma háttérben – legalábbis a legtöbb esetben – azonos jogi tárgy, nevezetesen a munkáltató (megbízó) iránti hűség áll. A megkülönböztetésnek több lehetséges és észszerű indoka is lehet, így például a kötelességszegés az 1978. évi Btk. szerint tényállási elemet képez, illetve az Mt. 52. § (2) bekezdésében foglalt tilalom megsértése esetén a munkáltató (megbízó) iránti hűség nem sérül, hanem csak veszélybe kerül. A Kúria által alapul vett indokot azonban álláspontom szerint érdemes lett volna a harmadfokú ítéletben explicitté tenni, még akkor is, ha az nem is a hálapénz problematikája kapcsán jelentős, hanem inkább más típusú gazdasági korrupciós ügyek megítélésénél.

5.5.6.6. *A munkáltató hozzájárulása*

Mivel a harmadfokú ítélet szerint a hálapénz az adótörvényre tekintettel nem jogtalan, abban fel sem vetődik az a kérdés, hogy a munkáltatói hozzájárulás jogszerűvé tehet-e egy

⁴²⁵ A harmadfokú ítélet tételeinek értelmezésére az Mt. 52. és a Btk. kapcsolata tekintetében lásd a 5.5.9.3. fejezetet.

⁴²⁶ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [30] második mondat.

⁴²⁷ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [30] első mondat.

⁴²⁸ STESSENS (2001) 892., 908., 914., 916.

⁴²⁹ Vö. 5.5.6.2. fejezet.

⁴³⁰ Vö. 5.5.6.4. fejezet.

előnyt. A munkáltatói hozzájárulás felelősséget kizáró jellege – a harmadfokú ítélet általam elfogadott értelmezése szerint⁴³¹ – csak olyan adótörvényben nem nevesített előnyök esetén merülhet fel, amelyek jogtalansága az Mt. 52. § (2) bekezdésében szereplő tilalmon alapul. Ilyenkor van ugyanis lehetőség arra, hogy a munkáltatói hozzájárulás kizárja az Mt. 52. § (2) bekezdéséből eredő tilalom érvényesülését, így az előny jogtalanságát is. A munkáltató rendelkezési joga viszont nem érvényesülhet olyan esetekben, amikor az előny jogtalanságát más jogszabály alapozza meg.

5.5.6.7. *A borraivaló*

A határozat párhuzamba állítja a hálapénz és a borraivaló kérdését. A két jelenség között társadalomtudományi szempontból érdekes összefüggés van, hiszen a hálapénz kialakulásában közrehatott az a körülmény, hogy az orvosi hivatást – a szocializmus alatt – tudatosan hagyták borraivalós szakmává válni, ha azt megelőzően nem is volt az.⁴³² Az orvosok és egy borraivalós szakma gyakorlója (például pincér) között azonban van egy olyan különbség is, amely a kérdés (büntető)jogi megítélése szempontjából a hasonlóságoknál sokkal fontosabb. Ahogy ugyanis azt Ádám György találóan megfogalmazta: az orvos gyakran a „lenni vagy nem lenni”, míg a pincér az „enni vagy nem enni (az étteremben)” kérdésében dönt.⁴³³ A borraivalóval való párhuzam tehát eltereli a figyelmet a hálapénz azon jellegzetességéről, hogy az előnyt az orvosnak kiszolgáltató helyzetben lévő beteg adja.

A borraivalóval való összevetés ráadásul felesleges kitérőt jelent az érvelésben, hiszen a hálapénz elfogadása attól függetlenül lehet jogos vagy jogtalan, hogy a hasonló magatartás a borraivaló vonatkozásában miként minősül. A borraivaló adójogi megítélése egyébként – amint azt a harmadfokú ítélet is megállapítja – részben eltér a hálapénzétől, hiszen a borraivaló adómentes.⁴³⁴ Ennek az utóbbi jellemzőnek azonban a harmadfokú ítélet nem tulajdonít jelentőséget, mivel a Kúria szerint a borraivaló kapcsán egyszerűen „fel sem merül” az előny jogtalansága.⁴³⁵

Ha a Kúria a borraivaló kapcsán is az adójogi normára alapozta volna az előny jogoszerűségét, akkor ez elősegíthette volna a hálapénzre vonatkozó jogtételek értelmezését is. Ebből ugyanis arra lehetne következtetni, hogy a Kúria szerint a hálapénz jogtalanságának hiánya kizárólag az adótörvényben való nevesítésre vezethető vissza, nem pedig arra, hogy a bevétel adókötelezettséget keletkeztet-e, vagy sem. Ekkor viszont még fontosabb lett volna annak a harmadfokú ítélethez képest⁴³⁶ részletesebb indokolása, hogy az adótörvényben való nevesítés értékeslegesen aktusa miképpen releváns az előny büntetőjogi jogtalanságának (semmiképpen nem technikai jellegű) kérdésében.

A harmadfokú ítéletből úgy tűnik, a Kúria szerint – ahogy a hálapénz, úgy – a borraivaló vonatkozásában sincs jelentősége az Mt. 52. § (2) bekezdésének (és a munkáltató hozzá-

⁴³¹ Vö. 5.5.6.5. fejezet.

⁴³² Vö. ÁDÁM (1986) 11., 17., illetve 76.

⁴³³ ÁDÁM (1986) 225.

⁴³⁴ Szja. tv. I. melléklet 4.21. pont.

⁴³⁵ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [29].

⁴³⁶ Vö. 5.5.6.2. fejezet.

járulásának).⁴³⁷ Ezzel ellentétes álláspontom szerint a borraivaló elfogadásának jogtalanságát a 2012. július 1. napján vagy ezt követően elkövetett cselekmények esetén az Mt.-ből eredő tilalomra (és a munkáltató ez alól mentesítő hozzájárulására) építve kell megítélni.

5.5.6.8. *A társadalmi gyakorlat*

Ott István szerint a Kúria döntésénél „kellőképp figyelemmel volt a társadalmi gyakorlatra”.⁴³⁸

A határozat valóban utal arra, hogy „az egészségügyben is gyakorlattá vált – hálapénz, paraszolvencia formájában – a hála [...] kifejezésre juttatása”.⁴³⁹ Ennek kapcsán azonban lényegesnek tartom hangsúlyozni, hogy a harmadfokú ítéletben egy ilyen társadalmi gyakorlat ténybeli megállapításként (lényegében köztudomású tényként), nem pedig az előny jogszerűségének indokaként jelent meg.

Gál István László szóróajándékok kapcsán kialakított korábban idézett álláspontját⁴⁴⁰ Ott István a hálapénz tekintetében is megfelelően alkalmazhatónak tekinti.⁴⁴¹ Ha Gál felfogását más esetekben elfogadhatónak is tekinteném, akkor sem tartom azt alkalmazhatónak a hálapénzre. Ez utóbbi jelenség megítélése tekintetében ugyanis egyáltalán nincs (az utóbbi években talán még kevésbé van⁴⁴²) társadalmi egyetértés, ahogy erre a Fővárosi Ítéltábla utalt is.⁴⁴³

5.5.7. **Az előzetesen elfogadott előnyök**

5.5.7.1. *Az előzetesen elfogadott előnyök és a hálapénz fogalma*

Ott István vitathatóan tartja a hálapénz büntetőjogi fogalmának olyan kialakítását, amely e kategóriából kizárja az előzetesen elfogadott előnyöket.⁴⁴⁴

A harmadfokú ítéletben alkotott fogalom azonban összhangban van a hálapénz kifejezés köznapi jelentésével is. Márpedig amennyiben külön értelmező rendelkezés sem a Btk-ban, sem pedig más törvényben sincs, akkor az ítélkezési gyakorlat szerint „a szavak általános, köznapi jelentése jut jelentőséghez”.⁴⁴⁵ Kifejezetten adójogi norma értelmezése körében is megállapította a bíróság, hogy amennyiben „a törvény magyarázó rendelkezést [...] nem tartalmaz, [...] a szavak köznapi jelentése” veendő figyelembe.⁴⁴⁶

⁴³⁷ Vö. Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [29]–[30].

⁴³⁸ OTT (2016) 52.

⁴³⁹ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [29].

⁴⁴⁰ Vö. 2.5.5. fejezet.

⁴⁴¹ OTT (2016) 52. 30. lj.

⁴⁴² Lásd például <http://mno.hu/interju/a-rezidensek-haborut-hirdettek-a-halapenz-rendszere-ellen-1162585>, http://index.hu/belfold/2013/10/15/az_orvosok_is_utaljak_a_halapenzet/, <http://vs.hu/gazdasag/osszes/szegyellik-a-halapenzet-de-el-kell-fogadniuk-0519#!s1> (Letöltés dátuma: 2017. 11. 10.)

⁴⁴³ Vö. 5.4.2.10. fejezet.

⁴⁴⁴ OTT (2016) 51. és 52.

⁴⁴⁵ Így például Békés Megyei Bíróság 7.Bf.297/2008/8. Hasonlóan HOLLÁN (2013) 55–56.

⁴⁴⁶ Így például Hajdú-Bihar Megyei Bíróság 3.Pf.21.956/1995.

5.5.7.2. Az előzetesen önkéntesen adott előny elfogadásának jogtalansága

A Kúria ítélete – a hálapénz fogalmán keresztül – egyértelműen csak az utólagosan adott előny tekintetében zárja ki az elfogadás jogtalanságát. Ettől azonban még – ahogy Ott István megállapítja – az előre önkéntesen adott előny elfogadásának jogszerűsége nem zárható ki.⁴⁴⁷

Az önkéntesség kapcsán egyrészt megállapíthatjuk, hogy szükségképpen jogtalan a betegől kikényszerített (azaz nem önkéntesen adott) előny. Ennek háttérében érdemes utalni arra is, hogy ilyenkor a vesztegetés végső soron az ügyfelek (esetünkben a betegek) vagyoni érdekeit (vagyoni rendelkezését) sérti vagy veszélyezteti.

Másrészt viszont azt is be kell látnunk, hogy az önkéntesség önmagában csak akkor vezethetne az előny jogtalanságának kizárására, ha a vesztegetés jogi tárgya kizárólag az előnyt adó ügyfél (beteg) érdeke lenne. Az általam elfogadott felfogás szerint azonban a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos vesztegetés védelemben részesíti a munkáltató érdekeit, illetve a tisztességes versenyt is.⁴⁴⁸

Az egészségügyi szférában (annak közpénzből finanszírozott ellátást nyújtó részében) pedig – ezen utóbbiakon belül – a vesztegetési tényállás által védett érdek lehet az orvos pártatlanságának látszata az olyan betegek szemében, akik a nekik ingyenesen járó ellátásért nem kívánnak (nem tudnak) további összegeket fizetni. Ezen jogi tárgyak viszont még akkor is sérelmet szenvedhetnek (veszélybe kerülhetnek), ha az egyik (nevezetesen az előnyt nyújtó) beteg kényszermentesen rendelkezik vagyonáról.

Az előzetesen elfogadott előnyök jogtalansága tekintetében tehát álláspontom nem egyezik meg Ott Istvánéval. Azonban éppen az ő erre vonatkozó felvetése indított arra, hogy a harmadfokú ítélet fogalomrendszerében összevessem az előzetesen és utólagosan elfogadott előny jogszerűségének alapját. Márpedig az Szja tv. hivatkozott szabálya szerint nemcsak az utólagosan, hanem az előzetesen elfogadott vagyoni előny is adókötelezettséget keletkeztet. Az előzetesen elfogadott előny is olyan „juttatás” ugyanis, „amelynél (a fizetés) a magánszemély vagy más által teljesített termékértékesítésre (vagyoni érték átengedésére), szolgáltatásnyújtásra tekintettel vagy azzal összefüggésben történik”.⁴⁴⁹ Az előzetes előny tehát az Szja tv. alapján csak abban különbözik a hálapénztől, hogy az előbbit az adójogszabály nem nevesíti. Erre figyelemmel viszont a harmadfokú ítélet sem az adókötelezettségre, hanem az előny kifejezett nevesítésére tekintettel zárhatta ki az utólagos előnyök jogtalanságát. Ha ugyanis az adókötelezettségre lett volna figyelemmel, akkor a Kúria ítélkező tanácsának a jövőbeni egészségügyi szolgáltatásra tekintettel előzetesen elfogadott (így adókötelezettséget keletkeztető) előnyt is jogszerűnek kellett volna tartania.

5.5.7.3. Az előzetesen elfogadott előnyök tényállásszerűsége

⁴⁴⁷ OTT (2016) 51–52.

⁴⁴⁸ HOLLÁN (2014a) 98–100. Vö. 4.5.1. fejezet.

⁴⁴⁹ Szja tv. 1. számú melléklet 7.2. pont.

Az előzetes elfogadott előny (ha az jogtalan is) az 1978. évi Btk. alapján nem szükségképpen tényállásszerű, mivel annak elfogadására előzetesen sem feltétlenül kötelességszegésért kerül sor (ahogy utólagosan sem).⁴⁵⁰

Az 1978. évi Btk. alkalmazásában az előzetesen és utólagosan elfogadott előny elfogadásának tényállásszerűsége között a harmadfokú ítélet előtt sem volt jelentős különbség. Erre a joghelyzetre vonatkozóan Tóth Mihály találóan állapítja meg, hogy „erőteljesen rögzült tévhit, ami szinte minden állásfoglalásban kísért, hogy a jogosság és a jogtalanság kérdésében a határvonal az, hogy az orvos a hálapénzt a kezelést megelőzően („előre”) vagy az után kapja-e („utólag”), s csak az előzetesen juttatott hálapénz büntetendő. [...] ebben a formában ez az állítás sem állja meg a helyét. Már a korábbi engedékenyebb szabályozás [1978. évi Btk.] is abból indult ki, hogy nem az időpont a meghatározó.”⁴⁵¹

A harmadfokú ítélettel a joghelyzet egyébként az 1978. évi Btk. alkalmazásában csak annyit változott, hogy az utólagosan elfogadott előnyök egy része (a nem kötelességszegésért elfogadott hálapénz) nem volt jogtalan, míg az előzetesen elfogadott előnyök egy része jogtalan volt, de nem volt tényállásszerű (mivel azt nem kötelességszegésért fogadták el⁴⁵²). Erre figyelemmel – legalábbis az 1978. évi Btk. vonatkozásában⁴⁵³ – Tóth Mihály fenti (még a harmadfokú ítélet előtti joghelyzetben tett) megállapítása továbbra is irányadó.⁴⁵⁴

5.5.7.4. Az előny ígérete és annak előzetes elfogadása

A hálapénzzel kapcsolatos büntetőjogi szabályozás kapcsán külön kérdéskört képez az előny ígéretének előzetes elfogadása. Ehhez elsőként tisztázni kell, mi minősül előny ígéretének. A Fővárosi Ítéltábla egy másik ügyben megállapította, hogy valakinek „azon kijelentése, hogy »nem lesz hálátlan«, önmagában nem valósítja meg a hivatali vesztegetés büntetét, ha az minden konkrétumot nélkülöz, s az előny ígéretének nem tekinthető”. Érdemes utalni az indokolás azon megállapítására is, hogy „hiányzik továbbá az előnnyel kapcsolatban az a tényállási elem is, hogy az ígért előnynek »jogtalan« kell lennie [...]. Megállapítható előny hiányában ez a vizsgálat sem végezhető el, a vádlotti cselekmény tehát nem bűncselekmény”⁴⁵⁵

Ennek megfelelő alkalmazásával a beteg az orvosnak címzett olyan (ennél jobban nem konkretizált) közlése, hogy „nem lesz hálátlan”, nem tekinthető előny ígéretének. Kérdéses azonban, hogy a fenti határozat értelmezése az egészségügy vonatkozásában is irányadó-e, ha egyszer – amint arra a harmadfokú ítélet is tényként utal – „az egészségügyben is gyakorlattá vált – hálapénz, paraszolvencia formájában – a hála [...] kifejezésre juttatása”⁴⁵⁶. Az viszont bizonyos, hogy előny ígéretének minősül, ha a beteg arra az esetre, ha a műtét jól sikerül (ennek részleteit most ne vizsgáljuk), 100 ezer forint anyagi juttatást helyez ki látásba az orvos részére.

⁴⁵⁰ Vö. 5.2.1. fejezet.

⁴⁵¹ TÓTH (2014) 5.

⁴⁵² Vö. 5.2.1. fejezet.

⁴⁵³ A Btk. tekintetében eltérő joghelyzetre lásd 5.5.9.4. fejezet.

⁴⁵⁴ OTT (2016) 52.

⁴⁵⁵ Fővárosi Ítéltábla 3.Bf.54/2006. – BH 2007. 76.

⁴⁵⁶ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [29].

A műtét sikerének biztosítása esetére ígért előny fogalmilag is hálapénz, hiszen olyan „juttatás, amelyet az egészségügyi szolgáltatás igénybevételét követően a beteg vagy hozzátartozója hálája, köszönete jelöl a szolgáltatásban közreműködő egészségügyi dolgozónak nyújt”. A hálapénz fogalmilag csak utólagosan adott előny lehet,⁴⁵⁷ de ez nem érinti azt, hogy mi tartozik a hálapénz ígéréteinek fogalmába. Azt ugyanis bárki előre megígérheti, hogy a későbbiekben hálás lesz. Az előny adásának a harmadfokú ítélet által megkövetelt önkéntességét sem zárja ki, hogy arra egy korábbi ígélet betartásaként került sor.

Ha a hálapénz jogos előny, akkor ígéréteinek elfogadása is jogos előnyre vonatkozik. Akkor viszont az ilyen magatartás sem valósít meg bűncselekményt, mivel a tényállás megvalósulásához az előnynek akkor is jogtalanak kell lennie, ha a bűncselekményt arra vonatkozó ígélet elfogadásával követik el. Az előny jelzője („jogtalan”) ugyanis egyértelműen nemcsak az első, hanem mindhárom elkövetési magatartásra vonatkozik. A tényállás vonatkozó harmadik fordulatát tehát az követi el, aki „jogtalan előny [...] ígéréteit elfogadja”.

Ezt erősíti a rendszertani értelmezés is, amely szerint amennyiben a hálapénz elfogadása nem képez bűncselekményt, akkor a hálapénz ígéréteinek elfogadása sem büntetendő. Az előny ígéréteinek elfogadása ugyanis olyan kiegészítő jellegű (a büntetőjogi felelősséget lényegében előrehozó) fordulat, amelynél a büntetni rendeltség indoka (legalábbis döntő mértékben) az előny elfogadásához fűződő kapcsolat.⁴⁵⁸

5.5.8. Az etikai kódexek szerepe a hálapénz megítélésében

A korrupció büntetőjogi megítélése szempontjából nem lehetnek közömbösek (de nem is feltétlenül döntő jelentőségűek) az etikai kódexek rendelkezései.

Az elsőfokú bíróság még kitért az etikai kódex rendelkezéseire a hálapénz büntetőjogi megítélése kapcsán,⁴⁵⁹ de a harmadfokú ítélet ezzel a kérdéssel már nem foglalkozott.

5.5.8.1. A hálapénz fogalma a büntetőjogban és az etikai kódexben

A harmadfokú ítélet lényegében a MOK Etikai Kódexével összhangban (talán abból merítve) határozta meg a hálapénz fogalmát. A hálapénznek a harmadfokú ítéletben és az etikai kódexben található definíciója között azonban vannak különbségek.

Az etikai kódex hatóköre látszólag bővebb, mivel használja a „hálapénz” mellett a „hálászolgáltatás” kifejezést is. Ezen eltérés azonban nem érdemi, mivel a harmadfokú ítéletben szereplő „juttatás” kifejezés álláspontom szerint átfogja a szolgáltatásokat is.⁴⁶⁰

Az etikai kódex koncepciója annyiban bővebb, hogy a juttatás mellett az előnyt is nevesíti, így magában foglalja a beteg részéről az orvossal létesített szexuális kapcsolatot, ami semmiképpen nem tartozik bele a hálapénz büntetőjogi fogalmába.⁴⁶¹

⁴⁵⁷ Vö. 5.5.7.1. fejezet.

⁴⁵⁸ A Btk. tekintetében a joghelyzet azonos, de külön értelmezést igényel, lásd 5.5.9.5. fejezet.

⁴⁵⁹ Vö. 5.5.6.3. fejezet

⁴⁶⁰ Vö. 5.5.6.3. fejezet.

⁴⁶¹ Vö. 5.5.6.3. fejezet.

Az etikai kódex hálapénzfogalma egy másik vonatkozásban viszont szűkebb a büntetőjoginál. Az etikai kódex alapján ugyanis hálapénz csak az a juttatás lehet, amely „még közvetve sem befolyásolja az ellátás minőségét”.⁴⁶² Márpedig ennek alapján az előzetes ígéret kizárja azt, hogy egy később elfogadott juttatás az etikai kódex alapján hálapénznek minősüljön. Ha ugyanis az előny adását előzetesen megígérik, akkor az előny – ha nem is közvetlenül, de „közvetve” – annak ígérete révén befolyásolhatta az ellátás minőségét. Ha ez egy adott ügyben kimutatható, akkor hálapénzről a MOK Etikai Kódexe alapján nem lehet szó, míg a Kúria büntetőjogi fogalma⁴⁶³ alapján igen.

5.5.8.2. Az utólagos előnyök jogtalansága az etikai kódex alapján

Az etikai kódex alapján az utólagosan elfogadott szexuális előny hálapénznek minősülhet, de megengedettnek nem. Az etikai kódex ugyanis tartalmaz egy olyan rendelkezést, amely szerint „kerülendő – a szaktudást és a helyzetet kihasználva – a beteggel való olyan kapcsolat fenntartása vagy folytatása a kezelést követően, amely szexuális [...] előny megszerzésére irányul”.⁴⁶⁴ Ebben a vonatkozásban tehát nem merül fel azon – elméletileg igencsak izgalmas – kérdés, hogy az etikai kódex megengedő szabályozásának van-e büntetőjogi kihatása.⁴⁶⁵

Az előzetes ígéret alapján később elfogadott juttatás az etikai kódex alapján nem minősül hálapénznek, de ez nem érinti azt, hogy a vonatkozó büntetőjogi fogalomnak megfelel, így jogszerű előnyként nem valósítja meg a vesztegetés tényállását.

Az etikai kódex úgy rendelkezik, hogy „az orvosok [...] egészségügyi dolgozótól nem fogadhatnak el hálapénzt”.⁴⁶⁶ Ilyen tilalmat a harmadfokú ítélet nem határoz meg (az ügyben ugyanis nem merült fel, hogy a betegek bármelyike is egészségügyi dolgozó lett volna). Kérdéses tehát, hogy az egészségügyi dolgozótól elfogadott, így az etikai kódex által tiltott hálapénz büntetőjogilag is jogtalan-e. Ennek kapcsán azt állapíthatjuk meg, hogy az etikai kódexben szereplő tilalom megsértése sem alkalmas arra, hogy a törvényben engedélyezett előnyök vonatkozásában büntetőjogi felelősséget keletkeztessen.

5.5.9. A Btk. kapcsán

A harmadfokú ítélet a vádlottak cselekményeit az 1978. évi Btk. alkalmazásával bírálta el, így az előbbieken vázolt jogtételek is elsősorban e kódex vesztegetési tényállásának alkalmazását érintik. A Kúria azonban egyes megállapításainak „hatályát” kifejezetten kiterjesztette a Btk. alkalmazására, más kérdések tekintetében pedig ennek lehetőségét mindenképpen érdemes megvizsgálni.

⁴⁶² MOK Etikai Kódex II.15. pont (1) bek.

⁴⁶³ Vö. 5.5.6.3. fejezet.

⁴⁶⁴ MOK Etikai Kódex II.1.3. pont (12) bek.

⁴⁶⁵ Igenlően a harmadfokú ítélet előtti időszakban például GÁL (2014) 297.

⁴⁶⁶ MOK Etikai Kódex II.15. pont (2) bek.

5.5.9.1. Az önkéntes segítők

A Btk. alapján teljesen egyértelmű, hogy az önkéntes segítő a gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet végző személy, így a kódex 291. §-ában szabályozott vesztegetés tettese lehet.

5.5.9.2. A kérés vagy elfogadás

A Btk. tekintetében a kérés vagy elfogadás elhatárolása látszólag kisebb jelentőségű kérdés, mivel a kódex mindkét elkövetési magatartás esetén jogtalan előnyre alapítja a felelősséget. Mivel azonban a hálapénz fogalmából a kért előnyök ki vannak zárva,⁴⁶⁷ az elkövetési magatartások pontos elhatárolása⁴⁶⁸ – a jogtalan előny elemén keresztül – a Btk. alkalmazásánál is jelentős kérdést képez.

5.5.9.3. Az elfogadott előny jogtalansága

Ott István szerint „múlthatatlan érdeme” a harmadfokú ítéletnek, hogy „a hálapénz büntetőjogi kategóriájának megalkotásával olyan szempontrendszer – jelesül az előny jogtalanságának vagy jogosságának kérdése – mentén ad iránymutatást, amely a Btk. szabályrendszerében is alkalmazható”.⁴⁶⁹

Valóban, sőt olyan érzésünk is lehet, hogy az ügy eldöntéséhez felhasznált egész érvelési konstrukció az új büntetőkodeknak szólt. A Kúria tehát olyan elvi alapot (jogtalanság) választott az 1978. évi Btk. alapján történő ítélkezéshez, amivel rögtön meg kívánta oldani a Btk. értelmezésével kapcsolatos vitát is. Lehetett volna ugyanis olyan megoldást választani, hogy a harmadfokú ítélet az ügy megítélésére ténylegesen alkalmazott 1978. évi Btk. alapján az elbírált cselekmények tényállásszerűségét az elfogadott előnyök kötelelőszegéssel való kapcsolata alapján zárta volna ki.⁴⁷⁰ Ekkor azonban az ítélet *ratio decidendi*-je nem lett volna alkalmazható a Btk. vonatkozásában, hanem arra külön iránymutatást kellett volna adni.

A Btk. tekintetében adott iránymutatás mindazonáltal a harmadfokú ítélet gyakorlati szempontból legjelentősebb része. Ennek meghozatalát követően ugyanis egyre több olyan cselekmény merül majd fel, amelyet az elkövetési időpontjára tekintettel csak a Btk. alkalmazásával lehet elbírálni. Márpedig a hálapénz büntetőjogi megítélése a Btk. alapján sokkal több problémát vet fel, mint a korábbi kódex azt közvetlenül megelőzően hatályos szabályozása idejében. Ha ugyanis például a hálapénzt jogtalan előnynek tekintjük, akkor annak elfogadása a Btk. alapján kötelelőszegéssel való kapcsolat hiányában is tényállásszerű.⁴⁷¹

⁴⁶⁷ Vö. 5.5.6.3. fejezet.

⁴⁶⁸ Vö. 5.5.2. fejezet.

⁴⁶⁹ OTT (2016) 52.

⁴⁷⁰ Vö. 5.2.1. fejezet.

⁴⁷¹ Az 1978. évi Btk. tekintetében ellentétes joghelyzetre lásd 5.2.1. fejezet.

5.5.9.4. A kötelességszegéssel kapcsolatos, illetve az Mt. 52. § (2) bekezdés tilalmába ütköző előny

A harmadfokú ítélet a Btk. alkalmazása esetén is csak az előny kötelességszegéssel való kapcsolatát tartja az (adó jogilag nevesített) előny jogtalanságát megalapozó tényezőnek, de az Mt 52. § (2) bekezdésének megsértését nem.⁴⁷² Ez a megkülönböztetés viszont a Btk. tekintetében már nem indokolható azzal, hogy a kötelességszegés tényállási elemet képezne,⁴⁷³ így még inkább részletesebb elemzést igényelne.⁴⁷⁴

5.5.9.5. Az előzetes és utólagos előnyök tényállásszerűsége és a Btk.

Ott szerint az „hálapéNZ fogalmának [...] utólag adott előnyökre szűkítése [...] fokozottan jelentkezik a [...] Btk. tekintetében”.⁴⁷⁵ Valóban a Btk. alkalmazása esetén az előzetesen adott előnyök nemcsak jogtalanok, hanem bűncselekménynek is minősülnek. Az új kódex ugyanis nem tartalmazza a kötelességszegés elemét, amely az 1978. évi Btk. alapján kizárta a kötelesség teljesítéséért előzetesen adott előnyök tényállásszerűségét is.⁴⁷⁶

5.5.9.6. Az előny ígéretének előzetes elfogadása

A Btk. vonatkozásában külön is elemezni kell azt a kérdést, hogy az előny ígéretének előzetes elfogadása is jogtalan-e, illetve bűncselekményt képez-e. E kódex alapján ugyanis – amint azt láttuk – az előny előzetes elfogadása jogtalan, és bűncselekményt is képez.⁴⁷⁷ Márpedig akkor a logikai értelmezés (*argumentum a simile*) segítségével arra lehet következtetni, hogy akkor ugyanilyen megítélés indokolt (az ahhoz több tekintetben hasonló elkövetési magatartás) az előny ígéretének előzetes elfogadása esetén is.

Az ilyen hasonlóságra hivatkozó érvelés meggyőző erejét növelné, ha az előny ígéretének elfogadása legalább azonos mértékben veszélyeztetné az orvos pártalanságát, mint az előny előzetes elfogadása. Valójában viszont erre (ha elenyésző mértékben is, de) az ígéret előzetes elfogadása csak kisebb mértékben alkalmas. A gazdálkodó szervezet részére tevékenységet végző személyben ugyanis mindig lehet egy észszerű kétely az ígéret teljesítése vonatkozásában. Különösen akkor, ha annak beváltása a kötelesség teljesítését (műtét elvégzését) követő időpontra esik.

Bármiképpen is értékeljük azonban e hasonlatosságot, az azon alapuló következtetés csak az egyik érv lehet a Btk. szabályozásának értelmezése kapcsán. Ezzel szemben viszont ott áll a nyelvtani és rendszertani értelmezés,⁴⁷⁸ amely e kódex esetében is azt támasztja alá, hogy egy jogos előny ígéretének elfogadása nem minősülhet jogszerűtlennek.

⁴⁷² Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [30].

⁴⁷³ Vö. 5.2.3. fejezet.

⁴⁷⁴ Az 1978. évi Btk. tekintetében hasonló következtetésre lásd 5.5.6.5. fejezet.

⁴⁷⁵ OTT (2016) 51.

⁴⁷⁶ Vö. 5.2.3. fejezet.

⁴⁷⁷ Vö. 5.5.9.5. fejezet.

⁴⁷⁸ Vö. 5.5.7.4. fejezet.

Összességében a hálapénzre vonatkozó ígéret előzetes elfogadása a Btk. szerint sem képez bűncselekményt. Ennek ellenkezője az elkövető terhére szóló (így a büntetőjogban tiltott) analógia⁴⁷⁹ alkalmazását jelentené.

5.6. Esetvariációk a jogesetek kapcsán

5.6.1. Az esetvariációk

Jogeset 5e.	Dr. Károgi-Eszteri Janó 2013. augusztus 23. napján 50 ezer forintot fogadott el Zuli Sándornétól utólag egy szülés kórházban (társadalombiztosítás által finanszírozott ellátás körében) való levezetéséért.
Jogeset 5f.	Jogeset 5. e. azonban dr. Károgi-Eszteri Janó az előnyt arra figyelemmel fogadta el, hogy külön bejött a szülés idejére a kórházba.
Jogeset 5g.	Jogeset 5. e., de dr. Károgi-Eszteri Janó az 50 ezer forintot nem szerepeltette (és nem is kívánta szerepeltetni) az adóbevallásában.
Jogeset 5h.	Jogeset 5. e., azonban a kórház igazgatója nem engedélyezte az előny utólagos elfogadását sem.
Jogeset 5i.	Jogeset 5. e., azonban Zuli Sándorné korábban ápolóként dolgozott, amiről dr. Károgi-Eszteri Janó tudomással bírt.
Jogeset 5j.	Jogeset 5. e., azonban dr. Károgi-Eszteri Janó egy magánkórház munkavállalója volt.
Jogeset 5k.	Jogeset 5. e., azonban dr. Károgi-Eszteri Janó az előnyt a szülés előtt már elfogadta.
Jogeset 5l.	Jogeset 5. e., azonban a kórház igazgatója 2012 júliusában engedélyezte az előny előzetes elfogadását.
Jogeset 5m.	Jogeset 5. e., azonban dr. Károgi-Eszteri Janó az előnyt a szülés után kérte.
Jogeset 5n.	Jogeset 5. e., azonban dr. Károgi-Eszteri Janó az előnyt arra figyelemmel kérte előre, hogy külön bejöjjön a szülés idejére a kórházba.

5.6.2. Adalékok az esetvariációk megoldásához

ad Jogeset 5 e.	Dr. Károgi-Eszteri Janó vesztegetés elfogadásáért nem büntetendő, mivel az elfogadott összeg hálapénznek minősül.
ad Jogeset 5 f.	Az előny attól még dr. Károgi-Eszteri Janó a kórház részére végzett tevékenységével kapcsolatos, hogy a szülés idejére külön bejött a kórházba. Vesztegetés elfogadásáért azonban a Jogeset 5 e. megoldása alapján nem büntetendő.

⁴⁷⁹ Erre lásd NAGY (1995) 258.

- ad. Jogeset 5 g. Lásd megfelelően a Jogeset 5 e. megoldását. A Kúria ugyanis a hálapénz adójogi szabályozásához és nem az adókötelezettség teljesítéséhez kötötte a büntetőjogi felelősség alóli kivétel alkalmazását. A cselekménynek adójogi következményei természetesen lehetnek.
- ad Jogeset 5 h. Lásd megfelelően a Jogeset 5 e. megoldását. A Kúria szerint legfeljebb fegyelmi felelősségre vonás alapjául szolgálhat, ha a Kórház igazgatója nem engedélyezte az előny elfogadását.
- ad Jogeset 5 i. Lásd megfelelően a Jogeset 5 e. megoldását. Ehhez képest nem keletkeztet büntetőjogi felelősséget az, hogy egészségügyi dolgozótól az etikai kódex szerint tilos hálapénzt elfogadni.
- ad Jogeset 5 j. Lásd megfelelően a Jogeset 5 e. megoldását. Nem változtat az eset megítélésén az sem, hogy dr. Károgi-Eszteri Janó egy magán-kórház munkavállalója volt.
- ad Jogeset 5 k. Az előny nem minősül hálapénznek. Dr. Károgi-Eszteri Janó vesztegetés elfogadásáért [Btk. 290. § (1) bekezdés] felel.
- ad Jogeset 5 l. Lásd megfelelően a Jogeset 5 k. megoldását. A Kúria határozatának továbbgondolása alapján ilyenkor sincs jelentősége annak, hogy a kórház igazgatója engedélyezte-e az előny elfogadását.
- ad Jogeset 5 m. Dr. Károgi-Eszteri Janó az előny kérése miatt vesztegetés elfogadásáért felel. Az előny kérése vonatkozásában nincs jelentősége annak, hogy az elkövetési magatartás tanúsítása a szülést követi.
- ad Jogeset 5 n. Dr. Károgi-Eszteri Janó vesztegetés elfogadásáért nem büntetendő. A Fővárosi Ítéltábla az előnyt jogosnak tekintette, ha az előnyt egy olyan megállapodás kapcsán kérik, amely alapján az orvos a szülés idejére külön bejött a kórházba.

5.7. A szabályozás értékelése és javaslatok a jogalkotó számára

A Legfőbb Ügyészség 2014 májusában a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériumnál jogszabály-módosítást kezdeményezett, „mert a hálapénz elfogadása kapcsán felmerülő passzív gazdasági vesztegetés tényállásának törvényi megfogalmazása nem egyértelmű”. Álláspontjuk szerint a tényállás „normaszövegének értelmezése során markáns jogi érvek szólnak úgy a büntetőjogi felelősség megállapítása, mint annak hiánya mellett”, így „a tényállás [...] megfogalmazása – miután az a felelősség kérdésében egymással ellentétes értelmezésnek ad teret – nyilvánvalóan sérti a jogbiztonság követelményét”.⁴⁸⁰

A harmadfokú ítélet eloszlatta (vagy legalábbis lényegesen csökkentette) a hálapénz büntetőjogi megítélése tekintetében a Btk. vonatkozásában fennálló jogbizonytalanságot. Ettől azonban a kérdéskör jogalkotói rendezése továbbra sem kerülhető meg. A törvényhozó ugyanis a társadalmi konfliktusok olyan aspektusaira is tekintettel lehet, amelyekre a jogalkalmazók a jogértelmezés körében nem fordítottak (nem is fordíthattak) figyelmet.

⁴⁸⁰ <http://ugyeszseg.hu/a-legfobb-ugyeszseg-valasza-halapenz-ugyben/> (Letöltés dátuma: 2017. 11. 10.)

Az egészségügyi korrupció kérdéskörével kapcsolatos *de lege ferenda* javaslatom a következő:

Az egészségügyi korrupcióra (ezen belül a hálapénzre) nem alkalmazhatók automatikusan azok a standardok, amelyek alapján más, például az üzleti szférában határozzuk meg egy előny jogtalanságát. Az orvosok nagy többsége – közvetve vagy közvetetten – közpénzek felett rendelkezik, így korrupciós bűncselekményekért való felelősségük körében specifikus követelményeket kell érvényesíteni. A beteg tipikusan kiszolgáltatott helyzete miatt pedig akkor is megfontolandó a rendes gazdasági szférától eltérő megítélés, ha magán-szférában működő egészségügyi intézményről van szó.

A hálapénz tehát nem vehető büntetőjogilag sem egy kalap alá a borraival. Nem fogadható el egy olyan szabályozás, amely szerint a vesztegetés tényállása esetén az előnyök elfogadása tekintetében a munkáltatónak van rendelkezési joga. Ahogy az sem szerencsés, ha a hálapénz jogtalansága az adótörvényi szabályozástól vagy akár az adókötelezettség teljesítésétől függ.

Jogpolitikailag tehát mindenképpen szükséges az egészségügyben elfogadható előnyökre vonatkozó kifejezett szabályozás megalkotása. Ennek keretében kifejezetten ki kellene mondani, hogy egészségügyi dolgozó által gyógyító tevékenységgel kapcsolatban az előny kérése alapvetően tilos. Előny kérése csak akkor lehet jogszerű, ha arra az adott ellátás (beavatkozás stb.) tekintetében jogszabály vagy annak alapján kiadott szabályzat (pl. térítési díj beszedésére) kifejezetten feljogosítja.

Az egészségügyi szabályozás az elfogadható előnyök tekintetében is egy tilalmon alapulna. Az egészségügyben elfogadott előnyök nagy része ugyanis egyébként is jogtalan. Így például jogtalan annak előre vagy utólag adott ellenértéke, hogy valaki egészségügyi jogszabály (azon alapuló szabályzat) alapján neki nem járó ellátásban részesüljön vagy megkerülje a várólistát.

A gyógyító tevékenységgel kapcsolatos (előre meg nem ígért) előny utólagos elfogadása az egészségügyi igazgatási jogszabályban megengedhető. Az ilyen cselekmény jogszerűsége azonban értékhatárhoz, illetve ahhoz is köthető, hogy az előnyt a munkáltató számára bejelentik. Ezzel biztosítható ugyanis az, hogy az orvos által elfogadott előnyök mértéke ne kérdőjelezze meg a munkáltató iránti hűségét.

Az egészségügyi jogszabálynak az orvosi tevékenység immanens diszkrecionális elemeire tekintettel tilalmaznia kell az előny (és az arra vonatkozó ígéret) bármilyen gyógyító tevékenység előtti elfogadását, mivel mindez alkalmas a betegek közötti egyenlő elbánás veszélyeztetésére.

5.8. Összegző feladatok

- I. Mi a jelentősége a hálapénz büntetőjogi megítélésében, hogy társadalombiztosítás által finanszírozott ellátásról vagy magánorvosról van szó?
- II. Van-e jelentősége a korrupciós bűncselekmény megvalósulása tekintetében, ha az orvos ún. önkéntes segítőként dolgozik társadalombiztosítás által finanszírozott ellátást nyújtó kórházban?
- III. Mi számít az egészségügyi dolgozók által elfogadott előnyök körében kötelesség-szegésnek?

- IV. Mennyiben kell különbséget tenni az előny jogtalansága tekintetében a kért és az elfogadott előnyök között?
- V. Mit jelent az előny kérésének fogalma? Hogyan kapcsolódik ez a már berögzült korrupciós szokásokra való célozgatáshoz?
- VI. Lehetnek-e olyan esetek, amikor az orvos által működésével kapcsolatos előny kérése jogos?
- VII. Hogyan kapcsolódhat a kért előny jogtalansága az ellátás finanszírozásához, illetve a szabad orvosválasztáshoz, valamint a munkaidőn kívüli rendelkezésre álláshoz?
- VIII. Mennyiben érinti az elfogadott előny jogtalanságát az előnyök egy fajtájának adó-jogszabályban való nevesítése?
- IX. Mennyiben érinti az előny jogtalanságát az előnyök (egyik fajtájának) adókötelezettsége?
- X. Milyen feltételekkel lehet a büntetőjogi felelősséget megalapozó körülmény, ha a munkáltató (kórházigazgató) nem engedélyezi (a törvény által főszabály szerint tilalmazott) előnyök elfogadását?
- XI. Milyen feltételekkel lehet a büntetőjogi felelősségkizáró körülmény, ha a munkáltató (kórházigazgató) engedélyezi (a törvény által főszabály szerint tilalmazott) előnyök elfogadását?
- XII. Mennyiben érinti a vesztegetés megvalósulását, ha az orvos az előnyt előzetesen (a beavatkozás előtt) fogadja el?
- XIII. Mennyiben érinti a vesztegetés megvalósulását, ha az orvos az előny ígérését előzetesen (a beavatkozás előtt) fogadja el?
- XIV. Mennyiben van jelentősége a büntetőjog alkalmazásában, ha az előny az etikai kódex szerint nem megengedett (például egészségügyi dolgozótól elfogadott előny)?
- XV. Van-e jelentősége a büntetőjogi felelősség kapcsán, hogy a hálapénzt a társadalom (egy része) egyáltalán nem tekinti bűnnek?
- XVI. Miben hasonlít egymáshoz és miben különbözik egymástól a borralaló és a hálapénz?
- XVII. Miben hasonlít egymáshoz és miben különbözik egymástól az orvosi hálapénz és a pedagógusnak a szülő által a tanév végén adott ajándék?

6. A GAZDÁLKODÓ SZERVEZETTEL KAPCSOLATOS BEFOLYÁSSAL ÜZÉRKEDÉS

A hatályos Btk. is büntetni rendeli nemcsak a hivatalos személyekkel, hanem a gazdálkodó szervezetekkel kapcsolatos befolyással üzérkedést is. A korrupció elleni büntetőjogi fellépés ezen határvidékén – a hálapénz kérdésköréhez⁴⁸¹ hasonlóan – a szokásos jogalkalmazási (elsősorban elhatárolási) kérdéseken túl alapvető büntetőpolitikai dilemmák is jelentkeznek.

6.1. Jogesetek

A gazdálkodó szervezettel kapcsolatos befolyással üzérkedést a rendszerváltás utáni időszak joggyakorlatából vett három büntetőügy alapján mutatom be. Ezek az integritás tanácsadók számára azért lehetnek különösen érdekesek, mert a cselekmények a hatósági jogkörök gyakorlásának, a közpénzek elköltésének és a magángazdaság működésének határvidékén helyezkednek el. Azokban ugyanis nemcsak a piaci hitelek megszerzésének célja jelenik meg, hanem az ezekkel kapcsolatos hatósági tevékenység befolyásolása, állami támogatások megszerzése, valamint olyan (részben hivatalos) személyek is, akik gazdálkodó szervezetek (esetenként politikai pártokon keresztül való) befolyásolására hivatkoznak.

Jogeset 6a.⁴⁸² Sünvári Pozsga 2005 márciusában felkereste Olmóc Ingridet annak al-bérletében egy hitelügyintézés elindítása végett. Olmóc Ingrid ennek során előadta, hogy tud segíteni ebben, ugyanis ő mobilbankárként dolgozik, és legalább 10 bankkal áll kapcsolatban. Ekkor Olmóc Ingrid megígérte, hogy segít jelzálogalapú hitelt szerezni, jövedelemigazolás nélkül, és a számítógépén megmutatta a havi törlesztőrészlet előirányzatát is. 2005 júniusában Sünvári Pozsga a hitel intézéséhez szükséges dokumentumokat átadta, majd a vádlott külön kérésére 10 ezer forintot is hitelügyintézés céljára.

2005 márciusában Zigirg Tamás – Sünvári Pozsga ajánlására – felkereste Olmóc Ingridet, akinek egy hitellel kapcsolatos ügyintézés kapcsán 7 000 forintot adott át illetékbélyegre. Zigirg Tamás „később többször érdeklődött a vádlottól hitele felől, mely alkalmakkor vádlott azzal nyugtatta, hogy minden rendben van, de várni kell”. Zigirg Tamás Olmóc Ingrid „kérésére további 5 000 Ft-ot adott át neki a hitel intézése okán”. Ezt követően „2005. július második felében a vádlott előadta” Zigirg Tamásnak, hogy „kellő fedezet hiányában 3 millió Ft helyett csak 2,8 millió Ft hitelt tudnak felvenni, de ehhez is szükséges 10 000 Ft [...], amit a banki ügyintéző asztalára fog letenni”. Zigirg Tamás „ezután átadta Olmóc Ingrid vádlottnak a kért 10 000 Ft-ot”.

⁴⁸¹ Vö. 5. fejezet.

⁴⁸² A jogeset alapjául a Hajdú-Bihar Megyei Bíróság 17.B.185/2006/8. ítéletében megállapított tényállás szolgál.

Mivel Zigirg Tamás hiába érdeklődött a hitel folyósításával kapcsolatban az őket folyamatosan hitegető vádlottól, felkeresték Olmóc Ingridet, hogy „nem kívánják tovább igénybe venni a segítségét, és az addig befizetett összeget is vissza akarják kapni. [...] A vádlott ekkor arra hivatkozott, hogy a 10 000 Ft[-ot] már nem kérheti vissza, s tartozása ezért 12 000 Ft a 22 000 Ft helyett”.

Jog eset 6b.⁴⁸³ Estabesi Nóra Georgina 2009. március végén telefonon megkereste Gáérd Pál Sándort, akinek felajánlotta, hogy a cége részére vissza nem térítendő mezőgazdasági támogatást tud intézni. Gáérd Pál Sándor részletek tisztázása végett lakására hívta Estabesi Nóra Georginát, aki „a személyes beszélgetés során politikai tanácsadónak adta ki magát, és [egy] párt vezető politikusaival való jó kapcsolataira hivatkozva azt állította, hogy 5 millió forint összegű vissza nem térítendő mezőgazdasági támogatás megszerzésében tud közreműködni 150 ezer forint »ügyintézési díj« fejében”. Estabesi Nóra Georgina a „hivatkozott politikusi és hivatalos személyekkel való kapcsolatokkal nem rendelkezett, így lehetősége sem volt az ígért támogatás megszerzésében való közreműködésre”. A támogatás kérdésében való „döntés az akkori rendelkezések szerint közigazgatási hatósági eljárás hatálya alá tartozott”. Estabesi Nóra Georgina „azt is kifejezésre juttatta, hogy az »ügyintézési díj« arra szolgál, hogy azzal úgymond »kenni kell az utat«, a támogatás folyósítását követően pedig 8-10%-át fogja elosztani a kifizetést jóváhagyók részére”. Végül úgy egyeztek meg, hogy Gáérd Pál Sándor „175.000,- forintot előre, az ügyintézési díj fennmaradó részét a folyósítás után fizeti meg”.

Ezt követően Onokai-Tahini Árpád, aki egy másik cég ügyvezetője volt, Gáérd Pál Sándor közvetítésével megismerte Estabesi Nóra Georginát. Kettejük négy szemközti beszélgetése során Onokai-Tahini Árpád szóba hozta a cége hiteltartozásaiból adódó problémáit, amelyekkel kapcsolatban Estabesi Nóra Georgina „azt állította, hogy a pénzügyi szférában, illetőleg az egyik párt [...] vezető politikusai körében jó kapcsolatokkal rendelkezik, így 1,5 millió forintért a hitelszerződéseket egy – a korábnál kedvezőbb – hitelkonstrukcióvá tudja alakíttatni”. Estabesi Nóra Georgina a „pénzügyi intézményrendszerben sem rendelkezett az általa hivatkozott kapcsolatrendszerrel, és semmilyen lehetősége nem volt kedvező hitel megszerzésében való közreműködésre”. Onokai-Tahini Árpád „alkudozás után végül 150.000 forintot adott át Estabesi Nóra Georginának, aki „ezt követően még több alkalommal telefonon kereste Onokai-Tahini Árpádot „azzal, hogy a 60 millió forintos hitel biztosításához 6 millió forint »ügyintézési díj« szükséges”. Estabesi Nóra Georgina „arra is utalást tett, hogy a hitel folyósítását követően 4 millió forintot kell elosztania az ügy elintézésében segítséget nyújtóknak”. Onokai-Tahini Árpád a „további összegek kifizetésétől elzárkózott, és 2009. június hónapban a már kifizetett összeget is megpróbálta visszakérni, de Estabesi Nóra Georgina „ezt követően minden kapcsolatot megszakított vele”.

Jog eset 6c.⁴⁸⁴ Hormonyuki Kálmán a BRFK egyik kerületi rendőrkapitányságának Közrendvédelmi Osztályán teljesített hivatásos szolgálatot járőrként főtörzsőrmesteri rendfokozatban. 2008 tavaszán, pontosabban meg nem határozható időben rendszeres haszon-szerzési céllal, kedvező kondíciókkal bíró pénzkölcsön gyors megszerzésének ígéretével keresett meg különböző pénzintézeteknél bankhitelért folyamodó, esetenként a Központi

⁴⁸³ A jogeset alapjául a Gyulai Törvényszék B.115/2012/17. számú ítéletében megállapított tényállás szolgál.

⁴⁸⁴ A jogeset alapjául a Fővárosi Törvényszék 20.B.582/2014/18. számú ítéletében megállapított tényállás szolgál.

Hitelinformációs Rendszer (BAR-lista) adatbázisában negatív minősítéssel szereplő adósokat, azt terjesztve magáról, hogy jó kapcsolatai révén minden problémát meg tud oldani.

Ennek során Hormonyuki Kálmán azt állította Rozsnyói Elemérnek, hogy „a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeleténél dolgozó ismerőse segítségével 150 ezer Ft-ért cserébe hat hónapra törölteti őt a Központi Hitelinformációs Rendszerből, továbbá hogy ezt követően félévenként további 150 ezer Ft-ért »elintézi« ugyanezt. A vádlottnak a valóságban nem volt befolyásolható ismerőse a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeleténél, a pénzt magának tartotta meg”.

Rihavacsay Eugénnek 2008 elején 10 millió forintra volt szüksége, hogy svájcifrank-alapú, a lakására terhelt jelzálogjoggal biztosított, jelentősen megnövekedett összegű havi részletekkel törlesztendő hitelét kiváltsa. Ezt elmondta Hormonyuki Kálmánnak, aki „ekkor ígéretet tett arra, hogy ismeretsége és jó kapcsolatai révén »elintézi« a lehető legkedvezőbb feltételekkel felvehető hitelt, mely »segítségéért« 100 ezer forintot kért arra hivatkozással, hogy ebből az összegből a banki ügyintézőnek is adnia kell. Ezután Hormonyuki Kálmán elkérte Rihavacsay Eugén személyes adatait, valamint egy jövedelemigazolást azzal, hogy két héten belül mindent »elintézi«, ezt követően azonban többet nem jelentkezett, telefonon sem volt elérhető”.

Hormonyuki Kálmán „100 ezer forint »ügyintézési díjért« vállalta, hogy megkeresi Gerendássy Tóbiás számára azt a pénzügyintézetet, amelyikkel a legkedvezőbb feltételekkel lehet hitelszerződést kötni”. A kért összeget azzal vette át Gerendássy Tóbiástól, hogy „amennyiben 2-3 hónapon belül nem tud segíteni neki, visszaadja a pénzt”. Azonban „valójában nem állt szándékában a hitelszerződés megkötésénél közreműködni, az ígért ügyintézés meg sem kezdte, és a sértettől átvett közvetítői díjat sem állt szándékában visszafizetni”.

6.2. A büntetőjogi szabályozás

6.2.1. A nemzetközi jogharmonizációs kötelezettségek

A magánszektorban (üzleti szférában) elkövetett befolyással üzérkedés büntetni rendelése vonatkozásában a nemzetközi vagy európai jog instrumentumai még ajánlás szintű rendelkezést sem tartalmaznak.

6.2.2. Külföldi kitekintés

Az európai büntetőjogok egy része (ilyen például a német jog) a befolyással üzérkedés tekintetében elkülönült tényállást egyáltalán nem tartalmaz. A befolyással üzérkedő ennek megfelelően – további feltételek fennállása esetén – csak más tényállások (például hivatali

visszaélés,⁴⁸⁵ illetve hűtlen kezelés⁴⁸⁶) körében tartozhat büntetőjogi felelősséggel, illetve a hivatali vesztegetés részese lehet. Az önálló tényállás hiányát azonban nem mindenki tartja megnyugtatónak.⁴⁸⁷

A francia büntetőjog tartalmaz olyan (a vesztegetéssel azonos §-ban szereplő) tényállás-variációt, amelyet a kódex – aktív és passzív oldalon is (!) – befolyással üzérkedésnek (*trafic d'influence*) nevez.⁴⁸⁸ A passzív oldali tényállás hatóköre azonban csak arra a közhatalmi tisztséget betöltő (közszolgálati feladatokat ellátó vagy választott állami tisztséget viselő) személyre terjed ki, aki az előnyt azért kéri vagy fogadja el, hogy valós vagy vélt befolyásával avégett éljen vissza, hogy valaki állami szervtől (hatóságtól) előnyös elbánásban részesüljön, alkalmazást nyerjen, szerződést kapjon vagy bármilyen más döntés kedvezményezettje legyen.⁴⁸⁹ A kódex büntetni rendeli azt is, aki az előnyt közhatalmi tisztséget betöltő (közszolgálati feladatokat ellátó vagy választott állami tisztséget viselő) személynek azért adja, hogy az befolyással azért éljen vissza, hogy valaki állami szervtől (hatóságtól) előnyös elbánásban részesüljön, alkalmazást nyerjen, szerződést kapjon vagy bármilyen más döntés kedvezményezettje legyen.⁴⁹⁰

Az osztrák büntetőjog a befolyással üzérkedés büntetni rendelését a „tiltott beavatkozás” (*Verbotene Intervention*) elnevezésű⁴⁹¹ tényállással oldja meg, amely a többi korrupciós bűncselekménytől – azaz a vesztegetéstől⁴⁹² és az előny tiltott elfogadásától⁴⁹³ is – elkülönül. A bűncselekmény bárki által elkövethető, hatóköre azonban csak arra az előnyre terjed ki, amelyet arra tekintettel fogadtak el stb., hogy hivatalos személyre kötelességének megszegése végett ténylegesen befolyást érvényesítettek. Az osztrák büntetőjogban a hivatalos személy fogalma nemcsak a törvényhozás tagjaira, illetve a közigazgatás és az igazságszolgáltatás személyi állományára terjed ki, hanem azokra is, akik olyan szerveknél tevékenykednek (állnak szolgálatban), amelyek számvevőszéki vagy hasonló kontroll alatt állnak, és döntő mértékben közigazgatási stb. szervek számára nyújtanak szolgáltatásokat.⁴⁹⁴ A nem közpénzekkel gazdálkodó magánszféra tekintetében az osztrák büntetőjog csak vesztegetésre (az előny jogtalan elfogadására) vonatkozó tényállásokat nevesít,⁴⁹⁵ de nem rendelkezik a befolyással üzérkedés (tiltott beavatkozás) bűncselekményéről.

Az angol büntetőjog csak a vesztegetésre vonatkozó tényállást tartalmaz, de annak hatóköre (kifejezett rendelkezés folytán) lefed olyan magatartásokat, amikor az előnyt egy

⁴⁸⁵ ESER–KUBICIEL (2005) 32–33.

⁴⁸⁶ GRECO (Directorate General of Human Rights and Legal Affairs, Directorate of Monitoring): *Third Evaluation Round Evaluation Report on Germany on Incriminations* (ETS 173 and 191, GPC 2) (Theme I) Strasbourg, 4 December 2009 Public Greco Eval III Rep (2009) 3E Theme I Adopted by GRECO at its 45th Plenary Meeting (Strasbourg, 30 November – 4 December 2009) (a továbbiakban: GRECO on Germany). 32–33.

⁴⁸⁷ Vö. például GRECO on Germany. para. 33.

⁴⁸⁸ Francia Btk. (Code Penal) 432-11. cikk 2. pont, 433-1. cikk 2. pont.

⁴⁸⁹ Francia Btk. 432-11. cikk 2. pont.

⁴⁹⁰ Francia Btk. 433-1. cikk 2. pont.

⁴⁹¹ Osztrák Btk. (Das österreichische Strafgesetzbuch) 308. §.

⁴⁹² Osztrák Btk. 304., 307. §.

⁴⁹³ Osztrák Btk. 305., 307a. §.

⁴⁹⁴ Osztrák Btk. 74. § (1) bek. 4a) pont d) alpont.

⁴⁹⁵ Osztrák Btk. 153a. § és 168d. §.

harmadik személy kötelességszegő magatartására tekintettel fogadják el vagy adják.⁴⁹⁶ A harmadik személy kötelességszegő magatartása ösztönzőjeként vagy jutalmaként elfogadott (adott) előny az angol büntetőjogban akkor is büntetendő, ha a kötelességszegő magatartást nem a közzsférába, hanem a magánszektorba tartozó személy tanúsítaná (vagy tanúsította). Az angol büntetőjog vesztegetési tényállása azonban nem terjed ki arra, amikor valaki harmadik személy kötelességszerű magatartása ellenében vagy annak befolyásolására csak hivatkozva fogad el előnyt.

3.2.3. A hazai szabályozás

A kodifikált magyar büntetőjog kezdetén az 1878. évi Btk. még csak vesztegetési tényállásokat nevesített,⁴⁹⁷ nem tartalmazott kifejezett rendelkezést a befolyással üzérkedésre.

6.2.3.1. 1942. évi X. törvény

A befolyással üzérkedést (a korrupcióra vonatkozó büntetőjogi szabályozás első nagy reformja keretében) az egyes közéleti visszaéléseket büntető rendelkezésekről szóló 1942. évi X. törvény minősítette önálló bűncselekménnyé. Az új tényállás alapján az felelt, aki „maga vagy más részére vagyoni előnyt követelt vagy fogadott el avégett, hogy valódi vagy színlelt befolyását valamely hatóságnál vagy közhivatalnoknál magánérdek előmozdítására érvényesítse”.⁴⁹⁸ E tényállásra is vonatkozott az a rendelkezés, amely (ugyan a vesztegetés szabályai közé „rejtve”) kimondta, hogy „a jelen törvény alkalmazásában előny elfogadása alatt az előny ígéretének elfogadását is érteni kell.”⁴⁹⁹

A büntetőjogi felelősség köre a közhivatalnok fogalmához kapcsolódott, amelynek fogalmát (a korrupciós bűncselekményekre is irányadóan) az 1940. évi XVIII. törvény terjesztette ki – a honvédség tényleges szolgálatot teljesítő tagjain túl – az állam közoktatási vagy gazdálkodási tennivalóinak teljesítésére köteles személyekre, illetve az állami közintézmények és üzemek alkalmazottaira is.⁵⁰⁰ A közhivatalnok fogalma tehát ekkoriban már jóval túlnyúlt a klasszikus közhatalmi jogköröket gyakorló személyek körén, és a közzsféra más területeit is átfogta.

A cselekménytípus büntetni rendelése a miniszteri indokolás szerint a közhatóságok tekintélyének védelmét szolgálta. A tényállás megalkotására éppen akkor került sor,⁵⁰¹ amikor a vesztegetés körében is elismerést nyert, hogy nemcsak a hivatalos személyek kötelességteljesítése (befolyástól mentes működése), hanem az abba vetett bizalom is büntetőjogi védelmet érdemel.⁵⁰² A tényállás megalkotásában azonban szerepet játszott az is,

⁴⁹⁶ A vesztegetés elleni 2010. évi angol törvény (Bribery Act, 2010) 2. § (3) bek. és (4) bek., illetve 1. § (2) bek. a) és b) pont és (4) bekezdés.

⁴⁹⁷ Vö. 1878. évi Btk. 465–470. §.

⁴⁹⁸ 1942. évi X. törvény 5. §.

⁴⁹⁹ 1942. évi X. törvény 2. § második mondat.

⁵⁰⁰ Vö. 1940. évi XVIII. törvény 3. §.

⁵⁰¹ 1942. évi X. törvény 5. §.

⁵⁰² Vö. 1942. évi X. törvény 3–4. §.

hogy a cselekmény gyakran együtt járt mások (elsősorban a legszegényebb, legtudatlanabb, legkiszolgáltatottabb kérelmezők) kizsákmányolásával.⁵⁰³ A miniszteri indokolás által hivatkozott utóbbi elemre tekintettel magyarázható meg a tényállás azon konstrukciója, amely nem elégszik meg a büntetőjogi felelősséghez a befolyás színlelésével, hanem ahhoz megkívánja az előnyre irányuló elkövetési magatartások tanúsítását is. A közhatóságok tekintélyét ugyanis a közhivatalnok befolyásolására hivatkozás attól függetlenül sérti (veszélyezteti), hogy azért kérnek-e ellenszolgáltatást.

6.2.3.2. A szocialista büntetőjog

A szocialista büntetőjog kezdeti időszakában a jogalkotó a közhivatalnok fogalmának hatókörébe vonta az állami kezelésbe (majd az állami tulajdonba) vett vállalatok összes dolgozóját.⁵⁰⁴ Ezzel ugyan a közszféra hatóköre még tovább bővült, de a büntetőjogi felelősség hatóköre tekintetében ez csak mennyiségi változást jelentett az 1940. évi XVIII. törvényen alapuló közhivatalnok-fogalomhoz képest. A hivatali befolyással üzérkedés tényállása továbbra is a (most már majdnem mindent magába olvasztó) közszférával kapcsolatos korrupciós cselekmények tekintetében érvényesült.

Az 1961. évi Btk. is csak a hivatalos személyre vonatkozó befolyással való üzérkedést szabályozta, azt rendelte ugyanis büntetni, „aki azért, hogy valódi vagy színlelt befolyását hivatalos személynél érvényesítse, a maga vagy más részére előnyt követel, kér vagy elfogad”.⁵⁰⁵ A hivatali befolyással üzérkedés tényállása azonban a korábbiakhoz képest jelentősen leszűkült, hiszen az 1961. évi Btk. a hivatalos személy fogalmát lényegében azokra korlátozta, akik államhatalmi vagy államigazgatási szerveknél olyan szolgálatot teljesítenek, ami azok rendeltetésszerű működéséhez tartozik, illetve más szerveknél államhatalmi vagy államigazgatási feladatot látnak el.⁵⁰⁶ A jogirodalom ennek kapcsán utalt arra, hogy a tényállások nem közélet teljességét, hanem csak annak egy részét (a hivatali élet tisztaságát) részesítik védelemben.⁵⁰⁷ A tényállás hatóköre a korábbi konstrukcióhoz képest viszont abban a tekintetben kibővült, hogy a jogalkotó nemcsak a vagyoni, hanem a nem vagyoni előny vonatkozásában tanúsított elkövetési magatartásokat is büntetni rendelte.⁵⁰⁸

Az 1961. évi Btk. a korábbi szabályozással szemben nem emelte ki, hogy az előnynek magánérdek előmozdítására kell irányulnia, hiszen „aligha adódhat a gyakorlatban, hogy valaki ellenszolgáltatásért közérdekből vállalkozzék befolyásának érvényesítésére”.⁵⁰⁹ A jogirodalom szerint azonban, ha ilyen nem gyakorlati eset mégis előfordul, akkor a közérdek érvényesítése védelmében kért vagy elfogadott előny nem minősült bűncselekménynek. A csoportérdek azonban e szabály alkalmazásában nem tekinthető közérdeknek.⁵¹⁰

⁵⁰³ Az 1942. évi X. törvény 5. §-ához fűzött indokolás.

⁵⁰⁴ WIENER (1972) 135.

⁵⁰⁵ 1961. évi Btk. 153. § (1) bek.

⁵⁰⁶ 1961. évi Btk. 114. §.

⁵⁰⁷ WIENER (1972) 82., 83.

⁵⁰⁸ WIENER (1972) 309.

⁵⁰⁹ Az 1961. évi V. törvény 153. §-ához fűzött indokolás.

⁵¹⁰ WIENER (1972) 309.

A célzatos megfogalmazásból eredően tényállás továbbra is csak azokkal az előnyökkel kapcsolatos magatartásokat rendelte büntetni, amelyeket ellenszolgáltatásként már a befolyás érvényesítése előtt átadtak. Önmagában nem minősült bűncselekménynek, ha valaki már érvényesített befolyásért kért vagy fogadott el előnyt.⁵¹¹

Az 1961. évi Btk. az állami vállalatok (egyéb állami gazdálkodó szervek, szervezetek) dolgozói (tagjai) vonatkozásában csak vesztegetési tényállást tartalmazott,⁵¹² befolyással üzérkedésre vonatkozót azonban nem.

6.2.3.3. Az 1971. évi 28. törvényerejű rendelet

Az 1971. évi 28. törvényerejű rendelet 56. §-a a befolyással üzérkedés büntetni rendelését a hivatali szférán túl is kiterjesztette.⁵¹³ Az 1961. évi Btk. a népgazdaság elleni büntettekről szóló XIII. fejezetébe újonnan beiktatott tényállás alapján az minősült bűncselekménynek, ha valaki – a maga vagy más részére – előnyt követelt, kért vagy fogadott el azért, hogy állami szervnél (szervezetnél vagy egyesületnél) munkakört, illetőleg tisztséget betöltő személynél valódi vagy színlelt befolyását érvényesítse.⁵¹⁴

A miniszteri indokolás szerint az ilyen befolyással üzérkedési cselekmények „parazita jellegűknél fogva ellentétben állnak a szocialista erkölcsi felfogással”.⁵¹⁵ Az indokolatlan jövedelemszerzés tilalmát ilyen módon büntetőjogi eszközökkel érvényesítő tényállás jól beilleszkedett a szocialista büntetőjog – kizárólagosan vagy döntő mértékben – azonos jogpolitikai alapon kodifikált gazdasági és más bűncselekményeinek (ilyen volt például az „üzérkedés”,⁵¹⁶ kerítés⁵¹⁷) sorába.

A miniszteri indokolás szerint az ilyen cselekmények „a közélet tisztaságához fűződő érdeket is sértik”.⁵¹⁸ A módosító jogszabály a közélet fogalmát nem határozta meg, de a jogalkotó – az 1942. évi X. törvényből következtetve – egy olyan fogalomból indulhatott ki, amely a hivatali szféra mellett átfogja a gazdasági élet államhoz kapcsolódó (azaz abban az időszakban dominánsnak tekinthető) szegmensét is. A közélet tisztaságát a szabályozás alapjául szolgáló koncepció szerint a különböző társadalmi szférákban azonos körben kellett védeni (ha nem is kellett azonos büntetési tétellel fenyegetni). Erre tekintettel az új szabályozás nem tett mást, mint a hivatali befolyással üzérkedés szabályozását mechanikusan átültette az állami szerv (szervezet vagy egyesület) dolgozóival, illetve tagjaival kapcsolatos cselekmények megítélésére. A korabeli jogirodalom pedig ezen alapulva a tényállás jogi tárgyaként – a hivatali szférában meghonosodott fogalom adaptálásával – a vállalat működésébe vetett bizalom kategóriáját jelölte meg.⁵¹⁹

⁵¹¹ WIENER (1972) 310.

⁵¹² 1961. évi Btk. 235. §.

⁵¹³ Ezzel párhuzamosan a törvény 39. §-a által a korábbi befolyással üzérkedési tényállás (1961. évi Btk. 153. §) címe „hivatali” jelzővel egészült ki.

⁵¹⁴ 1961. évi Btk. 235/A. §.

⁵¹⁵ Az 1971. évi 28. törvényerejű rendelet 56. §-ához fűzött indokolás.

⁵¹⁶ 1961. évi Btk. 236. §.

⁵¹⁷ 1961. évi Btk. 287. §.

⁵¹⁸ Az 1971. évi 28. törvényerejű rendelet 56. §-ához fűzött indokolás.

⁵¹⁹ WIENER (1974) 83–84.

A rendelkezés hatóköre – összhangban az 1971. évi 28. törvényerejű rendelet által a vesztegetésnél is keresztülvitt módosítással – eleve az állami szervnél, szervezetnél vagy egyesületnél munkakört, illetőleg tisztséget betöltő személyekkel kapcsolatos befolyásra terjedt ki. A tényállás azonban mai fogalmaink szerint döntően a közszférát érintette, hiszen ekkoriban még a társadalmi szervezetek és egyesületek is gyakran a pártállam meghosszabbított karjaként funkcionáltak.

Az új tényállás vonatkozásában feltehetően megfelelően alkalmazni kellett azon a hivatali korrupciónál bevett értelmezést, hogy a tényállás hatókörébe nem tartoznak bele a közérdek előmozdítása végett érvényesített befolyással kapcsolatos cselekmények. Azt a megállapítást viszont már igen nehezen lehetett volna átvenni, hogy a csoportérdek érvényesítése érdekében elfogadott előny is büntetendő. Az állami vállalatot ugyanis a korabeli jogszabályok önálló jogi személyiséggel rendelkező és bizonyos határok között önállóan gazdálkodó szervnek tartották.⁵²⁰ Ezen aggályok – ha lehet – fokozottabban érvényesültek az egyesületek tekintetében, a jogszabályi meghatározás szerint ugyanis az ilyen jogi személyeket a dolgozók „a társadalmi, kulturális és egyéb tevékenység fejlesztése érdekében”, illetve „alkotmányos joguknál fogva” létesítik.⁵²¹

6.2.3.4. Az 1978. évi Btk.

Az állami szervvel kapcsolatos befolyással üzérkedés tényállása az 1978. Btk. megalkotásával érdemben nem változott. A kódex indokolása szerint a közélet tisztasága elleni bűncselekmények veszélyeztetik a „közélet tisztaságát, azokat a fokozott erkölcsi és társadalmi követelményeket, amelyek a szocialista társadalom körülményei között nemcsak a hatóságok és hivatalos személyek működésében érvényesek, hanem a gazdasági és kulturális életben is”. E bűncselekmények törvényi tényállásai védik a „hivatalos és más fontos társadalmi funkciót betöltő személyek törvényes, pártatlan és elfogulatlan működésébe vetett bizalmat”.⁵²²

A szabályozási koncepció tehát lényegét tekintve 1971-hez képest változatlan: a büntetőjogi beavatkozás alapja és indoka a közélet tisztaságának védelme. A jogalkotó erre hivatkozva terjesztette ki a hatóságok és hivatalos személyek működésére vonatkozó követelményeket más társadalmi szférákra (állami gazdálkodó tevékenység, kulturális élet). Kifejezetten megjelenítést nyert az is, hogy a tényállásoknak minden szférában nemcsak a törvényes, hanem a pártatlan működést is védelemben kell részesíteniük. A kriminalizáció ilyen kiterjesztését pedig a jogalkotó bevallotta a szocialista ideológia társadalom-felfogására alapította. Ezzel egyébként lényegében elismeri, hogy a nem-hivatali befolyással üzérkedés tényállása – legalábbis ilyen formájában – mindenképpen a gazdasági rendszerhez kötődő bűncselekmény.⁵²³

A közélet tisztasága ráadásul már nemcsak a miniszteri indokolás, hanem a törvény rendszere alapján is a bűncselekménytípus kriminalizációjának alapja. A vesztegetéshez hasonlóan ugyanis a befolyással üzérkedés összes változatát (így a nem-hivatali befolyással

⁵²⁰ 1959. évi Ptk. 31. § (1) és (2) bek. Hatályos 1960. május 1. napjától 1984. december 31. napjáig.

⁵²¹ 1959. évi Ptk. 71. §. Hatályos 1960. április 1. napjától 1978. március 1. napjáig.

⁵²² Az 1978. évi Btk. XV. fejezet VII. címéhez kapcsolódó indoklás.

⁵²³ A gazdasági bűncselekmények rendszerkötöttségéről lásd TIEDEMANN (2004) 3.

üzérkedését is) a jogalkotó a „közélet tisztasága elleni bűncselekmények” című szerkezeti egységében⁵²⁴ helyezte el. A korábbiakkal szemben ráadásul a Btk. az állami szervvel (szövetkezettel vagy egyesülettel) kapcsolatos befolyással üzérkedést már nem önálló, hanem a megfelelő hivatali korrupciós bűncselekmény szabályozására utaló rendelkezésként fogalmazta meg (nem is külön §-ban). Ez a szabályozási megoldás viszont még a Btk. korrupciós bűncselekményekre vonatkozó rendszerében is idegen testnek tekinthető. A hivatali és az állami szerv stb. dolgozójával kapcsolatos vesztegetés tényállásait ugyanis ugyanezen kódex önállóan és elkülönült §-ban szabályozta.⁵²⁵

6.2.3.5. Az 1987. évi III. törvény

Az 1987. évi III. törvény 24. §-a úgy módosította a tényállást, hogy a befolyás érintettjeinek körét „állami szerv, gazdálkodó szervezet, társadalmi szervezet vagy egyesület dolgozója, illetve tagja” szövegre módosította. Az új fogalomhasználat szükségességének magyarázatára a miniszeri indokolás csak a vesztegetés vonatkozásában utal, de az ott kifejtettek a befolyással üzérkedés tekintetében (az azonos szóhasználatra tekintettel⁵²⁶) megfelelően irányadók. Eszerint „a Javaslat [...] az alanyi kört pontosabban határozza meg. Vannak ugyanis olyan szocialista gazdálkodó szervezetek, amelyek nem tartoznak [bele a korábbi jogszabályban szereplő] kategóriákba. Ezért az állami szerv és az egyesület mellett a gazdálkodó szervezetet helyes említeni, és indokolt a felsorolást a társadalmi szervezettel is kiegészíteni.”⁵²⁷

A módosító törvény 25. §-a új értelmező rendelkezést iktatott be a Btk.-ba, amely szerint a közélet tisztasága elleni bűncselekményekről szóló cím alkalmazásában gazdálkodó szervezet a Polgári Törvénykönyv 685. §-ának c) pontjában felsorolt jogi személy.⁵²⁸ A Ptk. ekkoriban hatályos, az 1984. évi 33. tvr. 6. §-ával megállapított rendelkezése szerint „gazdálkodó szervezet: az állami vállalat, a tröszt, az egyéb állami gazdálkodó szerv, a szövetkezet, a szövetkezeti vállalat, ezek jogi személyiséggel rendelkező gazdasági társulása, a vízgazdálkodási társulat, az egyes jogi személyek vállalata, valamint – a Magyar Nemzeti Bank és a külföldi részvétellel működő pénzügyintézet kivételével – a pénzügyintézet, továbbá – a külföldi részvétellel működő gazdasági társulás által létesített leányvállalat kivételével – a leányvállalat”.⁵²⁹

A társadalmi szervezet kategóriáját a módosított tényállás külön nevesítette, annak fogalma vonatkozásában az 1959. évi Ptk. 68–70. § volt irányadó. A társadalmi szervezet (vagy a továbbra is nevesített egyesület) ugyanis attól nem minősült a büntetőjogi tényállás alkalmazásában gazdálkodó szervezetnek, hogy a Ptk. kimondta: „az állam, az állami költségvetési szerv, a társadalmi szervezet és az egyesület gazdálkodó tevékenységével

⁵²⁴ 1978. évi Btk. XV. fejezet VII. cím.

⁵²⁵ 1978. évi Btk. 250. és 253. §, illetve 251–252. és 254. §.

⁵²⁶ Az 1987. évi III. törvény 24. §-ához fűzött indokolás 2.a), illetve 5. pont.

⁵²⁷ Az 1987. évi III. törvény 24. §-ához fűzött indokolás.

⁵²⁸ 1978. évi Btk. 258/A. §.

⁵²⁹ 1959. évi Ptk. 685. c) pont. Hatályos 1985. január 1. napjától 1988. december 31. napjáig.

összefüggő polgári jogi kapcsolataira is a gazdálkodó szervezetre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni, kivéve ha a törvény e szervekre kifejezett rendelkezést tartalmaz”.⁵³⁰

6.2.3.6. *A rendszerváltás után*

Az 1988. évi XXV. törvény 4. §-a a társadalmi-gazdasági és politikai változásokkal összhangban módosította a gazdálkodó szervezet Ptk.-ban szereplő fogalmát. Az új definíció szerint gazdálkodó szervezet „az állami vállalat, az egyéb állami gazdálkodó szerv, a szövetkezet, a gazdasági társaság, az egyes jogi személyek vállalata, a leányvállalat – a Magyar Nemzeti Bank kivételével – a pénzügyintézet, továbbá a vízgazdálkodási társulat”.⁵³¹ A felsorolásból gyakorlati jelentőségére tekintettel a gazdasági társaság fogalmára kell figyelemmel lenni. A gazdasági társaságokról szóló akkoriban hatályos 1988. évi VI. törvény szerint ugyanis „jogi személyiség nélküli gazdasági társaságok: a közkereseti társaság és a betéti társaság”, illetve „jogi személyiségű gazdasági társaságok: az egyesülés, a közös vállalat, a korlátolt felelősségű társaság és a részvénytársaság”.⁵³²

Az 1959. évi Ptk. fenti módosítása – az 1978. évi Btk. utaló rendelkezésére figyelemmel – automatikusan kihatott a gazdálkodó szervezet büntetőjogi fogalmára. Ennek következtében jelentős mértékben kibővült az állami szervvel, gazdálkodó szervezettel, társadalmi szervezettel vagy egyesülettel kapcsolatos befolyással üzérkedés – szövegezésében változatlan – tényállásának hatóköre. Ez pedig nemcsak mennyiségi, hanem minőségi változást is jelentett. Ezt követően ugyanis – szemben a büntetőjogi beavatkozás eredeti (1971-es) koncepciójával – a befolyással üzérkedésért való büntetőjogi felelősség hatókörébe igen különböző társadalmi szférákat érintő cselekmények tartoztak. A tényállás ugyanis nemcsak az állami (közösségi) gazdálkodó tevékenységgel kapcsolatos cselekményekre terjed ki, hanem azokra is, amelyek vonatkoztatási pontja a magánszektorban működő profitorientált jogalany.

Az 1999. évi CXX. törvény 6. § (3) bekezdése a gazdálkodó szervezet fogalmát az 1978. évi Btk. általános részébe iktatta. Az új – némileg kibővült – fogalom szerint gazdálkodó szervezet körébe beletartozott az 1959. évi Ptk. „685. §-ának c) pontjában felsorolt gazdálkodó szervezet, valamint az a szervezet, amelynek gazdálkodó tevékenységével összefüggő polgári jogi kapcsolataira az 1959. évi Ptk. szerint a gazdálkodó szervezetre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni”.⁵³³

Az 1959. évi Ptk. ekkor hatályos szabályozása szerint „gazdálkodó szervezet: az állami vállalat, az egyéb állami gazdálkodó szerv, a szövetkezet, a gazdasági társaság, az egyesülés, a közhasznú társaság, az egyes jogi személyek vállalata, a leányvállalat, a vízgazdálkodási társulat, az erdőbirtokossági társulat, továbbá az egyéni vállalkozó”.⁵³⁴

Az 1959. évi Ptk. szerint „az állam, a helyi önkormányzat, a költségvetési szerv, az egyesület, a köztestület, valamint az alapítvány gazdálkodó tevékenységével összefüggő polgári jogi kapcsolataira is a gazdálkodó szervezetre vonatkozó rendelkezéseket

⁵³⁰ 1959. évi Ptk. 685. § c) pont. Hatályos 1985 január 1. napjától 1988. december 31. napjáig.

⁵³¹ 1959. évi Ptk. 685. § c) pont. Hatályos 1989 január 1. napjától 1993. október 29. napjáig.

⁵³² 1988. évi VI. törvény 2. § (2) bek. (hk.).

⁵³³ 1978. évi Btk. 137. § 17. pont.

⁵³⁴ 1959. évi Ptk. 685. § c) pont. Hatályos 1998. június 16. napjától 2001. december 31. napjáig.

kell alkalmazni”.⁵³⁵ A korrupciós tényállás hatálya tehát kiterjedt azon szervezetekre (például költségvetési szervre vagy az alapítványra) is, amelyek „gazdálkodó tevékenységével összefüggő polgári jogi kapcsolataira” a Ptk. szerint „a gazdálkodó szervezetre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni”. Mégpedig értelmezésünk szerint akkor is, ha a korrupciós cselekményt nem olyan döntéssel kapcsolatban követték el, amely azok gazdálkodó tevékenységével kapcsolatos.

A 2001. évi CXXI. törvény 45. §-a (meglehetősen megkésve) a befolyással üzérkedés e fejezetben vizsgált tényállását is a háttérjogszabályok változásához alakította. A tényállást ezt követően az valósította meg, aki a cselekményt „gazdálkodó szervezet vagy társadalmi szervezet dolgozójával, illetve tagjával kapcsolatban követi el”.⁵³⁶

A miniszteri indokolás szerint a javaslat „a nem hivatali korrupciót szankcionáló tényállásokban ([1978. évi] Btk. 251-252, 254. §) az időközben bekövetkezett jogszabályi változásokhoz igazítva határozza meg a szervezetek körét. Az egyesületek társadalmi szervezetek, így önálló nevesítésük nem indokolt. Az állami szerv elavult fogalmát a törvény a költségvetési szerv fogalomra cseréli ki.” A korábban „hatályos szabályozás szerint állami szerv a népképviselői, az államigazgatási, a bírói és az ügyészi szerv, valamint az állam gazdálkodó szerve és intézménye. Ezek közül az első négy helyen említett szervnél dolgozó személyek az 1978. évi Btk. 137. § 1. pontja alapján hivatalos személynek minősülnek, az állam gazdálkodó szerve pedig ugyanezen szakasz 17. pontja alapján gazdálkodó szervezetnek minősül. Ennek megfelelően a [javaslat] a gazdasági vesztegetésnél, csak a gazdálkodó szervezet és a társadalmi szervezet fogalmát tartja meg.”⁵³⁷

Az indokolás fenti részében hivatkozott §-ok kizárólag vesztegetési tényállások, de a megállapítások a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos befolyással üzérkedésre megfelelően irányadók. Ennek új tényállásából azonban – a vesztegetéssel szemben – úgy került ki az állami szerv fogalma, hogy ahelyett nem került be a költségvetési szervé. A tényállás tehát csak a gazdálkodó szervezetet és a társadalmi szervezetet nevesítette. A szövegezési hiányosság azonban érdemben nem volt problematikus, mivel büntetőjogi értelmében a költségvetési szerv is gazdálkodó szervezet, hiszen „gazdálkodó tevékenységével összefüggő polgári jogi kapcsolataira a gazdálkodó szervezetre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni”.⁵³⁸

A tényállásban nevesített szervezetek köre többször változott, a végleges formát („gazdálkodó szervezet vagy egyesület”) az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló 2011. évi CLXXV. törvény általi módosítás alapján nyerte el.⁵³⁹

6.2.3.7. A 2004-es tervezet

Az új Btk. előkészítése során a korrupciós bűncselekményekkel foglalkozó albizottság készítet egy olyan tervezetet, amelyben szerepelt a befolyással üzérkedésre vonatkozó rendelkezés.

⁵³⁵ 1959. évi Ptk. 685. § c) pont. Hatályos 1993. október 30. napjától 2004. október 7. napjáig.

⁵³⁶ 1978. évi Btk. 256. § (3) bek. a) pont.

⁵³⁷ A 2001. évi CXXI. törvény javaslatának 37–46. §-ához fűzött indokolás.

⁵³⁸ 1978. évi Btk. 137. § 17. pont, illetve 1959. évi Ptk. 685. § c) pont.

⁵³⁹ 1978. évi Btk. 137. § 17. pont. Hatályos 2011. december 22. napjától.

kezés is.⁵⁴⁰ Ennek alapján büntetendő lett volna (két évig terjedő szabadságvesztéssel), „aki arra hivatkozással, hogy választás, kinevezés vagy szerződés alapján betöltött tisztségében, szolgálatában vagy ügykörében eljáró személyt jogellenesen befolyásolja, a maga vagy más részére jogtalan előnyt kér, vagy a jogtalan előnyt, illetőleg annak ígéretét elfogadja”. Üzletszerű elkövetés esetén a büntetési tétel három évig terjedő szabadságvesztés lett volna. Egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel lett volna büntetendő, aki a befolyással üzérkedést hivatalos vagy egyébként önálló intézkedésre jogosult személlyel kapcsolatban követi el. Még súlyosabban (két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel) lett volna büntetendő a cselekmény, ha az elkövető

- a) azt állítja vagy azt a látszatot kelti, hogy hivatalos vagy egyébként önálló intézkedésre jogosult személyt megveszteget,
- b) hivatalos személynek adja ki magát,
- c) (a hivatalos személy vagy egyébként önálló intézkedésre jogosult személy vonatkozásában elkövetett) cselekményét üzletszerűen követi el.

A befolyással üzérkedés egy olyan szabályozás része lett volna, amelyben a korrupciós bűncselekmények központi kategóriája a választás, kinevezés vagy szerződés alapján betöltött tisztségében, szolgálatában vagy ügykörében eljáró személy. Ebben a koncepcióban a korrupciós cselekmények hivatalos személyekkel (más önálló intézkedésre jogosult személyekkel) kapcsolatos változatait – vesztegetés és vesztegetés elfogadása esetén is – minősített esetként szabályozták volna.⁵⁴¹

6.2.3.8. A Btk.

A Btk. alapján befolyással üzérkedésért egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki arra hivatkozással, hogy hivatalos személyt befolyásol, a maga vagy más számára előnyt kér, az előnyt vagy ennek ígéretét elfogadja, illetve a rá tekintettel harmadik személynek adott vagy ígért előny kérőjével vagy elfogadójával egyetért.⁵⁴²

A befolyással üzérkedés büntetése két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha az elkövető „azt állítja, vagy azt a látszatot kelti, hogy hivatalos személyt veszteget”, „hivatalos személynek adja ki magát”, vagy a bűncselekményt „üzletszerűen” követi el.⁵⁴³

Befolyással üzérkedésért büntetendő (vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel) az is, aki a befolyással üzérkedést gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet végző személlyel kapcsolatban követi el.⁵⁴⁴ A büntetés három évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet végző, önálló intézkedésre jogosult személlyel kapcsolatban követik el.⁵⁴⁵

A Btk. eredeti szabályozásában tehát továbbra is fennmaradt az a konstrukció, hogy a hivatali és nem-hivatali befolyással üzérkedés tényállása formálisan elkülönül (sőt a ko-

⁵⁴⁰ Vö. Bócz (2004) 41.

⁵⁴¹ Bócz (2004) 41.

⁵⁴² Btk. 299. § (1) bek.

⁵⁴³ Btk. 299. § (2) bek. a–c) pont.

⁵⁴⁴ Btk. 300. § (1) bek. Hatályos 2013. július 1. napjától 2015. június 30. napjáig.

⁵⁴⁵ Btk. 300. § (2) bek. Hatályos 2013. július 1. napjától 2015. június 30. napjáig.

rábbiakkal ellentétben külön §-ban jelent meg), de a két tényállás azonos terjedelemben (viszont a cselekményt eltérő büntetési tétellel fenyegetve) biztosít büntetőjogi védelmet.

A gazdálkodó szervezettel kapcsolatos befolyással üzérkedésnek azonban már nem minősítő körülménye az üzletszerűség.

6.2.3.9. A 2015. évi módosítás

A 2015. évi módosítás a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos befolyással üzérkedés tényállását a Btk. 298. § (3) és (4) bekezdésében helyezte el, illetve ahhoz a büntetés korlátlan enyhítésére vonatkozó rendelkezést csatolt. Az indoklás szerint „technikai módosításra”⁵⁴⁶ lényegében azért volt szükség, mert a 300. §-t fel kellett szabadítani, hogy oda el lehessen helyezni az összes korrupciós bűncselekmény feljelentésének elmulasztását szankcionáló rendelkezést. A gazdálkodó szervezettel kapcsolatos befolyással üzérkedést tehát hatályos jogunk – az 1978. évi Btk.-hoz hasonlóan, de a Btk. eredeti megoldásától eltérően – már nem önálló §-ban szabályozza.

6.3. Kérdések a jogesetek kapcsán

1. Olmóc Ingrid (a Jogeset 6a. ügyben) a Sünvári Pozsga vonatkozásában elkövetett cselekménye miatt felel-e befolyással üzérkedésért (ha igen, milyen változatáért)?
2. Olmóc Ingrid (a Jogeset 6a. ügyben) a Zigirg Tamás vonatkozásában elkövetett cselekménye miatt felel-e befolyással üzérkedésért (ha igen, milyen változatáért)?
3. Estabesi Nóra Georgina (a Jogeset 6b. ügyben) a Gáérd Pál Sándorral kapcsolatos cselekménye miatt felel-e befolyással üzérkedésért (ha igen, milyen változatáért)?
4. Estabesi Nóra Georgina (a Jogeset 6b. ügyben) az Onokai-Tahini Árpáddal kapcsolatos cselekménye miatt felel-e befolyással üzérkedésért (ha igen, milyen változatáért)?
5. Hormonyuki Kálmán (a Jogeset 6c. ügyben) a Rozsnyói Elemér vonatkozásában elkövetett cselekménye miatt felel-e befolyással üzérkedésért (ha igen, milyen változatáért)? Ha nem, akkor milyen más bűncselekményért felelhet?
6. Hormonyuki Kálmán (a Jogeset 6c. ügyben) a Rihavacsay Eugénnel kapcsolatos cselekménye miatt felel-e befolyással üzérkedésért (ha igen, milyen változatáért)?
7. Hormonyuki Kálmán (a Jogeset 6c. ügyben) a Gerendássy Tóbiással kapcsolatos cselekménye miatt felel-e befolyással üzérkedésért (ha igen, milyen változatáért)?

⁵⁴⁶ 2015. évi Mód. tv. 27–28. §.

6.4. A büntetőbíróságok döntései és jogértelmezése

6.4.1. A Jogeset 6a. kapcsán⁵⁴⁷

Az elsőfokú bíróság 2007. évi április hó 26. napján kihirdetett ítélete szerint az Olmóc Ingridnek megfelelő vádlott Zigirg Tamás vonatkozásában elkövetett cselekményével megalósította a befolyással üzérkedés tényállását.⁵⁴⁸

Az elsőfokú bíróság szerint „a befolyással üzérkedés [...] nagyon komoly figyelmet érdemel [...], figyelemmel arra, hogy a társadalom számára alapvető jelentősége van annak, hogy a gazdálkodó és társadalmi szervezetek dolgozói, illetve tagjai részrehajlás nélkül látják-e el a feladataikat. E körülmény lényegesen meghatározza az egyes állampolgároknak az állami, önkormányzati, pénzügyi és egyéb szervek iránti bizalmát, valamint a politikai, társadalmi rendszerről kialakított véleményüket.” Arra is utalt, hogy „az ún. korrupciós bűncselekmények (befolyással üzérkedés [...]) veszélyeztetik ezt a bizalmat és általában a közélet tisztaságát, azokat a fokozott erkölcsi és társadalmi követelményeket, amelyek nem csak a hatóságok és hivatalos személyek működésében érvényesek, hanem a gazdasági és kulturális életben is”. A befolyással üzérkedés „azért is veszélyes a társadalomra, mert az erről tudomást szerzőben azon véleményt alakíthatja ki, hogy csak akkor számíthat ügyeinek kedvező elbírálásában, ha közbenjáró személyt, tehát protekciót vesz igénybe”.

Az Olmóc Ingridnek megfelelő vádlott „csupán színlelte a befolyásolást, és ha a hivatkozott személyek valóságosak is, velük semmiféle kapcsolatban nem állt, a vádlott a nem létező kapcsolataira való hivatkozással kért és fogadott el” előnyt. Azonban „kimeríti a törvényi tényállást a valójában nem létező befolyásolásra való hivatkozás is [...]. Aki csupán színleli a befolyásolást – mert ténylegesen nem rendelkezik kapcsolatokkal, vagy ha rendelkezik is, azokat nem kívánja felhasználni – [...] befolyásolással üzérkedés büntette miatt tartozik büntetőjogi felelősséggel [...]”.

6.4.2. A Jogeset 6b. kapcsán⁵⁴⁹

Az elsőfokú bíróság 2012. év november 8-án kihirdetett ítélete szerint az Estabesi Nóra GeorGINának megfelelő vádlott bűnös folytatólagosan elkövetett hivatali befolyással üzérkedés büntetében,⁵⁵⁰ mivel arra hivatkozva kért előnyt a Gáérd Pál Sándornak megfelelő személytől, hogy politikai kapcsolatrendszerét felhasználva a pályázatok elbírálására jogosult személyt megvesztegetve vissza nem térítendő támogatást szerez. A pályázatok elbírálására ugyanis csak hivatalos személy⁵⁵¹ volt jogosult. Ennek megállapításakor az elsőfokú bíróság figyelemmel volt arra, hogy a mezőgazdasági, agár-vidékfejlesztési, valamint halászati támogatásokhoz és egyéb intézkedésekhez kapcsolódó eljárásokban az elkövetéskor hatályos

⁵⁴⁷ Hajdú-Bihar Megyei Bíróság 17.B.185/2006/8.

⁵⁴⁸ 1978. évi Btk. 256. § (3) bek. b) pont.

⁵⁴⁹ Gyulai Törvényszék B.115/2012/17.

⁵⁵⁰ 1978. évi Btk. 256. § (1) bekezdése, és (2) bekezdés a) pont, I. fordulata és c) pontja.

⁵⁵¹ 1978. évi Btk. 137. § 1. pont.

törvény egyik rendelkezése alapján a közigazgatási hatósági eljárás általános szabályairól szóló törvény (Ket.) rendelkezéseit kellett alkalmazni.⁵⁵²

Az Estabesi Nóra Georginának megfelelő vádlottat ezenfelül bűnösnek mondta ki gazdálkodó szervezettel kapcsolatos befolyással üzérkedés büntetében is,⁵⁵³ mivel azt ígérte az Onokai-Tahini Árpádnak megfelelő személynek, hogy a pénzügyi szférában, illetőleg az [párt neve] vezető politikusai körében lévő ismeretségi körét felhasználva, az arra jogosult személyt megvesztegetve a hitelszerződéseket egy – a korábbinál kedvezőbb – hitelkonstrukcióvá tudja alakíttatni.⁵⁵⁴

A Szegedi Ítéletkönyv 2013. február 26. napján az elsőfokú ítélet fenti rendelkezéseit helybenhagyta, azt csak annyiban változtatta meg, hogy a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos befolyással üzérkedés büntett cselekményét is folytatólagosan elkövetettnek minősítette, mivel a vádlott 2009. március 30. napját követően még több alkalommal telefonon kereste meg az Onokai-Tahini Árpádnak megfelelő személyt.⁵⁵⁵

6.4.3. A Jogeset 6c. kapcsán

A Fővárosi Törvényszék 2014. október hó 28. napján kelt ítéletében a Hormonyuki Kálmánnak megfelelő vádlott

- a Rozsnyói Elemérnek megfelelő személy vonatkozásában elkövetett cselekményért hivatali befolyással üzérkedés büntetetté,⁵⁵⁶
- a Rihavacsay Eugénnek megfelelő személy vonatkozásában elkövetett cselekményét gazdálkodó szervezettel kapcsolatos befolyással üzérkedés vétségének,⁵⁵⁷ míg
- a Gerendássy Tóbiásnak megfelelő személy vonatkozásában elkövetett cselekményét csalás büntetetté⁵⁵⁸ minősítette.⁵⁵⁹

Az 1978. évi Btk. és a „Btk. vizsgálata alapján megállapította, hogy a befolyással üzérkedés büntetetté törvényi tényállása lényegében mindkét jogszabály esetében ugyanaz, és a büntetési tételkeret sem változott, mivel a cselekmény elkövetője alapesetben egy évtől öt évig terjedő, a minősített esetben két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető. Lényeges változást jelent azonban, hogy [...] a [gazdálkodó szervezettel kapcsolatos] befolyással üzérkedés esetén az üzletszerűség a régi Btk. szerint minősítő körülmény volt, annak elkövetője a [...] kisebb tárgyi súlyú esetben⁵⁶⁰ három évig terjedő szabadságvesztéssel volt büntethető”.⁵⁶¹ Ezzel szemben a „Btk. a gazdasági befolyással üzérkedésnél nem szabályoz-

⁵⁵² 2007. évi XVII. törvény 12. § (1) bek.

⁵⁵³ 1978. évi Btk. 256. § (3) bekezdés a) pont, (4) bekezdés első tétel.

⁵⁵⁴ 1978. évi Btk. 256. § (3) bekezdés a) pont, (4) bekezdés első tétel.

⁵⁵⁵ Legfelsőbb Bíróság Bf.III.13/2013/12.

⁵⁵⁶ Btk. 299. § (1) bek., (2) bek. a) és c) pont.

⁵⁵⁷ Btk. 299. § (1) bek., 300. § (1) bek.

⁵⁵⁸ Btk. 373. § (1) bek., (2) bek. bc) pont, (3) bekezdés b) pont.

⁵⁵⁹ Fővárosi Törvényszék 20.B.582/2014/18.

⁵⁶⁰ 1978. évi Btk. 256. § (3) bek. a) pont.

⁵⁶¹ 1978. évi Btk. 256. § (4) bek.

za az üzletszerűséget, mint minősítő körülményt, így az elkövető a csupán két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő”.⁵⁶² A fentiekre figyelemmel a bíróság megállapította, hogy összességében részben kedvezőbb minősítés folytán a vádlottra nézve a Btk. rendelkezései az előnyösebbek, ezért a Btk. 2. § (2) bekezdése alapján ezt alkalmazta.⁵⁶³

A Hormonyuki Kálmánnak megfelelő vádlott a hivatali befolyással üzérkedés büntetetté azzal követte el, hogy „azt állította, hogy a PSZÁF-nál dolgozó barátnője hozzáféréssel bír a Központi Hitelinformációs Rendszerhez és 150.000.- Ft-ért barátnője töröltetni tudja a rendszerből. [...] E fordulat megvalósulása szempontjából az szükséges, hogy az elkövető az előny kérésének pillanatában azt állítsa, ill[etve] azt a látszatot keltse, hogy hivatalos személyt fog megvesztegetni, és a pénz átadása e célból történjen. [...] Nem szükséges [viszont], hogy az elkövető a hivatalos személyt megnevezze, vagy pontosan beazonosítsa, elegendő célzásokkal, utalásokkal vagy más módon olyan látszatot kelteni, hogy az elkövető hivatalos személyt veszteget meg. A cselekmény elkövetésekor hatályos 2007. évi CXCV. törvény 1. § (1) bekezdése alapján a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete Kormányhivatal. A 2010. évi CLVIII. törvény 1. § (1) bekezdése szerint pedig a Felügyelet a Magyar Köztársaság pénzügyi közvetítő rendszerét felügyelő, ellenőrző hatósági feladatokat ellátó és szabályozó, országos hatáskörű közigazgatási szerv, amely csak a törvénynek van alárendelve. A Btk. 459. § (1) bekezdés 11. k) pontja alapján a Felügyeletnél közhatalmi feladatot ellátó vagy szolgálatot teljesítő személy hivatalos személynek minősült, ha tevékenysége a szerv rendeltetészerű működéséhez tartozik”.⁵⁶⁴

A Hormonyuki Kálmánnak megfelelő vádlott a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos befolyással üzérkedés vétségét azzal követte el, hogy „a vádlott a vele kapcsolatba kerülő személyeknek kedvező hitellehetőséget ígért, és arra hivatkozott, hogy az általa kért ügyintézési díjból a hitel ügyintézésben segítségére lévő pénzügyi/takarékszövetkezeti ügyintézőnek is adnia kell”. A bűncselekmény megvalósulásához „nem szükséges, hogy a vádlott azt állítsa, hogy az általa átvett pénzből az ügyintézőnek is juttat, csupán az, hogy a pénzt arra tekintettel, ill[etve] arra tekintettel is kérje, hogy meghatározott személyt befolyásol. Amennyiben az elkövető azt is állítja, hogy az általa átvett pénzből az ügyintézőnek is juttatnia kell, az csak egyértelművé teszi, hogy az általa elkért pénz az ügyintéző befolyásolásának, ill[etve] az ügyintéző segítségének az ellenértéke”.⁵⁶⁵

Azokban az esetekben (így a Gerendássy Tóbiásnak megfelelő személy esetén) pedig, ahol „a vádlott a kedvező hitellehetőség ígértenél befolyásolásra kifejezetten nem hivatkozott, ott a csalás tényállása állapítható meg. [...] A vádlott ugyanis azzal a magatartásával, hogy azt állította, az általa átvett ügyintézési díjért cserébe kedvező hitelt intéz, azonban hitelt nem intézett, a pénzt sem adta vissza és [...] a vele kapcsolatba kerülő személyek részére elérhetetlenné vált, jogtalan haszonszerzési célzattal ejtette tévedésbe a sértetteket, és ezzel” kárt okozott”.⁵⁶⁶

Az elsőfokú bíróság által adott részletes és színvonalas jogi indokolással a másodfokú bíróság mindenben egyetértett. Megállapította, hogy „a bűncselekmények megnevezése és a kapcsolódó törvényhelyek tekintetében az elsőfokú bíróság által felhívott rendelkezések

⁵⁶² Btk. 300. § (1) bek. Hatályos 2015. június 30. napjáig.

⁵⁶³ Fővárosi Törvényszék 20.B.582/2014/18.

⁵⁶⁴ Fővárosi Törvényszék 20.B.582/2014/18.

⁵⁶⁵ Fővárosi Törvényszék 20.B.582/2014/18.

⁵⁶⁶ Fővárosi Törvényszék 20.B.582/2014/18.

megfeleltek a Btk. elsőfokú ítélet kihirdetésekor hatályos szövegének”. Időközben „azonban, 2015. július 1. napjával módosult a Btk. [...] szabályozása: a gazdálkodó szervezet érdekében tevékenységet végző személlyel kapcsolatos befolyással üzérkedés törvényi tényállását az elsőfokú ítélet meghozatalakor hatályos Btk. 300. § (1) bekezdéséből a jogalkotó változtatlan tartalommal a Btk. 299. § (3) bekezdésébe emelte át. Emiatt a korrupciós vétségek törvényszék általi minősítése már nem felel meg sem az elkövetéskori, sem a másodfokú elbírálás idején irányadó szabályozásnak. Mivel közbülső törvény alkalmazására nem kerülhet sor, a másodfokú bíróság az időközben módosult befolyással üzérkedés vétsége minősítését a [2015. július 1. napja után] hatályos törvényhely feltüntetésével a [Btk.] 299. § (1) bekezdésébe ütköző, a (3) bekezdés szerint minősülőre pontosította”.⁵⁶⁷

6.5. Esetvariációk a jogesetek kapcsán

6.5.1. Az esetvariációk

Jogeset 6d.	Danheim Zoárd arra hivatkozik, hogy 200 ezer forint ellenében el tudja intézni, hogy barátnője, Elhu Erika, aki a Fonga Kft. ügyvezetője, 2 millió forint értékben megrendelést adjon számítógépes programok telepítésére Ujj Géza cégének (az UjJ Soft. Kft.-nek). Danheim Zoárd közben is jár barátnőjénél, aki a megrendelést Ujj Géza cégének, az UjJ Soft. Kft.-nek biztosítja.
Jogeset 6e.	Jogeset 6d., de Danheim Zoárd nem jár közbe a barátnőjénél.
Jogeset 6f.	Jogeset 6d., de Danheim Zoárd csak hallott Elhu Erikáról, akit személyesen nem is ismer.
Jogeset 6g.	Jogeset 6d., de Danheim Zoárd arra is hivatkozik, hogy a 200 ezer forintból barátnője is részesülne.
Jogeset 6h.	Jogeset 6d., de Danheim Zoárd arra hivatkozik, hogy barátnője a kedvezőtlenebb üzleti ajánlatot fogadja majd el, a rosszabb pályázónak biztosít állást, illetve kiszolgáltatja a cég üzleti titkát.
Jogeset 6i.	Jogeset 6d., de Danheim Zoárd arra hivatkozik, hogy barátnője 200 ezer forint fejében tényleges teljesítés nélkül is leigazolja számítógépes programok karbantartását 2 millió forint értékben.
Jogeset 6j.	Jogeset 6h. vagy Jogeset 6i., de Danheim Zoárd arra is hivatkozik, hogy a 200 ezer forintból barátnője is részesülne.
Jogeset 6k.	Jogeset 6h. vagy Jogeset 6i., de Danheim Zoárd hivatalos személynek adja ki magát.
Jogeset 6l.	Jogeset 6h. vagy Jogeset 6i., de Danheim Zoárd arra hivatkozik befolyása igazolására, hogy korábban hivatalos személyként tevékenykedett.
Jogeset 6m.	Jogeset 6d., de Danheim Zoárd arra hivatkozik, hogy barátnőjénél, Elhu Erikánál meglévő befolyása révén könnyebben sze-

⁵⁶⁷ Fővárosi Ítéletábrla 4.Bf.427/2014/12.

- Jogeset 6n. rez állami támogatást Ujj Géza cégének, az UjJ Soft. Kft.-nek, amelyeket a hozzá intézett kérelemre a Fonga Kft. folyósít. Jogeset 6d., de Danheim Zoárd arra hivatkozik, hogy barátnőjénél, Elhu Erikánál jogosulatlan állami támogatást tud szerezni az UjJ Soft. Kft.-nek, amelyeket a hozzá intézett kérelemre a Fonga Kft. folyósít.
- Jogeset 6o. Jogeset 6d., de Danheim Zoárd arra hivatkozik, hogy barátnője, Elhu Erika a minisztériumban dolgozik, ahol állami támogatásokat bírál el, amelyeket az UjJ Soft. Kft. biztosabban megszerezhetne, ha ezekből 400 ezer forintot neki juthatna.

6.5.2. Adalékok az esetvariációk megoldásához

- ad Jogeset 6d. Danheim Zoárd gazdálkodó szervezettel kapcsolatos befolyással üzérkedés minősített esete miatt felel [Btk. 299. § (4) bek.].
- ad Jogeset 6e. Lásd megfelelően a Jogeset 6d. megoldását. A gazdálkodó szervezettel kapcsolatos befolyással üzérkedés akkor is megállapítható, ha Danheim Zoárd nem jár közbe a barátnőjénél. E bűncselekmény a közbenjárás pusztá állításával és az előny erre hivatkozással való kérésével megvalósul.
- ad Jogeset 6f. Lásd megfelelően a Jogeset 6d. megoldását. Danheim Zoárd akkor is gazdálkodó szervezettel kapcsolatos befolyással üzérkedésért felel, ha a befolyás nem létező, így annak állítása megtevésztő.
- ad Jogeset 6g. Lásd megfelelően a Jogeset 6d. megoldását. E bűncselekménynél – a hivatali változattal [Btk. 299. § (2) bek. a) pont] szemben – nem képez minősítő körülményt, ha a befolyással üzérkedő a vesztegetés látszatát kelti.
- ad Jogeset 6h. Lásd megfelelően a Jogeset 6d. megoldását. A gazdálkodó szervezettel kapcsolatos befolyással üzérkedés *de lege lata* nem minősül súlyosabban attól, hogy a cselekmény kötelességzegés állításával valósul meg.
- ad Jogeset 6i. Lásd megfelelően a Jogeset 6h. megoldását. A különbség az, hogy ilyen esetben valóságos gazdasági esemény sem történik.
- ad Jogeset 6j. Lásd megfelelően a Jogeset 6d. megoldását. E bűncselekménynél – a hivatali változattal [Btk. 299. § (2) bek. a) pont] szemben – nem képez minősített esetet, ha a befolyással üzérkedő a vesztegetés látszatát kelti.
- ad Jogeset 6k. Lásd megfelelően a Jogeset 6d. megoldását. E bűncselekménynél – a hivatali változattal [Btk. 299. § (2) bek. a) pont] szemben – nem képez minősített esetet, ha a befolyással üzérkedő hivatalos személynek adja ki magát.
- ad Jogeset 6l. Lásd megfelelően a Jogeset 6d.. megoldását. E bűncselekménynél nem képez minősített esetet, ha a befolyással üzérkedő arra

- ad Jogeset 6m. hivatkozik befolyása igazolására, hogy jelenleg vagy korábban hivatalos személyként tevékenykedett. Lásd megfelelően a Jogeset 6d. megoldását. Akkor is gazdálkodó szervezettel kapcsolatos befolyással üzérkedés valósul meg, ha a döntés tárgya közpénzek felhasználása.
- ad Jogeset 6n. Lásd megfelelően a Jogeset 6m. megoldását. E bűncselekménynél nem képez minősített esetet, ha a befolyással üzérkedő arra hivatkozik, hogy befolyását kötelességszegő döntés elérése érdekében veti latba.
- ad Jogeset 6o. Danheim Zoárd hivatalos személlyel kapcsolatos befolyással üzérkedésért felel [Btk. 299. § (1) bek.].

6.6. A szabályozás értékelése és javaslatok a jogalkotó számára

A rendszerváltás utáni jogirodalomban felvetődött, hogy a piacgazdaság viszonyai között a gazdasági szférában kriminalizálandó befolyás kategóriája „kiüresedett”.⁵⁶⁸ Az „élősködő” jövedelemszerzés tilalma ugyanis, amivel korábban (a szocializmusban) a cselekménytípus kriminalizációját elsődlegesen alá kívánták támasztani, a piacgazdaság viszonyai között a büntetni rendelés indokaként nem értelmezhető. Az adott szervezet elfogulatlan működésébe vetett bizalom kategóriája pedig nem elegendő a büntetőjogi felelősség változatlan hatókörben való fenntartásához.

A gazdálkodó szervezetekkel kapcsolatos befolyással üzérkedés szabályozása tehát *de lege ferenda* mindenképpen alapos – a korrupciós bűncselekmények közül talán a leginkább mélyreható – újragondolásra szorul. Ennek körében a gazdálkodó szervezetekkel kapcsolatos befolyással üzérkedés tényállása a jövőben kizárólag a jogszabályn vagy szerződésen alapuló kötelesség teljesítésébe vetett bizalmat veszélyeztető magatartások ellen nyújtana védelmet.

Erre figyelemmel a jövőben az „eshetne tilalom alá a gazdaságban, ha valaki arra hivatkozik, hogy bizonyos szervezetek képviselőjét jogsértésre, a rábízott joggal való visszaélésre veszi rá”.⁵⁶⁹ A gazdálkodó szervezetekkel kapcsolatos cselekmény büntetni rendelése tehát azon esetekre korlátozódna, amikor a (szükségképpen) jogtalan előnyt valaki arra hivatkozással fogadja el, hogy befolyását gazdálkodó szervezet részére tevékenységet végző személy jogszabályn vagy szerződésen alapuló kötelessége megszegésének kiváltása érdekében veti latba.

A javasolt bűncselekményt valósítaná meg tehát a feleség (férj, barátnő stb.), aki az előnyt arra hivatkozva kéri, hogy rábeszélésére (szexuális mesterkedéseire) tekintettel valamely gazdálkodó szervezetnél a gazdasági igazgató a kedvezőtlenebb üzleti ajánlatot fogadja majd el, a humánpolitikai vezető a rosszabb pályázónak biztosít állást, illetve a stratégiai–fejlesztési osztályvezető kiszolgáltatja a cég üzleti titkát (vö. Jogeset 6h.).

A hatályos joggal szemben viszont nem lenne büntetendő, aki egyszerűen arra hivatkozik, hogy bizonyos összeg ellenében el tudja intézni, hogy barátnőjének cége megrendelést

⁵⁶⁸ K1s (2003) 280–281.

⁵⁶⁹ K1s (2003) 280–281.

adjon egy másik cégnek számítógépes programok telepítésére (vö. például Jogeset 6d.). Ez csak akkor lenne büntetendő – akkor is csak a család körében –, ha a cselekmény (vö. például Jogeset 6f.) megtévesztést és kár szándékos okozását is magában foglalja.

A gazdálkodó szervezettel kapcsolatos befolyással üzérkedést súlyosabban kellene büntetni, ha az elkövetési magatartások tanúsításakor a tettes

- azt állítja, vagy azt a látszatot kelti, hogy gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet végző személyt megvesztegeti vagy megvesztegette (Jogeset 6j.),⁵⁷⁰
- hivatalos személynek adja ki magát (Jogeset 6f.), illetve
- arra hivatkozik befolyása igazolására, hogy jelenleg vagy korábban hivatalos személyként tevékenykedett (Jogeset 6l.).

A gazdálkodó szervezettel kapcsolatos befolyással üzérkedés tényállásában sem értékelném minősítőként azt a körülményt, ha az érvényesíteni kívánt (érvényesített) befolyás önálló intézkedésre jogosult személlyel kapcsolatos. Ezt a fogalmat ugyanis – annak bizonytalanságára tekintettel – részemről a vesztegetés tényállásában sem tartom indokoltnak szerepeltetni.⁵⁷¹

Mindezek figyelembevételével a magánszektorban elkövetett befolyással üzérkedés szabályozására a következő szövegszerű kodifikációs javaslatot teszem:

Btk. 299/A. § (1) Aki arra hivatkozással, hogy gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet végző személyt jogszabályból eredő vagy szerződésen alapuló kötelességének megszegése érdekében befolyásolja,

- a) jogtalan előnyt kér,
 - b) a jogtalan előnyt vagy ennek ígérését elfogadja, illetve
 - c) a rá tekintettel harmadik személynek adott vagy ígért jogtalan előny kérőjével vagy elfogadójával egyetért, két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.
- (2) A büntetés három évig terjedő szabadságvesztés, ha az elkövető
- a) azt állítja, vagy azt a látszatot kelti, hogy a gazdálkodó szervezet részére tevékenységet végző személyt megvesztegeti vagy megvesztegette,
 - b) hivatalos személynek adja ki magát,
 - c) befolyása igazolására arra hivatkozik, hogy jelenleg vagy korábban hivatalos személyként tevékenykedett.

Ezenfelül meg lehet fontolni azon cselekmények büntetni rendelését is, amikor a befolyással üzérkedő – a kötelességszegés kiváltására hivatkozás nélkül – a gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet végző személy megvesztegetésének látszatát kelti (Jogeset 6g).

A javasolt szabályozás a jogszabályból eredő kötelesség fogalmán keresztül megfelelő büntetőjogi védelmet biztosítana olyan esetekre is, amikor az állami támogatások (kedvezményes hitelek) folyósításáról gazdálkodó szervezetek döntenek (vö. Jogeset 6n.). Ezenfelül azonban meg lehet fontolni azon cselekmények büntetni rendelését is, amelyek

⁵⁷⁰ Hasonló rendelkezés szerepelt a 6.2.3.7. fejezetben bemutatott 2004-es tervezetben.

⁵⁷¹ HOLLÁN (2014a) 178.

a közpénzek gazdálkodó szervezetek általi hatékony felhasználásába vetett bizalmat veszélyeztetik (Jogeset 6m.).

6.7. Összegző feladatok

- I. Indokolt-e büntetni rendelni a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos befolyással üzérkedést?
- II. Azonos vagy szűkebb legyen-e a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos befolyással üzérkedés esetén a büntetőjogi felelősség terjedelme, mint a hivatalos személy vonatkozásában elkövetett hasonló cselekményeknél?
- III. Indokolt-e a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos befolyással üzérkedés büntetendőségéhez megkövetelni a hivatkozott befolyás kötelességszegéssel való kapcsolatát?
- IV. Indokolt-e, hogy a vesztegetés állítása a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos befolyással üzérkedés esetén is minősítő körülmény legyen?
- V. Indokolt-e gazdálkodó szervezettel kapcsolatos befolyással üzérkedés esetén súlyosabban szankcionálni, ha a tettes hivatalos személy vagy hivatalos személynek adja ki magát?
- VI. Indokolt-e a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos befolyással üzérkedést olyan esetekben is büntetendővé nyilvánítani, amikor a befolyással üzérkedő nem hivatkozik kötelesség megszegésére irányuló befolyásra, de a vesztegetés látszatát kelti?
- VII. Indokolt-e a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos befolyással üzérkedésnél büntetni rendelni az olyan cselekményeket is, amelyek veszélyeztetik a közpénzek gazdálkodó szervezetek általi hatékony felhasználásába vetett bizalmat?

FELHASZNÁLT ÉS AJÁNLOTT IRODALOM

- ÁDÁM György (1986): *Az orvosi hálapénz Magyarországon*. Budapest, Magvető. (Gyorsuló idő)
- AMBRUS István (2014): *Egység és halmazat. Régi dogmatikai kérdés új megközelítésben*. Szeged, SZTE.
- ANGYAL Pál (1943): *Hivatali és ügyvédi büntettek és vétségek*. Budapest, Attila-nyomda. (A magyar büntetőjog kézikönyve, 21.)
- BALOGH Ágnes (2001): A vesztegetés megítélésének egyes jogtörténeti vonatkozásai. In CSEFKÓ Ferenc – HORVÁTH Csaba szerk.: *Korrupció Magyarországon*. Pécs, Friedrich Ebert Alapítvány – Pécs-Baranyai Értelmiségi Egyesület. 303–314.
- BELEGI József (2001): A közélet tisztasága elleni támadások az ítélkezési tapasztalatok fényében. In CSEFKÓ Ferenc – HORVÁTH Csaba szerk.: *Korrupció Magyarországon*. Pécs, Friedrich Ebert Alapítvány – Pécs-Baranyai Értelmiségi Egyesület. 384–392.
- BELOVICS Ervin (2011): A bűnpártolás elkövetési magatartásai. In GÁL István László szerk.: *Tanulmányok Tóth Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére*. Pécs, Pécsi Tudományegyetem. 62–63.
- BERKES György (1999a): Az államigazgatás, az igazságszolgáltatás és a közélet tisztasága elleni bűncselekmények. In Berkes György szerk.: *Magyar Büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára*. 2. kiadás. Budapest, HVG-ORAC. 629–705.
- BERKES György (1999b): A társadalomra veszélyesség hiányának büntetőjogi értékelése. *Magyar Jog*, XLVI. évf. 12. sz. 730–731.
- BÓCZ Endre (1986): Az államigazgatás, az igazságszolgáltatás és a közélet tisztasága elleni bűncselekmények. In LÁSZLÓ Jenő szerk.: *A Büntető Törvénykönyv magyarázata*. Budapest, KJK. 636–746.
- BÓCZ Endre (1996): Az államigazgatás, az igazságszolgáltatás és a közélet tisztasága elleni bűncselekmények. In GYÖRGYI Kálmán – WIENER A. Imre szerk.: *A Büntető Törvénykönyv magyarázata*. Budapest, KJK. 470–541.
- BÓCZ Endre (1998): Kriminális korrupció a magyar büntetőjogban. In GOMBÁR Csaba – HANKISS Elemér – LENGYEL László – VOLOSIN Hédi szerk.: *Írások a korrupcióról*. Budapest, Korridor. 10–46.
- BÓCZ Endre (2000): Korrupciós bűncselekmények a magyar büntetőjogban. In KRÁNITZ Mariann szerk.: *Korrupció Magyarországon I*. Budapest, Transparency International Magyarországi Tagozata Egyesület. 111–124.
- BÓCZ Endre (2004): A közélet tisztasága elleni bűncselekmények újrakodifikálása. *Büntetőjogi Kodifikáció*, 4. évf. 4. sz. 34–42.
- BÓCZ Endre (2009): Az AGROBANK-per – más megvilágításban. *Ügyvédvilág*, III. évf. 7–8. sz. 17.
- BÓCZ Endre (2010): *Négy évtized az ügyészségen. Pályám emlékezete*. Budapest, Pallas.
- BÓDI JÁNOS (1991): A korrupció mint társadalmi és büntetőjogi jelenség. *Rendészeti Szemle*, XXIX. évf. 1. sz. 27–30.

- CSEREI Gyula (2000): Ügyészégi megállapítások a korrupciós bűncselekmények nyomozási tapasztalataiból. In KRÁNITZ Mariann szerk.: *Korrupció Magyarországon I.* Budapest, Transparency International Magyarországi Tagozata Egyesület. 133–152.
- ÉLŐ Anita (2012): No para! Hálapénzes „önkéntes” orvosok százai a kórházakban. *Heti Válasz*, XII. évf. 31. sz. 18–20.
- ESER, Albin – KUBICIEL, Michael (2005): *Institutions against Corruption. A Comparative Study of the National Anti-Corruption Strategies Reflected by GRECO's First Evaluation Round.* Baden-Baden, Nomos.
- ESER, Albin – ÜBERHOFEN, Michael – HUBER, Barbara Hrsg. (1997): *Korruptionsbekämpfung durch Strafrecht. Ein rechtsvergleichendes Gutachten zu den Bestechungsdelikten im Auftrag des Bayerischen Staatsministeriums der Justiz.* Freiburg (im Breisgau), Iuscrim. (Beiträge ... Band S 61.)
- FÖLDVÁRI József (1998): Az államigazgatás, az igazságszolgáltatás és a közélet tisztasága elleni bűncselekmények In: FÖLDVÁRI József szerk.: *Magyar Büntetőjog.* Különös rész. Budapest, Rejtjel. 201–274.
- GÁL István László (2010): Molnár Csaba ügye a Fővárosi Ítéletáblán. Döntés az Országos Rendőrfőkapitányság Pénzmosás Elleni Osztálya vezetőjének vesztegetési ügyében. *Jogesetek Magyarázata*, I. évf. 1. sz. 33–38.
- GÁL István László (2013): XXVII. fejezet – Korrupciós bűncselekmények. In POLT Péter (szerk.): *Új Btk. kommentár.* V. kötet. Budapest, Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó. 183–210.
- GÁL István László (2014): XXVII. fejezet – A korrupciós bűncselekmények. In TÓTH Mihály – NAGY Zoltán szerk.: *Magyar Büntetőjog.* Különös rész. Budapest, Osiris. 289–307.
- GELLÉR Balázs (2013): Paraszolvencia – büntetőjogi kategória? *Med et Jur*, 4. évf. 4. sz. 18–21.
- GOJÁK János (2003): Mit tehet az egyház a korrupció visszaszorításáért? In BERKI Zolna szerk.: *Korrupció Magyarországon II.* Budapest, Transparency International Magyarországi Tagozata Egyesület. 94–105.
- GÖRGÉNYI Ilona (2004): Az Európai Unió elvárásai a vesztegetés kriminalizálása terén a kerethatározat előtt és után. In GELLÉR Balázs szerk.: *Györgyi Kálmán ünnepi kötet.* Budapest, KJK-Kerszöv. 279–293. (Bibliotheca iuridica. Libri amicorum, 11.)
- GYÖRGYI Kálmán (1988): Orvosi hálapénz és büntetőjogi felelősség. *Magyar Jog*, XXXV. évf. 9. sz. 752–761.
- HANKISS Elemér (1983): *Társadalmi csapdák. Diagnózisok.* 2. kiadás. Budapest, Magvető. (Gyorsuló idő)
- HANKISS Elemér (2001): A korrupció játéka Közép-Kelet-Európában 1945–1999. In CSEFKÓ Ferenc – HORVÁTH Csaba szerk.: *Korrupció Magyarországon.* Pécs, Friedrich Ebert Alapítvány – Pécs-Baranyai Értelmiségi Egyesület. 13–32.
- HEIDENHEIMER, Arnold J. – JOHNSTON, Michael ed. (2008): Preface, Introduction (Part I). In *Political Corruption. Concepts & Contexts.* Third Edition. New Brunswick (USA) – London, Transaction Publishers. 7–9.
- HEINE, Günther – HUBER, Barbara – ROSE, Thomas O. eds. (2003): *Private Commercial Bribery. A Comparison of National and Supranational Legal Structures.* Freiburg (im Breisgau), Iuscrim. (Beiträge ... Band S 94.)
- HOLLÁN, Miklós (2003): International legal instruments directed to the fight against corruption. In LIGETI Katalin ed.: *Young Penalist Conference on Corruption and Related Offences in International Business Relations.* Budapest, MTA JI. 17–64. (Working Papers No. 18.)

- HOLLÁN Miklós (2010a): A korrupciós bűncselekmények jogi tárgya Wiener A. Imre írásai nyomán. *Állam- és Jogtudomány*, LI. évf. 1. sz. 51–61.
- HOLLÁN Miklós (2010b): Molnár Csaba vesztegetési ügye: még egyszer az előny jogtalanságáról. Kritikai megjegyzések Gál István László elemzése kapcsán. *Jogesetek Magyarázata*, I. évf. 3. sz. 45–53.
- HOLLÁN Miklós (2011a): A korrupciós bűncselekmények. In HOLLÁN Miklós szerk.: *Büntetőjog II. Az anyagi büntetőjog különös része. Alapismeretek a közszolgálati szakemberképzés számára*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus. 228–248.
- HOLLÁN Miklós (2011b): A befolyással üzérkedő ügyfelének büntetendőségéről. In *Magister Scientiae et Reipublicae*. Ünnepi tanulmányok Máthé Gábor tiszteletére 70. születésnapja alkalmából. Dialóg Campus, Budapest. 39–50.
- HOLLÁN, Miklós (2011c): Trading in influence: Requirements of the Council of Europe Convention and the Hungarian Criminal Law. *Acta Iuridica*, Vol. 52. No. 3. 235–246.
- HOLLÁN Miklós (2011d): A befolyás vásárlásának büntetni rendelkezéséről a Btk. legújabb módosításának tervezete kapcsán. *Jogi Iránytű*, 2. évf. 3. sz. (2011. október 7.) 1–2. Elérhető: http://jog.tk.mta.hu/uploads/files/Jogi_Iranytu/Jogi_Iranytu_2011_3_Hollan_Miklos.pdf (Letöltés dátuma: 2017. 11. 10.)
- HOLLÁN Miklós (2012): A nemzetközi kapcsolatban elkövetett vesztegetésről – a Btk. legújabb módosítása kapcsán. *Jogi Iránytű*, 3. évf. 3. sz. (2012. november 15.) 40–42. Elérhető: http://jog.tk.mta.hu/uploads/files/Jogi_Iranytu/Jogi_Iranytu_2012_3_Hollan_Miklos.pdf (Letöltés dátuma: 2017. 11. 10.)
- HOLLÁN Miklós (2012a): A befolyással üzérkedés büntetendősége a közszférán túl. *Állam- és Jogtudomány*, LIII. évf. 1. sz. 94.
- HOLLÁN Miklós (2012b): A befolyás vásárlásának büntetendőségéről. *Jogelméleti Szemle*, XIII. évf. 3. sz. 17–29.
- HOLLÁN Miklós (2013a): A büntető törvény értelmezése..., A tényállásszerűség. In *Büntetőjog I. Általános rész. Alapismeretek a közigazgatási szakemberképzés számára*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus. 53–96., 102–137.
- HOLLÁN Miklós (2013b): Nemzetközi kapcsolatban elkövetett vesztegetés a közszférán túl. *Állam- és Jogtudomány*, LIV. évf. 1–2. sz. 55–90.
- HOLLÁN Miklós (2014a): *Korrupciós bűncselekmények az új büntető kódexben*. Budapest, HVG-ORAC.
- HOLLÁN Miklós (2014b): A büntető jogi kerettényállások. In RUZSONYI Péter szerk.: *Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből*. Budapest, NKE-RTK. 185–197.
- HOLLÁN Miklós (2015): *Az önkéntes segítők által elkövetett vesztegetés*. Budapest, MTA TK JI. (MTA Law Working Papers, 2015/8.) Elérhető: https://jog.tk.mta.hu/uploads/files/mtalwp/2015_08_Hollan.pdf (Letöltés dátuma: 2017. 11. 10.)
- INZELT Éva (2014): A társadalom korrózióvédelme. Segít-e az új Btk. a korrupció visszaszorításában? In: MÉSZÁROS Ádám szerk.: *Fiatal büntető jogászok az új büntető törvénykönyvről*. Budapest, Magyar Jog- és Államtudományi Társaság. 39–51. Elérhető: http://mjat.hu/doc/fiatal_bunteto_jogaszok_az_uj_bunteto_torenykonyvrol_cimu_kotet0_0.pdf (Letöltés dátuma: 2017. 11. 10.)
- KIS Norbert (2003): Büntethető-e a lobbizás? *Magyar Jog*, L. évf. 5. sz. 280–281.
- KIS Norbert (2008): Az államigazgatás, az igazságszolgáltatás és a közélet tisztasága elleni bűncselekmények. In KIS Norbert szerk.: *A magyar büntető jog tankönyve II. Különös rész*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. 287–431.

- KISS Anna (2009a): Damoklész Kardja – Bankárpercek Magyarországon. *Ügyvédkörkép*, III. évf. (2009) 4. sz. 20-21.
- KISS Anna (2009b): Damoklész Kardja II. – Bankárpercek Magyarországon. *Ügyvédkörkép*, III. évf. (2009) 5. sz. 11-12.
- KLITGAARD, Robert (1991): *Controlling Corruption*. Berkeley, University of California Press.
- KŐHALMI László (2013): Joghistoriai villanások a magyar korrupció-büntetőjog történetéből. *JURA*, 19. évf. 1. sz. 150–157.
- KRÁNITZ Mariann (1988): *A korrupciós bűnözés*. Budapest, KJK.
- KRÁNITZ Mariann (1993): Korrupció a világban – internacionális korrupció. In PUSZTAI László szerk.: *Kriminológiai és Kriminálisztikai Évkönyv 1993*. Budapest, Ikva. 113–154.
- KRÁNITZ Mariann (2000): Prologus, avagy néhány gondolat a korrupcióról. In KRÁNITZ Mariann szerk.: *Korrupció Magyarországon I*. Budapest, Transparency International Magyarországi Tagozata Egyesület. 9–10.
- LENGYEL László (1998): Esszé a politikai korrupcióról. In GOMBÁR Csaba – HANKISS Elemér – LENGYEL László – VOLOSIN Hédi szerk.: *Írások a korrupcióról*. Budapest, Korridor.
- MÁRKI Zoltán (2001): Válasz a korrupciós kihívásokra. In CSEFKÓ Ferenc – HORVÁTH Csaba szerk.: *Korrupció Magyarországon*. Pécs, Friedrich Ebert Alapítvány – Pécs-Baranyai Értelmiségi Egyesület. 37–38.
- MÉSZÁR Róza (2013): A korrupciós bűncselekmények. In KÓNYA István szerk.: *Magyar Büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára*. 3. kiadás. Budapest, HVG-ORAC. 1114–1149.
- MEZŐLAKI Erik (2013): A korrupciós bűncselekmények. In KARSAI Krisztina szerk.: *Komentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. Budapest, Complex. 595–624.
- NAGY Ferenc (1995): A nullum crimen / nulla poena sine lege alapelvről. *Magyar Jog*, 42. évf. 5. sz. 257-270. o.
- NÁNÁSI László (1991): A vesztegetés megítélése a magyar feudális büntetőjogban, és a kodifikációs törekvések korában. *Jogtudományi Közöny*, XLVI. évf. 7–8. sz. 194–199.
- NÉMETH Zsolt (2003): Mit tanítunk a rendőrtisztai főiskolán a korrupcióról. In BERKI Zolna szerk.: *Korrupció Magyarországon III*. Budapest, Transparency International Magyarországi Tagozata Egyesület. 51–54.
- NÓTÁRI Tamás (2013): *Jogi regulák és szentenciák magyarul és latinul*. Szeged, Lectum.
- NÓTÁRI Tamás (2014): *Római jog*. Szeged, Lectum.
- NYE, Joseph S. (1967): Corruption and political development. *American Political Science Review*, Vol. 61. No. 2. 417–427.
- OTT István (2015): A Kúria ítélete hálapénz ügyben. A büntetőjogi hálapénz-fogalom születése. *Jogesetek Magyarázata*, VI. évf. 3. sz. 49–52.
- PALLAI Katalin (2014): Bevezető gondolatok a közigazgatási integritás és integritásmenedzsment témájához. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, 1. sz. 181–193.
- POKOL Béla (2003): *Bírói hatalom*. Budapest, Századvég.
- SALAZAR, Lorenzo (2000): The Council of Europe Criminal Law Convention on Corruption. In ALVAZZI DEL FRATE, Anna – GIOVANNI, Pasqua eds. (2000): *Responding to the Challenges of Corruption*. Roma–Milan, UNCRI/ISPAC/CNPDS. 221–234.
- SCHULTHEISZ Emil (1948): *A bűncselekmény tana*. Debrecen, Tudományegyetemi Nyomda.
- SINKU Pál (2001): Vesztegetés a gazdaságban. In CSEFKÓ Ferenc – HORVÁTH Csaba szerk.: *Korrupció Magyarországon*. Pécs, Friedrich Ebert Alapítvány – Pécs-Baranyai Értelmiségi Egyesület. 265–271.

- SINKU Pál (2005): A közélet tisztasága elleni bűncselekmények. In BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor – SINKU Pál: *Büntetőjog Különös Rész*. Ötödik, átdolgozott kiadás. Budapest, HVG-ORAC. 309–322.
- SINKU Pál (2012): A korrupciós bűncselekmények. In Busch Béla szerk.: *Büntetőjog II. Különös rész*. Budapest, HVG-ORAC. 424–444.
- STESSENS, Guy (2001): The International Fight against Corruption. General Report. *International Review of Penal Law*, Vol. 72. No. 3–4. 891–937.
- SZEBENI László (2004): 211-258/F. §. In JAKUCS Tamás szerk.: *A Büntető Törvénykönyv magyarázata 2*. Budapest, KJK-KERSZÖV. 765–895.
- SZÉKELY Zsuzsanna (2013): Hálapénz, borralaló. *Adó*, 27. évf. 12–13. sz. 7–8.
- SZENTE Zoltán (2006): Az önkormányzati korrupció fogalma. In SZENTE Zoltán szerk.: *Korrupciós jelenségek az önkormányzati közigazgatásban*. Budapest, Magyar Közigazgatási Intézet. 43–64.
- SZILÁGYI Péter (2000): *Jogi alaptan*. Budapest, Osiris.
- SZILOVICS Csaba (2001): A korrupció néhány megjelenési formája és hatása az adóigazgatásra. In CSEFKÓ Ferenc – HORVÁTH Csaba szerk.: *Korrupció Magyarországon*. Pécs, Friedrich Ebert Alapítvány – Pécs-Baranyai Értelmiségi Egyesület. 272–278.
- SZOMORA Zsolt (2009): A jogi tárgy funkciói és a jogtárgyharmonikus értelmezés. *Bűnügyi Szemle*, 2. sz. 11–17.
- TANZI, Vito (1998): *Corruption around the World: Causes, Consequences, Scope and Cures*. IMF Working Paper (WP 98/63). Elérhető: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/wp9863.pdf> (Letöltés dátuma: 2017. 11. 10.)
- TIEDEMANN, Klaus (2004): *Wirtschaftsstrafrecht. Einführung und allgemeiner Teil mit wichtigen Rechtstexten*. Köln–Berlin–München, Carl Heymanns Verlag.
- TÓTH Gábor (2000): Kereskedelem és korrupció Magyarországon. In KRÁNITZ Mariann szerk.: *Korrupció Magyarországon I*. Budapest, Transparency International Magyarországi Tagozata Egyesület. 57–67.
- TÓTH Mihály (2000): A magyar büntetőjogi kodifikáció történetének néhány tanulsága – az új törvény megalkotásának előestéjén. In BUSCH Béla – BELOVICS Ervin – TÓTH Dóra szerk.: *Békés Imre ünnepi kötet*. Budapest, PPKE. 259–269.
- TÓTH Mihály (2001): Lehet-e még újat mondani a kriminális korrupcióról? In TÓTH Mihály – HERKE Csongor szerk.: *Tanulmányok dr. Földvári József professzor 75. születésnapja tiszteletére*. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar. 154–172.
- TÓTH Mihály (2002): *Gazdasági bűnözés és bűncselekmények*. Budapest, KJK-KERSZÖV. 48–49.
- TÓTH Mihály (2014): Boríték kapható. *Élet és Irodalom*, LVIII. évf. 28. sz. 5.
- TÓTH Péter (2003): A korrupció mint adaptív stratégia. In BERKI Zolna szerk.: *Korrupció Magyarországon II*. Budapest, Transparency International Magyarországi Tagozata Egyesület. 11–41.
- VANDER BEKEN, Tom – DE RUYVER, Brice – SIRON, Nathalie eds. (2001): *The organisation of the fight against corruption in the member states and candidate countries of the EU*. Antwerpen–Apeldoorn, Maklu.
- VÉGVÁRI Réka (2001): Nemzetközi fellépés a korrupció ellen. *Állam- és Jogtudomány*, XLII. évf. 1–2. sz. 85–121.
- VÉGVÁRI Réka (2008): Vesztegetés. In KONDOROSI Ferenc – LIGETI Katalin szerk.: *Az Európai Büntetőjog Kézikönyve*. Budapest, Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó. 468–469.

- VEL, Guy de – CSONKA, Peter (2002): The Council of Europe Activities against Corruption. In FIJNAUT, Cyrille – HUBERTS, Leo eds.: *Corruption, Integrity and Law Enforcement*. The Hague – London – New York, Kluwer Law International. 364., 368–380.
- VIDA Mihály (1996): A közélet tisztaság elleni bűncselekmények. In NAGY Ferenc szerk.: *Fejezetek a magyar büntetőjog különös része köréből*. Szeged, JATE ÁJTK. 319–347.
- VIDA Mihály (1999): A közélet tisztasága elleni bűncselekmények; A nemzetközi közélet tisztasága elleni bűncselekmények. In NAGY Ferenc szerk.: *A magyar büntetőjog különös része*. Budapest, Korona Kiadó. 380–413.
- VIDA Mihály (2005): A közélet tisztasága elleni bűncselekmények; A nemzetközi közélet tisztasága elleni bűncselekmények. In NAGY Ferenc szerk.: *A magyar büntetőjog különös része*. Budapest, Korona. 402–444.
- VIDA Mihály – JUHÁSZ Zsuzsanna (2009): A közélet tisztasága elleni bűncselekmények; A nemzetközi közélet tisztasága elleni bűncselekmények. In NAGY Ferenc szerk.: *A magyar büntetőjog különös része*. Budapest, HVG-ORAC. 352–384.
- VISKI László (1959): *Szándékosság és társadalomra veszélyesség*. Budapest, KJK. 117–118.
- WIENER A. Imre (1968): A hivatalos személy fogalma a hatályos büntetőjogszabályban. *Jogtudományi Közlöny*, XIII. évf. 11–12. sz. 579–586.
- WIENER A. Imre (1972): *A hivatali bűntettek*. Budapest, KJK.
- WIENER A. Imre (1974): *A gazdasági vezetők büntetőjogi felelőssége*. Budapest, KJK. 83–84.
- WIENER A. Imre (1999): A büntetőjog forrásairól. *Magyar Jog*, XLVI. évf. 4. sz. 193–199.

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

1878. évi Btk.	1878. évi V. törvény (hk.)
1959. évi Ptk.	1959. évi IV. törvény (hk.)
1961. évi Btk.	1961. évi V. törvény (hk.)
1962. évi Btké.	1962. évi 10. tvr. (hk.)
1973. évi Be.	1973. évi I. törvény (hk.)
1978. évi Btk.	1978. évi IV. törvény (hk.)
1979. évi Btké.	1979. évi 5. törvényerejű rendelet (hk.)
Alaptörvény	Magyarország Alaptörvénye
Alkotmány	1949. évi XX. törvény (hk.)
Art.	2003. évi XCII. törvény
Be.	1998. évi XIX. törvény
BKv	büntetőkollégiumi vélemény
Btk.	2012. évi C. törvény
Btké.	2012. évi CCXXIII. törvény
Ebtv.	1997. évi LXXXIII. törvény
Hpt.	2013. évi CCXXXVII. törvény
Kttv.	2011. évi CXCIX. törvény
Mt.	2012. évi I. törvény
Pit.	1991. évi LXIX. törvény
Ptk.	2013. évi V. törvény
Ptké.	2013. évi CCLII. törvény
Szabs. tv.	2012. évi II. törvény
Szja. tv.	1995. évi CXVII. törvény
Tpvt.	1996. évi LVII. törvény
Vtv.	1990. évi LXXXVI. törvény (hk.)

A Dialóg Campus Kiadó a Nemzeti Közszolgálati Egyetem könyvkiadója.

Nordex Nonprofit Kft. – Dialóg Campus Kiadó
www.dialogcampus.hu
www.uni-nke.hu
1083 Budapest, Ludovika tér 2.
Telefon: 06 (30) 426 61 16
E-mail: kiado@uni-nke.hu

A kiadásért felel: Petró Ildikó ügyvezető
Felelős szerkesztő: Karácsony Fanni
Tördelőszerkesztő: Gyapjas Anikó

ISBN 978-615-5920-51-6 (PDF)
ISBN 978-615-5920-52-3 (EPUB)

A kiadvány a KÖFOP-2.2.3-VEKOP-16-2016-00001 „Kapacitásfejlesztés és szemléletformálás a korrupciós esetek nagyobb arányú felderítése, illetve megelőzése érdekében” című projekt keretében jelent meg.

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE